

ปรัชญาทางสายกลาง

Philosophy
of the Mean

中庸
的
哲学



中庸
的
哲学

คำนิยาม

เมื่อวันศุกร์ที่ 2 มิถุนายน 2560 ฯพณฯท่าน นายกรัฐมนตรี พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา ได้กล่าวผ่านรายการ “ศาสตร์พระราชา สู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน”ทาง สถานีโทรทัศน์ รวมการเฉพาะกิจแห่งประเทศไทย ความตอนหนึ่งว่า “สัปดาห์นี้ ขอแนะนำหนังสือ 2 เล่ม ซึ่งเห็นว่าเหมาะสมกับสังคมไทย ภายใต้บริบทของโลกในปัจจุบัน ที่สำคัญที่สุดก็คือสอดคล้องกับ “ศาสตร์พระราชา” อันจะช่วยนำพาชีวิตและประเทศชาติของเราไปสู่ความ “มั่นคง มั่งคั่ง อย่างยั่งยืน”ได้ในอนาคต คือ “ปรัชญาทางสายกลาง” ซึ่งเรียบเรียงโดย สมาคมศิษย์เก่ามหาวิทยาลัยประเทศจีน และชมรมศิษย์เก่ามหาวิทยาลัยเซี่ยเหมิน ที่มุ่งเน้นสอนให้วางตัวอย่างเหมาะสม ไม่สุดขั้ว ไม่เอนเอียง รู้จักพอเหมาะพอควร โดยเฉพาะเรื่องการปรองดอง การไม่คดโกง และการมี อริยาบถไม่ตรีที่ดีให้แก่กัน ซึ่งมีเป้าหมายที่เชื่อมโยงโดยตรงกับ “หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ที่ในหลวงรัชกาลที่ 9 พระราชทานให้แก่ปวงชนชาวไทย สำหรับการดำรงชีวิตและปฏิบัติตนในทุกระดับ รวมถึงการพัฒนาและบริหารประเทศของรัฐบาล โดยยึด “ทางสายกลาง” ให้สามารถรอดพ้นและดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ และความเปลี่ยนแปลงต่างๆในอนาคต”

หลังจากได้รับฟัง ฯพณฯท่าน นายกรัฐมนตรีกล่าวแนะนำหนังสือของสมาคมฯให้กับพี่น้องชาวไทยแล้ว ทางสมาคมฯพบว่า จากที่มีการจัดพิมพ์ครั้งแรกและได้แจก

ให้กับผู้ที่สนใจตั้งแต่ปี พ.ศ. 2552 ต่อเนื่องมาแต่นั้น ยังมีเหลือที่สมาคมฯอีกเพียง 5 เล่มเท่านั้น ประกอบกับมีผู้สนใจสอบถามว่าได้วางจำหน่ายที่ไหนบ้าง ทางคณะกรรมการสมาคมฯจึงมีความเห็นให้จัดทำหนังสือ“ปรัชญาทางสายกลาง”ขึ้นอีกครั้งหนึ่ง โดยในครั้งนี้จะจัดทำเป็นหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ตามนโยบายส่งเสริมประเทศไทย 4.0 ของรัฐบาล เพื่อเป็นการแบ่งปัน ความรู้ ความรักใคร่ปรองดอง และพัฒนาสู่ความรุ่งเรืองร่วมกัน อย่างสันติสุข

ปรัชญาทางสายกลาง เป็นปรัชญาที่เกิดขึ้นมาแล้วหลายพันปี เหมาะกับทุกยุคทุกสมัย เป็นที่ยอมรับและนำไปใช้ทั้งในประเทศฝั่งตะวันออกและตะวันตกมาถึงปัจจุบัน ขอกราบพระคุณ คุณธีรวุฒิ ตันติวงษากิจ ประธานผู้ทรงเกียรติถาวร อดีตประธานสมาคมศิษย์เก่ามหาวิทยาลัยประเทศจีน สมัยที่ 1 ที่ได้ทุ่มเท แรงกาย แรงใจ แรงสมอง และทุนทรัพย์ที่ได้จัดทำหนังสือ“ปรัชญาทางสายกลาง”และหนังสือที่มีคุณค่าสู่พวกเรา ขอขอบพระคุณนักเขียนของสมาคมฯที่สร้างสรรค์หนังสือที่มีคุณภาพออกมาอย่างต่อเนื่อง ขอสันติสุขและภราดรภาพจงเกิดแก่มวลมนุษยชน

คณะกรรมการสมาคมศิษย์เก่ามหาวิทยาลัยประเทศจีน

15 มิถุนายน พ.ศ. 2560

คำนำ

ทางสายกลาง

สติปัญญาพื้นฐานของความล้มเหลวหรือล้มเหลวในชีวิต

วัฒนธรรมที่สืบทอดกันมาแต่โบราณของจีนกว้างขวางและลึกซึ้งนัก “ทางสายกลาง” เป็นแนวคิดด้านวัฒนธรรมที่สำคัญอย่างหนึ่งของจีนที่สืบทอดกันมา มีความหมายครอบคลุมทางปรัชญา การปฏิบัติตัวเข้าสังคมของคนจีนนั้น “ความปรองดองเป็นสิ่งสำคัญ” การทำธุรกิจแสวงหา “อรรถประโยชน์ต่อกันจึงจะมีลาภผล” การจัดการความสัมพันธ์ในครอบครัวไม่ลืม “ความปรองดองก่อเกิดความเจริญรุ่งเรือง” หลักการในการปกครองประเทศคือการสร้าง “สังคมที่กลมเกลียว”

แนวความคิดทางสายกลางนี้ซึ่งถือเป็นผู้ริเริ่มเสนอขึ้นมา ต่อมาหลานชายของขงจื๊อชื่อจื่อชื้อ(หรือข่งจื๊) เกรงว่าแนวคิดนี้จะสาบสูญไป จึงได้เขียนหนังสือ “ทางสายกลาง” ขึ้น เนื้อหาสำคัญของแนวคิดนี้คือ แนะนำให้คนเรารู้จักอบรมบ่มสอนตนเอง ดูแลควบคุมตนเอง ปลุกฝังนิสัยตนเองให้เพียบพร้อมด้วยความดีงาม มีเมตตาธรรม สัจธรรม ศีลธรรมและจริยธรรม เพื่อร่วมสร้างสรรค์อาณาจักรแห่ง “สันติสุขอันกลมเกลียว”

หลังยุคสมัยราชวงศ์ซ่งและราชวงศ์หยวน หนังสือ “ทางสายกลาง” ได้เป็นหนังสือแบบเรียนและเป็นหนังสือที่ทางราชการกำหนดให้ใช้ในการสอบขุนนาง กระทั่งถึงยุคปัจจุบันนี้ คุณค่าที่สอดคล้องกับความเป็นจริงของ “ทางสายกลาง” ก็ยังคงปรากฏให้เห็นอยู่มากมายในการดำรงชีวิต อาทิเช่น

ทางสายกลางบอกเราว่า ต้องใช้ความปรองดองเป็นที่ตั้งและรักษาความเป็นตัวของตัวเอง ขึ้นหัดในหลักการและลละทิจู เป็นคนคมในฝักและไม่สับสนเมื่อประสบปัญหา เคารพประเพณีที่สืบทอดกันมาและรู้จักสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ อย่างไม่หยุดยั้ง มุ่งแสวงหาความก้าวหน้าอย่างกระตือรือร้น และเมื่อประสบความสำเร็จแล้วก็ต้องรู้จักพอ มีจิตใจที่สงบนิ่งเหมือนน้ำ และยืนอยู่ด้วยลำแข้งของตนเอง

ทางสายกลางดูเหมือนจะขัดแย้งกัน แต่เป็นความขัดแย้งที่เป็นเอกภาพของสิ่งตรงข้าม ดูเหมือนไม่ใช่ซ้ายและไม่ใช่ขวา แต่ก็คือซ้ายกับขวา ถึงแม้ว่าในสภาพความเป็นจริง ขอบเขตของความเป็นกลางเป็นสิ่งที่ยากจะบรรลุถึง แต่ทุกคนก็ควรพยายามอย่างเต็มที่ สำหรับผู้ที่มิอุปนิสัยเพียบพร้อมเช่นนี้ จะเป็นผู้ที่มีความเมตตาเมื่อถึงคราวควรเมตตา เมื่อตกอยู่ในสถานะลำบากจะมีความหนักแน่นมั่นคง ในยามปกติไม่หวาดหวั่นต่ออุปสรรคใดๆ ถึงคราวที่จะต้องแสดงฝีมือก็จะไม่รีรอ พวกเขาใช้ความใจกว้างรู้จักให้อภัยและความเมตตาต่อกันไป ดูไปแล้วเสมือนเป็นคนที่ไม่มีอุปนิสัยเป็นของตัวเอง แต่ที่แท้จริงแล้ว นี่ก็คืออุปนิสัยอย่างหนึ่งในบรรดาอุปนิสัยทั้งหลาย

ทางสายกลางเป็นทั้งโลกทรรศน์และเป็นมรรควิธี ยังเป็นสติปัญญาพื้นฐานของความสำเร็จหรือล้มเหลวในชีวิต ตั้งแต่การฝึกจิตของตนเองถึงการปฏิบัติตัวต่อสังคม จนกระทั่งความเป็นระเบียบของสังคมก็ล้วนไม่พ้นไปจากทางสายกลาง หากคนในโลกล้วนสามารถปฏิบัติตามหลักการนี้ ไม่ว่าเรื่องราวใดๆ ก็ตาม ล้วนแสวงหาความกลมกลืน รักษาความสมดุล ยึดมั่นการปฏิบัติตนและปฏิบัติงานอย่างเหมาะสม เช่นนี้แล้วจึงสามารถทำให้สิ่งต่างๆ ราบรื่น จะก้าวไปทางไหนก็ไม่มีความพ่ายแพ้

前言

中庸乃人生成败的智慧根本

中国传统文化博大精深，“中庸”思想作为中国传统文化的一个重要方面，极富哲学内涵。中国人为人处世讲求“以和为贵”；经商办事追求“和气生财”；处理家庭关系不忘“家和万事兴”；立国安邦之本是构建“和谐社会”。

中庸这一概念最早是孔子提出的，孔子的孙子子思（孔及）为了避免这种思想失传，于是著《中庸》，其主题思想就是教育人们自觉地进行自我修养、自我监督、自我教育和自我完善，把自己培养成为具有理想人格，达到至善、至仁、至诚、至道、至德、至圣的理想人物，共创“太平和合”境界。

宋、元以后，《中庸》就成为了官定的教科书和科举考试的必读书，即使到了现代，“中庸”的现实价值仍然在生活中得到充分体现，比如：

中庸告诉我们要以和为贵，又要保持自我；要坚持原则，又要避免过分固执；要大智若愚，又不能遇事真糊涂；要尊重传统，又要学会不断创新；要积极进取，又要懂得见好就收；要心静如水，又要追求自立自强。

中庸，看似矛盾，却是矛盾的对立统一；看似非左非右，却又是即左即右。现实中，中庸境界虽然难以达到，但人人都应该去争取。具备这种性格的人，该仁慈时总是慈眉善目；身陷逆境时，却表现得韧劲十足；平时波澜不惊，该出手时却是毫不犹豫。他们把宽容、博大、仁爱、方圆皆交融在一起，看似无性格，实则又是一种性格中的性格。

中庸既是世界观，也是方法论，更是人生成败的智慧根本。从个人修养到为人处世，以至稳定社会秩序，都离不开中庸这一具有普遍意义的思想。如果世人都能秉承这一原则，凡事求得和谐、维持平衡，把握好做人做事的分寸和尺度，方能使自己立于左右逢源、进退自如的不败境界。

Preface

The Doctrine of the Mean Is the Wisdom Essence of a Lifetime

Traditional Chinese culture is rich and extensive. As an important aspect of traditional Chinese culture, the idea of the golden mean is rich in philosophical implications. To Chinese people, “peace is the most valuable” in doing things and getting along with others. “Amiable temper brings with wealth” when doing business. In family relations, harmony in the family leads to prosperity in all undertakings. To build up a nation and bring peace to the country, the construction of “a harmonious society” is basic.

The concept of the golden mean was first proposed by Confucius. Zi Si (Kong Ji), the grandson of Confucius wrote the book *The Doctrine of the Mean* in order to prevent the loss of this thinking. The theme is to tell people

to be engaged self-consciously in self-cultivation, self-supervision, self-education and self-perfection so that people can train themselves to have an ideal personality and become ideal people of perfection, kindness, honesty, virtue, morality and holiness. People create the realm of “peace and harmony”.

After the Song and Yuan Dynasties, *The Doctrine of the Mean* was officially set to be a textbook and a must-read book in imperial civil examinations. Even in the modern times, the practical value of the golden mean is still fully realized in life. For example:

The doctrine of the Mean tells us that we should value the importance of peace while keeping self. We should stick to principles while avoiding over stubbornness. We should try to look foolish while avoiding real confusion in dealing with things. We should respect tradition while learning how to blaze new trails constantly. We should be active and enterprising while knowing to stop when the goal is achieved. We should keep our hearts as calm as still water while seeking to be independent.

The doctrine of the Mean looks contradictory, but it is the unity of opposites. It looks neither left nor right, but is left and right. In reality, everyone should try to reach the realm of the golden mean even though it is difficult to achieve. People of this character can always look kind when kindness is needed, and behave strong enough when in difficult situations. They always remain calm and do not hesitate to act when necessary. They combine tolerance, broad-mindedness, kindness and flexibility. They look weak in character, and yet it is a character in characters.

The doctrine of the Mean is a world view, a methodology, and even the wisdom essence for successes and failures in a lifetime. Everything from self-cultivation, conduct to social stability cannot exist without the universal thinking of the golden mean. If all the people in the world can follow this principle, seek harmony and balance in doing anything, and control the degree in which they are get along with others and doing things, they will stand in a successful situation where they can get things done easily and move freely.

สารบัญ ~ 目录 ~ Contents

ปรัชญาทางสายกลาง

บทที่ 1 ตั้งตนอยู่ในทางสายกลาง — แสวงหาสภาวะที่เหมาะสมงดงาม
ของการดำรงชีวิตในระหว่างสองชั่ว // 1

ฝึกให้เป็นผู้มีชีวิตที่ซื่อสัตย์และมีสัจจะ // 1

เชื่อมั่นในตนเอง แต่อย่าทะนงตน // 2

การเลือกสรรและการสละทิ้งต้องมีวิธี มีการสละไปจึงจะมีการได้มา // 3

ฟังความสองข้างตาจะสว่าง ฟังความข้างเดียวตาจะมีคบอด // 3

อย่าจำกัดตนเองอยู่ในกรอบอันคร่ำครึ // 4

ผู้ปรับตัวเข้ากับธรรมชาติอยู่รอด หาใช่ผู้แข็งแรงอยู่รอด // 5

บทที่ 2 ฝึกฝนตนให้อยู่ในทางสายกลาง — สุภาพชนพึงระมัดระวังตนแม้จะ
อยู่ตามลำพัง จิตใจหนักแน่นไม่โลภหลง // 6

อบรมบ่มเพาะอุปนิสัยที่ดี มีความสงบสุขุมจึงจะมีสายตาวไกล // 6

ปลูกฝังอุปนิสัยที่ดีจากฐานะที่ต่ำด้อย // 8

เป็นสุภาพบุรุษทั้งต่อหน้าและลับหลัง // 9

ละอายใจต่อความผิดแล้วกล้าที่จะแก้ไข // 10

ไขว่คว้ามาได้ แต่ก็ปล่อยวางได้ // 11

สุภาพชนมีจริยธรรมสูง คนต่ำช้าคับแค้นอาฆาต // 12

ความโกรธเป็นความชั่วร้ายในกมลสันดานคน ทำร้ายทั้งตนเองและผู้อื่น // 13

ผู้ที่เข้าใจผู้อื่นเป็นผู้มีสติปัญญา ผู้ที่เข้าใจตนเองเป็นผู้ปราดเปรื่อง // 15

อันคนเรานั้นจะไร้ซึ่งจิตใจที่ชื่นมื่นสักวัน ได้ฤา // 17

คำพูดต้องตรงกับการกระทำ การกระทำต้องตรงกับคำพูด // 18

บทที่ 3 ปฏิบัติตนตามทางสายกลาง — ใจกว้างโอบอ้อมอารี ย่อม ราบรื่นทุกอย่าง // 19

เยาะหยันตนเองย่อมเป็นคนฉลาด เยาะหยันผู้อื่นย่อมเป็นคนเขลา // 19

การพูดจาอย่าดัดรอน การทำงานอย่าหักหาญ // 21

ความสนิทสนมใกล้ชิดต้องพอเหมาะ // 21

การไว้หน้าแก่ผู้อื่น ย่อมให้คู่แข่งต่อสู้และต่อตนเอง // 22

คนเราย่อมมีความลับส่วนตัว อย่าแพร่งพรายออกไป // 24

ปฏิบัติต่อตนเองสมควรเข้มงวด ปฏิบัติต่อผู้อื่นสมควรอะลุ่มอล่วย // 25

พูดจาสุภาพนุ่มนวล ไม่ควรโผงผาง // 25

ไม่ทำลายผู้อื่นเพื่อประโยชน์ส่วนตน ไม่อิจฉาริษยาผู้มีสติปัญญาและ
ความสามารถ // 26

เอาใจเขามาใส่ใจเรา ย่อมชนะใจคนได้ง่าย // 27

มองไปข้างหน้า ไม่จดจำความแค้นในอดีต // 28

บทที่ 4 ยึดทางสายกลางในการเข้าสังคม — วางตัวสงบระมัดระวัง การกระทำ ไม่คุยโวโอ้อวดคือผู้มีปัญญา // 29

แม้ฉลาดเหนือผู้อื่นหนึ่งขั้น ก็ต้องถ่อมตนให้ “ด้อย” กว่าผู้อื่นหนึ่งขั้น // 30

ทำตัวเด่นกว่าใคร จะเป็นภัยแก่ตัว // 31

โลกหลงในชื่อเสียงอันจอมปลอม คือภัยพิบัติที่แท้จริง // 32

อย่าให้อำนาจเกินตำแหน่งหน้าที่ // 33

มีความดีความชอบแล้วไม่ลืมตัว ยังคงอ่อนน้อมถ่อมตน ควบคุมตนอย่าง
เหมาะสม // 34

ไม่ช่วงชิงผลประโยชน์เล็กๆ น้อยๆ ขอมเสียเปรียบกลับได้ลาภผล // 35
คมในฝัก // 36

ระมัดระวังการพูดและการกระทำ // 38

อันการชอบเป็นครูผู้อื่นนั้น ฤจะสู้ถ่อมตนเป็นศิษย์ // 39

เมื่อเห็นผลประโยชน์มาเข้ายวน พึงนึกถึงภัยพิบัติ ยามถูกหยาบหยัน พึงอดกลั้น
ยอมหลีกเลียงไปเสีย // 40

หัดเรียนรู้ให้ยอมรับความเป็นจริงที่ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ // 41

เปลี่ยนแปลงตนเองง่ายกว่าเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อม // 42

กล้าที่จะยอมรับว่าตนสู้ผู้อื่นไม่ได้ // 43

อย่าชักใช้ไล่เลียงไปเสียทุกเรื่อง // 44

บทที่ 5 ทำงานตามทางสายกลาง — จะบุกจะถอยได้ตั้งใจ ค่อยๆ
ก้าวหน้าไปตามลำดับ // 45

พูดน้อยแต่ทำงานเก่ง // 45

ทำงานให้สอดคล้องกับความเป็นจริง ไม่ใจเร็วด่วนได้ // 47

สร้างเป้าหมายที่เหมาะสมกับตนเอง // 48

เมื่อเผชิญหน้ากับการเปลี่ยนแปลง ควรปรับตัวให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ // 49

เตรียมให้พร้อมพร้อมจึงจะประสบความสำเร็จ ไม่พร้อมคือความล้มเหลว // 51

ทุกเรื่องราวต้องมีขอบเขต ทำเลชเถิดเท่ากับไปไม่ถึงไหน // 53

ยอมอมยอมประนีประนอม ทั้งสองฝ่ายจึงจะประสบความสำเร็จด้วยกัน // 54

การตั้งปณิธานอยู่ที่การยืนหยัด หาให้อยู่ที่ความสูงส่งและยิ่งใหญ่ของเป้าหมาย // 55

ถอยเพื่อรุก ภูมิปัญญาที่แท้จริง // 56

จงทำงานอย่างยืนหยัด แต่อย่าคือมัน // 57

กำหนดวิธีการอันเหมาะสมตามสภาพของเรื่องราวที่แตกต่างกัน จึงจะทำงาน
ต่างๆ ให้ลุล่วงได้ // 59

พยายามให้ถึงที่สุด ถึงจะอ่อนแอก็สามารถกลายเป็นเข้มแข็งได้แน่นอน // 60

รู้แบบงูๆ ปลาๆ นั้นใช้ไม่ได้ // 61

อย่าเรียกร้องเน้นแต่ความสมบูรณ์แบบ // 62

บทที่ 6 ชนะด้วยหลักสายกลาง — โจมตีด้วยวิธีผูกใจ ท่องไปทั่ว

แผ่นดิน // 64

สลายศัตรูให้กลายเป็นมิตร กำชัยชนะโดยไม่ต้องออกรบ // 64

คนฉลาดไม่เอาชนะคะคานด้วยการโต้เถียง // 66

อย่าตัดความสัมพันธ์กับผู้อื่นโดยง่าย อย่าใช้คำหยาบคายต่อกันโดยง่าย // 67

พระเดชพระคุณควบคู่ ชนะใจก่อนจะชนะคน // 68

สิ่งที่ตนเองไม่ต้องการ จงอย่าขัดเขียดให้ผู้อื่น // 70

ผูกใจคนด้วยการให้อภัยในความคิด // 71

เรื่องเล็กไม่ยอมอดทน จะเสียงานใหญ่ // 73

ไม่ทำตัวต่ำต้อย ไม่ยโสโอหัง แต่เสมอภาคเท่าเทียม // 76

ชื่อตรงเป็นบรรทัดฐานในการประพฤติปฏิบัติ มีไหวพริบพลิกแพลงเป็นเส้นทาง
สู่ชัยชนะ // 78

บทที่ 7 สร้างโอกาสในการพัฒนาด้วยหลักทางสายกลาง—หยิบยืม
ความสามารถและใช้พลังของผู้อื่นมาเป็นความสามารถและ
พลังของตน // 79

ศิลาของภูเขาสูงอื่นสามารถเจียรนัยหยกได้ — หยิบยืมพลังมาใช้ // 80

รับเอาข้อดีของผู้อื่นมา แล้วลืมนัดข้อยของเขาเสีย // 81

ผูกมิตรกับผู้มีความสามารถอย่างกว้างขวาง // 84

การใช้คนต้องไม่เคร่งครัดในกรอบ ไม่เข้มงวดหุยมหิมนเกินควร // 86

ประสานความร่วมมือ เป็นประโยชน์ซึ่งกันและกัน // 88

ผู้มีความสามารถไม่เคยวาดย ย่อมมีผู้คนติดต่อคบหา // 90

เดินตามทางสายกลาง เลือกคบเพื่อนดี // 90

บทที่ 8 เป็นสุขด้วยทางสายกลาง — สุขแต่ไม่มัวเมา ทุกข์แต่ไม่
โศกเศร้า // 92

พอใจในสิ่งที่เป็น ทำในสิ่งที่ควร และรู้จักพอ จึงเป็นสุข // 92

การสูญเสียเพียงเล็กน้อยพึงลืมนั่น พึงมีปณิธานมุ่งมั่นในผลสำเร็จอันยิ่งใหญ่ // 93

อยากได้ใคร่มีเงินทอง พึงอยู่ในขอบเขต ได้เงินด้วยวิธีทางที่ถูกต้อง // 94

พุ่มเฟิยเป็นมหาอัปยศ ประหยัดเป็นมหาคุณธรรม // 96

ค้นพบความสมดุลระหว่างเงินทองกับชีวิต // 97

อย่าคว่นเป็นปลื้มกับชื่อเสียงเกียรติยศ // 98

มีขีดจำกัดกับการทำงานแบบหามรุ่งหามค่ำ ความพอใจจึงเต็มเปี่ยม // 98

ก่อรักด้วยทางสายกลาง ชีวิตสมรสจึงยั่งยืน // 99

ดูแลสุขภาพด้วยทางสายกลาง ให้กายและใจมีความสมดุล // 101

中庸的哲学

第一章 中庸立身——在两极之间寻找生存佳境 // 104

修炼诚与信的个人品性 // 104

切记自信，切忌自满 // 104

取舍有道，有舍才有得 // 105

兼听则明，偏信则暗 // 106

切莫因循守旧固步自封 // 106

适者生存而不是强者生存 // 107

第二章 中庸修身——君子当慎独淡定 // 107

修身养性，宁静致远 // 108

从卑微处修身养性 // 109

人前君子，人后亦君子 // 109

知耻近乎勇 // 110

拿得起，放得下 // 111

君子德厚，小人怨广 // 111

怒乃人性之恶，伤己害人 // 112

知人者智，自知者明 // 113

人心不可一日无喜神 // 114

言顾行，行顾言 // 115

第三章 中庸为人——大肚能容，左右逢源 // 116

自嘲大智，嘲人大愚 // 116

话不说尽，事不做绝 // 117

亲疏远近要适中 // 117

给人台阶，利人利己 // 118

人有私，切莫说 // 119
律己宜严，待人宜宽 // 120
说话宜婉不宜直 // 120
勿损人而利己，勿妒贤而嫉能 // 121
换位思考易服人 // 121
向前看，不记旧恶 // 122

第四章 中庸处世——低调慎行，糊涂则明 // 123

高人一筹，“低”人一等 // 123
枪打出头鸟，高调惹祸端 // 124
贪虚名而招实祸 // 125
不可权责越位 // 126
功成不居，谦退自抑 // 126
莫争小利，吃亏是福 // 127
大智若愚，难得糊涂 // 128
言行谨慎 // 129
好为人师莫如虚心求师 // 130
见利思害，主动示弱 // 130
学会接受无法改变的事实 // 131
改变自己比改变环境要容易得多 // 132
敢于承认自己不如人 // 132
不要事事问个明白 // 133

第五章 中庸做事——进退自如，循序渐进 // 134

讷于言而敏于行 // 134
踏实做事，忌急功近利 // 135
树立适合自己的目标 // 136
在变化面前，应有适应能力 // 137

预则立，不预则废 // 138
凡事有度，过犹不及 // 139
肯折中才能争取双赢 // 140
立志在坚不在锐 // 140
以退为进真智慧 // 141
做事须执著，无需固执 // 142
因事制宜才能把事情做好 // 143
功夫到家，虽柔必强 // 144
一知半解不可取 // 144
切莫强求十全十美 // 145

第六章 中庸制胜——攻人攻心，纵横天下 // 146

化敌为友，不战而胜 // 146
智者不争口舌之胜 // 147
莫轻易与人断交，莫轻易丑言相向 // 148
恩威并施，制人要先攻心 // 148
己所不欲，勿施于人 // 150
容人之过，赢得人心 // 150
小不忍则乱大谋 // 151
不卑不亢，不仰不俯 // 153
方为立身之本，圆为取胜之道 // 154

第七章 中庸成势

——借人之才为才，用人之力为力 // 155

借力而为，他山之石可以攻玉 // 155
取人之长，忘人之短 // 156
广结天下贤人能士 // 157
用人要不拘一格，苛细相间 // 158

投桃报李，互为所用 // 160

德不孤，必有邻 // 161

比中而行，结交益友 // 162

第八章 中庸享乐——乐而不淫，哀而不伤 // 163

素位而行，知足安能常乐 // 163

忘其小丧，志其大得 // 164

爱钱需有节，赚钱需有道 // 164

奢为大耻，俭为大德 // 165

在金钱与生活间找到平衡 // 166

荣耀不必过早享用 // 166

劳碌需有度，情趣才尽享 // 167

情爱中庸，方能百年好合 // 168

中庸养生，平衡身心 // 169

Philosophy of the Mean

Chapter One The Doctrine of the Mean: Seeking Balance Between Extremes // 171

Perfecting Personal Character of Honesty and Trust // 171

Be Self-Confident and Modest // 172

The Way to Give up and Get // 173

Viewing Things in All Perspectives // 173

Breaking away from Self-Restraint // 174

Survival of the Fittest Rather Than Survival of the Strongest // 175

Chapter Two On Self-Cultivation: Prudence and Peace of Mind //176

Cultivate Your Moral Character // 176

Cultivate Your Moral Character and Spirit Out of Details // 177
Be a Gentleman Always // 178
Braving Weaknesses // 179
Being Generous at Heart // 180
Being Open-Minded // 180
Anger Is the Evil in Human Nature and Is Harmful to All // 182
Knowing about Others Is Intelligence and Knowing about Oneself Is
Wisdom // 183
Be Optimistic Everyday // 185
Agreement of Word and Action // 186

Chapter Three Be Tolerant // 186

Scoffing at Yourself Is Wise and Scoffing at Others Is Foolish // 187
Prudence in Word and Action // 188
The Principle of Appropriacy // 188
Tolerance Does Good to Both Self and Others // 189
Do Not Gossip about Others' Privacy // 190
Be Self-Disciplined and Forgiving // 191
Be Tactful in Words // 192
Avoid Selfishness and Jealousy // 193
Standing in Others' Shoes // 193
Forget Old Evils and Look ahead // 194

Chapter Four On Human Relations: Having a Low Posture and Looking Foolish // 195

Being Superior in Achievement and Low in Attitude // 196
High Posture Brings about Trouble // 197
Vanity Brings about Disaster // 198
Do Not Overstep One's Authority // 199

Not Being Proud of One's Success // 200
Do Not Compete for Petty Benefits. Loss Is a Blessing // 200
It Is Good for Great Cleverness to Look Stupid // 202
Prudence in Words and Actions // 203
Seeking Suggestions Is Better Than Giving Suggestions // 204
Detecting Possible Dangers When Gaining Benefits // 205
Learning to Accept Hard Facts // 206
It Is Easier to Change Oneself Than the Environment // 207
Acknowledging You Are Not Better Than Others Bravely // 207
Do Not Inquire about Everything // 209

Chapter Five Take a Balanced View and Progress Gradually // 209

Cautious in Words and Quick in Action // 210
Doing Things Step by Step // 211
Setting Up a Suitable Goal // 212
Developing Adaptability Before Change // 213
Be Well Prepared // 214
Excess Is No Better Than Inadequacy // 215
Compromise Leads to Win-Win // 216
Perseverance Counts // 217
The Wisdom of Taking Withdrawal as Advance // 218
Strong-Will Instead of Stubbornness // 219
Action Should Fit Situation // 220
No Pains, No Gains // 221
Be Not Satisfied with Superficial Knowledge // 222
Do Not Try to Be Perfect // 222

Chapter Six Victory by Winning the Hearts of Others // 223

Winning Victory by Turning Enemies into Friends // 224

Wise People Gain Oral Victory // 225
Value Friendship and Refrain from Verbal Attack // 226
Conquering Others' Hearts Through Forgiveness and Severity // 227
Do Not Force upon Others What You Do Not Want Yourself // 228
Tolerance Wins Approval // 229
Intolerance Leads to Trouble // 231
Avoid Self-Deprecation and Over-Confidence // 233
Square Is the Way to Character Building, and Circle the Way to Victory //234

Chapter Seven Making Use of Others' Strengths // 235
Stones from Other Hills Can Be Borrowed to Polish the Jade // 236
Remember Others' Strengths and Forget Others' Weaknesses // 237
Making Friends with Talented People // 239
Flexibility in Making Use of People // 240
Helping Each Other // 242
Morality Overcomes Loneliness // 243
Making Good Friends // 244

Chapter Eight Seeking Pleasure by the Mean: Joy with Moderation,
Sadness with Restraint // 245
Contentment Is Happiness // 246
Forget about Small Losses and Hope for Big Benefits // 246
Making Money in a Proper Way // 247
Extravagance Is a Shame and Thriftiness Is a Virtue // 248
Striking a Balance Between Money and Life // 249
Do Not Enjoy Achievements Too Early // 250
Strike a Proper Balance Between Work and Rest // 250
Keeping Marital Relationship by the Doctrine of the Mean // 251
Striking a Balance Between Mind and Body // 253

บทที่ 1 ตั้งตนอยู่ในทางสายกลาง — แสวงหาสภาวะที่เหมาะสมถึงงามของ การดำรงชีวิตในระหว่างสองขั้ว

ทางสายกลางเป็นการใช้ดุลยพินิจแสวงหาสภาวะที่เหมาะสมถึงงามในการดำรงชีวิตในระหว่างสองขั้วคือ ความคิดที่รุนแรงเกินควรกับการทอดทิ้งทำให้ตนเองไม่ล้มเหลวเพราะพฤติกรรมของตน

ฝึกให้เป็นผู้มีมโนธรรมและมโนสำนึก

ผู้ที่มีมโนธรรมและรักษามโนธรรมจะเท่านั้นจึงจะได้รับความเคารพและเชื่อถือจากผู้อื่น ผู้ที่ตกปากรับคำใคร่ง่าย ๆ และผิดคำพูดจะได้รับการเยาะหยันและตำหนิจากคนทั่วไป

ไม่ว่าเรื่องของความรัก ชีวิต หน้าที่การงานหรือการศึกษา หากขาดเสียซึ่งความมโนธรรมและสำนึกก็จะเป็นผู้ที่ขาดเสน่ห์ ไร้ซึ่ง “คุณค่า” อย่างแท้จริง ทรัพย์สินสมบัติหน้าตาหรือตำแหน่งอาจจะมีส่วนต่อการประเมินค่าจากผู้อื่น แต่หากคุณไม่มีมโนธรรมหรือสำนึก เงื่อนไขภายนอกของคุณจึงแต่ทำให้ผู้อื่นไม่พึงพอใจมากขึ้น หากคุณเป็นคนมีมโนธรรมและรักษามโนธรรม เงื่อนไขภายนอกเหล่านี้จะช่วยเพิ่มเสน่ห์ให้คุณเป็นเท่าตัว

ด้วยมโนธรรมและน่าเชื่อถือนี้เอง ที่ทำให้บริษัทเป็นจำนวนมากยังคงมีชื่อเสียงยืนยงมาเป็นเวลาหลายสิบปี จนกระทั่งถึงหลายร้อยปี ชื่อเสียงของบริษัทเหล่านี้จึงเปรียบเสมือนเครื่องหมายการค้าหรือสิทธิบัตรอย่างหนึ่ง กลายเป็นสิ่งที่มีความหมายเช่นเดียวกับคำว่ามโนธรรมและน่าเชื่อถือ

เชื่อมั่นในตนเอง แต่อย่าทะนงตน

มองตนเองสูงเกินไป จะไม่สามารถก้าวหน้าได้ มองตนเองต่ำเกินไป จะไม่สามารถพัฒนาได้

— หนังสือ เหวยลู่เหยี่ยวว่า

ฟรีดริช วิลเฮล์ม นีทเชอ (Friedrich Wilhelm Nietzsche) นักปรัชญาชื่อดังของเยอรมัน เคยกล่าวไว้ว่า “ผู้ที่ฉลาด เพียงแต่รู้จักตนเองก็จะไม่สูญเสียอะไรไปเลย”

ทว่า การที่สามารถรู้จักตนเองได้อย่างถูกต้องไม่ใช่เรื่องง่าย เนื่องจากคนจำนวนมากได้สูญเสียโอกาสที่จะแสดงความรู้ความสามารถให้ปรากฏก็เพราะการดูถูกตนเอง และมีคนจำนวนไม่น้อยที่ก้าวพลาดสูญเสียอนาคตไปก็เพราะความทะนงตน เจตจำนงของทางสายกลางได้ชี้แนะแก่เราว่า มีความเชื่อมั่นในตนเอง แต่ไม่ทะนงตน ต้องมีจุดยืนที่ดี ไม่เอนเอียงไปทางข้างใดข้างหนึ่ง

ความเชื่อมั่นในตนเองเป็นเคล็ดลับอันดับแรกของความสำเร็จ ทุกคนล้วนมีข้อดีและข้อเสีย อย่ามองเพียงส่วนเดียวแล้วสรุปทั้งหมด

ในการทำงานจะต้องให้กำลังใจแก่ตนเองว่า “ฉันทำได้” หลังจากที่ได้ทำสำเร็จครั้งแล้วครั้งเล่า ความเชื่อมั่นในตนเองก็จะค่อยๆ บังเกิดขึ้น

ความเชื่อมั่นในตนเองหาใช่ความถือดีและความทะนงตนไม่ ความทะนงตนหรือความพึงพอใจในความรู้น้อยนิด ล้วนเป็นสาเหตุแห่งการขาดพร่องความรู้และสติปัญญา บางครั้งความเชื่อมั่นในตนเองมากจนเกินไปก็จะกลายเป็นความทะนงตน หากไม่ระวังตัวก็จะถดถอยลงไปในกับดักของความทะนงตน

ความทะนงตนมักจะเป็นการแสดงออกของคนที่มีความคิดยังไม่เติบโตเป็นผู้ใหญ่ มีคนเปรียบ “ความทะนงตน” ไว้ว่า เหมือนแก้วที่มีน้ำอยู่เต็มแก้ว จะเติมน้ำลงไปอีกสักหยดหนึ่งก็ไม่ได้ คนที่ทะนงตนก็เช่นเดียวกัน เขาจะไม่ฟังคำตักเตือนของผู้อื่นเลยแม้แต่น้อย ยึดมั่นในความคิดเห็นและการตัดสินใจของตนเอง คิดว่าตนเองทำถูกต้องหมด ผลสุดท้ายก็อาจได้รับความพ่ายแพ้อย่างยับเยิน

ทบทวนความคิดของตนเองอยู่เสมอ จึงสามารถรู้จักตนเองได้อย่างเที่ยงแท้ ทั้ง

ไม่ดูถูกตนเองและไม่ทะนงตน

การเลือกสรรและการสละทิ้งต้องมีวิธี มีการสละไปจึงจะมีการได้มา

ปลาเราก็ต้องการ อู้งดินหมีเราก็ต้องการ จะต้องการทั้งสองอย่างพร้อมกันไม่ได้ สละปลาเสียแล้วเลือกอู้งดินหมี ชีวิตเราก็ต้องการ คุณธรรมเราก็ต้องการ จะต้องการทั้งสองอย่างพร้อมกันไม่ได้ สละชีวิตเสียแล้วเลือกคุณธรรม —หนังสือเมิ่งจื่อ

สาเหตุที่คนในปัจจุบันนี้ดำรงชีวิตอยู่ด้วยความเหน็ดเหนื่อย รู้สึกพ่ายแพ้ และวิตกกังวลง่าย ทั้งยากที่จะบรรลุสู่เป้าหมายของตนเอง เป็นผลจากการหลงและจมอยู่ในความต้องการต่างๆ มากมาย ไม่ยอมละทิ้งสิ่งใดเลยสักอย่างเดียว “เป้าหมายมากเกินไป พละกำลังแตกกระจัดกระจาย” และสุดท้ายก็ไม่ได้อะไรเลย

ความจริง ไม่ว่าเรื่องอะไรก็ตาม เมื่อได้มาอย่างหนึ่งก็ต้องเสียไปอย่างหนึ่ง “ปลาและอู้งดินหมีไม่สามารถได้มาพร้อมกัน” ชีวิตมีจุดสิ้นสุด กำลังวังชามีขีดจำกัด เมื่อถึงเวลาจำเป็นที่เราจะต้องเลือกสรรให้ทันเวลา สิ่งที่เหมาะสมจะสละทิ้งไปก็ควรปลดปล่อยไปเสีย

วิถีทางแห่งการดำรงชีวิต การสละทิ้งสิ่งใดและจะเลือกเอาสิ่งใดนับเป็นศิลปะแขนงหนึ่ง ในบางแง่มุม การสละทิ้งไปก็คือการดำเนินการตามกำลังของตน การสละทิ้งไปในขณะเดียวกันก็คือการได้มา ผู้คนมักจะพูดกันว่า “ทิ้งได้” มีการทิ้งจึงมีการได้ และมีแต่การเรียนรู้ในการเลือกสรรและการสละทิ้ง จึงสามารถดำรงอยู่ได้ในยุคที่เต็มไปด้วยโอกาส

ฟังความสองข้างตาจะสว่าง ฟังความข้างเดียวตาจะมีดบอด

“มองขวางเห็นเป็นเทือกเขายาว มองข้างเห็นเป็นยอดเขาสูง ไกลใกล้สูงต่ำต่างไม่เหมือน ไม่รู้รูปลักษณะที่แท้ของขุนเขาหลูซาน เป็นเพราะตัวเราอยู่ในขุนเขานี้”

การมองเรื่องราวต่างๆ ต้องมองอย่างทั่วทุกด้านและมองอย่างภววิสัย ไม่มองเพียงส่วนเดียวแล้วสรุปทั้งหมด มิฉะนั้นแล้วก็จะหลงผิดไปกับปรากฏการณ์เฉพาะด้านอย่างง่ายดาย มีแต่การรับฟังความคิดเห็นอย่างกว้างขวางหลายๆ ด้านเท่านั้น จึงสามารถเข้าใจเรื่องราวที่เป็นจริงและพิจารณาชี้ขาดอย่างถูกต้อง หากฟังความข้างเดียว ก็เสมือนเส้นผมบังภูเขา ทำให้ได้ข้อวินิจฉัยเพียงด้านเดียว

กษัตริย์หลี่ซื่อหมิงแห่งราชวงศ์ถังเป็น “กษัตริย์ที่มีน้ำพระทัยกว้างขวาง” ทรงรับฟังความเห็นของทุกฝ่าย พระองค์ทรงตระหนักว่าจักรพรรดิสุขหยางได้สิ้นชาติไปอย่างไร จึงได้ทรงตระเตรียมสร้างเสถียรภาพในการปกครอง โดยให้กำลังใจแก่เหล่าขุนนางให้ “ตัดทอนพระองค์ได้อย่างตรงไปตรงมา” ให้ถวายความเห็นต่อหน้าพระพักตร์ ทรงมีพระราชวินิจฉัยโดยเลือกความเห็นที่เป็นประโยชน์ ทำให้พระราชดำริเป็นไปอย่างรอบด้าน และความผิดพลาดก็ลดน้อยลงด้วย

ในชีวิตประจำวัน เราควรฝึกนิสัยในการฟัง อย่าฟังความข้างเดียวและเชื่อข้างเดียวแล้วด่วนสรุป อย่าโกรธง่าย มิฉะนั้น จะทำให้เกิดสถานการณ์ที่เลวร้ายยากแก่การเยียวยา และแน่นอน จะต้องฟังให้มากและชำนาญในการฟัง หลังจากฟังแล้วยังต้องคิดและวิเคราะห์ให้มาก

อย่าจำกัดตนเองอยู่ในกรอบอันคร่ำครึ

ในการดำรงชีวิต บ่อยครั้งที่เราไม่สามารถเดินไปบนเส้นทางชีวิตได้อย่างราบรื่น มิใช่เป็นเพราะว่าหนทางนั้นคับแคบเกินไป แต่ส่วนใหญ่อยู่ที่สายตาเราคับแคบเกินไปต่างหาก เหมือนนกบินบ่อที่มองขึ้นฟ้า มันนึกว่าท้องฟ้าก็กว้างเท่านั้นเอง คงไม่มีที่ว่างมากกว่านี้อีกแล้ว เมื่อมีความคิดเช่นนี้ เราก็กำหนดพื้นที่ให้ตนเอง ทำให้ก้าวออกไปไม่ได้มาก สิ่งที่สกัดกั้นหนทางแห่งความอยู่รอดและพัฒนาการของเรามีอะไรอื่น คือสายตาอันคับแคบและจิตใจที่ปิดกั้นของเรานั้นเอง

ช้างน้อยตัวหนึ่งถูกควาญช้างใช้โซ่ตรวนล่ามไว้ ช้างน้อยแม้ยังไม่มีพลังกำลังมาก แต่มันก็คิดจะสลัดให้หลุดจากโซ่ตรวน หลังจากที่ได้พยายามอยู่หลายครั้ง ก็รู้

ว่าเรี่ยวแรงของคนไม่เพียงพอที่จะสลัดให้หลุดจากโซ่ตรวนนั้นได้ มันจึงละทิ้งความคิดนี้เสีย จนช่างน้อยโตะเป็นช่างใหญ่ที่มีพละกำลังมหาศาลแล้ว มันยังคงยินยอมให้โซ่ตรวนเส้นนั้นล่ามมันอยู่ในที่จำกัดโดยไม่คิดที่จะหลบหนีอีกเลย

เรามักใช้กฎเกณฑ์ทั่วไปในชีวิตประจำวันพิเคราะห์เรื่องราวต่างๆ เช่นนี้ เราก็จะถูกผูกมัดไว้ตลอดกาลด้วยโซ่ตรวนที่เพียงออกแรงเบาๆ ก็สามารถสลัดหลุดไปได้ และยินยอมพร้อมใจที่จะเป็นช่างใหญ่ที่ถูกเลี้ยงไว้ในโรงช่าง เมื่อนานๆ เข้า ก็จะกลายเป็นความคิดที่เคยชิน ลูกไม่ขึ้นเพราะถูกครอบไว้ด้วยประสบการณ์ที่พ่ายแพ้ คิดว่าเรื่องบางอย่างเป็นสิ่งที่คุณไม่สามารถจะทำได้สำเร็จตลอดไป โดยมองข้ามเงื่อนไขทั้งภายในและภายนอกมากมายที่ได้เปลี่ยนแปลงไปแล้ว ทำให้พลาดโอกาสที่อาจจะได้มาอย่างง่ายๆ ครั้งแล้วครั้งเล่า

หากต้องการอยู่รอด ก็ต้องเปลี่ยนแปลง หากเกรงความเสียหายหรือความเจ็บปวดชั่วระยะหนึ่งจากการเปลี่ยนแปลง คิดว่าพออยู่ได้ก็อยู่ไปก่อน ถ้าเช่นนั้น ก็จะมีสักวันหนึ่งที่อยู่ไม่ได้จริงๆ การปรับตัวเป็นกฎเกณฑ์ของการอยู่รอดตลอดการ

ผู้ปรับตัวเข้ากับธรรมชาติอยู่รอด หาใช่ผู้แข็งแรงอยู่รอด

ในทฤษฎีว่าด้วยวิวัฒนาการของชาร์ล ดาร์วิน (Charles Darwin) ได้เสนอทฤษฎีหนึ่ง ดังนี้ “สรรพสิ่งอยู่ที่ฟ้านาคาล ผู้ปรับตัวเข้ากับธรรมชาติจะอยู่รอด” คล้อยตามสภาพแวดล้อม จึงสามารถมีโอกาสดำรงชีพได้ดียิ่งขึ้น ไคโนเสาร์ที่ใหญ่โตมหึมาต้องสูญพันธุ์ไป แต่กิ้งก่าตัวเล็กๆ ที่เปลี่ยนสีได้กลับแพร่พันธุ์อยู่รอดมาจนถึงทุกวันนี้ ผู้ที่ปรับตัวเข้ากับธรรมชาติอยู่รอด แต่มิใช่ผู้แข็งแรงอยู่รอด

บทที่ 2 ฝึกฝนตนให้อยู่ในทางสายกลาง — สุภาพชนพึงระงับตนแม้จะอยู่ตามลำพัง จิตใจหนักแน่นไม่โลภหลง

“การฝึกฝนตน” เป็นจุดเริ่มต้นในชีวิตของเรา การฝึกฝนตนนั้นจะต้องเริ่มจาก “ความซื่อสัตย์” และ ต้องมี “ความดีงาม” นั่นคือ ปฏิบัติต่อผู้อื่นด้วยความใจกว้างและมีเมตตาธรรม ปฏิบัติต่อตนเองด้วยการระมัดระวังในความประพฤติแม้อยู่ตามลำพังและมีจิตใจหนักแน่น ไม่โลภหลงในลาภยศ มีแต่การกระทำเช่นนี้เท่านั้น จึงสามารถทำให้เป็นคนที่มีจิตใจกว้างขวาง มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และอ่อนน้อมใจด้วยความสุข

อบรมบ่มเพาะอุปนิสัยที่ดี มีความสงบสุขุมจึงจะมีสายตาที่ยาวไกล

ฝึกตนให้มีความสงบสุขุม ฝึกให้มีจริยธรรมด้วยความประหมัดมัธยัสต์ หากจิตใจยังโลภหลงในลาภยศสักการะก็จักไม่มีความมุ่งมาดปรารถนาอันแรงกล้า หากไม่มีจิตใจที่สงบสุขุมก็จักไม่สามารถก้าวไปได้ไกล — จูก่อเลี้ยง(ขงเบ้ง)

การได้รับการอบรมที่ดีทั้งในด้านจิตใจและการปฏิบัติตัวต่อสังคมเป็นก้าวแรกแห่งความสำเร็จในชีวิต หากไม่มีการอบรมที่ดี ก็ยากที่จะสร้างมนุษยสัมพันธ์ได้อย่างถูกต้อง ยากที่จะยกระดับจริยธรรมและจิตใจของตนให้สูงขึ้น ยากที่จะทำให้ชีวิตประสบความสำเร็จและมีผลงาน สำนักปรัชญาขงจื้อจึงได้เสนอให้มีการอบรมบ่มเพาะให้พร้อมทั้งจิตใจและร่างกายเพื่อความสงบสุขร่มเย็นของบ้านเมือง

หลินเจ้อสวี่ขุนนางผู้มีชื่อเสียงในสมัยราชวงศ์ซิง เป็นผู้ที่มีการณ์แปรปรวนง่าย ประเดี๋ยวโกรธประเดี๋ยวพอใจ ชอบบันดาลโทสะ ดังนั้น เขาจึงเขียนตัวหนังสือด้วยพู่กันลงบนกระดาษแผ่นยาว แขนงไว้อ้างผนังในห้องหนังสือเพื่อเตือนสติตนเองให้ “ระงับความโกรธ” คำขวัญที่มีชื่อเสียงของเขามีความว่า “อันมหานทีนั้นสามารถรับน้ำจากสายน้ำได้นับร้อยสาย อันขันติธรรมนั้น จักสามารถรับสิ่งกดดันทั้งปวงได้ อันกำแพงนั้น จะตั้งตระหง่านเมื่อสูงเป็นพันๆ ฟุต อันคนเรานั้น เมื่อไม่มีกิเลสจะแกร่งประดุจเพชร” ซึ่งความหมายลึกซึ้ง ทำให้เห็นภาพพจน์ชัดเจน

จอมพลเฉินอี้ในสมัยที่เป็นรองนายกรัฐมนตรีและควบตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการต่างประเทศของจีน มีงานราชการมากมาย แต่เขาก็ไม่สับสนวุ่นวายเลย เขารู้จัก “หาความสงบในท่ามกลางความวุ่นวาย” เขาใช้การท่องโคลงกลอนและเขียนบทกวี ดีจิม เล่นหมากรุก อ่านหนังสือและวาดภาพเป็นเครื่องกล่อมเกลารมณ์ บ่มเพาะและฝึกฝนสมรรถนะใน “ความสงบสุขุม” ของเขา

ในบรรดาวิธีการ “ปลูกฝังอุปนิสัยที่ดีให้แก่ตนเอง” จากเกล็ดประวัติชีวิตของผู้มีชื่อเสียงทั้งหลาย ที่นับว่าเด่นดังที่สุด ได้แก่ “ให้คิดทบทวนตนเองวันละหลายๆ ครั้ง” ของเจิ้งจื่อ คือให้คิดทบทวนตนเองทุกวันว่าวันนี้ซื้อสัตย์ต่อการทำงานหรือไม่ ยึดมั่นในคำสัญญากับเพื่อนหรือไม่ เรียนรู้ความรู้ใหม่ๆ ได้บ้างหรือไม่ หากเพียร “คิดทบทวนหลายๆ ครั้ง” ทุกวัน ก็จะมีความก้าวหน้าทุกวัน เมื่อนานวันเข้าก็จะมีจิตใจที่สะอาด กว้างขวาง และบุคลิกที่มีเสน่ห์ก็จะบังเกิดขึ้น

การที่จูเก้อเลียง(ขงเบ้ง) ได้รับการขนานนามจากคนรุ่นหลังว่า “เทพยดา” มิใช่เพียงเพราะเขาเป็นผู้ที่ชาญฉลาดมีความรู้กว้างขวาง มีญาณทัศนะที่หยั่งรู้เหตุการณ์ล่วงหน้า แต่ยิ่งกว่านั้นยังเป็นเพราะเขา “มีจิตใจที่ใสสะอาด ปราศจากความยินดีในร้ายในลาภยศ มีความมุ่งมาดปรารถนาอันแรงกล้าและมีจิตใจที่สงบสุขจึงมีสายดาที่ยาวไกล” ซึ่งเป็นปรัชญาในการปฏิบัติตัวต่อสังคม จุดอ่อนที่สำคัญที่สุดของคนเรา อยู่ที่สายตามองการณ์ไม่กว้างไกล ไม่มีปณิธาน ทำงานหัวปักหัวปำอยู่แต่ในโลกแคบๆ ไปวันๆ จึงยากที่จะมีผลงานใหญ่ การที่คนเรามีสายดาไม่กว้างไกล สาเหตุที่สำคัญที่สุดอยู่ที่ใจร้อน ไม่สุขุม กระจายในผลประโยชน์และความสำเร็จเฉพาะหน้า

ไม่สามารถอยู่อย่างสงบสุขและไม่อดทน จึงไม่มีผลงานใหญ่เป็นธรรมดา

เราทุกคนควรทำจิตใจให้สงบสุข ละทิ้งความชั่ว เชิดชูความดี เมื่อทำได้เช่นนี้แล้วก็จะรู้สึกสบายอกสบายใจ มีความคิดรอบด้าน ลึกซึ้ง ละเอียด เจียบแหลม และสามารถบุกเบิกศักยภาพที่มีอยู่ในตัวออกมาได้มากมาย บริหารจัดการกับชีวิตได้ดียิ่งขึ้น

ปลูกฝังอุปนิสัยที่ดีจากฐานะที่ต่ำต้อย

ผู้ที่ทำงานใหญ่จะไม่ปฏิเสธงานเล็กๆ ข้างกาย มีแต่การเห็นความสำคัญของงานเล็กๆ แล้วทำให้สำเร็จอย่างดีที่สุดจึงจะทำงานใหญ่ให้ได้ดี ท่าทีในการทำงานเล็กของคนผู้หนึ่ง สามารถเห็นถึงระดับความจริงจังและการฝึกฝนของคนผู้นั้น และสามารถมองออกว่าคนผู้นั้นสามารถจะรับมือบอบหมายให้ทำงานใหญ่ได้หรือไม่

ความยิ่งใหญ่สูงส่งของบุคคลหนึ่งกับฐานะทางสังคมและหน้าที่การงานของเขา ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกันเลย หากยังคงสามารถรักษาท่าทีอ่อนน้อมถ่อมตน ก็เพียงพอที่จะพิสูจน์ถึงความยิ่งใหญ่และสูงส่งของเขา

โอลอฟ ปัลเม(Olof Palme) นายกรัฐมนตรีของสวีเดน เป็นผู้นำที่ได้รับความนิยมแพร่จากประชาชนอย่างยิ่ง ถึงแม้ว่าเขาจะมีตำแหน่งเป็นนายกรัฐมนตรีอันทรงเกียรติ แต่ก็ยังคงอาศัยอยู่ในแฟลตที่ประชาชนคนธรรมดาอาศัยอยู่ ชีวิตของเขาเรียบง่าย อ่อนโยนเข้ากับคนได้ง่าย ไม่มีอะไรแตกต่างจากคนทั่วไปเลย หลักการของปัลเมคือ “ผมเป็นประชาชนคนหนึ่ง”

การปฏิบัติตนเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับมวลชนคนธรรมดาของปัลเม เป็นข้อดีเด่นที่สำคัญของเขา เขายืนหยัดที่จะเดินทางไปทำงานยังทำเนียบนายกรัฐมนตรีทุกวัน ในระยะเวลาเดินทางประมาณสิบห้านาทีนี้ เขาจะทักทายผู้คน บางครั้งถึงกับคุยเล่นกับผู้เดินทางบ้าง

ปัลเมชอบแต่งกายธรรมดาสามัญออกตรวจการตามลำพัง ไปเยี่ยมโรงเรียน ร้านค้า โรงงานและเหมืองแร่ เป็นต้น พุดคุยและรับฟังความคิดเห็นจากนักเรียน

พนักงานร้านค้าและคนงาน เพื่อให้เข้าใจสภาพการณ์ทั่วไป เขาไม่หวังทำเป็นนายกรัฐมนตรี พุดจาสุภาพ ท่าทีจริงใจ ไม่มีผู้ติดตามล้อมหน้าล้อมหลังแสดงถึงอำนาจบารมี เป็นสิ่งที่ทำให้เขาได้รับความเคารพจากประชาชนชาวสวีเดนเป็นอย่างยิ่ง บิลเมเป็นนายกรัฐมนตรีและเป็นประชาชนคนธรรมดา เป็นผู้นำประเทศและเป็นทั้งพี่น้องและเพื่อน เขามีภาพลักษณ์ที่น่าเคารพในความคิดของประชาชน

ความอ่อนโยนเข้ากับคนได้ทุกชั้นและการลงมือทำงานด้วยตนเองของบิลเมไม่เพียงไม่ได้แสดงว่าเขาต่ำต้อย ตรงกันข้ามกลับแสดงถึงความสูงส่งของเขา อย่าปฏิเสธเรื่องเล็กๆ ไม่ว่าเรื่องใดก็ตามและไม่ว่างานใดก็ตามที่อยู่ข้างกายคุณ ขอให้ทำด้วยความจริงใจ คุณก็จะได้รับผลพวงที่ดีมากขึ้น

เป็นสุภาพบุรุษทั้งต่อหน้าและลับหลัง

ขงจื๊อกล่าวไว้ว่า “สุภาพชนต้องระมัดระวังตนเมื่ออยู่ตามลำพัง” ความหมายก็คือ คนเราแม้จะอยู่ตามลำพังคนเดียว ก็ต้องควบคุมตนเองให้ได้ อย่าทำในสิ่งที่ผิดศีลธรรม

เลนิน(Lenin) นักปฏิวัติผู้ยิ่งใหญ่ก็กล่าวไว้ว่า “ควรเป็นผู้ที่ซื่อตรงต่อคนทั้งหลาย และควรเป็นผู้ที่ซื่อตรงต่อจิตสำนึกของตนเองด้วย”

“การระมัดระวังตนเองเมื่ออยู่ตามลำพัง” ก็อรากฐานสำคัญในการประเมินศีลธรรมของบุคคลหนึ่ง คุณสมบัติด้านศีลธรรมของคนที่หนึ่งมักจะเปิดเผยตัวตนแท้จริงที่ถูกซ่อนเร้นมิดชิดที่สุดในสถานที่ๆ สามารถปลดปล่อยได้ เนื่องจากความเข้มงวดของกฎหมายและกฎเกณฑ์สังคม ทำให้ผู้คนจำเป็นต้องระมัดระวังการพูดและการกระทำของตนเอง แต่ในยามที่อยู่ตามลำพังไม่มีใครเห็น คนเราก็จะปล่อยตัวเผยให้เห็นโฉมหน้าที่แท้จริงของความคิด ดังนั้น มีแต่ผู้ที่สามารถรักษาความถูกต้องเที่ยงธรรมไว้ทั้งต่อหน้าและลับหลังเท่านั้น จึงจะได้รับความเชื่อถือและความเคารพจากผู้อื่น

“การระมัดระวังตนเองเมื่ออยู่ตามลำพัง” เป็นสุภาพบุรุษทั้งต่อหน้าและลับหลัง

ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการปลูกฝังตนเอง “การระมัดระวังตนเองเมื่ออยู่ตามลำพัง” จะต้องฝึกทำได้ทั้งใน “ที่ลับ” และใน “เรื่องเล็กน้อย” นั่นคือ ทั้งต่อหน้าและลับหลังก็เป็นเช่นเดียวกัน ไม่ยอมให้ความชั่วร้ายใดๆ จอกองขึ้นมาได้ จึงสามารถที่จะตัดไฟแต่ต้นลม ทำให้คุณสมบัติทางด้านศีลธรรมของคนสูงส่ง

ละอายใจต่อความผิดแล้วกลัวที่จะแก้ไข

สำนักปรัชญาของจ็อกกล่าวไว้ว่า “มีหิริโอตตปละแล้วกลัวที่จะแก้ไข” ซึ่งมีความหมายว่า คนที่รู้จักอดสูใจ มีหิริโอตตปละและกลัวหาญที่จะแก้ไขความไม่ดีไม่งามของตนเอง เป็นคุณสมบัติที่น่าชื่นชมยินดีอย่างยิ่ง

เป็นที่ทราบกันว่า ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 ประเทศเยอรมันได้ก่อมหันตภัยให้แก่ชาวโลกอย่างร้ายแรงที่สุด ประเทศที่ก่อสงครามได้ฆ่าล้างผลาญประชาชนที่ไร้ความผิดอย่างมากมาย แทบทำให้โลกกลายเป็นขุมนรก เยอรมันตกเป็นเป้าอาฆาตแค้นของหลายประเทศทั่วโลก แต่ทว่า หลายสิบปีต่อมา ประเทศที่แพ้สงครามอย่างเยอรมันกลับใช้ความกล้าหาญอย่างยิ่งแบกรับภาระความรับผิดชอบของตน และพยายามร่วมงานกับนานาประเทศเพื่อฟื้นฟูภาพลักษณ์ของประเทศตน วิลลี แบรินด์(Willy Brandt) อดีตนายกรัฐมนตรีของเยอรมันเคยคุกเข่าเบื้องหน้าอนุสาวรีย์ผู้วายชนม์ใน “สงครามโลกครั้งที่ 2” การคุกเข่าของเขาเท่ากับเป็นการขอขมาต่อโลก บนเข่าของเขาไม่เพียงมีศักดิ์ศรีและเกียรติภูมิของเขาผู้เดียว หากยังมีศักดิ์ศรีและเกียรติภูมิของประเทศและชนชาติเยอรมันอีกด้วย การกระทำเช่นนี้ต้องมีความกล้าหาญอย่างมาก พฤติกรรมนี้เองที่ได้รับความเคารพและให้อภัยจากคนทั่วโลก ทำให้ผู้คนได้เห็นถึงความกล้าหาญและความจริงใจของประเทศนี้ และเป็นการปลดปล่อยวิญญูณของผู้วายชนม์ที่สูญเสียชีวิตไปในสงครามโลกครั้งที่ 2 อีกด้วย

คนเราต้องพิจารณาความคิดของตน อย่าละทิ้งความคิดที่จะปรับปรุงให้ดีขึ้น กลัวที่จะแก้ไขให้ถูกต้อง ละทิ้งคนเก่าเปลี่ยนเป็นคนใหม่ จึงถือว่าเป็นผู้กล้าหาญ

อย่างแท้จริง

เราปฏิบัติต่อความผิดพลาดของเราให้ถูกต้อง และต้องปฏิบัติต่อความผิดของผู้อื่นให้ถูกต้องด้วย ให้อภัยความผิดของผู้อื่น เลือกใช้ท่าทีให้อภัยแก่ผู้ที่แก้ไขความผิดแล้ว เรื่องที่ผ่านไปแล้วก็อย่าไปตำหนิตติเตียนเขาอีก เน้นหนักไปที่การปฏิบัติตัวของพวกเขาในอนาคตเถิด

ไขว่คว้ามาได้ แต่ก็ปล่อยวางได้

ความใจกว้างเป็นพฤติกรรมสูงส่งของการเป็นคนดี ความคิดที่เป็นส่วนสำคัญของการปฏิบัติตัวต่อสังคมของทางสายกลางก็คือ ผู้ที่สามารถไขว่คว้าได้ ก็ต้องปล่อยวางได้ มีคนกล่าวว่า “ความท้าทายที่ใหญ่หลวงที่สุดของคนเรานั้น ไม่มีสิ่งใดเกินการไขว่คว้าโอกาสมาได้ ในยามที่จิตใจเต็มไปด้วยความภาคภูมิใจ และการปลอบใจที่ดีที่สุดในชีวิตคือ รู้จักปล่อยวางเมื่อพบกับอุปสรรค ประสบความยากลำบาก หรือกิจการงานไม่ราบรื่นและเวลาที่จำใจ การไขว่คว้ามาได้คือความกล้า การปล่อยวางคือการหลุดพ้น ดังนั้น ผู้คนจึงมักจะสรรเสริญผู้ที่ใจกว้างเช่นนี้ว่า “ไขว่คว้ามาได้ แต่ก็ปล่อยวางได้”

การดำรงชีวิตของคนเรา อย่าปล่อยให้เรื่องราวของการแพ้ชนะหรือการเปลี่ยนแปลงขึ้นลง เป็นสิ่งรบกวนจิตใจ

จอร์จ วอชิงตัน(George Washington) ประธานาธิบดีคนแรกของสหรัฐอเมริกา หลังจากที่ได้ดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีติดต่อกันเป็นสมัยที่ 2 แล้ว เขาก็ยืนยันไม่ยอมรับตำแหน่งต่อไปอีก ในงานเลี้ยงอำลา เขาได้กล่าวคำอำลาอย่างสงบ และชูแก้วขึ้นอวยพรแก่ผู้ร่วมงานด้วยความสบายใจ ในวันรุ่งขึ้น เขาได้เข้าร่วมพิธีปฏิบัติคุณตนของจอห์น อัดัมส์(John Adams) ประธานาธิบดีคนใหม่อย่างสบายอารมณ์ หลังจากเสร็จพิธีแล้วเขาได้โบกห่มวกอำลาผู้ร่วมงานแล้วกลับไปยังบ้านเกิดที่เมืองเวอร์มอน (Vernon) กิริยาท่าทางอันสง่างามตามสบายเป็นไปอย่างธรรมชาติของเขานั้น เหลือรอยทรงจำไว้ในประวัติศาสตร์อย่างไม่รู้ลืม

สุภาพชนมีจริยธรรมสูง คนต่ำช้าคับแค้นอาฆาต

ขงจื๊อกล่าวไว้ว่า “สุภาพชนปรองดองแต่ไม่คล้อยตาม คนต่ำช้าคล้อยตามแต่ไม่ปรองดอง” ประโยคดังกล่าวนี้สะท้อนให้เห็นถึงท่าทีหรือหลักการมูลฐานของการฝึกฝนตนในทางสายกลาง นั่นคือการแสวงหา “การปรองดอง” แต่ไม่แสวงหา “การคล้อยตาม” ที่กล่าวว่า “ปรองดองแต่ไม่คล้อยตาม” นั้น ก็คือการไม่หลบหลีกหลบตา เออออห่อหมกไปกับผู้บังคับบัญชา กล่าวเสนอความคิดเห็นของตน เพื่อให้แผนงานสมบูรณ์แบบยิ่งขึ้น และยังสามารถรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่างกันของผู้ใต้บังคับบัญชา กับผู้ที่มีความคิดเห็นไม่เหมือนเราต้องอยู่ด้วยกันอย่างปรองดองและปรึกษาหารือกัน ส่วนที่ว่า “คล้อยตามแต่ไม่ปรองดอง” นั่นก็คือ เอาใจคล้อยตามเบื้องบน โดยไม่แสดงความไม่เห็นด้วยออกมา แต่กับเบื้องล่างก็ถือสิทธิ์ออกเสียงเพียงผู้เดียว ความคิดเห็นของตนต้องเห็นพ้องด้วยเท่านั้น คัดค้านไม่ได้ พยายามขจัดความคิดเห็นและผู้ที่มีความคิดเห็นที่แตกต่างกับตนเองออกไป เป็นสิ่งที่เห็นได้ชัดว่า “คล้อยตามแต่ไม่ปรองดอง” ย่อมไม่สามารถบรรลุสู่ความกลมเกลียวได้อย่างแท้จริง มีเพียง “ปรองดองแต่ไม่คล้อยตาม” เท่านั้น จึงจะเป็นหนทางที่บรรลุสู่ความปรองดอง

“ปรองดองแต่ไม่คล้อยตาม” แสดงให้เห็นถึงจริยธรรมอันสูงส่ง โปร่งใสของสุภาพชน ส่วน “คล้อยตามแต่ไม่ปรองดอง” เป็นพฤติกรรมอันจอมปลอมของคนต่ำช้า ซึ่งเป็นคนมีจิตใจคับแคบ ชอบยุแหยให้แตกแยกกัน ปลุกปั่นให้เกิดเรื่อง มีความแค้นต้องชำระ ไม่ได้ด้วยเล่ห์ก็เอาด้วยกล และทำลายผู้อื่นเพื่อเอาประโยชน์ใส่ตน ดังนั้น การแสวงหา “การปรองดอง” หรือแสวงหา “การคล้อยตาม” จึงเป็นมาตรฐานสำคัญในการประเมินคุณสมบัติทางจริยธรรมของคนเรา

การที่ชีวหวนกระโดดน้ำปลิดชีพตนเอง หลี่มู่ถูกสังหาร เชียเฟยถูกทำร้าย ทุกครั้งที่เอ่ยถึงเรื่องราวโศกนาฏกรรมเหล่านี้ ผู้คนต่างทอดถอนใจด้วยความอาดูรและเคียดแค้นไม่วาย คนโบราณจึงมีคำพูดที่กล่าวสืบทอดกันมาเพื่อตักเตือนชนรุ่นหลังว่า “ยอมล่วงเกินสุภาพชน แต่อย่าผิดใจกับคนต่ำช้า” นี่เป็นคติพจน์อันเป็นสัจจะข้อหนึ่งของการปฏิบัติตนในทางสายกลาง

เราจะพบเห็นคนด่ำซ้ำได้ทั่วไป และอาจจะต้องติดต่อกับหรือทำงานด้วยอย่างหลีกเลี่ยงไม่พ้น ดังนั้น จึงควรมีวิธีปฏิบัติต่อคนด่ำซ้ำบ้าง

ข้อแรก ควรรักษาระดับความห่างที่เหมาะสมกับคนด่ำซ้ำ อย่าสนิทสนมกับคนด่ำซ้ำมากเกินไป เพียงรักษาความสัมพันธ์อย่างผิวเผินก็พอ แต่อย่าแสดงออกให้เห็นว่าดูแลพวกเขา มิฉะนั้นแล้ว ก็จะทำให้คนด่ำซ้ำคิดแค้นอยู่ในใจ

ข้อต่อมา อย่าแย่งชิงผลประโยชน์กับคนด่ำซ้ำ ปฏิบัติต่อสุภาพชนต้องถ่อมตน ปฏิบัติต่อคนด่ำซ้ำก็ต้องถ่อมตนมากขึ้น หากคุณสามารถเปรียบพวกเขา พวกเขาอาจจะหาทางเอาคืนจากคุณอย่างร้ายกาจ นอกจากนี้ อย่ามีข้อพิพาทในเรื่องผลประโยชน์กับคนด่ำซ้ำเป็นอันขาด เพราะจะเสมือนไปเอาหนิงจากเสือ ในที่สุดก็จะเป็นภัยแก่ตัว นี่คือบทเรียนตลอดกาล

ข้อสุดท้าย อย่าเอาจริงเอาจังกับคนด่ำซ้ำ การคิดเล็กคิดน้อยกับคนด่ำซ้ำไม่คุ้มค่า บางครั้งคนด่ำซ้ำก็อาจจะล่วงเกินคุณโดยไม่ตั้งใจ หากคุณคิดเล็กคิดน้อยมากเกินไป ก็จะทำให้พวกเขาผูกใจเจ็บมากขึ้น ซึ่งเป็นการได้ไม่คุ้มเสีย และแน่นอน หากคนด่ำซ้ำละเมิดต่อคุณในเรื่องของหลักการ เมื่อใช้ดุลพินิจถึงผลได้ผลเสียแล้ว คุณก็สามารถตอบโต้กลับได้

ความโกรธเป็นความชั่วร้ายในกมลสันดานคน ทำร้ายทั้งตนเองและผู้อื่น

ความโกรธทำร้ายตนเองได้ ทำให้เกิดความรู้สึกผิดในใจ มีอารมณ์ซึมเศร้า และส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์ของตนเองในสายตาของผู้อื่น การฝึกจิตของทางสายกลางเห็นว่า ความโกรธเป็นความชั่วร้ายในกมลสันดานคน ทำร้ายทั้งตนเองและผู้อื่น ดังนั้น จำเป็นต้องควบคุมความโกรธ

การควบคุมอารมณ์เป็นสิ่งที่ถูกเข้าใจไปด้านเดียวได้ง่ายว่า เป็นการสะกดกลั่นอารมณ์ความรู้สึก ซึ่งคนส่วนใหญ่เห็นว่าในด้านสุขภาพทั้งกายและใจ การปล่อยความโกรธออกมาดีกว่าสะกดกลั่นอารมณ์ความโกรธไว้ บางคนไม่ว่าจะพบเห็นเรื่องราวใด ก็พยายามระงับจิตใจ สีหน้าเรียบเฉยไม่แสดงความรู้สึกใดๆ ออกมา ซึ่ง

อันที่จริง การปฏิบัติเช่นนี้เป็นการทำร้ายตนเองทั้งกายและใจ ดังนั้น ทางสายกลางจึงเห็นว่า ต้องแสดงออกในรูปแบบที่เหมาะสมหรือหาวิธีการอย่างใดอย่างหนึ่งทำให้หายโกรธ

อันว่าอารมณ์ของคนเรานั้น สิ่งสำคัญที่สุดไม่ใช่การสะกดกลั้น ไม่ใช่การมองข้ามการดำรงอยู่ของอารมณ์ แต่เป็นการควบคุมและปรับให้อยู่ในขอบเขตที่สมเหตุสมผล ถึงแม้ว่าการแสดงออกจะแตกต่างกัน แต่ก็ล้วนอยู่ในหลักการปฏิบัติตัวทางสายกลาง ต่อไปนี้คือวิธีการบางอย่างในการจัดการความโกรธ

เมื่อคุณรู้สึกโกรธ ก่อนอื่นต้องเตือนสติตนเองให้ใจเย็นไว้ จิตสำนึกของตคนอันนี้เป็นสิ่งที่สำคัญมาก เมื่อทำเช่นนี้แล้ว คุณก็สามารถถ่วงเวลาความโกรธออกไป 10 วินาทีแรกจะสำคัญมาก เมื่อคุณสามารถอดทนได้ใน 10 วินาทีนี้ ความโกรธก็จะค่อยๆ คลายลง หากคุณมักจะโกรธบ่อยๆ ลองถ่วงเวลาโกรธออกไป 10 วินาทีก่อนแล้วค่อยปล่อยความโกรธออกมา ครั้งต่อไปก็ถ่วงเวลาโกรธออกไปเป็น 20 วินาที หลังจากนั้นก็ถ่วงเวลาให้นานออกไปเรื่อยๆ เมื่อคุณรู้สึกว่าคุณสามารถถ่วงเวลาออกไปได้ คุณก็จะรู้จักวิธีควบคุมความโกรธ การถ่วงเวลาโกรธออกไปก็คือการควบคุมความโกรธ เชื่อได้ว่าหลังจากที่ได้ฝึกฝนบ่อยๆ แล้ว คุณจะจัดการความโกรธออกไปได้หมดในที่สุด

บางครั้ง เราอาจถูกโจมตีโดยผู้ประสกร้าย ควรจำไว้ว่า ถึงแม้การโต้กลับด้วยความโกรธจะดีกว่าการผูกพยาบาท แต่การไม่โกรธจึงจะเป็นสิ่งที่ดีที่สุด

โทมัส เฮนรี ฮักซ์เลย์(Thomas Henry Huxley) นักวิทยาศาสตร์ธรรมชาติชาวอังกฤษ ได้ทำการโฆษณาเผยแพร่ทฤษฎีว่าด้วยวิวัฒนาการของดาร์วิน(Darwin) อย่างกระตือรือร้น เขาถูกคนของศาสนจักรประนามว่าเป็นสุนัขของดาร์วิน ฮักซ์เลย์ไม่ได้สติแตกด้วยความโกรธที่ถูกกลบหลั่งหมิ่น แต่กลับตอบด้วยปัญญาไหวพริบว่า “ฉันเป็นสุนัข เป็นสุนัขนักสู้” ซึ่งแสดงถึงความเด็ดเดี่ยวในการพิทักษ์ธรรมของตนเอง และได้ปกป้องภาพลักษณ์ของตนเองอีกด้วย

ในสมัยสงครามกลางเมืองในสหรัฐอเมริกา ถึงแม้ลินคอล์น(Abraham Lincoln) จะเป็นประธานาธิบดีในสมัยนั้น แต่เขาไม่มีความเชื่อวชาญในเรื่องทฤษฎีและปฏิบัติ

ทางการทหารเลย บางครั้ง เมื่อเขาให้ข้อเสนอแนะอะไรบางอย่างแก่ เอ็ดวิน สแตนตัน(Edwin Stanton) รัฐมนตรีว่าการกลาโหม กลับถูกเหินห่างว่า “ท่านประธานาธิบดีออกคำสั่งเช่นนี้ ช่างเป็นคนโง่ซดๆ” เมื่อลินคอล์นได้ฟังคำพูดดังกล่าว เขาไม่ได้โกรธเป็นพินเป็นไฟ แต่กลับพูดกับคนรายงานว่า “หากสแตนตันว่าผมเป็นคนโง่ ผมก็คงเป็นคนโง่จริงๆ เพราะเขาถูกเสมอ” เมื่อเป็นเช่นนี้ ลินคอล์นจึงปล่อยให้เขาไปกับนายพลยูลิสซีส ซิมป์สัน แกรนท์(Ulysses Simpson Grant) ปฏิบัติการกันไปเอง เพื่อหลีกเลี่ยงการบัญชาการอย่างผิดพลาด

ควบคุมความโกรธในจิตใจของตนเองให้ดี อย่าโกรธเกรี้ยวเป็นพินเป็นไฟไป กับคำพูดและการกระทำของผู้อื่น เมื่อทำได้เช่นนี้ คุณก็จะไม่สะทกสะท้านหวั่นไหวกับเรื่องราวต่างๆ ในชีวิต กลายเป็นผู้กล้า ดังเช่นคำกล่าวในคัมภีร์ที่ว่า “ผู้ไม่โกรธง่ายเหนือกว่านักรบ เอาชนะใจตนเองได้จะได้ครองเมือง”

ผู้ที่เข้าใจผู้อื่นเป็นผู้มีสติปัญญา ผู้ที่เข้าใจตนเองเป็นผู้ปราดเปรื่อง

เมื่อคุณเข้าใจผู้อื่น คุณก็คือผู้ที่มีสติปัญญา เมื่อคุณเข้าใจในตัวเอง คุณก็คือผู้ปราดเปรื่อง ผู้มีสติปัญญาเข้าใจผู้อื่นไม่แน่ว่าจะเข้าใจในตนเอง รู้ภายนอกไม่แน่ว่าจะรู้ภายใน แต่ผู้ปราดเปรื่องรู้จักตนเองและรู้จักผู้อื่น เข้าใจทั้งภายในและภายนอก ผู้ที่รู้จักตนเองดีเท่านั้น จึงเป็นผู้ที่มีสำนึกอย่างแท้จริง

การรู้จักตนเองอย่างถูกต้องมิใช่เรื่องง่าย ในการประเมินตนเองอย่างผิดพลาด อุปสรรคที่กีดกันการคบหาสมาคมคือการดูถูกตนเองและตนเอง

การดูถูกตนเองคือการประเมินความรู้ ความสามารถและมีมือของตนเองต่ำเกินไป จึงเท่ากับเป็นการปฏิเสธตนเอง ถึงแม้ว่าผู้ที่ดูถูกตนเองจะมีความมุ่งหวังที่ดีต่อการคบหาสมาคม แต่ก็มักจะกล่าวว่าผู้อื่นจะดูถูกและปฏิเสธตน ดังนั้น จึงทำให้ไม่มีความมั่นใจในตนเอง แต่ก็อยากให้ผู้อื่นยอมรับตน ผู้ที่มีความรู้สึกดูถูกตนเองมักจะเป็นผู้ที่ถือตัวจนเกินไป เพื่อเป็นการปกป้องตนเอง จึงมักแสดงออกด้วยความแข็งกร้าว ยากที่คนจะเข้าใกล้และขาดมนุษยสัมพันธ์

ความรู้สึกดูถูกตนเองไม่เกี่ยวกับปัจจัยต่างๆ เช่น สถิติปัญญา ระดับการศึกษา และฐานะทางสังคมของบุคคลผู้นั้นแต่อย่างใด แต่เพราะความนึกคิดที่ว่า “คนสู้ผู้อื่นไม่ได้” เป็นเหตุ เราจะควบคุมบังคับความรู้สึกที่ดูถูกตนเองได้อย่างไร: ข้อแรก ต้องกล้าเผชิญกับความบกพร่องของตน คนเราไม่มีใครที่จะดีพร้อม ทุกๆ คนล้วนมีทั้งข้อดีและข้อเสีย สำหรับความเป็นจริงบางอย่างที่ไม่สามารถแก้ไขเปลี่ยนแปลงได้ อาทิเช่น รูปลักษณ์หน้าตา ความสูง สิ่งเหล่านี้ล้วนสามารถที่จะหาความดีเด่นอย่างอื่นมาชดเชยได้ ไม่น่าจะน้อยเนื้อต่ำใจ ข้อที่สอง ต้องเปรียบเทียบกับผู้อื่นอย่างถูกต้อง ผู้ที่มีความรู้สึกดูถูกตนเองมากมักจะมองเห็นข้อดีของผู้อื่นก่อน ซึ่งไม่ใช่เป็นสิ่งไม่ดี แต่เขามักจะนำเอาข้อดีเด่นของผู้อื่นมาเปรียบเทียบกับข้อด้อยของตนเอง ซึ่งมีใช่เป็นการกระตุ้นให้ตนเองเกิดความมูมานะ แต่ยิ่งเทียบก็ยิ่งทำให้รู้สึกท้อแท้หมดกำลังใจ ประเมินตนเองต่ำลงและปฏิเสธตนเอง พิจารณาเพียงด้านเดียวก็เหมาะสมไปหมด อันที่จริง คนเราทุกคนต่างก็มีส่วนดีไปคนละอย่าง มิใช่ว่าตัวเราจะเก่งกาจกว่าผู้อื่นไปเสียทุกอย่าง ในทางกลับกันก็เช่นเดียวกัน หากจะป้องกันและเอาชนะความรู้สึกดูถูกตนเอง ก็ต้องระวังมิให้เรียกร้องต่อตนเองสูงจนเกินไป ต้องพิจารณาความเป็นจริงที่จะเป็นไปได้ ข้อสุดท้าย ต้องฝึกจิตใจของตนเองให้เข้มแข็งสามารถทนรับต่ออุปสรรคต่างๆ ได้ มิใช่ว่าเพราะความล้มเหลวเพียงครั้งเดียวก็พุบลงอย่างไม่มีวันฟื้นขึ้น หรือเพราะความผิดพลาดในด้านใดด้านหนึ่งของตน ทำให้ปฏิเสธตนเองไปเสียทั้งหมด ขจัดความรู้สึกดูถูกตนเองที่ทำให้ท้อถอยออกไปเสีย พยายามปลูกฝังความนึกคิดที่รักตนเอง ไม่ว่าในเวลาใดและในสภาพใดก็ตาม ต้องยืนยันในคุณค่าของตนเองอย่างหนักแน่น เมื่อทำได้เช่นนี้ คุณก็สามารถปลูกฝังความเชื่อมั่นในตนเองขึ้นมาได้ทีละเล็กละน้อย และเติบโตขึ้น

การรับรู้ตนเองที่เป็นไปอย่างสุดขั้วอีกอย่างหนึ่งก็คือความหยิ่งทะนงตน ซึ่งก็เหมือนกับการดูถูกตนเอง ความหยิ่งทะนงตนก็เกิดจากการประเมินตนเองผิดพลาดเช่นกัน ผู้ที่หยิ่งทะนงตนชอบประเมินตนเองสูงจนเกินไป ในการคบหาสมาคมก็มักจะยกตนข่มท่าน คุยโวโอ้อวดและก้าวร้าวระรานคน ในการทำงานก็มักจะถือดันทุรัง ไม่เห็นผู้ใดอยู่ในสายตา เมื่อใดที่บุคคลเช่นนี้ได้รับตำแหน่งหน้าที่

สำคัญ อย่างเบาก็แค่ถูกเปิดโปงอย่างไม่มีอะไรเหลือหลอ หากนักหนาสาหัสก็ถึงกับทำให้ประเทศชาติพบกับความวิบัติ

ความเข้าใจในตนเองเป็นคุณค่าของคน มีแต่ทำความเข้าใจกับตนเองอย่างลึกซึ้งเท่านั้น จึงจะมีพื้นฐานในการวินิจฉัยเรื่องราวต่างๆ ได้อย่างถูกต้อง ดังนั้น จักต้องมีความเข้าใจในตนเองอย่างลึกซึ้งเสียก่อนจึงจะเป็นรากฐานที่มั่นคงในการปลูกฝังคุณธรรมและสร้างความก้าวหน้าให้แก่ตนเอง

อันคนเรานั้นจะไร้ซึ่งจิตใจที่ขึ้นมั่นสักวันได้ฤา

โลกมนุษย์ไม่ไร้ซึ่งบรรยากาสที่เป็นศรีเมฆและความสงบสุข จิตใจของคนเราก็คงจะมีความเข้มข้นและมองโลกในแง่ดีอยู่เสมอ

เมื่อเรามองทุกสิ่งในแง่ลบและท้อแท้ โลกก็จะมีดมนเหมือนไม่มีแสงสว่างแห่งดวงอาทิตย์ เมื่อเรามองโลกในแง่ดี ทุกสิ่งทุกอย่างก็ดูจะเต็มไปด้วยความหวัง จิตใจเต็มไปด้วยความตื่นเต้นกระตือรือร้น กล่าวได้ว่า การมองโลกในแง่ดี ทำให้เรื่องใหญ่กลายเป็นเรื่องเล็ก เรื่องยุ่งยากกลายเป็นเรื่องง่าย เปลี่ยนความเลื่อมโทรมกลายเป็นพลังปฎิหาริย์ ดังนั้น จิตใจของคนเราจึงควรจะมี “ความเข้มข้น” อยู่เสมอ จึงสามารถเปิดใจกว้างรับได้ทุกสิ่งทุกอย่าง มีจิตใจที่มองโลกในแง่ดี จิตใจที่มี “ความเข้มข้น” เป็นสิ่งที่ดีต่อตนเองและต่อผู้อื่นด้วย

ข้อแรก การมองโลกในแง่ดีทำให้คนเราแข็งแรงยิ่งขึ้น คนป่วยที่มีความเจ็บป่วยเหมือนกัน ผู้ที่หายเร็วจะเป็นคนที่มีอารมณ์ดี ส่วนคนเจ้าทุกข์มักจะหายช้า มีโรคแทรกซ้อนหลายโรคที่รักษายาก ไข้ยาไม่ได้ผล แต่ผู้ที่มีจิตใจเข้มข้นสามารถสร้างปาฏิหาริย์ที่วิทยาศาสตร์ไม่สามารถทำได้

ข้อสอง จิตใจที่สดชื่นแจ่มใสทำให้อายุยืนยาว ผู้ที่มีอายุยืนถึงร้อยปีแทบทุกคนล้วนมีสิ่งเหมือนกันอยู่อย่างหนึ่งคือ เป็นคนอารมณ์ดี ยิ้มแย้มแจ่มใสอยู่เสมอ และเป็นคนมองโลกในแง่ดี ผู้ที่มองโลกในแง่ดีในวัยหนุ่มสาวและวัยกลางคนก็จะเป็นผู้ที่มีความสุขแข็งแรงในวัยชรา จะเห็นได้ว่า การที่มองโลกในแง่ดีและมีอารมณ์ดีก็คือ

หาอายุวัฒนะที่ดีที่สุด

ข้อสาม ผู้ที่มองโลกในแง่ดีมักทำให้ผู้อื่นมีความสุข ได้รับการต้อนรับจากคนทั่วไป และมีเพื่อนฝูงมาก ส่วนผู้ที่มองโลกในแง่ร้ายมักจะอยู่อย่างโดดเดี่ยวเสมอ

ข้อสี่ ผู้ที่มองโลกในแง่ดีจะเอาชนะความยากลำบากได้ง่ายกว่า

อเล็กซานเดอร์ พุสกิน (Alexsander Pushkin) กวีเอกชาวรัสเซียกล่าวไว้เป็นคติสอนใจอย่างดียิ่งว่า “หากชีวิตหลอกลวงคุณ ก็อย่าเสียใจ อย่าท้อแท้ใจ ในวันแห่งความระทมทุกข์นั้นพยายามทำจิตใจให้สงบ เชื่อเถิดว่า สักวันหนึ่งความสุขก็จะมาถึง”

คำพูดต้องตรงกับการกระทำ การกระทำต้องตรงกับคำพูด

ลำนักขงจื้อเห็นว่า เป้าหมายที่สุภาพชนพึงปฏิบัติให้บรรลุคือ คำพูดกับการกระทำต้องตรงกัน ขงจื้อกล่าวไว้ว่า “คำพูดก็ต้องเชื่อถือได้ การกระทำก็ต้องสัมฤทธิ์ผล” สุภาพชนควรรักษาคำพูดอย่างเคร่งครัด คำพูดกับการกระทำต้องตรงกัน หลักการของความน่าเชื่อถือก็คือคำพูดกับการกระทำต้องตรงกัน

การที่จะทำให้คำพูดกับการกระทำตรงกัน ก่อนอื่นจะต้องระมัดระวังการพูดจา ซึ่งก็คืออย่าตกปากกับคำใครง่าย ๆ ต้องพิจารณาก่อนว่าสิ่งที่พูดออกมานั้นจะทำได้สำเร็จหรือไม่ หากเห็นว่าเรื่องนี้คุณไม่สามารถทำได้จริงๆ ก็อย่ารับปากผู้อื่น มิฉะนั้นแล้วก็จะทำให้หมดความน่าเชื่อถือ ข้อต่อไป ต้องทำได้จริง ซึ่งก็คือเมื่อพูดออกไปแล้วก็ต้องพยายามทำให้สำเร็จ ไม่ว่าจะลำบากยากเย็นสักเพียงใดก็ต้องเอาชนะให้ได้ เพื่อให้เป็นไปตามคำมั่นสัญญา

ขงจื้อได้บอกวิธีที่ดีที่สุดแก่เราวิธีหนึ่ง นั่นก็คือ ลองทำสิ่งที่เราคิดจะพูดออกมาให้เป็นจริงเสียก่อน เมื่อทำได้จริงแล้วจึงค่อยพูดออกมา

บทที่ 3 ปฏิบัติตนตามทางสายกลาง — ใจกว้างโอบอ้อมอารี ย่อมราบรื่นทุกอย่าง

สติปัญญาความรู้ของทางสายกลางไม่เพียงมีประโยชน์ต่อการสร้างและพัฒนาบุคลิกสัมพันธ์เท่านั้น แม้กระทั่งในการปฏิบัติตน การบริหารงาน การรับราชการหรือการทำธุรกิจการค้า ก็เป็นวิชาความรู้ที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งแขนงหนึ่ง ใช้ได้ไปจนตลอดชีวิต ปรัชญาของการปฏิบัติตัวตามทางสายกลางคือ ไม่ว่าเรื่องใดก็ตาม ต้องทำให้ได้อย่างเหมาะสม อย่าเป็นไปอย่างสุดขีดหรือเน้นหนักไปด้านใดด้านหนึ่ง รู้จักพอเหมาะพอควร ทางสายกลางมิได้สอนให้เป็นคนปลิ้นปล้อน แต่สอนให้รู้จักพลิกแพลง ปรับให้เข้ากับสถานการณ์ มิได้สอนให้เป็นคนยอมอดทนกล้านทนความเจ็บช้ำน้ำใจ แต่สอนให้เป็นคนใจกว้าง ยอมให้อภัยต่อผู้ที่ผิดพลาด มิได้สอนให้เป็นผู้ที่คล้อยตามผู้อื่น ไม่มีความคิดเห็นเป็นของตน แต่สอนให้รู้จักปรับตัวเข้ากับสถานการณ์

เยาะหยันตนเองย่อมเป็นคนฉลาด เยาะหยันผู้อื่นย่อมเป็นคนเขลา

ขงจื้อเป็นนักคิดและนักการศึกษาผู้ยิ่งใหญ่ของจีน แต่ลูกชายของเขาขงหลี่กลับไม่มีชื่อเสียงโด่งดังเป็นที่รู้จัก ไม่มีชื่อเสียงด้านใดที่เหนือกว่าผู้อื่น แต่ขงจื้อ ลูกชายของขงหลี่กลับฉลาดปราดเปรื่อง มีผลงานเขียนอันโด่งดังชื่อ “ทางสายกลาง” ซึ่งถือ

เป็นหนึ่งในคัมภีร์แห่งสำนักงจื้อ

ความกดดันที่ขงหลี่ได้รับในฐานะที่อยู่ระหว่างกลางของบุคคลทั้งสองย่อมไม่น้อย แต่ขงหลี่ไม่ถือเป็นเรื่องเสียน้ำเมื่อมีผู้นำเขาไปเปรียบเทียบกับบิดาและบุตรชายของเขา กลับพูดกับบิดาเป็นเชิงเย้ยหยันตนเองว่า “ลูกชายของท่านสู้ลูกชายของข้าไม่ได้” แล้วพูดกับขงจื๊อบุตรชายของตนว่า “พ่อของเจ้าสู้พ่อของข้าไม่ได้”

การเย้ยหยันตนเองเป็นท่าทีพิเศษอย่างหนึ่งของคนเรา สามารถทำให้คนเรามองโลกในแง่บวกในยามที่กระทบกับสิ่งอันไม่พึงปรารถนา

ในการคบหาสมาคม มีอยู่เสมอที่เราอาจประสบกับสภาพอิหลักอิเหลื่อที่ถูกล้อเลียนหรือลบหลู่จากผู้อื่น ในยามนี้ หากเราใช้วิธีหยันตนเองมาแก้ไขให้หลุดพ้นจากสถานการณ์ดังกล่าว ไม่เพียงช่วยให้ตนหาทางลงได้อย่างง่ายๆ หากยังมีผลทำให้เกิดเป็นอารมณ์ขันขึ้นด้วย ดังนั้น การแก้หน้าให้แก้ตนเอง ก็เป็นชั้นเชิงที่เฉลียวฉลาดในการเอาตัวรอดจากสถานการณ์คับขันได้

ในช่วงชีวิตของคนเรา ไม่ว่าใครก็ยากที่จะหลีกเลี่ยงความผิดพลาดได้ ไม่ว่าใครก็ยากที่จะไม่มีข้อบกพร่อง และไม่ว่าใครก็อาจจะได้พบกับสถานการณ์กระอักกระอ่วนใจ เมื่อตกอยู่ในสถานการณ์เหล่านี้ บางคนก็ชอบหลบๆ เลี่ยงๆ บางคนก็ชอบพูดแก้ตัว อันที่จริง วิธีที่ดีที่สุดคือหัดให้รู้จักหยันตนเอง การหยันตนเองเป็นชั้นเชิงที่ดีที่สุดอย่างหนึ่งในการเข้าสังคมของทางสายกลาง ผู้ที่ชำนาญในการหยันตนเองมักจะทำให้ตนสามารถสลัดพ้นจากสถานการณ์เคอะเขิน ทั้งไม่เสียน้ำและไม่ผิดใจคน แต่กลับได้รับความนับถือจากผู้อื่น ไม่มีใครที่จะได้รับการต้อนรับจากผู้อื่นเท่ากับผู้ที่ชำนาญในการหยันตนเองอีกแล้ว

อย่าเย้ยหยันความบกพร่องของผู้อื่น เพราะว่าตัวคุณเองก็มีข้อบกพร่องที่ผู้อื่นจะเอาไปวิพากษ์วิจารณ์ได้เช่นกัน ยิ่งกว่านั้น การเย้ยหยันผู้อื่นไม่ทำให้คุณได้รับผลดีอะไรเลย จงคบหาสมาคมกับผู้อื่นด้วยการให้เกียรติและมีเจตนาดี หากคิดจะหาเรื่องจำข่มมาชวนคุย ก็หาเอาจากตัวเรานั้นแหละ ควรรู้ไว้ว่า การหยันตนเองเป็นสติปัญญาที่เฉียบแหลมอย่างหนึ่ง เป็นสิ่งที่กู้หน้าตนเองได้ และทำให้ได้รับความนับถือจากผู้อื่น ทั้งสามารถแสดงถึงการอบรมของตนเอง ส่วนการเยาะเย้ยถากถางผู้อื่น

นั้น เป็นพฤติกรรมที่โง่เขลาที่สุด ไม่เพียงกระทบต่อภาพลักษณ์ของตนเอง หากยังเป็นการหาเรื่องใส่ตัวอีกด้วย

การพูดจาอย่าตัดรอน การทำงานอย่าหักหาญ

การทำอะไรก็ตามต้องเผื่อขาดเผื่อเหลือไว้ สุภาษิตกล่าวไว้ว่า “ทำอะไรให้เหลือช่องทางไว้ทางหนึ่ง วันหน้าจะได้พบกันอีก” การทำงานอย่าหักหาญ การพูดจาอย่าตัดรอน การเข้าสังคม ต้องเหลือทางหนีทีไล่ไว้ให้เดินหน้าถอยหลังได้สะดวก นี่คือนิยามปรัชญาทางสายกลางที่สำคัญอย่างยิ่งข้อหนึ่ง

การดำรงชีวิตอยู่ในสังคมที่สลับซับซ้อน อย่าลืมเหลือที่ว่างเล็กๆ ไว้ให้แก่นตนเองอย่างนุ่มนวล และเหลือช่องทางไว้ให้ฝ่ายตรงข้ามด้วย จำไว้ว่าการพูดจาอย่าตัดรอน การทำงานอย่าหักหาญ เฉพาะอย่างยิ่งในยามที่ตนกำลังพูดเพื่อเรื่องอำนาจยังต้องไว้หน้าแก่ผู้อื่นบ้าง บางทีวันข้างหน้าอาจจะได้รับความนับหน้าถือตาเพิ่มมากขึ้น

ความสนิทสนมใกล้ชิดต้องพอเหมาะ

การคบหาสมาคมกับผู้คน ความสนิทใกล้ชิดต้องมีระยะห่างที่เหมาะสม ขงจื้อเห็นว่า การคบเพื่อนฝูงห่างเกินไปและสนิทเกินไปล้วนไม่ดี ดังกล่าวไว้ว่า “ทำเลยเถิดก็เท่ากับไม่ได้ทำ” ดังนั้น ขงจื้อจึงให้คำเตือนในหลักการปฏิบัติตัวทางสายกลางว่า การคบหาสมาคมควรมีความสนิทสนมใกล้ชิดอย่างเหมาะสม

พึงระลึกว่า “ความสนิทสนมใช้ว่าจะไม่มีขอบเขต จะให้ดีงามต้องมีระยะห่างพอดี” การคบเพื่อนสนิทจนเกินไป ก็จะพบเห็นความบกพร่องของอีกฝ่ายหนึ่งมากขึ้นปิดบังความดีของเขาไป นอกจากนั้น การไปมาหาสู่บ่อยจนเกินไปยังอาจจะทำให้ตนเองเป็นภาระแก่เพื่อนฝูง นี่เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้มิตรภาพแปรเปลี่ยนไปในทางตรงกันข้าม

ในระหว่างเพื่อนฝูง มิใช่อย่างยิ่งใกล้ชิดจะยิ่งดี ควรให้อยู่ในระดับพอเหมาะพอควรจึงจะดีที่สุด นั่นก็คือ ให้เพื่อนรู้สึกว่าคุณเป็นเพื่อนที่ดีมีมิตรจิตต่อเขาอย่างลึกซึ้ง และไม่ทำให้เพื่อนรู้สึกว่ามีมิตรภาพระหว่างคุณทั้งสองมีภาระอะไรต่อกัน มิตรภาพเช่นนี้จึงจะนับว่าดีที่สุด

การไว้หน้าแก่ผู้อื่น ย่อมให้คุณทั้งต่อผู้อื่นและต่อตนเอง

ทำจิตใจให้สงบ เรื่องทุกเรื่องต้องเหลือช่องทางไว้เสมอ ซึ่งเป็นศิลปะอย่างหนึ่งของการปฏิบัติตนตามทางสายกลาง

ไม่มีทองคำบริสุทธิ์ร้อยเปอร์เซ็นต์เต็ม ไม่มีคนดีสมบูรณ์แบบ ในการดำรงชีวิตใดๆ ก็อาจผิดพลาดหรืออาจตกอยู่ในสภาพกลืนไม่เข้าคายไม่ออกได้ ด้วยเหตุนี้ การไว้หน้าแก่ผู้อื่น ทำให้เขาไม่ต้องเสียหน้า ถิ่นนับว่าเป็นหลักการอย่างหนึ่งที่ควรปฏิบัติในการเข้าสังคม การไว้หน้าคนย่อมเป็นการแสดงถึงการให้อภัยด้วยน้ำใจไมตรี และเป็นสติปัญญาของการปฏิบัติตัวตามทางสายกลาง หากทำได้เช่นนี้ ไม่เพียงทำให้คุณได้รับความรู้สึกที่ดีจากอีกฝ่ายหนึ่ง แต่ยังมีส่วนช่วยในการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีแก่คุณในการเข้าสังคมอีกด้วย

ในการคบหาสมาคม เนื่องจากการขาดความรู้รอบรู้ คนเราก็อาจจะพุดจาหรือทำสิ่งที่ไร้เวลาได้ เนื่องจากค่านิยมที่ต่างกัน ทุกคนก็อาจจะมียึดถือต่อเหตุการณ์และเรื่องราวต่างๆ ที่เป็นของตนเอง เมื่อเห็นผู้อื่นพุดจาหรือทำอะไรที่เบาปัญญาหรือยืดยาวในอคติของตน เพื่อเป็นการรักษาหน้าของเขา ทางที่ดีให้ “ไว้หน้า” เขาสักนิด ซึ่งเป็นการรักษาความสัมพันธ์ระหว่างสองฝ่ายที่ดีที่สุด

การ “ไว้หน้า” ผู้อื่น ต้องยึดหลักการ 2 ข้อ: ประการที่ 1 อย่าชี้ความผิดอีกฝ่ายหนึ่งโดยตรง และไม่ควรเขะหยันอีกฝ่ายหนึ่งด้วย สามารถบอกเป็นนัยโดยผ่านวิธีอื่นๆ ประการที่ 2 การไว้หน้าต้องทำอย่างเหมาะสม อย่าทำให้ผู้อื่นรู้สึกว่าเป็นการเสแสร้งไม่จริงใจ

บุคคลผู้ยิ่งใหญ่อย่างแท้จริงในโลกนี้ ล้วนเป็นบุคคลที่ชำนาญในการไว้หน้าแก่

ผู้อื่นทั้งสิ้น แม้กระทั่งรักษาน้ำให้แก่ผู้พ่ายแพ้ โดยไม่หลงใหลได้ปลื้มไปกับชัยชนะที่ตนได้มา

ในปี ค.ศ. 1922 หลังจากที่ตุรกีเป็นปฏิปักษ์กับชาวกรีกมาเป็นเวลาหลายศตวรรษแล้ว ก็ได้ตัดสินใจขับไล่ชาวกรีกออกจากดินแดนของตน และในที่สุดตุรกีก็ได้ชัยชนะ เมื่อทรีโคพิส(Trikoupis) และดีโอนิส(Dionis) สองนายพลแห่งกรีซไปที่กองบัญชาการใหญ่ของฝ่ายตุรกีเพื่อขอมจำนน พวกทหารฝ่ายตุรกีได้ตะโกนคำทอประนามพวกเขา แต่เคเมล(Kemal) ผู้บัญชาการทหารสูงสุดของตุรกีกลับมิได้แสดงท่าทีโอหังของผู้ชนะแม้แต่น้อย เขาจับมือพวกเขาแล้วพูดว่า “เชิญนั่ง ท่านสุภาพบุรุษทั้งสอง พวกท่านคงเดินทางมาเหนื่อยมากทีเดียว” และพูดด้วยน้ำเสียงเป็นทางการว่า “ท่านสุภาพบุรุษทั้งสอง ในการสงครามนั้นย่อมมีสภาพการณ์ที่เป็นเหตุบังเอิญเกิดขึ้นมากมาย บางครั้ง ทหารที่ขื่อย้อมที่สุดก็รบแพ้ได้”

การพูดเช่นนี้ทำให้นายพลที่พ่ายแพ้สงครามทั้งสองชายซึ่งใจมาก ความรู้สึกอับยศอดสูที่เป็นฝ่ายขอมจำนนในสงครามค่อยคลายลง คำพูดที่เหมาะสมของนายพลเคเมลได้ช่วยรักษาน้ำให้แก่ข้าศึก และส่งเสริมให้มีการพัฒนาสัมพันธไมตรีของทั้งสองฝ่ายต่อไป ลองคิดดูว่า หากนายพลเคเมลใช้วาจาตำหนิประนามนายพลผู้พ่ายแพ้ทั้งสองเหมือนดังที่เหล่าทหารของฝ่ายตนกระทำ ก็จะทำให้พวกเขามีความอาฆาตเค้น หากเป็นเช่นนั้น ไม่เพียงแต่มิตรภาพจะไม่มีทางเกิดขึ้นได้ สงครามก็อาจจะเกิดขึ้นได้ในภายหน้าอย่างไม่มีทางหลีกเลี่ยง

สำหรับศัตรู และสำหรับคู่ต่อสู้ที่เข้าตาจน ก็จะต้องเลิกลาออกไปให้พวกเขาเช่นกัน สุภาษิตกล่าวไว้ว่า “กระต่ายจะไม่กัดคนหากไม่เดินตกใจ” หากบีบบังคับจนฝ่ายตรงข้ามเข้าตาจน จะทำให้สู้อย่างหลังชนฝา “การทำลายล้างข้าศึกได้ 1,000 แต่ฝ่ายตนต้องสูญเสียไป 800” เป็นสิ่งที่ไม่มีความดีด้วยกันทั้งสองฝ่าย และไม่ใช่วิธีแก้ปัญหาที่ถูกต้อง

ไว้หน่ำนคน เลิกลาทางหนีทีไล่ไว้ ไม่เพียงแต่เป็นหลักการปฏิบัติตนตามหลักทางสายกลาง หากยังเป็นกลยุทธ์ชั้นยอดที่ทำให้ได้ชัยชนะและสัมฤทธิ์ผล

คนเราย่อมมีความลับส่วนตัว อย่าแพร่งพรายออกไป

คติโบราณสอนไว้ว่า อย่าไปยุ่งเกี่ยวกับความลับส่วนตัวของผู้อื่น ยิ่งเอาไปเล่าต่อยิ่งร้ายแรงใหญ่ ทำให้ผู้อื่นขุนเคืองใจ บางครั้ง การรู้เรื่องความลับของผู้อื่นมากเกินไป ยังจะนำภัยพิบัติมาสู่ตนด้วย

ความเป็นจริงมากมายเป็นเครื่องเตือนสติแก่เราว่า การกำความลับของผู้อื่นมากเกินไปไม่มีประโยชน์อันใด รู้มากสู้รู้น้อยไม่ได้ เข้าใจแจ่มแจ้งสู้เกล้งเลอะเลือนไม่ได้ โดยเฉพาะเรื่องราวที่เราได้เห็นหรือได้ยินมาโดยบังเอิญ การกระทำที่ดีที่สุดคือแสวงหาหนทางเป็นใบ้เสีย เหมือนไม่ได้ยินไม่ได้ฟังอะไรเลยทั้งสิ้น

บางเรื่องราวได้ผ่านการเล่าลือต่อๆ กันไป จนแตกต่างไปจากเค้าเรื่องเดิมราวฟ้ากับดิน ทำให้เป็นผลเสียหายต่อบุคคลที่เกี่ยวข้อง หากคุณเป็นคนหนึ่งที่ถ่ายทอด ก็เท่ากับคุณเป็นคนร่วมก่อกวนด้วย ซึ่งไม่ใช่เรื่องดีเลยไม่ว่าทั้งต่อผู้อื่นและต่อตนเอง ทำอย่างไรจึงจะทำให้ “ความลับของผู้อื่น ไม่แพร่งพรายออกไป”?

ประการแรก ต้องให้ความนับถือแก่ผู้อื่น อย่ามีความอยากรู้อยากเห็นมากเกินไป อย่านำความลับส่วนตัวของผู้อื่นมาพูดคุยอย่างไร้สาระ และอย่านำมาเป็นหัวข้อสนทนาด้วยการวิพากษ์วิจารณ์ชีวิตของผู้อื่น

ประการที่สอง หากมีคนมาเล่าความลับส่วนตัวของผู้อื่นให้คุณฟัง มีวิธีเดียวเท่านั้นคือ ต้องรักษาความลับนั้นเสมือนความลับของคุณเอง อย่าทำตัวเป็นกระบอกเสียงและอย่าเชื่อคำพูดฝ่ายเดียวอย่างหัวปักหัวปำ ทั้งไม่ควรจำใส่ใจด้วย

ประการสุดท้าย อย่าเที่ยวตะลุมตะลองของของผู้อื่นตามอารมณ์ โดยเฉพาะห้ามเปิดจุดจดหมายหรือข้อความในโทรศัพท์มือถือของผู้อื่น นอกจากนี้ หากจะเยี่ยมบ้านใคร อย่าไปโดยฉับพลันทันที ทางที่ดีที่สุดควรต้องมีการนัดหมายล่วงหน้าก่อน เพื่อจะได้ไม่อึดอัดใจทั้งสองฝ่าย

ปฏิบัติต่อตนเองสมควรเข้มงวด ปฏิบัติต่อผู้อื่นสมควรจะลุ่มอล่วย

การปฏิบัติต่อความผิดพลาดของผู้อื่นควรใจกว้างให้อภัย แต่การปฏิบัติต่อความผิดพลาดของตนเองต้องเข้มงวด

นับแต่โบราณกาลมา การปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างใจกว้างจะลุ่มอล่วยแต่เข้มงวดกับตนเอง เป็นมาตรฐานอย่างหนึ่งในการครองตน การกระทำเช่นนี้เพื่อเน้นหนักในการให้อภัยและรู้สำนึกตน เหตุผลที่จำต้องให้อภัยแก่ผู้อื่นก็เพื่อให้โอกาสเขากลับตัว ส่วนต้องเข้มงวดกับตนเองก็เพราะหากไม่เข้มงวดต่อตนเองแล้วก็อาจทำผิดซ้ำแล้วซ้ำเล่า

คนเราย่อมมีทั้งข้อดีและข้อเสียด้วยกันทุกคน การเรียกร้องให้ผู้อื่นดีพร้อมเป็นสิ่งที่ไม่สมควร “น้ำใสกระจ่ายจะไม่ปลา ผู้ที่เข้มงวดเกินไปจะไม่มีเพื่อน” หากรู้จักให้อภัยต่อข้อบกพร่องของผู้อื่นและหมั่นตรวจสอบความผิดของตนเอง ก็จะเป็นที่ชื่นชอบของคนทั่วไป นี่ก็คือหลักปฏิบัติทางสายกลาง

การอยู่ร่วมกับผู้อื่น การให้อภัยเป็นหลักการที่ไม่เปลี่ยนแปลง จะปลูกฝังคุณธรรมอันดีงามนี้ได้อย่างไร? ประการที่ 1 “ต้องมีความเหมือนเป็นส่วนใหญ่ มีความต่างเป็นส่วนน้อย” ความคิดของคนแต่ละคนไม่สามารถที่จะเหมือนกันทั้งหมด ไม่จำเป็นต้องเรียกร้องนิสัยในการทำงานของผู้อื่นให้เหมือนกับของตนเอง และอย่าบังคับให้ผู้อื่นชอบในสิ่งที่ตนเองชอบ แต่ควรลองรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นดูบ้าง เพื่อรักษาความสามานกลมเกลียวระหว่างกัน ประการที่ 2 อย่าแสวงหาความสมบูรณ์แบบจนเกินไป ไม่มีใครที่จะดีเลิศประเสริฐศรีได้ เรื่องราวทั้งหลายทั้งปวงล้วนยากที่จะดีอย่างหาที่ติมิได้ ดังนั้น อย่าจับข้อเสียเพียงเล็กน้อยไม่ยอมปล่อย และนำมาซึ่งโศกนาฏกรรมของมนุษย์สัมพันธ์ ผู้อื่นไม่สบายใจ ตัวเราเองก็ไม่มีความสุข

พูดจาสุภาพนุ่มนวล ไม่ควรโผงผาง

คนดีเป็นคนตรงไม่คดโกง ทำงานรู้จักพลิกแพลงไม่เถรตรง

— คำพังเพย

ในการพูดหรือการทำงาน ‘ไม่ควร “เถรตรง” เกินไป ถึงแม้การยึดถือหลักการจะเป็นคุณสมบัติที่ดี แต่หากไม่มีวิธีการที่เหมาะสมแล้วก็จะกลายเป็นอยู่ในกรอบตายตัวล้าสมัย ในสมัยจีนโบราณ มีขุนนางมากมายที่กล้าบังคมทูลทัดทานกษัตริย์อย่างตรงไปตรงมาจนถูกลดตำแหน่งหรือถึงกับต้องโทษประหารชีวิต ในความเศร้าเสียใจนั้นเราได้ซึมซับเหตุการณ์เหล่านั้นเป็นบทเรียน มิใช่ว่ากษัตริย์ทุกพระองค์จะมีน้ำพระทัยกว้างขวาง ดังนั้น ถึงแม้ว่าคำแนะนำของขุนนางจะเป็นขยาขมที่มีประโยชน์ แต่ก็ต้องมีวิธีการพูดที่พลิกแพลง ปฏิบัติตัวตามหลักสายกลางอย่างเหมาะสม มิฉะนั้นอาจนำภัยมาสู่ตัว

ในสภาพการณ์ที่ไม่เหมาะกับการพูดอย่างตรงไปตรงมา ควรใช้วิธีพูดเป็นเชิงชี้แนะทางอ้อม ให้ผู้ฟังเข้าใจความมุ่งหมายอย่างแท้จริงในคำพูดของตน ซึ่งมักจะได้ผลดีกว่า

ไม่ทำลายผู้อื่นเพื่อประโยชน์ส่วนตน ไม่อิจฉาริษยาผู้มีสติปัญญาและความสามารถ

การปฏิบัติตัวในสังคมของทางสายกลางกล่าวว่า “ไม่ทำลายผู้อื่นเพื่อเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัว ไม่อิจฉาริษยาผู้มีสติปัญญาและความสามารถ” เป็นคำดัดเตือนที่คงความสำคัญจนถึงทุกวันนี้

ประการแรก “ไม่ทำลายผู้อื่นเพื่อประโยชน์ส่วนตน” หลักสายกลางบอกเราว่า: สุภาพชนต้องการผลประโยชน์ แต่ต้องเป็นการได้มาด้วยความชอบธรรม การแสวงหาผลประโยชน์ย่อมเป็นสิทธิของทุกคน แต่สุภาพชนพึงได้ผลประโยชน์นั้นมาด้วยความชอบธรรม โดยไม่ทำให้ผู้อื่นเสียหาย มิฉะนั้นแล้ว ถึงจะได้ผลประโยชน์นั้นมา แต่ในที่สุดก็จะสูญเสียไป จนอาจถึงกับสูญเสียมากกว่านั้น การทำร้ายผู้อื่นและทำร้ายตนเองนั้นทำไม่ได้เด็ดขาด การทำลายผู้อื่นเพื่อประโยชน์ส่วนตนเป็นเรื่องเลวร้ายต้องห้าม ส่วนเรื่องที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและต่อผู้อื่นเป็นสิ่งที่ทำได้อย่างแน่นอน

ประการต่อมา “ไม่อิงฉาวิชาผู้มีสติปัญญาและความสามารถ” ในมุมมองหนึ่ง การอิงฉาวิชาผู้ที่มีสติปัญญาและความสามารถ เป็นการสกัดกั้นผู้อื่นเพื่อปกป้องการกระทำอันเลวทรามของตน คนบางคนมีจิตใจคับแคบ เห็นผู้อื่นเก่งกว่าตนเองไม่ได้ ดังนั้น จึงคิดหาวิธีการต่างๆ มาทำลายชื่อเสียงของผู้อื่น จนกระทั่งถึงการโจมตีบุคคลเพื่อหวังที่จะรักษาผลประโยชน์ของตนเองไม่ให้สูญเสียไป

คนที่อิงฉาวิชาผู้ที่มีสติปัญญาและความสามารถมักจะเป็นคนที่มีจิตใจคับแคบ มองเห็นเพียงผลประโยชน์ส่วนตน คิดแต่ว่าผู้อื่นสู้ตนไม่ได้ พอผู้อื่นเก่งกว่าก็ไม่สบายใจ เกิดความอิจฉาริษยา ความเห็นแก่ตัวมักทำให้จ้องทำลายผู้อื่นทั้งที่ตนก็ไม่ได้รับผลประโยชน์อันใด คนเช่นนี้ไม่มีสายตาที่ยาวไกล เห็นแต่ผลประโยชน์เล็กน้อยเฉพาะหน้า หากเปลี่ยนความอิจฉาริษยาให้กลายเป็นพลังการแข่งขันกระตุ้นให้ตนมุมานะยิ่งขึ้น ก็จะเป็นผลดีต่อทั้งสองฝ่าย ผลประโยชน์ที่ได้คงจะมากยิ่งขึ้น

เอาใจเขามาใส่ใจเรา ย่อมชนะใจคนได้ง่าย

ความหมายของชีวิตอยู่ที่การคิดถึงหัวอกผู้อื่นด้วยการเอาใจเขามาใส่ใจเรา เมื่อเขาทุกข์เราก็ทุกข์ เมื่อเขาสุขเราก็สุข — ไลน์สไตน์

หากคุณต้องการให้ผู้อื่นเชื่อถือเลื่อมใสคุณ ก่อนอื่นขอให้คุณพยายามมองเรื่องราวต่างๆ ในมุมมองของฝ่ายตรงข้ามอย่างจริงจัง “ยอมคิดแทนผู้อื่น เป็นความรู้ชั้นยอด” คิดแทนผู้อื่นด้วยการเอาใจเขามาใส่ใจเรา เข้าใจในท่าทีและธรรมชาติของผู้อื่น

การไม่คำนึงถึงฝ่ายตรงข้าม พูดเรื่องของตนฝ่ายเดียว ไม่เพียงไม่สามารถโน้มน้าวฝ่ายตรงข้ามได้ หากแต่กลับทำให้เขาถอยห่างออกไป การบีบบังคับจะทำให้อีกฝ่ายหนึ่งไม่สบายใจ และการออกนอกประเด็นจะทำให้เขาไม่ยอมรับ

การพิจารณาปัญหาในมุมมองของฝ่ายตรงข้ามจะทำให้เขารู้สึกว่าคุณกับเขาขึ้นอยู่กับฝ่ายเดียวกัน หรือรู้สึกว่าคุณเสนอของคุณเป็นไปอย่างยุติธรรมและจริงจัง การกระทำเช่นนี้มักจะโน้มน้าวใจคนได้เสมอ เมื่อเขายินยอมพร้อมใจ คุณจึงสามารถช่วยเหลือ

ผู้อื่นและทำงานของตนสำเร็จด้วยในขณะเดียวกัน

มองไปข้างหน้า ไม่จดจำความแค้นในอดีต

คนโบราณกล่าวว่า “ผู้มีบุญคุณต่อเรา ลืมไม่ได้ ผู้ทำเรื่องเลวร้ายต่อเรา ไม่ลืมไม่ได้” หมายความว่า ผู้ที่เคยช่วยเหลือเกื้อกูลเรา เราจะไม่ลืมไม่ได้เป็นอันขาด ตรงกันข้าม หากมีคนเคยทำเรื่องร้ายต่อเรา ควรลืมมันเสีย

การไม่ผูกพยาบาทเป็นสติปัญญาที่มองการณ์ไกลและเป็นวิธีทำจิตใจให้สงบเยือกเย็นอย่างหนึ่ง มีคำคมประโยคหนึ่งกล่าวว่า “ความโกรธคือการเอาความคิดของผู้อื่นมาลงโทษตัวเอง” การ “จดจำ” ใน “ความเลว” ของผู้อื่น อันที่จริงก็คือการทำร้ายจิตใจของตนเอง

ในประวัติศาสตร์ของชาติจีน การที่หลี่ซื่อหมินสามารถสถาปนาเป็นปฐมกษัตริย์แห่งราชวงศ์ถังอันรุ่งเรือง ได้รับความร่วมมือร่วมใจจากบรรดาขุนนางทั้งหลายที่ช่วยกันสนับสนุนต่อสู้จนประสบความสำเร็จก็เพราะเขามีจิตใจกว้างขวาง ไม่คิดแค้นเรื่องในอดีต

หลี่จิ้งแห่งราชวงศ์ถังเคยเป็นขุนนางในตำแหน่งผู้ช่วยเขตปกครองของจักรพรรดิสุยหยางตี้ เป็นผู้ที่พบเบาะแสการวางแผนเข้าครอบครองแผ่นดินของหลี่เวียนเป็นคนแรก จึงได้เปิดโปงกล่าวโทษต่อสุยหยางตี้ด้วยตนเอง ต่อมาภายหลัง เมื่อหลี่เวียนกำจัดสุยหยางตี้ได้แล้ว ก็จะไม่คิดขังแหว่งหลี่จิ้ง แต่หลี่ซื่อหมินบุตรชายของหลี่เวียนได้ทักทวนเอาไว้มิให้แก่แค้น และขอร้องให้ใช้ชีวิตหลี่จิ้งสักครั้ง ต่อมาหลี่จิ้งสำนึกในบุญคุณ จึงได้เข้าร่วมรบทัพจับศึกในสนามรบอย่างถวายชีวิต และสร้างคุณูปการในการสู้รบอย่างโดดเด่น จนสามารถปราบปรามฝ่ายตรงข้ามได้อย่างราบคาบ และรวมชาติจีนเข้าเป็นแผ่นดินเดียวกัน

ในระหว่างการแข่งขันชิงอำนาจกันในราชสำนักถึง เว่ยเจิงได้สนับสนุนให้หลี่เจี้ยนเจิงซึ่งเป็นมกุฎราชกุมารสังหารหลี่ซื่อหมินเสีย หลี่ซื่อหมินจึงก่อการรัฐประหารยึดราชบัลลังก์มาได้ หลังจากนั้นก็ได้ชำระแค้นเก่า ยังคงใช้เว่ยเจิงให้ปฏิบัติ

หน้าที่ในตำแหน่งสำคัญ ทำให้เวย์เจิงสำนักในบุญคุณและรู้สึกว่ “โชคคิตที่ไต้พบเจ้านายที่รู้ใจ เราต้องทุ่มเททำงานให้อย่างเต็มที่” และได้สร้างคุณูปการให้แก่การก่อตั้งราชวงศ์ถังอันรุ่งโรจน์

เมื่อย้อนมองประวัติศาสตร์จนกระทั่งถึงปัจจุบันนี้ จะเห็นได้ว่า หากคนเราไม่ยอมปรับเปลี่ยนความคิดของตน มัวพะวงแต่เรื่องใครร้ายต้องร้ายตอบ การที่จะสร้างธุรกิจอะไรให้สำเร็จขึ้นมาได้สักอย่าง คงจะเป็นเพียงคำพูดที่ว่างเปล่า

การคบหาสมาคมระหว่างกัน สิ่งที่เราได้ยากยิ่งคือการเอาใจเขามาใส่ใจเรา ใครบ้างที่ไม่เคยกระทำความคิด เมื่อเรากระทำผิดต่อผู้อื่น เราก็หวังเป็นอย่างยิ่งว่าอีกฝ่ายจะให้ภัยเรา ผู้ที่คิดว่าเรื่องที่แล้วก็ขอให้แล้วกันไป จึงสามารถปลดปล่อยภาระอันหนักอึ้งออกไปได้ แล้วก้าวเดินไปข้างหน้า ในสถานการณ์อันหลากหลาย สิ่งที่เราเข้าใจว่าเป็น “ความชั่วร้าย” ก็ไม่แน่ว่าจะเป็น “ความชั่วร้าย” และถึงแม้เป็น “ความชั่วร้าย” จริง หากเขาสำนึกผิดและคุณไม่คิดแค้นพยาบาท ปฏิบัติต่อเขาอย่างสุภาพ ก็อาจจะเปลี่ยน “ความชั่วร้าย” เป็นบุญคุณได้ ดังนั้น คนเราจึงควรมีจิตใจที่ “ไม่คิดแค้นเรื่องในอดีต”

บทที่ 4 ยึดทางสายกลางในการเข้าสังคม — วางตัวสงบระมัดระวังการกระทำ ไม่คุยโวโอ้อวดคือผู้มีปัญญา

การปฏิบัติตัวเข้าสังคมตามหลักสายกลาง จะเน้นถึงการวางตัวสงบ ระมัดระวังการกระทำและวิธีในการปฏิบัติตัวในสังคม แบบคมในฝัก ไม่แสดงอาการรู้เท่าทันคนออกมา เน้นรูปแบบ “ผู้ไปตามลม รอจังหวะเวลาอันเหมาะสม” ในขณะที่เดียวกันก็แฝงไว้ด้วยความรู้สึกรับผิดชอบอันยิ่งใหญ่ อย่างหนึ่งคือ “เมื่อยากจน จึงดูแลตนเองให้ดี หากรุ่งเรืองก็ช่วยบรรเทาทุกข์ให้ผู้อื่น”

แม้ฉลาดเหนือผู้อื่นหนึ่งขั้น ก็ต้องถ่อมตนให้ “ด้อย” กว่าผู้อื่นหนึ่งขั้น

พญาอินทรียามเย็นคล้ายหลับไหล พญาเสียวยามเชื่องย่างคู่อ่อนแรง

— “ทางสายกลาง”

การวางตัวสงบเสงี่ยมมิใช่ความท้อแท้ท้อถอย แต่เป็นสติปัญญาอย่างหนึ่ง เป็นวิธีในการเข้าสังคมอย่างชาญฉลาด ผู้ที่ชอบ โอ้อวดชื่อเสียงตนเองกลับฉลาดสู้ผู้ที่นิ่งเงียบไม่ได้

เราควรมีความสำเร็จเหนือผู้อื่นหนึ่งขั้น แต่มิใช่ต้องเหนือผู้อื่นหนึ่งขั้นไปเสียทุกเรื่อง ถึงแม้จะเหนือกว่าผู้อื่นจริง ก็ไม่จำเป็นต้องโอ้อวด และไม่ต้องกระหยิ่มยิ้มย่องด้วยเหตุที่ “เหนือ” กว่าผู้อื่น ถึงกับเหยียดหยันผู้ที่มีตำแหน่งต่ำกว่าตน ในสังคมที่มีความสัมพันธ์ที่สลับซับซ้อน การที่จะดังตัวได้และก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็ว ต้องรู้จัก “วางตัวสงบเสงี่ยม ไม่คุยโวโอ้อวด”

คนส่วนใหญ่คงเคยเข้าชมหุ่นทหารกับม้าในพิพิธภัณฑ์สุสานราชวงศ์ฉิน มีหุ่นทหารอยู่ในท่าคุกเข่าน้าวคันศรเตรียมยิง ท่าเตรียมยิงนี้เป็นหนึ่งในสองท่ายิงธนูขั้นพื้นฐาน และเป็นการรักษาการันหรือท่าข่มขู่ที่ค่อนข้างอยู่ในอุดมคติ เพราะท่ายิงเช่นนี้มั่นคง หุ่นแรง สะดวกในการเล็ง ขณะเดียวกันเป้าหมายก็เล็ก รูปหุ่นทหารในท่าคุกเข่าเตรียมยิงนี้เป็นเครื่องปั้นดินเผาส่วนหนึ่งในนับพันชิ้นในสุสานราชวงศ์ฉิน ที่นับว่าเป็นชิ้นที่รักษาสภาพไว้ได้อย่างสมบูรณ์ที่สุด มิได้ผ่านการซ่อมแซมแต่อย่างใด เมื่อสำรวจอย่างละเอียดถี่ถ้วน จะเห็นแม้กระทั่งรอยยับบนเสื้อและเส้นผมได้อย่างชัดเจน นอกจากรูปหุ่นทหารในท่าคุกเข่าเตรียมยิงแล้ว รูปหุ่นอื่นๆ ล้วนมีความเสียหายในระดับที่แตกต่างกัน ด้วยเหตุนี้ ทำให้ผู้คนอดนึกถึงเหตุผลของการปฏิบัติตัวในสังคมไม่ได้ว่า ท่าทีที่สงบเสงี่ยมเป็นกฎเกณฑ์ในการป้องกันตนเองมาได้ทุกยุคทุกสมัย

ทำตัว “ด้อย” กว่าผู้อื่นหนึ่งขั้นไม่ใช่ความขี้ลาดตาขาว มิใช่การสละหลักการ

และศักดิ์ศรีของตนเอง แต่การให้อภัยด้วยความใจกว้างไม่ถือสา เพื่อให้ตนเองได้ห่างไกลจากภัยพิบัติ รักษาตนเองให้รอดก่อนแล้วแสดงฝีมือของตนเองออกมาให้ปรากฏ ความสงบเสงี่ยมเป็นปรัชญาอย่างหนึ่งในการปฏิบัติตัวในสังคม ช่อนปณิธานอันยิ่งใหญ่ไว้ในจิตใจ เมื่อขุนเคื่องใจก็ไม่แสดงสีหน้าโกรธ ถูกดูหมิ่นก็ไม่โมโหจนเด่นเร้า เหล่านี้เป็นสติปัญญาในการป้องกันตนเอง ในขณะเดียวกัน น้ำใจและจิตใจเช่นนี้ก็เปรียบเสมือนถุงลมนิรภัย เมื่อถูกกระทบกระแทกอย่างรุนแรงก็สามารถลดภัยอันตรายลง ทำให้มีโอกาสรอดชีวิตมาได้

ทำตัวเด่นกว่าใคร จะเป็นภัยแก่ตัว

สุภาษิตจีนกล่าวไว้ว่า “ทำตัวเด่นกว่าใคร จะเป็นภัยแก่ตัว” ความหมายก็คือ หากคุณทำตัวโดดเด่นกว่าใครในหมู่คณะ ก็มักจะถูกผู้อื่นโจมตีได้ง่าย ตั้งแต่โบราณมาจนถึงปัจจุบันนี้ ผู้ที่สามารถก้าวไปสู่ตำแหน่งสูงก็มีไม่น้อย แต่ผู้ที่สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงกลับมีไม่มากนัก

ไม่ว่าในองค์กรใดก็ตาม ย่อมมีการแข่งขันและกฎเกณฑ์ เราจึงต้องใช้ความรู้สติปัญญาให้เป็นประโยชน์ สติปัญญาตามหลักปฏิบัติทางสายกลางก็คือ ระมัดระวังตน ไม่ไปขัดขวางความเด่นออกหน้าของผู้อื่น ระมัดระวังตนไม่ตกเป็นเป้าโจมตีมิฉะนั้นแล้ว ถึงแม้คุณจะมีความรู้ความสามารถท่วมหัว ก็เกรงว่าหากที่จะมีโอกาสอยู่รอดปลอดภัย

เรามักจะพูดกันเสมอว่ายอดฝีมือย่อมไม่แสดงออก นั่นก็คือ โดยทั่วไปแล้วคุณจะไม่มองไม่ออกว่าเขาเป็นผู้มีความรู้ความสามารถ เพราะพวกเขามักจะเป็นคน “คมในฝัก สุขุมคัมภีรภาพ” หมายความว่า เป็นผู้ที่ฉลาดและมีความสามารถจริง พุดเก่งและการมคมคายก็ตาม ก็จะไม่แสดงออก การโอ้อวดถึงความสามารถของตนเอง และแสดงความทะเยอทะยานออกนอกหน้า จะไม่เป็นประโยชน์ใดๆ ทั้งสิ้น

ความนอบน้อมถ่อมตนเป็นบรรทัดฐานในการเข้าสู่สังคมของสำนักขงจื้อ ความนอบน้อมถ่อมตนเป็นพื้นฐานของการกระทำความคิดทั้งหลาย ความยะโสโอหังเป็น

ตัวการที่ก่อให้เกิดความเสียหาย

เหลาอี้ยังเตือนชาวโลกว่า “บุคคลที่ไม่ยกตนเองกลับเป็นผู้ที่แตกต่างจากผู้อื่น บุคคลที่ไม่ถือตนว่าเก่ง จะเป็นผู้ที่เหนือกว่าผู้อื่น ผู้ที่ไม่คุยโวโอ้อวดจะประสบความสำเร็จ ผู้ที่ไม่ลำพองตนจะมีความก้าวหน้าเรื่อยไป” การครองตนก็ควรจดจำสิ่งนี้ไว้คมในฝักเป็นคุณสมบัติของสุภาพชน

โลกหลงในชื่อเสียงอันจอมปลอม คือภัยพิบัติที่แท้จริง

การโอ้อวดชื่นชมตนเองเป็นสิ่งที่คนฉลาดหลีกเลี่ยง แต่เป็นสิ่งที่คนเขลาเบาปัญญาแสวงหา

— ฟรานซิส เบคอน (Francis Bacon)

มีผู้เปรียบเทียบฟุ้งเฟ้อเสมือนปราสาทที่สร้างอยู่บนเนินทราย ผู้ที่แสวงหาชื่อเสียงอันจอมปลอมจะนำมาซึ่งภัยพิบัติที่แท้จริง

ฟรานซิส เบคอน ชาวอังกฤษกล่าวว่า “การโอ้อวดและชื่นชมตนเองเป็นสิ่งที่คนฉลาดหลีกเลี่ยง แต่เป็นสิ่งที่คนโง่เขลาแสวงหา” ดังนั้น จึงมีแต่พวกโง่เขลาเบาปัญญาเท่านั้นที่อาศัยการคุยโอ้อวดและการชมตนเองเพื่อให้ได้มาซึ่งชื่อเสียงที่ไม่ตรงกับความเป็นจริง ส่วนคนฉลาดจะได้รับความนับหน้าถือตาจาก “ความอ่อนน้อมถ่อมตน” ของพวกเขา

กวาดตามองไปในประวัติศาสตร์ มีคนไม่น้อยที่เพราะความโอหังถือดีว่าตนมีความดีความชอบและโลกหลงในชื่อเสียงอันจอมปลอม ในที่สุดก็ตกอยู่ในสภาพสิ้นเนื้อประดาตัว ชื่อเสียงฉาวโฉ่เป็นจูดจบ มีแต่คนชื่อที่สืบทอดความอ่อนน้อมถ่อมตนอันเป็นจริยธรรมอันดีงามเท่านั้นที่ในที่สุดก็ได้รับ “ชื่อเสียงทั้งในยามที่ยังมีชีวิตอยู่และภายหลังที่เสียชีวิตไปแล้ว” และกลายเป็นตำนานที่ผู้คนนำมากล่าวขวัญถึงอย่างชื่นชม ในด้านนี้ เจิ้งกัฟานเป็นบุคคลหนึ่งที่เป็นแบบอย่างที่ดีงามอย่างไม่ต้องสงสัย

เจิ้งกัฟานเป็นขุนนางในสมัยปลายราชวงศ์ซิง จากขุนนางธรรมดาที่ไม่มีชื่อ

เสียงได้ก้าวขึ้นเป็นถึงเสนาบดีภายในระยะเวลาไม่ถึง 10 ปี มูลเหตุแห่งความสำเร็จของเขา จุดสำคัญอยู่ที่สติปัญญาในการวางแผนและการปลูกฝังคุณธรรมให้แก่ตนเอง ดังคำพูดที่เขากล่าวไว้เป็นข้อยืนยันว่า “ควบคุมตนเองด้วยความถ่อมตน ควบคุมผู้อื่นด้วยความเข้มงวดกวดขัน ชื่อเสียงฐานะจะอยู่ยั่งยืน” และเพราะการควบคุมตนเองและการอ่อนน้อมถ่อมตน เขาจึงได้ปูทางความสำเร็จอันรุ่งโรจน์ให้แก่ตนเอง ภายหลังที่ได้สร้างคุณูปการให้แก่แผ่นดินจนมีชื่อเสียงแล้ว เขาทอดถอนใจพูดอย่างสะเทือนใจว่า “หากคนเรารักษาความอ่อนน้อมถ่อมตนไว้คงไว้สักระยะหนึ่ง ก็จะมี ความก้าวหน้าอย่างไม่สิ้นสุด”

โลกหลงในชื่อเสียงอันจอมปลอมจะนำมาซึ่งภัยพิบัติ ความอ่อนน้อมถ่อมตนจึงเป็นวิถีทางที่ดีที่สุดที่ทำให้ได้รับชื่อเสียงที่แท้จริง ความถ่อมตนมิใช่การลดคุณค่าของตนให้ต่ำลงหรือการปฏิเสธตนเอง แต่เป็นการยอมรับตนเองโดยไม่แสดงออกนอกหน้า มีแต่พวกคั่นเงินมองการณ์ไม่ไกลเท่านั้น จึงชอบคุยโวโอ้อวดและปกปิดอำพรางตนเองต่อหน้าคนทั้งหลาย ส่วนบุคคลที่ยิ่งใหญ่มักจะหลุดพ้นจากความฟุ้งเฟ้อเห่อเหิมอันสิ้นเงินนี้ได้ พวกเขารู้จักรักษาท่าทีอันอ่อนน้อมถ่อมตนไว้จึงทำให้ได้รับความนับหน้าถือตาจากผู้คน พวกเขาจะสามารถแสดงความถ่อมตนในการบริหารจัดการเรื่องราวต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม ความจริงพิสูจน์ว่า นี่เป็นวิธีการที่ทำให้ได้รับชื่อเสียงอันงดงาม และเป็นวิธีการที่วิเศษสุดที่ทำให้สามารถยืนอยู่บนที่สูงอย่างสงบบ่มั่นคง

อย่าใช้อำนาจเกินตำแหน่งหน้าที่

ทุกคนล้วนมีบทบาทในสังคมและครอบครัว เบื้องหลังของแต่ละบทบาทล้วนมีสิทธิและความรับผิดชอบที่สอดคล้องกัน ทุกคนจึงควรทำงานของตนให้ดีที่สุดก่อนต่างคนต่างทำหน้าที่ของตน งานจึงจะมีประสิทธิภาพสูง มิฉะนั้น ไม่เพียงแต่งานของตนเองทำได้ไม่ดี ยังกระทบงานของผู้อื่นเสียไปด้วยโดยไม่เจตนา

คนเรามีใจจะเก่งไปเสียทุกอย่าง เมื่อตนเองไม่ได้อยู่ในตำแหน่งหน้าที่นั้น ก็จะ

ไม่มีประสบการณ์หรือประสบการณ์ที่มีอยู่ก็ไม่พอ ไม่สามารถทำงานนั้นให้ลุล่วงไปด้วยดีในระยะเวลาอันสั้นได้ อันที่จริง หากมีโรงงานในขอบข่ายความรับผิดชอบ คุณก็ไม่มีหน้าที่และไม่จำเป็นต้องไปทำ และถึงแม้จะทำ ก็ต้องมีเงื่อนไขรับรองว่าคุณได้ทำงานของคุณสำเร็จไปแล้วอย่างดี มิฉะนั้น การที่คุณทำงานข้ามตำแหน่งไปทำงานให้ผู้อื่นที่เขาควรจะต้องทำเอง ไม่เพียงไม่ทำให้เขาสำนึกบุญคุณ หากแต่อาจจะทำให้เขาขุ่นเคืองใจก็ได้

มีความดีความชอบแล้วไม่ลืมหืมตา ยังคงอ่อนน้อมถ่อมตน ควบคุมตนอย่างเหมาะสม

“รู้จักพอ ไม่แก่งแย่งชิงดี มีความดีความชอบแล้วไม่ลืมหืมตา ไม่ทำเพื่อเป็นที่หนึ่งในแผ่นดิน” คือหลักการสำคัญของทางสายกลาง

ผู้ที่ “มีความดีความชอบแล้วอวดกำแหง” เพราะความดีความชอบอันใหญ่หลวงของตนได้ทำลายชื่อเสียงเกียรติยศของตนให้ป่นปี้ไป แม้กระทั่งถึงแก่ชีวิตก็มี ส่วนผู้ที่มิ “มีความดีความชอบแล้วไม่ลืมหืมตา” ยังคง “อ่อนน้อมถ่อมตน” กลับได้รับความเคารพนับถือจากผู้อื่น มีความสุขไปตลอดชีวิต

โกวเจียนเจ้าครองรัฐเว่ยรับฟังข้อเสนอจากฟานหลี่ให้ถอดถอนสร้างสมกำลังทหารและอาวุธเพื่อรอกการแก้แค้นรัฐอู่ จนกระทั่งอีก 10 ปีต่อมา รัฐเว่ยมีกำลังทหารและอาวุธเข้มแข็งขึ้น ในฤดูใบไม้ผลิปีที่ 482 ก่อนคริสต์ศักราช อู่หวางฟูแห่งรัฐอู่ได้นำกองทหารอันเกรียงไกรทั้งหมดบุกขึ้นเหนือเพื่อไปสมทบกับเจ้าผู้ครองรัฐอื่นๆ ที่เมืองหวงฉือ ปลอบให้บ้านเมืองว่างเปล่าปราศจากกำลังทหาร โกวเจียนทำตามกลยุทธ์ของฟานหลี่ นำกองทหารเข้าโจมตีรัฐอู่ หลังเล็ดลางความอัยยศอดสูจนได้ชัยชนะ ยึดรัฐอู่มาได้ ภายหลัง โกวเจียนได้ปูนบำเหน็จรางวัลแก่เหล่าขุนนางที่มีคุณูปการอย่างยิ่งใหญ่ ฟานหลี่ได้รับยศเป็นนายพลเอก แต่ทว่าฟานหลี่รู้ดีว่า “การมีเกียรติยศชื่อเสียงโด่งดังเป็นสิ่งที่ไม่จีรังยั่งยืน อีกทั้งโกวเจียนเป็นผู้ที่ร่วมทุกข์ด้วยได้ แต่ยากที่จะร่วมสุข” จึงได้ตัดสินใจรวบรวมข้าวของเงินทองของมีค่าจากไปโดยไม่ร่ำลา

ภายหลังเมื่อไปถึงรัฐนิ ฟานทีก์ก็ได้รับเลือกให้เป็นผู้บริหารราชการแผ่นดิน สุดท้ายเขาก็ปลีกตัวออกจากสังคม ไปอยู่ยังเมืองชายทะเลแห่งหนึ่ง และทำมาค้าขายจนร่ำรวย

ปรัชญาการปฏิบัติตัวในสังคมของทางสายกลางส่งเสริมให้ไม่แสดงตัวโดดเด่น และไม่ต่ำต้อยน้อยหน้า ความสำคัญอยู่ที่จะก้าวหรือจะถอยต้องเป็นไปอย่างเหมาะสม ปฏิบัติตัวเป็นกลางอย่างเหมาะสม

มีความดีความชอบแล้วไม่ลืมหิว อ่อนน้อมถ่อมตนควบคุมตน ควรถอยก็ถอย แสดงถึงความมีสติปัญญาอย่างหนึ่ง เมื่อชีวิตดำเนินมาถึงจุดหัวเลี้ยวหัวต่อสำคัญที่จะต้องตัดสินใจ ก็ไม่วู่วาม ควรให้เป็นไปตามสภาพความเป็นจริง ควรถอยก็ถอย ไม่แสวงหาสิ่งที่ไม่สอดคล้องกับความเป็นจริง

ไม่ช่วงชิงผลประโยชน์เล็กๆ น้อยๆ ขอมเสียเปรียบกลับได้ลาภผล

“ขอมเสียเปรียบกลับได้ลาภผล” การเสียเปรียบคือการไม่ช่วงชิง แต่ไหนแต่ไรมา ชาวจีนถือคติว่าการถ่อมตนปฏิเสธด้วยมารยาทคือจริยธรรมอันดับแรก ซึ่งเป็นสติปัญญาที่ทำให้ความสัมพันธ์ของสังคมมีความมั่นคง

ทรรศนะของการปฏิบัติตัวในสังคมของทางสายกลาง การแย่งชิงผลประโยชน์เล็กๆ น้อยๆ โดยไม่ขอมเสียเปรียบใคร แสดงถึงความฉลาดจนเกินไป มักจะได้ไม่คุ้มเสีย ผู้ที่ไม่ขอมเสียเปรียบใครแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภทคือ ประเภทที่ 1 เป็นคนคิดเล็กคิดน้อย ประเภทที่ 2 เป็นคนใจด่วน ประเภทที่ 3 เป็นคนจิตใจคับแคบ

ตรงกันข้าม มีคนอีกประเภทหนึ่งที่เป็นฝ่ายขอมเสียเปรียบ ไม่เห็นแก่ผลประโยชน์เล็กๆ น้อยๆ ขอมเป็นฝ่ายได้น้อย ให้ผู้อื่นได้มากกว่า เมื่อเป็นเช่นนี้แล้ว เพื่อนฝูงรอบตัวหรือผู้ร่วมลงทุนในธุรกิจรายอื่นๆ ขอมยินดีที่จะร่วมงานกับพวกเขา ด้วยเหตุนี้ โอกาสที่พวกเขาจะเจริญก้าวหน้าจึงมีมาก ดูเหมือนคุณอาจเสียเปรียบไม่น้อย แต่ความจริงแล้วคุณได้ผลประโยชน์มากกว่า เป็นเหตุผลของสติปัญญาอันเฉียบแหลมว่า “เสียเปรียบกลับได้ลาภผล”

การที่หลี่เจียเจิงสามารถประสบความสำเร็จเป็นถึงมหาเศรษฐีอันดับหนึ่งของชาวจีนโพ้นทะเล ย่อมมีความสัมพันธ์กับกลยุทธ์ในการดำเนินธุรกิจที่ยอมเสียเปรียบของเขาอย่างแน่อน มีคนถามหลี่เจียเจิงว่าเขาทำอย่างไรว่า “คุณพ่อของคุณเป็นนักธุรกิจชั้นยอด ท่านเคยถ่ายทอดเคล็ดลับในการหาเงินให้คุณบ้างไหม”

หลี่เจียเจิงตอบว่า “วิธีการหาเงินไม่เคยสอน แต่สอนในเรื่องการปฏิบัติตัวในสังคมอยู่บ้าง ท่านกำชับอยู่เสมอว่า การร่วมงานกับผู้อื่น หากในสภาพทั่วไปเขาจัดสรรให้ได้ 7 หรือ 8 ส่วนถือว่าสมเหตุสมผล แต่สำหรับครอบครัวหลี่เราได้สัก 6 ส่วนก็พอแล้ว”

การยอม “เสียเปรียบ” บ้าง ถือเป็นมารยาทที่ดีงาม แสดงถึงความมีน้ำใจ ดังนั้นจึงมีผู้ที่ยินดีร่วมงานกับหลี่เจียเจิงเป็นจำนวนมาก แล้วครอบครัวหลี่จะไม่เจริญรุ่งเรืองได้อย่างไร?

โบราณกล่าวไว้ว่า “สุภาพชนพึงอ่อนข้อให้ผู้อื่นเป็นกุศโลบาย” ไม่ว่าโบราณกาลหรือปัจจุบัน บุคคลที่ประสบความสำเร็จในธุรกิจการงาน ไม่มีใครที่ไม่อ่อนข้อให้ผู้อื่นก่อน ดังนั้น “อ่อนข้อเป็นกุศโลบาย เสียเปรียบกลับได้ลาภผล” จึงเป็นสังขธรรมที่ไม่อาจลบล้างได้

คมในฝัก

คนหลักแหลมทำเสมือนโง่เขลา คนเลียบไวทำเสมือนงุ่มง่าม

—หนังสือ “เหลาจื่อ”

คำว่า “ทำเสมือน” ได้สร้างปรากฏการณ์ลวงตาและหลุมพรางขึ้นอย่างหนึ่ง จุดประสงค์คือลดความกดดันและการคาดหวังจากสังคมภายนอกให้น้อยลง เพื่อปกป้องจุดประสงค์ที่แท้จริงของตนเอง ทำให้สังคมภายนอกคลายความระแวงระวังและการป้องกันลง ตนเองจะได้สร้างสมกำลังให้เข้มแข็งขึ้น นี่คือการปฏิบัติตนของทางสายกลาง เป็นกลยุทธ์ที่ดีที่สุดอย่างหนึ่งในการปกป้องตนเอง

คนหลักแหลมทำเสมือนโง่เขลาหรือคนในฝัก ภายนอกเหมือนเป็นคนละเอียดอ่อนไม่เอาไหน ถึงแม้จะไม่คำนึงถึงผลได้ผลเสียในช่วงระยะเวลาหนึ่ง แต่กลับเป็นความฉลาดชั่วชีวิต สามารถปกป้องรักษาตนเอง ไม่มีวันพ่ายแพ้ ในชีวิตประจำวัน การแสดงออกของคนคนในฝักมิใช่แสดงความฉลาดของตนในทุกเรื่อง หากต้องอ่อนน้อมถ่อมตน ไม่โอ้อวดตนเอง ปลุกฝังนิสัยให้มีคุณสมบัติที่ดีงาม เป็นหลักการในการเตรียมความพร้อมเพื่อการปฏิบัติงานให้ประสบความสำเร็จอย่างยาวไกล

ครั้งหนึ่งหลิวปingsเคยถามหั่นซันว่า “เจ้าคิดว่าข้าสามารถนำทหารได้สักกี่มาน้อย” หั่นซันตอบว่า “ท่านจะนำทหารได้ไม่เกิน 1 แสนคน” หลิวปingsถามอีกว่า “แล้วเจ้าเล่าจะนำได้สักเท่าไร” หั่นซันตอบว่า “ข้าพเจ้าทำได้ยิ่งมามากยิ่งดี” ลองคิดดูว่าคำตอบเช่นนี้ หลิวปingsจะไม่ขุนเคื่องอยู่ในใจ ต่อมาภายหลังหั่นซันถูกฆ่าตาย การตายของเขาย่อมมีส่วนเกี่ยวข้องกับท่าทีในการปฏิบัติตัวของเขาเอง

การแสดงออกอีกอย่างหนึ่งของคน “คนในฝัก” คือ จะมีความคิดเฉียบแหลมในเรื่องสำคัญ แต่กลับไม่เอาเรื่องเอาราวกับเรื่องเล็กๆ น้อยๆ เข้าใจในเรื่องที่ควรเข้าใจ ไม่สนใจในเรื่องจุกจิกหยาบหยาบ สนใจเรื่องสำคัญและปัญหาในลักษณะหลักการ สมองต้นตัวไม่ละเอียดอ่อน และทำให้แจ่มกระจ่าง แต่สำหรับเรื่องเล็กๆ น้อยๆ ในชีวิตประจำวันที่ไม่ใช่เรื่องของหลักการก็ปล่อยวางเสีย ไม่ไปคิดหยาบหยาบ พิจารณาจากมุมมองของจิตวิทยา เมื่อได้ยินคำพูดแสดงหรือการกระทำที่ขัดแย้งกันที่ไม่เกี่ยวกับเรื่องของหลักการ ก็สร้างทำเป็นไม่ได้ยินและไม่เห็นเสีย การกระทำเช่นนี้ก็คือเคล็ดลับอย่างหนึ่งที่ทำให้คนเรามีสุขภาพแข็งแรงและอายุยืนยาว

เชียวเหอคือตัวอย่างที่ดี ในปีนั้นบรรดาขุนนางที่เข้าร่วมรบกับหลิวปingsจนได้อาณาจักรมาครอบครอง ล้วนมิใช่ขุนนางในลำดับชั้นธรรมดา แต่สุดท้ายต่างก็ถูกหลิวปingsและพระราชินีหลุยส์ดัดตัวออกห่างและใส่ร้ายป้ายสี ส่วนเชียวเหอสามารถอยู่อย่างสบายจนถึงบั้นปลายชีวิต เพราะเหตุใดเล่า ความสำคัญอยู่ที่เชียวเหอรู้จักสร้างทำเป็นละเอียดอ่อน อันเป็นอุบายที่หาได้ยาก เขาใช้ท่าทีที่ไม่ใส่ใจกับเรื่องราวใดๆ เมื่อเป็นเช่นนี้ หลิวปingsกับพระราชินีก็คลายความระแวงลง เชียวเหอจึงรักษาชีวิตรอดมาได้ด้วยความฉลาด

ตรงกันข้าม คนส่วนใหญ่มักจะไม่นสนใจในเรื่องใหญ่ แต่กลับใส่ใจในเรื่องเล็ก บางเรื่องไม่ควร “จริงจัง” เกินไป มิฉะนั้นก็จะเกิดเรื่องร้ายขึ้น บางคนก็เข้มงวด กวดขันกับผู้อื่นมากจนเป็นเรื่องโหดร้าย พวกเขาคาดหวังที่จะให้เรื่องราวต่างๆ เป็นไปตามที่ต้องการ หากไม่ได้ดังใจก็โกรธเป็นฟืนเป็นไฟ โทษผู้อื่นไปทั่ว ถึงกับอยู่ร่วมโลกกันไม่ได้ ทำราวกับว่าผู้อื่นเลวร้ายไปหมด มีเขาผู้เดียวเท่านั้นที่ดีเลิศ แต่สิ่งที่พวกเขาสนใจก็มักจะเป็นเรื่องราวสัพเพเหระที่ไม่มีความสำคัญอะไรเลย ส่วนเรื่องสำคัญกลับไร้ผลงาน

มีคำคมประโยคหนึ่งในหนังสือ “เหลาจื่อ” กล่าวว่า “ทั้งๆ ที่รู้ แต่แสร้งทำเป็นไม่รู้ นี่คือการกระทำที่ฉลาดที่สุด” และ “คมในฝัก” ก็เป็นท่าทีในการปฏิบัติตนในสังคมของทางสายกลางที่เป็นสติปัญญาอันสูงล้ำ

ระมัดระวังการพูดและการกระทำ

การพูดเป็นสิ่งที่ทำได้ง่าย จึงต้องระมัดระวังให้มาก บางคนพูดจาพล่อยๆ ไปทั่วโดยไม่คิดว่าเมื่อพลั้งปากไปแล้ว อาจทำร้ายจิตใจผู้อื่นได้ เป็นการล่วงเกินผู้อื่นโดยไม่รู้ตัว หากเป็นเช่นนี้ตลอดเท่ากับเป็นการสร้างอุปสรรคให้กับตนเอง ด้วยเหตุผลเดียวกัน การทำงานก็ต้องใคร่ครวญให้รอบคอบ มิใช่ทำเรื่อยเปื่อยตามอารมณ์

“ความเงียบขรึมคือทองคำ” มิได้หมายความว่าให้ปิดปากเงียบโดยสิ้นเชิง แต่ควรเลือกโอกาสในการพูด สิ่งใดควรพูดหรือไม่ควรพูด อีกทั้งพูดอย่างมีสาระตรงประเด็น ไม่พูดในเรื่องไร้สาระซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่ต้องพูดก็ได้ เมื่อพูดน้อยก็มีเวลาคิด ใคร่ครวญมาก ทำให้คำพูดมีแก่นสาร

จูเก๋อจิ้นเป็นขุนนางภายใต้การนำของซุนฉวนในสมัยสามก๊ก ปกติเขาเป็นคนไม่พูดมาก แต่ในเวลาคับขัน เขาสามารถแก้ปัญหาให้คลี่คลายลงด้วยคำพูดง่ายๆ เพียงไม่กี่ประโยค

ครั้งหนึ่ง ยินหม้วนนายทหารยศพันเอกถูกซุนฉวนเข้าใจผิด ซุนฉวนร้องตะโกนสั่งให้เอาไปตัดหัวเสีย เหล่าขุนนางพากันร้องขอชีวิตต่อซุนฉวน มีเพียงจูเก๋อจิ้นผู้

เดี๋ยวยังคงยืนอยู่ ณ ที่นั้นโดยไม่เอ่ยปากพูดอะไรสักคำเดียว ชุนฉวนมีความฉงนสนเท่ห์มาก จึงถามจูเก๋อจิ้นว่า “เหตุใดจึงไม่พูดจา” จูเก๋อจิ้นตอบอย่างเรียบเฉยว่า “ข้ากับยินหมั่วออกจากบ้านเกิดมาก็เพราะประสบภัยสงคราม จึงได้เดินทางบากหน้ามาขอพึ่งบารมีท่าน บัดนี้ ยินหมั่วไม่คิดฝ่าหาความก้าวหน้า เป็นการเนรคุณท่าน ยังจะขอให้ยกโทษได้อย่างไร” คำพูดสั้นๆ เพียงไม่กี่ประโยคนี้ทำให้ชุนฉวนได้คิด เพราะนึกถึงว่ายินหมั่วผูุ้ตสาหะเดินทางมาไกลแสนไกลเพื่อบากหน้ามาขอพึ่งบารมีตน ถึงแม้จะมีความผิดก็สมควรให้อภัยตามความเหมาะสม ครั้นแล้วจึงรีบออกคำสั่งให้อภัยโทษแก่ยินหมั่ว

การปฏิบัติตนให้ดีจะต้องระมัดระวังในเรื่องการพูดจาและการกระทำ การพูดจาควรสุภาพ ไม่ว่าอยู่ในสถานที่ใดหรือโอกาสใด ก่อนพูดควรไตร่ตรองเสียก่อน ต้องระมัดระวังในเรื่องเนื้อหา ความหมาย ถ้อยคำ น้ำเสียง ท่าที รวมทั้งวิธีการและโอกาสอีกด้วย

อันการชอบเป็นครูผู้อื่นนั้น ฤจะสู้ถ่อมตนเป็นศิษย์

ขงจื้อกล่าวไว้ว่า “บุรุษสามคนที่อยู่ด้วยกัน ย่อมมีผู้ที่เป็นครูเราได้ จงเลือกสิ่งที่ดีมาเป็นต้นแบบ สิ่งไม่ดีก็แก้ไขเสีย” นี่เป็นคำพูดของนักปราชญ์อันเป็นที่รู้จักกันแทบทุกครัวเรือนในประเทศจีน ความหมายคือ ในระหว่างคนสามคนที่อยู่ด้วยกัน ย่อมมีคนที่ดีเหนือกว่าเรา เราควรเลือกด้านที่ดีของเขาไปปฏิบัติตาม เมื่อเห็นด้านที่ไม่ดีของเขาก็ให้นำมาเปรียบเทียบกับตนเอง แล้วแก้ไขข้อบกพร่องของตนเสีย คำพูดนี้ได้สะท้อนให้เห็นถึงจิตใจที่ใฝ่ศึกษาเรียนรู้ด้วยความถ่อมตนของขงจื้อ อันเป็นที่ยอมรับของคนทั่วไป

สอดคล้องกับปรัชญาขงจื้อ แม้ขงจื้อกล่าวว่า “ข้อเสียของคนเรา อยู่ที่ชอบทำตัวเป็นครูสอนผู้อื่น” ข้อบกพร่องอย่างยิ่งของคนเราก็คือ ชอบทำตัวเป็นครูสอนผู้อื่น เป็นการเตือนให้คนเรารู้จักถ่อมตนและรู้จักสำรวจตนเอง ต้องรู้ข้อบกพร่องของตนเอง มิใช่คิดว่าตนเองถูกต้องเสมอไป

บุคคลรอบตัวเรารู้จักรับฟังข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้อื่น มักจะค้นพบสิ่งที่เป็นประโยชน์และนำมาปรับใช้กับตนเอง จนได้รับความสำเร็จในการทำงาน

อย่าทำตัวเป็นครูสอนผู้อื่น ไม่เพียงแต่บอกเราว่า ต้องรู้จักระมัดระวังคำพูดของตน ยังต้องเข้าใจถึงสิ่งที่เป็นแก่นสารอย่างลึกซึ้งคือ ต้องรู้จักถ่อมตนมีมารยาท ไม่ว่าต่อคนหรือต่องาน พิจารณาการบริหารงานที่เป็นไปอย่างชอบธรรมของผู้อื่น ศึกษาความเหนือชั้นของผู้อื่น “เมื่อพบเห็นผู้ปรีชาสามารถแล้วคิดจะเอาเยี่ยงอย่าง เห็นผู้อื่นไม่มีความสามารถแล้วพึงสำรวจตนเอง” เช่นนี้จึงจะก้าวหน้าและได้รับความนับถือจากผู้อื่นอย่างแท้จริง

เมื่อเห็นผลประโยชน์มาเย้ายวน พึงนึกถึงภัยพิบัติ ยามถูกหยาบหยัน พึงอดกลั้นยอมหลีกเลียงไปเสีย

คนคมในฝักกับคนโง่อวด เป็นรูปแบบการปฏิบัติตนในสังคมที่แตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง การมีความสามารถยอมเป็นสิ่งที่ดี แต่หากเที่ยวขยุโวโอ้อวดไปทั่ว อาจทำให้ผิดใจคนโดยไม่ตั้งใจ เป็นการเพิ่มอุปสรรคขัดขวางทางก้าวหน้าของตนเอง

ผู้มีปัญญามักเห็นว่า “การประพฤติตนต้องระมัดระวัง อย่าให้เป็นที่เพ่งเล็ง ควรหลีกห่างจากบ่อเกิดแห่งภพภัย” เรื่องราวต่างๆ ต้องคิดทางหนีทีไล่ จึงจะเอาตัวรอดได้ ในประวัติศาสตร์จีน ขุนนางทั้งฝ่ายบุนและฝ่ายบู๊ที่ได้สร้างคุณูปการให้แก่ราชสำนัก ส่วนใหญ่มักพบจุดจบที่ไม่ดี ส่วนบรรดาขุนนางที่ได้ปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งสำคัญตลอดชีวิตและได้รับการยกย่องนับถือ มักจะเป็นผู้ที่มีความอดทนต่อความเย้ายวนใจของลาภยศศัการะอย่างยอดเยี่ยม ด้วยทำให้การปฏิบัติตนอย่างสงบ

ภายในราชสำนักสมัยโบราณ การอยู่ใกล้ชิดกับกษัตริย์ก็เหมือนอยู่ใกล้เสือ ในวงการข้าราชการ จิตใจของคนเป็นสิ่งที่น่าสะพรึงกลัวและเป็นอันตราย หากเห็นผลประโยชน์มาล่อใจ แล้วนึกถึงภัยพิบัติอันอาจจะเกิดขึ้น ก็เท่ากับรู้จักระวังเอาตัวรอด ต้องแสดงให้เห็นว่าเป็นคนซื่อตรงไม่มีลับลมคมใน ต้องทนต่อสภาพกลืนไม่เข้าคายไม่ออก และอดทนต่อการประชดประชันของผู้อื่น เพื่อให้ตนเองอยู่รอด

ปลอดภัย

วิธีหลีกเลี่ยงภัยอันตรายอันเกิดจาก “เจ้านายระแวงเพราะเก่งเกิน” ก็คือความอดทน อดทนต่อการไต่หาความรุ่งโรจน์ จึงจะมีบทอาสานที่สงบสุข

เหตุผลอันเดียวกันนี้สอดคล้องกับบุคคลในวงการงาน ผู้อยู่ได้บังคับบัญชา ถึงแม้จะมีความรู้ความสามารถสูง ก็อย่าได้ตั้งใจแสดงความสามารถเกินหน้าเกินตาผู้บังคับบัญชา มิฉะนั้นแล้ว ผู้บังคับบัญชาจะเข้าใจว่าคุณเป็นคนอวดตัว ถือดีว่ามีความรู้แล้วหยิ่งยะโสและทำตัวข่มผู้อื่น ทำให้เขาารู้สึกว่ายากที่จะอยู่ร่วมด้วย ขาดความวางใจซึ่งกันและกัน

หากคิดจะเป็นคนฉลาด ต้องรู้จักมองสภาพการณ์ให้ออก แยกแยะเป้าหมายให้ชัดเจน เมื่ออยู่ต่อหน้าผู้บังคับบัญชา อย่าแสดงความอวดดี พูดจาขวานผ่าซากโดยไม่คำนึงถึงสิ่งใดๆ การไม่รู้จักกาลเทศะเช่นนี้อาจทำให้การงานและอนาคตพบกับอุปสรรคขวากหนามได้

หัดเรียนรู้ให้ยอมรับความเป็นจริงที่ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้

อารมณ์ของคนส่วนใหญ่มักได้รับผลกระทบจากสิ่งแวดล้อม สิ่งแวดล้อมภายนอกเป็นภววิสัย แต่อารมณ์ของเราเป็นอัตวิสัย เราไม่สามารถเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมภายนอกได้ แต่สามารถควบคุมอารมณ์ความรู้สึกของตนเองได้ นั่นคือ ความสุขหรือความทุกข์อยู่กับการเลือกของเรา

หญิงสาวคนหนึ่งออกหักทำให้สุดระทม เพราะเจ็บหัวใจที่ถูกคนรักทอดทิ้งไป เพื่อนของเธอพูดกับเธอว่า “เขาทิ้งเธอไป เป็นความสูญเสียของเขา เพราะเธอเพียงแต่ขาดคนที่ไม่ได้รักเธอไปคนหนึ่ง แต่สำหรับเขาแล้ว กลับเสียคนที่รักเขาไปคนหนึ่ง เทียบกันแล้ว เขาสูญเสียมากกว่าเธอ คนที่ร้องไห้ควรจะเป็นเขามากกว่า” หญิงสาวได้ฟังเช่นนี้แล้วรู้สึกมีเหตุผล จิตใจค่อยๆ ปลอดภัยโปรงขึ้น ไม่รู้สึกทุกข์ทรมานใจเหมือนตอนแรก

นิทานเล็กๆ เรื่องนี้บอกแก่เราว่า จิตใจคนเราเปลี่ยนแปลงไปตามอารมณ์ชั่ววูบ

การเลือกที่จะให้จิตใจมีความสุข มีผลสะท้อนต่อการปฏิบัติตนของคนเรา ในหลายครั้งชีวิตก็เปลี่ยนแปลงไปด้วยอารมณ์ชั่ววูบนี้

เรามักลืมนึกไปว่า โลกจะไม่เปลี่ยนตามความต้องการของผู้ใด และเรายังจะหวังให้ผู้อื่นหรือสิ่งแวดล้อมเปลี่ยนตามเรา หากเราไม่รู้ไม่ว่าเราต่างหากที่ต้องปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่นและสิ่งแวดล้อมรอบตัว

คนฉลาดสามารถที่จะนำความคิดของทางสายกลางมาปรับใช้กับตนเอง จนทำให้เป็นคนดีสมบูรณ์แบบในที่สุด

เปลี่ยนแปลงตนเองง่ายกว่าเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อม

เมื่อเราไม่สามารถเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมได้ เราจึงต้องปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม เมื่อเราไม่สามารถแก้ไขอุปสรรค เราจึงต้องเปลี่ยนแปลงตัวเราเอง หากเราสามารถปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมทั้งปวงได้ ยังมีสิ่งแวดล้อมใดเล่าที่จะทำให้เราไม่ได้รับความสำเร็จ

อันที่จริงในการดำรงชีวิต มีเรื่องราวมากมายที่เราต้องปรับตัว อาทิเช่น ในการทำงานเราอาจมีเพื่อนร่วมงานที่เข้ากันไม่ได้ หากเราพกเอาความขุ่นใจนั้นไปร่วมทำงานด้วย ก็ต้องเกิดปัญหาอย่างแน่นอน สู้ยอมอดทนมากขึ้นสักนิด ใจกว้างขึ้นอีกสักหน่อย เห็นแก่ข้อดีของเขาบ้าง หากทางเชื่อมไมตรีต่อกัน เช่นนี้ก็จะประโยชน์ต่อชีวิตการทำงาน

ความเป็นจริงอีกด้านหนึ่ง การที่ผู้อื่นต่อต้านคุณ มิใช่เป็นเพราะแผนการแก้ไขปัญหาคงของคุณไม่ดีพอ แต่อยู่ที่ท่าทีและรูปแบบของคุณที่ผู้อื่นไม่สามารถยอมรับได้ เหตุที่ไม่ยอมรับท่าทีของคุณ จึงทำให้ปฏิเสธแผนการของคุณ หากเราสามารถปรับตนเองเสียก่อน รักษาความสัมพันธ์กับผู้อื่นให้อยู่ในระดับเดียวกัน แล้วค่อยๆ นำความคิดเขาให้ขึ้นมาอยู่ในระดับเดียวกับเรา จะได้รับผลดีมากกว่า ดังนั้น เราจึงต้องใช้วิธี “ภูเขาไม่เคลื่อนมา เราจะเป็นฝ่ายเดินไปข้ามภูเขาเอง” การทำงานของเราจะมีวิธีดำเนินการที่ประนีประนอมกัน ผู้ไม่สามารถปรับตัวได้ก็ต้องออกจากสถานภาพ

ไป

ดังนั้น เมื่อไม่มีทางที่จะเปลี่ยนแปลงผู้อื่นได้แล้ว ก็น่าจะลองเปลี่ยนแปลงตนเอง บางครั้ง ความสอดคล้องเข้ากันภายหลังการประนีประนอมกันได้ จะกระตุ้นให้เกิดศักยภาพมากยิ่งขึ้น เมื่อคุณมีเงื่อนไขความสามารถพร้อมแล้ว สิ่งที่จะควรจะเป็นก็จะเกิดขึ้นได้ เมื่อภูเขาไม่เคลื่อนมา เรา ก็จะเป็นฝ่ายเดินไปข้ามภูเขาเอง ผลลัพธ์ที่ได้หาแตกต่างกันไม่

กล้าที่จะยอมรับว่าตนสู้ผู้อื่นไม่ได้

กล้าที่จะยอมรับว่าตนสู้ผู้อื่นไม่ได้ อันที่จริงก็คือกล้ายอมรับว่าตนมีความสามารถสู้ผู้อื่นไม่ได้ คนบางคน โดยเฉพาะผู้ที่ไฝ่ฝันในความมีหน้ามีตา ชอบคุยโอ้อวดความเหนือกว่าหรือความเชี่ยวชาญกว่าของตนเอง ส่วนความบกพร่องของตนนั้นไม่พูดถึง คนเราย่อมมีทั้งปมเด่นและปมด้อย หากเราตระหนักในปมด้อยของตนเองอย่างแท้จริง จึงจะเป็นผู้ชนะในที่สุด กล้าที่จะยอมรับว่าตนสู้ผู้อื่นไม่ได้ ย่อมมีความสบายใจ

บางครั้ง เราอาจเห่อเหิมลืมหืมตา แต่พอสงบลง ก็จะรู้ว่าแท้จริงแล้วตัวเรานั้นเล็กน้อยเฉียว ผู้อื่นเขามีสิ่งที่ดีเหนือกว่าเราอีกหลายอย่าง เรามีอะไรที่จะอวดดีเล่า “คนเราต่างมีปมเด่นและมีปมด้อย” เราทุกคนต่างก็อาจมีด้านใดด้านหนึ่งที่สู้ผู้อื่นไม่ได้

เราควรกล้ายอมรับว่าตนเองสู้ผู้อื่นไม่ได้ รักษาความถ่อมตนนี้เอาไว้ จึงเผชิญกับความเป็นจริงได้

กล้ายอมรับว่าตนสู้ผู้อื่นไม่ได้ คือการถ่อมตนสงบเสถียร คนเราไม่ควรดูถูกตนเองและไม่โอ้อวด ทุกคนล้วนมีปมเด่นและปมด้อย เราควรจะค้นหาปมเด่นของเรา ขณะเดียวกันก็ไม่มองข้ามปมด้อยที่เรามีอยู่ เมื่อตระหนักในสองจุดนี้อย่างแท้จริง จึงสามารถอาศัยความพยายามของตนไปเปลี่ยนแปลงผู้อื่นและอยู่เหนือผู้อื่นได้

กล้ายอมรับว่าตนสู้ผู้อื่นไม่ได้ เป็นรูปแบบของความมั่นใจในตนเองอย่างหนึ่ง

ชีวิตของคนเรามีทำที่อยู่อู่ 2 รูปแบบ ทำที่หนึ่งคือ “เพื่อย่างไม่ยอมลุก” อีกทำที่หนึ่งคือ “เพื่อย่างภาคภูมิ” หากยอมรับว่าเรายังมีช่วงความต่างกับผู้อื่น ถ้าที่ยอมรับว่ายังมีสิ่งทีสู่อื่นไม่ได้ จึงมีความเป็นไปไ้ที่จะเอาชนะผู้อื่น นั่นคือ ส่งเสริมจุดเด่นหลบหลีกจุดอ่อนอย่างสมเหตุสมผล จึงเป็นทางออกทีดี ชีวิตจึงไ้ได้อย่างสมบูรณ์

แต่ละคนต่างก็มืศักยภาพของตนเองทีผู้อื่นไม่มี แต่ศักยภาพเหล่านี้มีลักษณะจำกัดในด้านใดด้านหนึ่ง ดังนั้น บางครั้งเราจำเป็นต้องยอมรับว่าสู่อื่นไม่ได้ มิใช่ว่าจะเอาทีหนึ่งไปเสียทุกเรื่อง

อย่าชักไ้ไล่เลียงไปเสียทุกเรื่อง

ในการคบหาสมาคม ย่อมหนีไม่พ้นจากการซักถาม แต่มิใช่ว่าคุณจะซักถามให้รู้แจ้งเห็นจริงไปหมดทุกเรื่อง คำถามทีไม่ควรถาม คุณจะต้องรู้ยู่แก่ใจ อย่าถามเรื่องความลับส่วนตัวของผู้อื่น ไม่ควรถามปัญหาทีอีกฝ่ายจนปัญญา ปัญหาบางอย่างไม่ควรชักไ้ไล่เลียงจนหมดเปลือก อย่าถามถึงสภาพการดำเนินกิจการของผู้อยู่ในอาชีพเดียวกับคุณ อาจทำให้เกิดความระแวง นี่เป็นจิตวิทยาของคนทั่วไป อย่าถามเรื่องทีอีกฝ่ายไม่ประสงค์ให้คุณรู้

ไม่ว่าเรื่องอะไรก็ตามทีอีกฝ่ายไม่รู้หรือไม่ประสงค์ให้ผู้อื่นรู้ ล้วนควรหลีกเลี่ยงเสีย พึงระลึกเสมอว่า จุดมุ่งหมายของการถามคือทำให้ทั้งสองฝ่ายเกิดความสบายใจ มิใช่ทำให้หมดสนุก

อันทีจริง มีเรื่องราวมากมายมิใช่ว่าย่งแจ่มแจ้งย่งดี ควรลดความอยากรู้อยากเห็นให้หน่อยลง มองปัญหาบางอย่างเหมือนหลักดาข้างหนึ่ง จะทำให้ความยุ่งยากน้อยลงทั้งต่อผู้อื่นและต่อตนเอง

บทที่ 5 ทำงานตามทางสายกลาง — จะบุกจะถอยก็ได้ตั้งใจ ค่อยๆ ก้าวหน้าไปตามลำดับ

สติปัญญาของทางสายกลางสอนเราว่า การทำงานควรจะเหลือทางหนีที่ไว้ไว้ จะบุกจะถอยก็ได้ตั้งใจ ในขณะเดียวกัน การทำสิ่งใดก็ตามจะต้องตระหนักถึงความยุ่งยากลำบาก ตระหนักถึงอันตราย ต้องพิจารณาให้ยาวไกล มองจากแง่มุมของผลประโยชน์ส่วนรวม พบเรื่องราวใดก็ได้ให้พิจารณาถึงมูลเหตุและผล ชีวิตก็จะผิดพลาดน้อยลง การทำงานต้องไม่โลภมาก ไม่กระหายในความสำเร็จและผลประโยชน์เฉพาะหน้า มิฉะนั้นแล้ว ก็จะกลับกลายเป็นว่า ใจร้อนอยากให้งานสำเร็จโดยเร็วแต่กลับเสียการเสียงานไป

พุดน้อยแต่ทำงานเก่ง

ขงจื๊อกล่าวว่า “สุภาพชนพุดน้อยแต่ทำงานเก่ง” รอบคอบในการขบคิดปัญหา และสามารถนำความคิดนั้นเปลี่ยนเป็นการกระทำ มิใช่คิดเพื่อฝัน พุดจาเลื่อนลอย หรือพุดแล้วคิดแล้วแต่ไม่ได้นำไปปฏิบัติให้เป็นจริง ผู้มีสติปัญญารู้ดีว่า “โรคภัยเข้าทางปาก ภัยพิบัติออกจากปาก” ดังนั้น ก่อนที่พุดจึงต้องคิดไตร่ตรอง เพื่อไม่พุดสุ่มสี่สุ่มห้า เป็นการหาเรื่องใส่ตัว ในขณะเดียวกัน การทำงานจะไม่เรื่อยเปื่อยซัดยาด ทำให้กลายเป็นคนมีนิสัยทำงานรวดเร็วและเฉียบขาด

นิทานเรื่องหนึ่งเล่าว่า หนูฝูงหนึ่งกำลังปรึกษากันหรือถึงเรื่องวิธีการกำจัดแมวที่ดุร้ายตัวหนึ่งที่คอยไล่จับหนูเป็นประจำ แน่แน่นอนล่ะ พวกมันฉลาดพอที่จะรู้ว่า ไม่มี

หนูตัวไหนใจกล้าถึงกับไปฆ่าแมวด้วยตัวเอง เพียงแต่คิดกันว่า จะคอยสืบเสาะ ร่องรอยการเคลื่อนไหวของแมว เพื่อเตรียมป้องกันตัว ครั้นแล้วก็มีหนูตัวหนึ่งเสนอ ข้อคิดเห็นที่ได้รับเสียงโห่ร้องต้อนรับจากฝูงหนู มันเสนอให้เอากระพรวนไปแขวน ที่คอแมว เมื่อแมวเดินเข้ามาใกล้ พวกหนูก็จะได้ยินเสียงกระพรวนก่อนและวิ่งหนี ทัน

ทว่า ท่ามกลางเสียงร้องเซ็งแซ่ มีหนูตัวหนึ่งได้สติถามขึ้นว่า “ใครจะเป็นผู้เอา กระพรวนไปแขวนคอแมว”

นิทานเรื่องนี้สอนให้รู้ว่า แผนการถึงแม้เป็นสิ่งสำคัญ แต่จุดหมายสุดท้ายของ แผนการก็คือ การดำเนินการให้เป็นจริงขึ้นมา เพราะถึงจะมีแผนการดีสักเพียงใด แต่ เมื่อไม่มีการปฏิบัติ ก็ยังคงเป็นความล้มเหลวเช่นนั้น การแข่งขันในยุคปัจจุบัน ผู้มี ความสามารถในการปฏิบัติงานจึงเป็นผู้ชนะอย่างแท้จริง ลองนึกดูว่า ในชีวิตของเรา ได้ตกลงใจจะทำอะไรมากี่ครั้งแล้ว และได้ดำเนินการไปเท่าไรแล้ว วางโครงการ มากี่โครงการแล้ว และได้เขียนเอาไว้เท่าไรแล้ว

เจตจำนงของทางสายกลางที่ขอให้ผู้คน “พูดแต่น้อย” อีกประการหนึ่งคือ เรา มักพูดกันว่า “พูดมากจะพลาดพลั้ง” บ่อยครั้งที่คนยิ่งพูดมากยิ่งพลาดพลั้งและมีช่อง โหว่มาก มีคนประเภทนี้อยู่รอบตัวเราเสมอ พวกเขาชอบพูดมากราวกับว่าตนเองมี ความรอบรู้เรื่องราวแต่โบราณมาจนถึงปัจจุบันไปเสียทุกเรื่อง คนประเภทนี้คิดว่า ผู้อื่นจะเลื่อมใสศรัทธาเขา แต่ความจริง ผู้ที่มีประสบการณ์ในสังคมมาบ้างจะมีได้ใส่ ใจเขาเลย สุภาษิตของกรีกกล่าวไว้ว่า “คนฉลาดพูดจาอาศัยประสบการณ์ แต่ผู้ที่ ฉลาดยิ่งกว่าทำตามประสบการณ์โดยไม่พูดจา” ประเทศทางตะวันตกยังมีคำคมดัง อีกประโยคหนึ่งว่า “การมคคายเป็นเงิน สดับดับฟังเป็นทอง”

ในสถานการณ์ที่จำเป็นต้องพูด ควรพูดให้น้อยที่สุด ไม่คุยโวโอ้อวด ไม่คุยฟุ้ง เลอะเทอะ ไม่วิพากษ์วิจารณ์อย่างบุ่มบ่าม นี่คือหลักประกันความปลอดภัยอย่างหนึ่ง พูดมากจะพลาดพลั้ง พูดมากคิดมาก พูดน้อยเสียน้อย ไม่พูดไม่เสีย ดังนั้น ใน สถานการณ์ที่จำเป็นต้องพูด คือไม่พูดไม่ได้ ยังคงต้องรักษาท่าที “พูดน้อยเป็นดี ที่สุด”

พุดน้อยแต่ทำงานเก่ง ไม่พุดมากแต่ทำงานมาก มีเพียงการปฏิบัติตนเช่นนี้ จึงจะปลูกฝังนิสัยตนเองให้เป็นคนพุดจาละมัดระวังรอบคอบและมีการอบรมที่ดี

ทำงานให้สอดคล้องกับความเป็นจริง ไม่ใจเร็วด่วนได้

สุภาษิต “ยิ่งอยากเร็วก็ยิ่งช้า” ไม่ว่าจะทำงานใดก็ตาม อย่าใจเร็วด่วนได้ ความใจเร็วด่วนได้คือ ความเร่งร้อนต้องการที่จะได้รับผลตอบแทนในช่วงเวลาอันสั้น โดยไม่คำนึงถึงผลกระทบในระยะยาว ผู้ที่ทำงานใหญ่ให้สำเร็จลุล่วงไปได้ ต้องเป็นคนอดทน ไม่ “หุนหันพลันแล่น” มีเพียงทำงานอย่างสุขุมเยือกเย็นสอดคล้องกับความเป็นจริงและตั้งอกตั้งใจ จึงจะเป็นหนทางที่ดีที่สุดที่นำไปสู่เป้าหมายตามต้องการ

ชายหนุ่มคนหนึ่งอยากจะเรียนกระบี่ จึงเดินทางไปกราบขอมอบตัวเป็นศิษย์กับอาจารย์ดัง ณ แคนไกล

เริ่มต้น อาจารย์ก็บอกให้เขาไปเก็บฟืน หาน้ำ หุงข้าวและกวาดพื้น..... เขาทำงานเบ็ดเตล็ดเหล่านี้เป็นประจำ 3 ปีผ่านไป เขายังคงต้องทำงานบ้านเบ็ดเตล็ดเหล่านี้ทุกวัน อยู่มาวันหนึ่ง เขาทอดสายตามองไปยังเขาเขียวที่อยู่ไกลออกไป รู้สึกคิดถึงพ่อแม่ญาติพี่น้องขึ้นมาจับใจ อีกทั้งเวลาผ่านไป 3 ปีแล้ว ยังไม่มีความสำเร็จอะไรเป็นชิ้นเป็นอัน ทำให้เขาเศร้าเสียใจมาก ในขณะที่เขากำลังเสียใจอยู่นั้นอาจารย์ก็โผล่พรุดเข้ามาจู๋โจมเขาทางด้านหลัง เขาหลบไม่ทันเพราะไม่ทันได้ตั้งตัว จึงถูกอาจารย์กระหน่ำตีจนเห็นดาวกระจายเต็มท้องฟ้า

ตั้งแต่วันนั้น อาจารย์ก็ลอบจู๋โจมเขาทางด้านหลังทุกวัน แรกๆ เขามักไม่ค่อยได้ทันระวังตัว จึงถูกอาจารย์จู๋โจมได้เสมอ ต่อมา เขาค่อยๆ เพิ่มความระมัดระวังตัวขึ้น และตั้งอกตั้งใจตลอดเวลา

ไม่นานต่อมา อาจารย์ก็พูดกับเขาอย่างเป็นการเป็นงานว่า “ฝีมือขั้นพื้นฐานของเจ้าใช้ได้แล้ว เจ้าจงจับกระบี่ไม้นี้ไว้ในมือ แล้วคิดว่าข้าทำอย่างไร” ตั้งแต่วันนั้นเป็นต้นมา เขาก็ได้ฝึกวิชากระบี่กับอาจารย์ทุกวัน

สองสามเดือนผ่านไป วิชากระบี่ของเขาเข้าขั้นสุดยอด จนนับได้ว่าเป็นนัก

กระบี่ผู้มีฝีมือโด่งดังคนหนึ่ง

การทำงานใดก็ตามต้องก้าวไปที่ละก้าว แต่อย่างก้าวล้นไถ่เป้าหมายเข้าไปทุกที การทำงานต้องสอดคล้องกับความเป็นจริงอย่างสม่ำเสมอ มิใช่ขำเพ้ออยู่กับที่หรือหยุดชะงักไม่รู้อีกหน้า สิ่งที่ต้องการก็คือ ความทรหดอดทนไม่ละทิ้งเป้าหมาย และก้าวไปข้างหน้าตลอดเวลา “ทำงานสอดคล้องกับความเป็นจริง” มิใช่ไม่มีใครควรดูแลมิใช่โยนปัญหาไปให้ผู้อื่นขบคิด แต่เป็นการผ่อนผันเพื่อให้ช้าลงอย่างเหมาะสม ลองทำใหม่อีกครั้ง หรือพิจารณาปัญหาให้รอบคอบขึ้น แม้กระทั่งไม่เสียดายเวลาที่อดทนรอคอย เพื่อว่าเมื่อโอกาสมาถึง ลงมือปฏิบัติการครั้งเดียวก็ประสบความสำเร็จ

บุคคลที่ใจเร็วค่วนได้ล้นไม่สามารถทำกิจการงานให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี เพราะที่จริงแล้วพวกเขาก็ไม่มีความต้องการที่ยาวไกล ไม่มีความมุ่งมาดปรารถนาให้กิจการงานใดประสบความสำเร็จเป็นขึ้นเป็นอัน เร็วแรงทั้งหมด กาลเวลาทั้งหมดและชั่วชีวิตของพวกเขา ได้ใช้ให้สิ้นเปลืองไปกับพฤติกรรมในช่วงระยะเวลาสั้นๆ และสิ้นเปลืองไปกับการทำงานอันเลื่อนลอยไม่ลึกซึ้งอย่างไม่รู้ตัว มีแต่การทำงานให้มีผลงานสอดคล้องกับความเป็นจริง และเสริมสร้างสติปัญญาให้ตนเองรอบรู้ขึ้นทำงานทุกอย่างด้วยความตั้งอกตั้งใจ ตาซึ่งแห่งความสำเร็จจึงจะเอียงมาทางคุณ

สร้างเป้าหมายที่เหมาะสมกับตนเอง

การปฏิบัติตนและปฏิบัติงานควรสร้างเป้าหมายที่ชัดเจน การกำหนดเป้าหมายและนำไปปฏิบัติ ต้องมีลักษณะหนึ่งของทางสายกลาง นั่นคือ ระดับพอเหมาะพอดีและปรับได้เหมาะสมกับเวลา

เพลง “วัยเด็ก” และ “บทเพลงแห่งความรัก 1990” ต่างๆ เป็นต้น ของหัวดำ-ไวยมีอิทธิพลและให้ความประทับใจแก่คนร่วมสมัยเป็นอย่างยิ่ง เดิมทีหัวดำไวยเลือกเรียนแพทย์ ต่อมาเขารู้ว่าตัวเองหลงใหลในดนตรีอย่างจับใจ จึงเลิกเรียนแพทย์มาเรียนดนตรีแทน และความจริงก็ได้ยืนยันว่า การปรับเปลี่ยนเป้าหมายใน

ชีวิตของเขาถูกต้องทันเวลา

ผู้ต้องการความสำเร็จ จำเป็นต้องค้นหาคำแนะนำที่ถูกต้องเหมาะสมที่สุดสำหรับตนเอง การปฏิบัติไปสู่เป้าหมาย ความจริงก็คือกระบวนการปรับเปลี่ยนสภาพ ให้เป็นไปตามสถานการณ์ หากพบว่าเป้าหมายที่คุณกำหนดไว้แต่แรกไม่เหมาะสมกับเงื่อนไขของตนเองและปัจจัยภายนอก ก็ต้องเปลี่ยนแปลงวิธีการใหม่หาทางเดินอื่น

รูปแบบพื้นฐานในการปรับสภาพดังกล่าวมีดังต่อไปนี้

1. ปรับทิศทาง การดำเนินงาน
2. ปรับเป้าหมายขึ้นพื้นฐานที่กำหนดไว้แต่เดิม
3. ทำการปรับปรุงหลังจากได้รับทราบผลการดำเนินงาน
4. ดำเนินการปรับจากการประเมินสภาพการณ์ในอนาคต สำหรับทิศทางในอนาคตยังต้องคำนึงถึงปัจจัยของเรื่องอายุ
5. ดำเนินการปรับจากเป้าหมายที่เป็นรูปธรรม สำหรับเป้าหมายใหญ่จะต้องย่นหยัดไปให้ถึง ส่วนเป้าหมายเล็กสามารถทำการปรับให้เหมาะสมได้

การปรับคือการยืดหยุ่นกับสภาพความเป็นจริงและใช้ความยืดหยุ่นให้พอเหมาะพอควร โดยไม่เอนเอียงไปทางใดทางหนึ่ง หากปรากฏว่ามีความผิดพลาดคลาดเคลื่อน ก็ต้องทำการปรับใหม่อย่างไม่ลังเล ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงสติปัญญาของทางสายกลาง

เมื่อเผชิญหน้ากับการเปลี่ยนแปลง ควรปรับตัวให้สอดคล้องกับสภาพการณ์

ยุคนี้ การเปลี่ยนแปลงเป็นสาระสำคัญของยุคสมัย หากไม่สามารถปรับตัวให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม ก็ต้องถูกยุคสมัยคัดออก ต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับการปฏิรูปสังคม และต้องปรับปรุงพลิกแพลงไม่ตายตัวต่อหลักเหตุผลในการปฏิบัติตัวและการจัดการเรื่องราวต่างๆ

ขอเพียงไม่สูญเสียความมั่นใจ ไม่ว่าจะตกอยู่ในภาวะที่ย่ำแย่ขนาดไหน ก็ยัง

สามารถปรับตัวจนเหมาะสมกับภาวะนั้นได้ และสามารถทำให้ภาวื่อดังกล่าวเปลี่ยนแปลงไปสู่ทิศทางที่เป็นผลดีต่อตนเอง

ต้นศตวรรษที่ 20 ทารกเพศชายคนหนึ่งมีชื่อว่า เรย์ คร็อก(Ray Kroc) ได้ถือกำเนิดที่สหรัฐอเมริกา ขณะที่เขากำลังเรียนอยู่ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายปีที่ 2 เนื่องจากฐานะยากจน เขาจำต้องออกจากโรงเรียนกลางคัน

ปี ค.ศ. 1954 เรย์ คร็อกมาที่เมืองซาน เบร์นาร์ดีโน (San Bernardino) รัฐแคลิฟอร์เนีย และพบว่าร้านแฮมเบอร์เกอร์เล็กๆ ของสองพี่น้องตระกูลแมคโดนัลด์ชื่อริชาร์ด และ มาวริซ (Richard and Maurice) ช่างขายดิบขายดีเสียเหลือเกิน ในร้านไม่มีโต๊ะเก้าอี้ให้นั่ง รายการอาหารเป็นประเภทจานด่วนทั้งสิ้น เช่น แฮมเบอร์เกอร์ เครื่องดื่ม และเนย เป็นต้น ลูกค้าใช้เวลาไม่ถึง 1 นาทีในการสั่งแล้วรับอาหารตามที่ต้องการได้ ถึงแม้พนักงานในร้านจะทำงานกันมือระวิง แต่ลูกค้าก็ยังยืนคอยกันเป็นแถวยาวเหยียด เรย์ คร็อกรู้ได้ในนาทินั้นเองว่า ร้านแฮมเบอร์เกอร์แห่งนี้คือเมืองทองคำจริงๆ นี่เอง

เรย์ คร็อกมองเห็นโอกาสของตนมาถึงแล้ว เขาเจรจาหว่านล้อมสองพี่น้องตระกูลแมคโดนัลด์ที่เป็นเจ้าของร้านว่า หากสองพี่น้องยินยอมมอบอำนาจให้เขาไปเปิดสาขาตามที่ต่างๆ ทั่วประเทศ เขาก็จะจ่ายผลตอบแทน 5% จากผลกำไรให้แก่สองพี่น้อง โดยพวกเขาจะได้รับผลประโยชน์แต่ฝ่ายเดียว ไม่ต้องลงทุนลงแรงอะไรเลย สองพี่น้องก็รีบตอบตกลงทันที

วันที่ 15 เมษายน ค.ศ. 1955 เรย์ คร็อกเปิดสาขาแห่งแรกที่เมืองเม็กซิโกซิตี ต่อมาสาขาใหม่ได้เปิดเพิ่มตามมาราวกับดอกเห็ดในฤดูฝน การเปิดสาขาใหม่แต่ละแห่งทั้งช่วงเวลาห่างกันยิ่งมียิ่งสั้น จนถึงปี ค.ศ. 1961 เรย์ คร็อกได้จ่ายเงินสูงถึง 2.7 ล้านดอลลาร์ซื้อลิขสิทธิ์ทั้งหมดจากสองพี่น้องตระกูลแมคโดนัลด์ ทั้งชื่อร้าน เครื่องหมายการค้า ตลอดจนสูตรการปรุงอาหาร และอื่นๆ ทั้งหลายทั้งปวง ในที่สุดเรย์ คร็อกก็ได้เป็นเจ้าของธุรกิจอาหารจานด่วนนี้เต็มตัว ทุกวันนี้ เรย์ คร็อกได้ขยายแฟรนไชส์ไปทั่ว 5 ทวีป มีร้านแมคโดนัลด์มากกว่า 30,000 แห่งใน 121 ประเทศ มีรายได้ต่อปีสูงกว่า 4 หมื่นล้านดอลลาร์

เจ้าพ่อในวงการอาหารจานด่วนทั่วโลกที่มีชื่อเสียงโด่งดังทัดเทียมกันมีอยู่ 2 เจ้าเท่านั้น เจ้าหนึ่งคือเคนดัลล์ ส่วนอีกเจ้าหนึ่งก็คือแมคโดนัลด์ของเรย์ ครีอก นั่นเอง ปัจจุบันนี้ ไม่มีใครไม่รู้จักร้านอาหารจานด่วนที่เรย์ ครีอกเป็นผู้บุกเบิก ขยายตลาดอีกแล้ว

ชีวิตของคนเรา ย่อมมีบางช่วงที่จะผิดหวังไม่สมปรารถนา เพียงแต่ความสามารถในการรองรับความผิดหวังต่างๆ นั้นแตกต่างกันไป บางคนไม่ใส่ใจเลย แม้แต่น้อย ถือเป็นเรื่องธรรมดาที่ชีวิตนี้จะต้องประสบบ้าง บางคนก็สามารถสลัดเครื่องพันธนาการที่ผิดหวังเหล่านั้นทิ้งไปได้อย่างรวดเร็ว แล้วตั้งต้นออกเดินทางใหม่อีกครั้ง แต่ก็มีบางคนที่ยอมสยบต่อความพ่ายแพ้ ล้มแล้วล้มเลย ลุกไม่ขึ้นอีก

ผู้ที่ยึดถือวิถีแห่งทางสายกลางจะสามารถปรับตัวและค้นพบวิธีการแก้ไขสภาพการณ์ที่ยากลำบากได้ และด้วยเหตุนี้เอง เขาจึงกลายเป็นคนแกร่งที่เอาชนะอุปสรรคได้เสมอ

เตรียมให้พร้อมจึงจะประสบความสำเร็จ ไม่พร้อมคือความล้มเหลว

“โอกาสเป็นของคนที่เตรียมพร้อมแล้ว” ผู้ที่กำลังรอคอยโอกาสโดยมีการตระเตรียมพร้อมสรรพ การไขว่คว้าเกาะกุมโอกาสของเขาก็มิใช่เรื่องยากเย็นอีกต่อไป และเนื่องจากการเตรียมพร้อมเป็นอย่างดี เขาจึงใช้โอกาสได้อย่างเต็มที่เท่าที่จะเป็นไปได้ ทะลวงจุดบอดที่สำคัญได้สำเร็จ กล่าวได้ว่า การเตรียมพร้อมอย่างเต็มรูปแบบเป็นพื้นฐานเบื้องต้นในการบรรลุภารกิจอย่างสมบูรณ์แบบปรัชญาทางสายกลางกล่าวว่า “การทำงานทั้งปวง ต้องมีการวางแผนและมีการตระเตรียม จึงจะประสบความสำเร็จ มิฉะนั้นก็ต้องล้มเหลว การพูดจาต้องมีการเตรียมตัว จึงจะไม่เกิดความผิดพลาด การทำงานต้องมีแผนงาน จึงไม่สะเปะสะปะ ก่อนลงมือทำงานต้องวางแผนจัดการเสียก่อน จึงจะไม่ร้อนรน ต้องกำหนดทิศทางให้ชัดเจน จึงจะแน่วแน่ไม่ลังเล”

เดล คาร์เนกี (Dale Carnegie) กล่าวว่า: “ไม่ว่าข้าพเจ้าจะมีการเจรจากับใครในเรื่องใด ในเวลานั้น สถานที่นั้นและเรื่องนั้น ข้าพเจ้าสมควรพูดเช่นไรและประมาณว่าคู่เจรจาสงเกตตอบกลับมาอย่างไร ตัวข้าพเจ้าควรตอบคู่เจรจายังไร ฯลฯ ปัญหาต่างๆ เหล่านี้ ก่อนที่ข้าพเจ้าจะไตร่ตรองจนมันเหมาะแล้ว ข้าพเจ้ายอมเดินวนเวียนอยู่นอกประตูของคู่เจรจาสองสามชั่วโมง หรือกระทั่งกลับบ้านไปขบคิดอีกสักสองสามวัน จนมีความมั่นใจอย่างแท้จริงแล้ว จึงจะมาพบคู่เจรจา”

ออตโท ฟอน บิสมาร์ค (Otto Von Bismarck) ก่อนที่จะลงมือทำงานชิ้นใดชิ้นหนึ่ง เขามักจะใช้เวลาเตรียมการเป็นเวลานาน กระทั่งใช้เวลาขบคิดรีกตรองก่อนหน้าหลายปี หลังจากวางแผนและตระเตรียมดีแล้ว จึงเลือกเวลาที่เหมาะสมลงมือทำงานชิ้นนั้นอย่างสุดกำลังความสามารถ

มีคนวิจารณ์ว่า เป็นเวลาล่วงหน้านานแล้วที่บิสมาร์คได้ยึดอำนาจรัฐของอิตาลีไว้ได้ก่อนที่จะแยกทัพไปโรมัน แม้แต่บิสมาร์คเองก็ยอมรับว่า “การเติบโตใหญ่ของฝ่ายเรา สิ่งสำคัญที่ได้ทำคือ ในยามปกติเราจะมีการวางแผนอย่างละเอียดรอบคอบ ในด้านการทหารและการเมือง ตลอดจนการตระเตรียมกำลังที่แท้จริงของฝ่ายเราให้เข้มแข็งและมีความพร้อม ดังนั้น จึงมีการแยกทัพไปโรมันและยึดอำนาจรัฐได้สำเร็จในภายหลัง”

ต้องมีการตระเตรียมให้พร้อม จึงจะลดความเสี่ยงต่างๆ ได้มาก ไม่ว่าจะเป็นเรื่องราวอันใด เราต้องตระหนักถึงความเป็นไปได้ที่ “คาดไม่ถึง.....แล้วจะอย่างไรดี” เปรียบเสมือนการซ่อมหลังคาให้แล้วเสร็จก่อนฝนจะตก ซึ่งก็คือการเตรียมพร้อมไว้ก่อนทุกกรณี อัตราความเสี่ยงต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นก็จะถูกจำกัดให้ลดลงไปได้ตรงกันข้าม หากการตระเตรียมของเรามีน้อยเท่าใด เราก็คงแบกรับความเสี่ยงมากขึ้นเท่านั้น เหตุผลข้อนี้โลกธรรมชาติได้ยืนยันเป็นมันเหมาะแล้ว

ความเสี่ยงมีอยู่ทุกห้วงแห่ง มีแต่ทำการเตรียมพร้อมอย่างจริงจังเท่านั้น จึงจะเป็นหนทางที่ก้าวไปสู่ชัยชนะอย่างแท้จริง มิฉะนั้น รองจนความเสี่ยงเป็นความจริงขึ้นมา อันตรายที่คุณต้องเผชิญก็คือความล้มเหลวเนื่องจากคุณไม่มีการเตรียมพร้อมไว้ก่อน อาจแม้กระทั่งโอกาสที่จะแก้ม็อกก็หมดไป

ทุกเรื่องราวต้องมีขอบเขต ทำเลยเถิดเท่ากับไปไม่ถึงไหน

มีคนจำนวนมากรู้ดีว่า การทำงานหากไม่ทำอย่างเต็มที่ก็จะไม่ประสบความสำเร็จ แต่มักจะละเลยในข้อที่ว่า หากทำงานเลยเถิด ก็จะสูญเสียผลงานที่ดีที่สุดได้เช่นกัน

คนทั่วไปมักพูดว่า “ยิ่งมากยิ่งดี” โดยเข้าใจว่า ของดีมีมากเข้าไว้เป็นเรื่องดีแน่นอน มีน้อยคนที่จะรับรู้ในวิถีแห่งทางสายกลางที่ว่า มากเกินไปก็เท่ากับไม่มีเลย : เรื่องราวต่างๆ หากกระทำจนเลยเถิด ก็เหมือนกับยังทำไม่ดีเต็มที่

แท้จริงแล้ว ทุกเรื่องราวล้วนอยู่ในหลักเหตุผลข้อนี้ คือไม่ว่าจะเป็นของดีสักเพียงใดก็ต้องควบคุมให้อยู่ในอัตราส่วนที่เหมาะสม หากเกินขีดจำกัด ก็จะเกิดการแปรเปลี่ยนไปสู่ด้านตรงกันข้ามได้เช่นกัน อัตราส่วนที่เหมาะสมนี้ก็คือ “ขอบเขต” ซึ่งก็คือเลยเถิดไม่ได้ ไม่เต็มที่ก็ไม่ได้

จื่อเซี่ยเป็นศิษย์ของขงจื๊อ เขาเคยถามอาจารย์ว่า “อาจารย์ ท่านเห็นว่าเอียนหุยเป็นคนเช่นไร?” ขงจื๊อกล่าวว่า “เอียนหุยซื่อสัตย์กว่าข้าพเจ้า”

จื่อเซี่ยถามอีกว่า “จื่อกั๋งเป็นคนเช่นไร?” ขงจื๊อกล่าวว่า “จื่อกั๋งว่องไวกว่าข้าพเจ้า”

จื่อเซี่ยถามต่อไปว่า “จื่อลู่เป็นคนเช่นไร?” ขงจื๊อกล่าวว่า “จื่อลู่กล้าหาญกว่าข้าพเจ้า”

จื่อเซี่ยถามว่า “แล้วจื่อจางเป็นคนเช่นไรเล่า?” ขงจื๊อกล่าวว่า “จื่อจางสุภาพกว่าข้าพเจ้า”

จื่อเซี่ยข้องใจมาก ถามอาจารย์ว่า “แล้วทำไมพวกเขาทั้งสี่คนจึงต้องมาเป็นลูกศิษย์ของอาจารย์เล่า?”

ขงจื๊อยิ้มพลาตอบว่า “เอียนหุยถึงแม้จะเป็นคนซื่อสัตย์ แต่กลับไม่รู้ว่บางครั้งก็พูดความจริงไม่ได้ จื่อกั๋งถึงแม้จะเป็นคนว่องไว แต่กลับไม่รู้ว่บางครั้งก็ไม่ควรพูดจาจัดจ้านเกินไป จื่อลู่ถึงแม้จะเป็นคนกล้าหาญ แต่กลับไม่รู้ว่บางครั้งก็ควรขำเกรงยอมถอยบ้าง จื่อจางถึงแม้จะเป็นคนสุภาพ แต่กลับไม่รู้ว่บางครั้งก็ควรมีอารมณ์ขำ

ขันสนิทสนมกันบ้าง ด้วยเหตุนี้ พวกเขาจึงยอมคารวะข้าพเจ้าเป็นอาจารย์”

คำกล่าวของขงจื้อ ก็อ่แก่นสารสำคัญของวิถีแห่งทางสายกลาง อันหมายถึงเรื่องราวทั้งปวงล้วนต้องกระทำอย่างพอเหมาะพอดี หากเลยเถิดก็เท่ากับไปไม่ถึงไหน ซื่อสัตย์จนเลยเถิด ก็ง่ายที่จะกลายเป็นคร่ำครึล้าหลัง ว่องไวจนเลยเถิด ก็ง่ายที่จะกลายเป็นมักง่ายไม่รับผิดชอบ กล้าหาญจนเลยเถิด ก็ง่ายที่จะกระทำการอย่างมูทะลุ สุภาพจนเลยเถิด ก็อาจดูเหมือนคนทึมทื่อ ไปบ้าง

เรื่องดีทั้งปวงเมื่อถึงจนเลยเถิด ล้วนแปรเปลี่ยนเป็นเรื่องเลวได้ จึงเห็นได้ว่าสรรพสิ่งในโลกนี้ล้วนไม่อาจอยู่เหนือหลักเหตุผลที่ว่า “เลยเถิดเท่ากับไปไม่ถึงไหน” ได้

ยอมอมยอมประนีประนอม ทั้งสองฝ่ายจึงจะประสบความสำเร็จด้วยกัน

มีคนจำนวนหนึ่งหวังว่า ตลอดการแข่งขันคู่แข่งทั้งสองฝ่ายจะได้รับประโยชน์ด้วยกันทั้งคู่ โดยร่วมมือกันระหว่างการแข่งขันและแสวงหาทางอยู่รอดระหว่างการร่วมมือ มีชัยร่วมกันทั้งสองฝ่ายเป็นสถานะสูงสุดที่พวกเขาต้องการ กล่าวโดยสรุป มีชัยร่วมกันก็คือการแสวงหาผลประโยชน์ของทั้งสองฝ่ายโดยการยอมอมยอมประนีประนอมต่อกัน ซึ่งก็คือเอื้ออำนวยประโยชน์ซึ่งกันและกัน ได้ประโยชน์ทั้งคู่และตัวเรา

ได้ประโยชน์ทั้งคู่และตัวเรา สามารถทำให้ทั้งสองฝ่ายศึกษาซึ่งกันและกัน ส่งผลสะท้อนต่อกันและเกิดประโยชน์ร่วมกัน การจะบรรลุสู่สถานะที่สามารถเอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกันได้ ต้องเป็นผู้ที่มีความกล้าหาญเพียงพอและเป็นผู้ที่มีความตั้งใจดีในการช่วยเหลือผู้อื่น

อุปนิสัยเป็นรากฐานของทัศนคติที่มุ่งเอื้อประโยชน์ทั้งต่อผู้อื่นและต่อตนเอง คุณสมบัติจำเพาะในอุปนิสัย 3 ประการดังต่อไปนี้มีความสำคัญเป็นพิเศษ: 1. ซื่อตรงและจริงใจ 2. เป็นผู้ใหญ่ ซึ่งก็คือมีทั้งความกล้าหาญและความเห็นอกเห็นใจ

ผู้อื่น โดยไม่เกิดความโน้มเอียงไปด้านใดด้านหนึ่ง คุณลักษณะเฉพาะตัวของผู้ที่มีความเป็นผู้ใหญ่จะเข้มงวดต่อตนเองและให้อภัยผู้อื่นเสมอ 3. มีสภาพจิตที่สมบูรณ์

มีชัยร่วมกันทั้งสองฝ่ายเป็นทัศนคติที่โดดเด่นอย่างหนึ่งของทางสายกลาง ผู้ที่มีทัศนคติเช่นนี้ในการดำรงตน จะสามารถรับมือกับสถานการณ์ต่างๆ ที่ซับซ้อนและเอาชนะคู่ต่อสู้ที่มากกว่าจนได้ จนอยู่ในฐานะไม่พ่ายแพ้ตลอดไป

การตั้งปณิธานอยู่ที่ยืนหยัด หาข้ออยู่ที่มีความสูงส่งและยิ่งใหญ่ของเป้าหมาย

การตั้งปณิธานอยู่ที่ยืนหยัด มิได้อยู่ที่ความสูงส่งและยิ่งใหญ่ของเป้าหมาย ความสำเร็จอยู่ที่ความยั่งยืนยาวนาน มิได้อยู่ที่ความเร็ว

เราทุกคนล้วนจำเป็นต้องมีปณิธานและมีเป้าหมายของชีวิต ปณิธานและเป้าหมายนี้ต้องแจ่มชัดและดำเนินการได้จริง ทว่า เมื่อวันใดได้กำหนดเป้าหมายแล้วก็ต้องยืนหยัดดำเนินการให้ปรากฏเป็นจริงให้ได้ ผู้ใดไม่มีปณิธาน ชีวิตย่อมล้มเหลวอย่างสิ้นเชิง ส่วนผู้ที่ตั้งปณิธานแล้ว แต่กลับไม่ยืนหยัดในปณิธานของตน ก็ต้องประสบกับความล้มเหลวในชีวิตอย่างสิ้นเชิงเช่นเดียวกัน สำหรับผู้ที่กำหนดปณิธานของตนสูงจนเกินไป ก็ง่ายที่ล้มเหลวเช่นกัน เพราะปณิธานที่ห่างไกลเกินเอื้อม ทำให้สูญเสียความมั่นใจและปราศจากแรงขับเคลื่อนที่จะไปดำเนินการให้เป็นจริง

ปณิธานของบางคนนั้นไม่เหมาะสมกับตนเอง แต่พวกเขายังคงดันทุรังที่จะดำเนินต่อไปไปถึงที่สุด ผลสุดท้ายก็จะนับวันยิ่งห่างไกลปณิธานของตน ดังนั้น การกำหนดเป้าหมายและการดำเนินการต้องมีลักษณะของทางสายกลาง คือมีระดับความสูงที่เหมาะสม และมีการปรับปรุงให้สอดคล้องกับจังหวะเวลา ดังนั้น ตามทัศนคติของทางสายกลาง การตั้งปณิธานต้องยึดถือ “ความเหมาะสม” สูงเกินไปหรือต่ำเกินไปล้วนไม่เหมาะสมทั้งสิ้น และเมื่อตั้งปณิธานแล้วจะต้องมีการยืนหยัดดำเนินการ เช่นนี้แล้ว จึงจะบรรลุงานใหญ่ได้

มาคซิม กอร์กี้ (Maksim Gorky) นักเขียนของอดีตสหภาพโซเวียต ท่านเคยมีความตั้งใจที่จะเป็นนักร้อง แถมยังโชคดีที่ผู้จัดการของโรงละครในเมืองคาซันได้คัดเลือกท่าน ท่านจึงมีโอกาเป็นสมาชิกคนหนึ่งในนักร้องของโรงละคร ทว่า เมื่อเวลาผ่านไปไม่นาน ท่านก็ตระหนักได้ว่าตนเองไม่มีพรสวรรค์ด้านการร้องเพลงเลย แม้แต่น้อย ท่านจึงตัดสินใจอย่างเด็ดเดี่ยว โดยเลือกที่จะถอนตัวออกจากวงนักร้อง แล้วหันไปตั้งปณิธานสร้างสรรค์งานด้านวรรณกรรม ในที่สุด ท่านก็ได้กลายเป็นนักเขียนนามอุโฆษคนหนึ่งของโลก

ผู้ที่ต้องการประสบความสำเร็จ ต้องมีเป้าหมายที่กระทำการได้จริง ค้นให้พบจุดตำแหน่งที่ดีที่สุดของตน ในขณะเดียวกัน ยังต้องทำการปรับปรุงเป้าหมายให้สอดคล้องกับสภาพในเวลานั้น โดยอิงตามสภาพของตนเอง

การปรับปรุงก็คือการอมชอมกับสภาพความเป็นจริง เป็นการเลือกใช้วิธีการของทางสายกลาง เมื่อเกิดความผิดพลาดก็ต้องทำการปรับปรุงแก้ไขอย่างเฉียบขาด นี่เป็นการแสดงถึงภูมิปัญญาของทางสายกลางมิใช่หรือ?

โปรดจำไว้ว่า: “การตั้งปณิธานอยู่ที่การยืนหยัด หากอยู่ที่ความสูงส่งและยิ่งใหญ่ของเป้าหมาย” สิ่งสำคัญอยู่ที่การค้นให้พบเป้าหมายที่เหมาะสมกับตนเอง ต่อจากนั้นก็ต้องใช้ความมุมานะพยายามทำให้เป้าหมายของตนปรากฏเป็นจริงให้ได้ ความสำคัญจึงไม่ได้อยู่ที่เป้าหมายนั้นจะใหญ่โตขนาดไหนแต่อย่างใด

ถอยเพื่อรุก ภูมิปัญญาที่แท้จริง

การปฏิบัติตัว การจัดการเรื่องราวต่างๆ เมื่อเผชิญปัญหาติดตัน หากคิดค้นต่อไปจะเสียหาย ต้องมีท่าทีที่ยอมถอยหนึ่งก้าวจึงถือได้ว่าฉลาดปราดเปรื่อง เพราะการถอยหนึ่งก้าวนั้นเป็นการถอยเพื่อเตรียมการรุกอีกหนึ่งก้าวในวันหน้า การปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างใจกว้างและจริงใจ เป็นสุดยอดของความสุก เพราะการอำนวยความสะดวกให้กับผู้อื่น โดยความเป็นจริงก็คือการวางฐานความสะดวกในวันหน้าให้แก่ตนเองนั่นเอง

การปฏิบัติตัว การจัดการเรื่องราวต่างๆ ต้องรู้จักรัก รู้จักถอย เอาแต่รัก ถายเดียวไม่ได้ หรือเอาแต่ถอยถายเดียวก็ไม่ได้เช่นกัน ต้องยึด “กฎของการรักและถอย” ใหม่นั้น เมื่อควรแก่การรักก็รักสักศอกหนึ่ง เมื่อสมควรถอยก็ถอยเสียหาหนึ่ง รักและถอยอย่างมีท่วงท่า จึงจะไม่ตกอยู่ในสภาพที่กลืนไม่เข้าคายไม่ออก รักก็ยาก ถอยก็ลำบาก

ขอมลคราวาศอก ขอมถอย เป็นการสร้างโอกาสที่สามารถเปลี่ยนแปลงสถานการณ์ที่ไม่เป็นผลดีได้ “ขอมถอย” บางครั้งอาจถูกมองว่าเป็นพฤติกรรมของความอ่อนแอ เป็นการ “ขอมแพ้” แต่ความจริงไม่ได้เป็นเช่นนั้น การขอมถอยเป็นภูมิปัญญาที่จะอยู่ให้รอดโดยพลิกแพลงวิธีไปตามเหตุการณ์และยึดถือตามความเป็นจริงอย่างที่สุด ในการดำรงชีวิต ผู้มีปัญญามากส่วนใหญ่นับว่า ในจังหวะเวลาที่เหมาะสมจะต้องขอมถอยเสียบ้าง ไม่ควรเสียเปรียบแรงไปกับการแข่งขันที่ไร้ประโยชน์ สรุปล้วนๆ ก็คือ การขอมถอยในจังหวะเวลาที่เหมาะสมสามารถหลีกเลี่ยงไม่ให้ความขัดแย้งของทั้งสองฝ่ายขยายตัวรุนแรงขึ้น หลีกเลี่ยงที่ต้องบาดเจ็บระเนระนาดด้วยกันทั้งคู่ บางครั้งการขอมถอยยังสามารถเปลี่ยนสภาพการณ์ในขณะนั้น เปลี่ยนภาวะอันตรายเป็นความปลอดภัย การขอมถอยเป็นทั้งยุทธวิธีและแผนการใหญ่ที่อำพรางกำลังความสามารถและการแสวงหาทางอยู่รอด ยิ่งเป็นวิธีการและทักษะที่พลิกแพลงยืดหยุ่น และมีที่ยืนของตนเองในสังคม สามารถประสบความสำเร็จในชีวิต มีชื่อเสียง ซึ่งเราสมควรเรียนรู้ไว้อย่างยิ่ง

จงทำงานอย่างยืนหยัด แต่อย่าถือมั่น

การยืนหยัดเป็นคุณธรรมอันดีงาม แต่การถือมั่นเป็นข้อบกพร่องอย่างหนึ่ง

— สุภาษิตชาวบ้าน

“ยืนหยัดคือชัยชนะ” เป็นประโยคคำพูดที่พวกเราคุ้นเคยดี คนผู้หนึ่งเมื่อลงมือทำงานแล้วก็ต้องยืนหยัดต่อไป มิฉะนั้น หากล้มเลิกเสียกลางคันก็มีแต่ล้มเหลว

เท่านั้น ทว่า เราต้องมีการรับรู้อย่างแจ่มชัดว่า สิ่งที่เราขึ้นหัดทำนั้นมีความหมายหรือไม่ คู่มีค่าที่จะทุ่มเทริ้วแรงไปทำหรือไม่ มีคนจำนวนมากขึ้นหัดในการทำงานอย่างยิ่ง ซึ่งถือว่าการแสดงถึงจิตใจที่มั่นคง และเป็นอุปนิสัยที่หนักแน่น แข็งแกร่ง แต่มีบางคนกลับขายความหมายของคำว่าขึ้นหัดมั่นคงและหนักแน่น แข็งแกร่งเสียเงินเลย จนกลายเป็นความคือร้อน แม้เมื่อเกิดความพลดพลังเสียหายขึ้นมา ก็ยังไม่สำนึกที่จะแก้ไข จึงต้องคว้าน้ำเหลวในที่สุด ไม่ประสบความสำเร็จแต่อย่างใด ด้วยเหตุนี้ เราจึงต้องขึ้นหัด แต่ไม่ควรคือร้อน

ระหว่างการขึ้นหัดและคือร้อน เป็นสองสิ่งที่แยกแยะได้ยากมาก ทำให้ไม่เต็มที่จะแปรปรวนเปลี่ยนใจง่าย หรือทำงานเลยเถิดซึ่งเท่ากับไม่ได้ทำ เมื่อเลยเถิดดูไปก็คล้ายเผ่าจอมคือร้อน แม้จะมีผู้อื่นดักเตือนแล้วก็ยังดันทุรังที่จะทำ ดังนั้น การลงมือทำงานก่อนอื่นเราควรจะมีเป้าหมายที่แจ่มชัด และสามารถนำเป้าหมายนั้นมาดำเนินการได้จริง เช่นนี้แล้ว การขึ้นหัดจึงจะมีความหมาย และดอกผลของการขึ้นหัดก็อาจจะสำเร็จในกิจการงานนั้น โดยไม่เหนื่อยแรงเสียเปล่า

อัลเฟรด เบิร์นฮาร์ด โนเบล (Alfred Bernhard Nobel) เป็นบุคคลที่มีเป้าหมายแจ่มชัด มีความตั้งใจที่มั่นคงไม่เปลี่ยนแปลง ขึ้นหัดจนกระทั่งประสบผลสำเร็จในที่สุด การทดลองทำระเบิดครั้งแรกของโนเบลต้องล้มเหลวอย่างสิ้นเชิง และภาพที่ทำให้คนรับไม่ได้ก็คือ ในกองเศษอิฐเศษกระเบื้องคั่นพบซากศพที่ถูกระเบิดเสียชีวิตถึง 5 ศพ หนึ่งในนั้นเป็นน้องชายของเขาซึ่งเป็นหนุ่มน้อยวัยสิบที่กำลังศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัย ส่วนอีก 4 คนก็ล้วนเป็นคนสนิท เป็นผู้ช่วยที่ทำงานใกล้ชิดของโนเบล การสูญเสียลูกชายคนเล็ก ทำให้พ่อแม่ที่สูงอายุของโนเบลเศร้าโศกอย่างสุดซึ่ง พ่อผู้สูงอายุเพราะจิตใจถูกกระทบกระเทือนอย่างรุนแรง จนเส้นเลือดในสมองแตกกลายเป็นอัมพาตที่สุดในที่สุด

แต่อุบัติเหตุและความตื่นตระหนกตกใจไม่ได้ทำให้โนเบลเปลี่ยนความตั้งใจ ถึงแม้ต้องเผชิญกับความเจ็บปวดอย่างแสนสาหัส แต่เขายังคงเลือกที่จะขึ้นหัดต่อไป

โนเบลใช้ความเคียดแค้นกล่าวหาและความตั้งใจที่มั่นคงไม่เปลี่ยนแปลง ยังคง

ทำการทดลอง ดัดแปลงต่อไป แม้จะล้มเหลว บาดเจ็บครั้งแล้วครั้งเล่าก็ตาม ในที่สุดศักยภาพที่มีอยู่ในใจของเขาก็ได้แสดงบทบาทอย่างเต็มที่ จนสามารถพิชิตการทดลองระเบิดได้เป็นผลสำเร็จ แม้แต่ยมทูตก็ยังต้องหลีกทางให้เขาด้วยความยำเกรง ตลอดชีวิตของโนเบลมีผลงานอันใหญ่หลวงมากมาย มีสิทธิบัตรด้านสิ่งประดิษฐ์คิดค้นรวม 355 รายการ โนเบลได้นำเอาทรัพย์สินสมบัติอันมากมายมหาศาลของตน ก่อตั้งรางวัลโนเบลขึ้น ซึ่งวงการวิทยาศาสตร์ทั่วโลกถือว่าเป็นรางวัลที่สูงส่งและมีเกียรติอย่างยิ่ง

บนเส้นทางที่มุ่งสู่เป้าหมาย ย่อมต้องเผชิญกับอุปสรรคความยากลำบาก และเกิดความเหลื่อมล้ำล้มเหลวขึ้นได้ แต่เราจะต้องยืนหยัดต่อไป เลิกล้มกลางคันไม่ได้ การทำงานชิ้นใดชิ้นหนึ่ง สำคัญที่สุดคือต้องยืนหยัดให้ถึงที่สุด มิฉะนั้น ท่ามกลางการแข่งขันในสังคม หากเลิกล้มกลางคันก็จะไม่ประสบความสำเร็จแม้แต่เรื่องเดียว

ทว่า ยืนหยัดและดิ้นรนมักจะมึนระห่ำกันแค่ก้าวเดียวเท่านั้น ปมเงื่อนไขขาดอยู่ที่เป้าหมายนั้นคุ้มค่าแก่การยืนหยัดต่อไปหรือไม่ หากคำตอบคือไม่คุ้มค่า ก็ไม่จำเป็นที่จะต้องยืนหยัดอีกต่อไป ไม่เช่นนั้น ก็จะกลายเป็นการดิ้นรน

เมื่อเราเลือกเป้าหมายเป็นที่แน่นอนแล้ว และเริ่มต้นการเดินทาง นอกจากการยืนหยัดที่ไม่เกรงกลัวอันตรายแล้ว ในจังหวะเวลาที่เหมาะสม เรายังต้องทำการปรับปรุงและปรับทิศทางให้สอดคล้องกับความต้องการในขณะนั้น เพื่อเป็นหลักประกันว่า เราได้ก้าวเดินอยู่บนเส้นทางที่มุ่งสู่เป้าหมายอย่างแท้จริง จึงสามารถหลีกเลี่ยงเส้นทางที่โศกเศร้าเสียเวลาได้

กำหนดวิธีการอันเหมาะสมตามสภาพของเรื่องราวที่แตกต่างกัน จึงจะทำงานต่างๆ ให้ดีได้

มีเรื่องราวมากมายในชีวิตที่เราต้องเผชิญ ซึ่งการจัดการเรื่องต่างๆ ที่ไม่เหมือนกันนั้น ต้องใช้วิธีการและเทคนิคที่แตกต่างกัน จึงจัดการเรื่องต่างๆ เหล่านั้นให้ดีได้

(1) คุยโวโอ้อวดเท่ากับพาดตนเองไปสู่ความหายนะ

การทำงานอย่าเชื่อมั่นในตนเองจนเกินไป ยังไม่ควรคุยโวโอ้อวด การเชื่อมั่นในตนเองจนเกินไปและการคุยโวโอ้อวด รังแต่จะทำให้ตนเองประสบเหตุเภทภัย และจุดจบก็คือความพ่ายแพ้นั่นเอง

(2) เรื่องใดที่ทำไม่ได้ ต้องบอกเล่าสู่กันตามความเป็นจริง ซึ่งเป็นการแสดงว่าคุณเป็นคนที่มีความรับผิดชอบ เป็นคนรู้งาน อันจะเป็นผลดีทั้งต่อตัวเราเองและต่อผู้อื่นด้วย

(3) อย่าทำตัวเป็นคนจู้จี้จ้านที่ชอบยุ่งกับเรื่องสัพเพเหระ

ทำตัวจู้จี้จ้านกับเรื่องสัพเพเหระที่ไม่ควรเกี่ยวข้องกับผู้อื่น อีกฝ่ายหนึ่งไม่เพียงไม่รับน้ำใจของคุณ ในมุมมองของเขายังอาจเห็นว่าคุณช่างยุ่งไม่เข้าเรื่องเสียเลย กลับหูลับตาโอ้อวดความเก่งกาจของตนเอง ในที่สุด คุณไม่เพียงแต่เหนื่อยเปล่าไม่ได้ดีอะไร ข้ำร้ายอีกฝ่ายจะขัดเคืองคุณอีกด้วย

การปฏิบัติตัวและการจัดการเรื่องต่างๆ จะฝ่าฝืนกฎภายในของเรื่องนั้นไม่ได้ วิถีแห่งทางสายกลางพิจารณาในประเด็นนี้ และเป็นเงื่อนไขที่การปฏิบัติตัวและการจัดการเรื่องราวต่างๆ จะสร้างผลงานได้หรือไม่อีกด้วย

พยายามให้ถึงที่สุด ถึงจะอ่อนแอก็สามารถกลายเป็นเข้มแข็งได้แน่นอน

ในปรัชญาทางสายกลางกล่าวไว้ว่า: ผู้อื่นเรียนเพียงครั้งเดียวก็ไปแล้ว ส่วนข้าพเจ้ายังไม่เป็น ข้าพเจ้าก็จะเรียน 100 ครั้ง! ผู้อื่นเรียน 10 ครั้งก็ไปแล้ว ส่วนข้าพเจ้ายังไม่เป็น ข้าพเจ้าก็จะเรียน 1,000 ครั้ง! หากสามารถทำได้เช่นนี้จริง แม้จะเป็นคนโง่เมื่อยเพียงใดก็สามารถกลายเป็นคนฉลาดได้ แม้จะเป็นคนอ่อนแอปากเปื่อยลักปานใดก็สามารถกลายเป็นคนเข้มแข็งได้

ไม่ว่าลงมือทำอะไรๆ ล้วนไม่ควรใจเร็วด่วนได้ หากต้องพยายามทุ่มเทอย่างเต็มที่ เรามักพูดอยู่เสมอว่า “เมื่อมานะพยายามอย่างเต็มที่แล้ว ย่อมประสบความสำเร็จอย่างแน่นอน” ผู้คนมักจะน้อยเนื้อต่ำใจพร่ำว่าตนเองอดสาห์ทำเต็มที่แล้ว แต่

กลับไม่มีผลงานอะไรตอบสนองกลับมาเลย บ่นว่าตนเองโง่เขลา ทำอะไรไม่ได้ดีสักอย่าง ความจริงแล้ว เป็นเพราะเรายังไม่ได้พยายามทุ่มเทอย่างเต็มที่ต่างหาก มีฐานรองรับที่ไม่มั่นคง ด้วยเหตุนี้ แม้จะมีการพัฒนามาได้ระดับหนึ่งแล้วก็ตาม แต่ก็ยากที่จะก้าวหน้าต่อไปได้ จึงไปไม่ถึงดวงดาว

ข้างกายเรามักจะมีบางคนที่เป็นเช่นนี้ พอลงมือทำงานก็รีบจ้องไปที่ผลงานทันที แต่กลับไม่ยอมลงทุนลงแรงทำเต็มที่ เอาแต่เพื่อฝันที่จะทะยานถึงฟากฟ้าในก้าวเดียว ซึ่งเป็นเรื่องน่าขบขันมาก

สุภาษิตกล่าวว่า: ทองแท้ย่อมเปล่งประกาย ร้อยแปดพันเรื่องเมื่อพยายามทุ่มเทให้ถึงที่สุด ย่อมประสบความสำเร็จอย่างแน่นอน เราลงมือทำงานชิ้นใดชิ้นหนึ่ง ยอมลงเรียวลงแรง ทุ่มเทพยายามอย่างเต็มที่ ย่อมสามารถฝึกทำไม่ตายได้สำเร็จสมดังใจ

ไม่มีการสะสมทางปริมาณ ย่อมไม่เกิดการเปลี่ยนแปลงทางคุณภาพที่โชติช่วงจากอดีตถึงปัจจุบัน ทั้งในประเทศจีนและต่างประเทศ บุคคลที่มีผลงานส่วนใหญ่ล้วนผ่านกระบวนการ “ฝึกปรือความสามารถ” มาแล้วทั้งนั้น ไอน์สไตน์ (Albert Einstein) กล่าวว่า: “ความสำเร็จ = X + Y + Z X หมายถึงความขยันขันแข็ง Y หมายถึงความมานะพยายาม Z หมายถึงการพูดเพื่อเจือแต่่น้อย และนี่อาจเป็นเส้นทางลัดที่มุ่งสู่ความสำเร็จแต่เพียงหนึ่งเดียวเท่านั้นก็ได้”

รู้แบบงูๆ ปลาๆ นั้นใช้ไม่ได้

ต้องเรียนรู้อย่างกว้างขวางและลึกซึ้ง ศึกษากับผู้รู้อย่างละเอียด ใคร่ครวญอย่างรอบคอบ จำแนกอย่างแจ่มชัด และลงแรงทำอย่างจริงจัง

ผู้ที่ไม่ยอมศึกษาค้นคว้าให้ลึกซึ้ง เรียนรู้อย่างผิวเผิน ย่อมยากที่จะมีความรู้ความสามารถอย่างแท้จริง การจะทำให้ความใฝ่ฝันของตนปรากฏเป็นจริง ไม่ว่าเป็นเรื่องใหญ่ หรือเรื่องเล็กเช่นอ่านหนังสือเล่มหนึ่งให้จบ ล้วนต้องการกระบวนการปรับปรุงยกระดับให้สิ่งที่ทำอยู่นั้นทำได้ดียิ่งขึ้น

การรู้แค่ว่า ปลาย ก็พึงพอใจแล้ว ย่อมไม่เกิดผลสำเร็จใดๆ หากทำงานให้ดีขึ้นเรื่อยๆ โดยมีการปรับปรุงยกระดับอยู่เสมอ ย่อมได้รับผลตามสมควรอย่างแน่นอน กล่าวได้ว่า การทำงานให้ดีขึ้นเรื่อยๆ โดยมีการปรับปรุงยกระดับอยู่เสมอ เป็นสะพานที่ทอดยาวสู่เส้นทางแห่งความสำเร็จ ขอให้พวกเราลงละทิ้งความเคยชินที่ไม่ดีเช่นการรู้แค่ว่า ปลาย นี่เสีย หันมาสนใจการยกระดับปรับปรุงทุกด้านที่เกิดขึ้นระหว่างการดำรงชีวิต มาร่วมกันสร้างความมหัศจรรย์ด้วยกันเถิด!

อย่าเรียกร้องเน้นแต่ความสมบูรณ์แบบ

รู้จักพอแม้จะไม่สมบูรณ์แบบ รู้จักรับแม้จะขาดแคลน —สุภาภิตชาวบ้าน

“ชีวิตหนึ่ง จะสนใจไปเสียทุกอย่างได้อย่างไร ขอเพียงถึงหนึ่งได้ตั้งใจป้องกันก็เพียงพอแล้ว” ตลอดชีวิตของเราต้องพบกับเรื่องผิดหวังนั้นมีมากมาย หากเราวิ่งไขว่คว้าหาความสมบูรณ์แบบไปเสียทุกอย่าง ก็ไม่ต่างกับการหาหาใส่หัว สู้หันมาปรับความคิดของตนเอง ฝึกเรียนรู้ที่จะชื่นชมความงามที่มีอยู่ในความไม่สมบูรณ์แบบนั้น จะเป็นการดีกว่า

เจิ้งกัฟานเข้าใจอย่างลึกซึ้งในกฎเกณฑ์ที่ว่า “ดอกไม้ไม่อาจหอมตลอดไป คนไม่อาจโชคดีตลอดกาล” “พระจันทร์ยังมีข้างขึ้นข้างแรม มีคำคืนที่สุกสกาหรือมืดหม่น คนก็ย่อมมีทั้งยามที่ได้อยู่ร่วมกันและพลัดพรากจากกัน สุขทุกข์จึงคละเคล้า” “ผู้ใดไม่คิดการณ์ไกล ความทุกข์ก็จะมาเยือนในไม่ช้า” เจิ้งกัฟานไม่ฝืนกฎเกณฑ์นี้ ไม่บีบบังคับให้มีแต่ดอกไม้บานสะพรั่งไม่ร่วงโรยรา หรือเกลี้ยเชิญให้มีแต่พระจันทร์เต็มดวง ไม่มีพระจันทร์เสี้ยว เขาเข้าใจดีว่า การที่ดอกไม้บานสะพรั่งหรือพระจันทร์เต็มดวงนั้นเป็นความบังเอิญในช่วงระยะเวลาสั้นๆ เท่านั้น แต่ดอกไม้ไม่บานและพระจันทร์ไม่เต็มดวงต่างหากจึงจะเป็นภาวะปกติ ดังนั้น ความผิดหวังจึงเป็นของแท้ที่จะต้องเกิดขึ้นกับคนเราอย่างแน่นอน

ความสมบูรณ์แบบเป็นสิ่งงดงามที่คนเราใฝ่ฝันไขว่คว้า แต่ในชีวิตจริง ความ

เลขจีนในการเรียกร้องที่เข้มงวดจนเกินไปมักจะทำให้เราต้องตกอยู่ในสถานการณ์ที่เป็นฝ่ายถูกกระทำ ผู้ที่มุ่งหมายแต่ความสมบูรณ์แบบจะเป็นผู้ที่โมโหจนเฉื่อยง่าย ขณะที่ร่วมงานกับผู้อื่น หากอีกฝ่ายหนึ่งไม่ทำตามความต้องการของเขา เขาก็จะนั่งไม่เป็นสุขเหมือนมีหนามตำก้น เพราะฉะนั้น เขาจึงยากที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างกลมเกลียวได้ เวลาร่วมงานกับผู้อื่นมักจะคอยจับผิดติตติงผู้อื่นอยู่เสมอ จึงง่ายที่จะทำร้ายจิตใจและลดทอนความเอาการเอางานของผู้อื่น ผู้ที่มุ่งหมายแต่ความสมบูรณ์แบบมักจะตั้งเป้าหมายไว้สูงเกินเอื้อม เหมือนเป็นทำนองเพลงที่สูงส่งแต่ผู้อื่นฟังไม่รู้เรื่อง จึงหาคนรู้ใจได้ยาก และยากที่จะได้รับการสนับสนุนจากผู้อื่น จนตนเองก็จะตกอยู่ในภาวะโดดเดี่ยวเดียวดาย ผู้ที่มุ่งหมายแต่ความสมบูรณ์แบบ เวลาทำงานบางอย่างยังไม่แล้วเสร็จสมบูรณ์ ก็จะเกิดความวิตกกังวลอย่างรุนแรง และหากวันใดเกิดทำไม่สำเร็จ ก็จะโทษตนเองและรู้สึกผิดหวังเสียใจไม่จบสิ้น จนไม่อาจฟื้นขึ้นขึ้นมาได้ ผู้ที่มุ่งหมายแต่ความสมบูรณ์แบบมักคิดว่าตนเองเป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบ แต่หารู้ไม่ว่า ความสมบูรณ์แบบนั้นเป็นเหมือนกับดึก หรือหลุมลึกที่ถมอย่างไรก็ไม่มียันเต็ม เป็นสิ่งที่อึดตายของเราจินตนาการขึ้นมาเอง จึงไม่มีมาตรฐาน รั้ววัดขนาดพื้นที่ไม่ได้ มีแต่จะทำให้ตัวเราเพิ่มความคับข้องใจมากขึ้นเท่านั้น ดังนั้น การมุ่งแต่ความสมบูรณ์แบบถ่างเดียวจึงเป็นสิ่งที่ไม่จำเป็นเอาเสียเลย

ในวิถีแห่งทางสายกลางได้แนะแนวทางว่า “ทุกเรื่องราวไม่ควรเรียกร้องเข้มงวดจนเกินไป” เราทุกคนควรใช้จิตใจที่สงบนิ่งรับมือกับความผิดหวังต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิต ความสมบูรณ์แบบเป็นความคลั่งไคล้อย่างหนึ่ง การเรียกร้องจนเกินไปกลับทำให้สูญเสียเนื้อแท้ของชีวิต ดังเช่นนักปราชญ์ผู้หนึ่งกล่าวไว้ว่า “มุ่งไขว่คว้าหาความสมบูรณ์แบบ รังแต่จะทำให้ตนเองนับวันห่างไกลชีวิต เรียกร้องไขว่คว้าหาความสมบูรณ์แบบไปเสียทุกเรื่อง จะกลายเป็นภาระอย่างหนึ่งได้”

บทที่ 6 ชนะด้วยหลักสายกลาง — โจมตีด้วยวิธีผูกใจ ท่องไปทั่วแผ่นดิน

คนโบราณกล่าวไว้ว่า “วิถีแห่งการโจมตี ไม่มีอะไรล้ำเลิศไปกว่าการผูกใจ” อันสุภาพชนเมื่อต้องการมีชัยเหนือผู้อื่น พวกเขายอมไม่อาศัยอำนาจและอิทธิพลของตนไปบีบบังคับ หรือใช้เล่ห์เพทุบายไปหลอกลวงให้อีกฝ่ายยอมสยบให้ และจะไม่เลือกใช้วิธีการสู้เสี่ยงเข้าหักหาญด้วยรูปแบบ “สองเสือห้าห่าน ย่อมมีฝ่ายหนึ่งบาดเจ็บ” พวกเขาจะใช้อ่อนชนะแข็ง ใช้คุณธรรมสลายความแค้น ใช้พระเดชและพระคุณควบคู่กันไป กล่อมเกลางูใจและผูกใจผู้คนด้วยวิถีที่สง่างามเฉย จึงสามารถท่องไปทั่วแผ่นดินอย่างเสรี

สลายศัตรูให้กลายเป็นมิตร กำชัยชนะโดยไม่ต้องออกรบ

ผู้สันทัดการสงครามที่สุด จะใช้แผนการที่ไม่ใช่การรบ หากเป็นสติปัญญาและกลยุทธ์ที่แยบยลให้ได้มาซึ่งชัยชนะทั่วทุกแนวรบ การรบเป็นเพียงแผนสุดท้ายที่จำต้องดำเนินการเท่านั้น กล่าวได้ว่า การทำให้ศัตรูยอมจำนนโดยไม่ต้องออกรบเป็นยุทธศาสตร์เชิงอุดมคติที่พึงปรารถนาที่สุดในตำราพิชัยสงครามซุนหวู่ ในตำราเรียนด้านการทหารยุคปัจจุบันนี้ได้ยึดถือ “ทำให้ศัตรูยอมจำนนโดยไม่ต้องออกรบ” เป็นกลยุทธ์ที่ดีที่สุดเช่นกัน

แท้จริงแล้ว หากเปรียบเทียบระหว่าง “ทำให้ศัตรูยอมจำนนโดยไม่ต้องออก

รบ” กับ “สลายศัตรูให้กลายเป็นมิตร” กล่าวได้ว่า ฝ่ายหลังจะเหนือชั้นกว่า เพราะ “ชนะใจถือเป็นเลิศ ประรองคองมีคุณค่าที่สุด” อันเป็นกลยุทธ์ของทางสายกลางนั้น ไม่เพียงสามารถจัดภัยที่อาจเกิดขึ้นในภายหลัง หากยังส่งผลให้ฝ่ายตนได้รับแรงหนุนช่วยอีกด้วย

ในวรรณกรรมจีนเรื่อง สิบหู่จ้วน ช่งเจียงซึ่งมีฐานะเป็นพี่ใหญ่ของ 108 ผู้กล้า แห่งเขาเหลียงซาน เป็นผู้สันทัดใช้กลยุทธ์นี้ โดยมีขุนซื่ออู่ย้งเป็นผู้วางแผน ช่งเจียงสามารถค้นคิดวิธีการต่างๆ มาสลายศัตรูให้กลับกลายเป็นมิตรอยู่เสมอ เสร็จศึกทุกครั้ง ผู้บัญชาการและพลรบแห่งเขาเหลียงซานจะจับเชลยระดับผู้นำทางทหารของศัตรูได้เสมอ ซึ่งช่งเจียงจะปฏิบัติต่อ “เชลยศึก” เหล่านี้ประดุจแขกคนสำคัญ มักจะสั่งให้ทหารของตนถอยออกไป แล้วเข้าไปแก้มัดเชลยด้วยตนเอง ทั้งยังเชื้อเชิญเชลยเหล่านั้นนั่งในที่นั่งสำหรับแขกผู้มีเกียรติอีกด้วย การต้อนรับขับสู้อย่างให้เกียรติกันเช่นนี้ เชลยหลายคนรู้สึกซาบซึ้งใจมาก ความเป็นปรปักษ์ในใจถูกหลอมละลายไปในบัดดล และเข้าแทนที่ด้วยความรู้สึก “เยี่ยงผู้กล้าที่ยอมตายเพื่อผู้รู้ใจ” และด้วยอารมณ์ความรู้สึกเช่นนี้เอง เชลยแทบทุกคนจึงเลือกการยอมสวามิภักดิ์ในทันทีทันใดนั่นเอง

โดยทั่วไป ศัตรูและมิตรสามารถแปรเปลี่ยนกันได้ คู่ปรปักษ์ที่ปักใจตั้งตัวเป็นศัตรูมาตั้งแต่เกิดและแปรเปลี่ยนไม่ได้นั้น ไม่มี และมิตรภาพที่จริงจังยั่งยืนไม่มีวันดับสลายก็ไม่มีเช่นกัน ประการสำคัญคือฝ่ายเราต้องมีความเข้าใจฝ่ายตรงข้าม ต้องรู้ว่าผลประโยชน์ของฝ่ายนั้นคืออะไร และพยายามทำให้ “คู่ปรปักษ์” กลับกลายเป็น “มิตร” กับฝ่ายเราให้ได้

ในชีวิตประจำวัน เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ในการ “สลายศัตรูให้กลายเป็นมิตร” นั้น การเจรจาเป็นรูปแบบที่เราใช้กันมากที่สุด กลยุทธ์นี้มีข้อที่ควรใส่ใจเป็นพิเศษคือ

1. มนุษยสัมพันธ์เป็นเรื่องยั่งยืนยาวนาน การติดต่อเจรจาที่ประสบความสำเร็จมิได้บรรลุด้วยการใช้อำนาจอิทธิพลไปบีบบังคับ หากต้องตั้งอยู่บนผลประโยชน์ที่เป็นเอกภาพของทั้งสองฝ่าย

2. ก่อนการเจรจา หรือก่อนการแจกแจงจุดยืนของตนต่อกู้เจรจา ควรสร้างความต้องการที่ชัดเจนของฝ่ายตน เพื่อรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับจุดยืนของตน แล้วจึงกำหนดขั้นตอนต่างๆ ในการเจรจา การวางโครงการต้องใคร่ครวญให้รอบคอบ ต้องมีสายตายาวไกล เพื่อผลประโยชน์ที่ยั่งยืน แม้มีความมั่นใจเต็มที่ก็ประมาณเกินเลอะไม่ได้เป็นอันขาด มิฉะนั้น เหตุการณ์ที่ไม่คาดคิดอาจเกิดขึ้นได้ จนทำให้กลายเป็นมั่วดินแดนแต่แผ่วปลายก็ได้

3. ในขณะที่ทำการเจรจา ควรมีท่าทีที่จริงจัง พยายามมองปัญหาอย่างเป็นภววิสัย(Objective) ให้มากที่สุด และสามารถยืดหยุ่นตามสภาพการณ์ การกระทำทั้งปวงควรยึดถือตามเจตนารมณ์ที่ “ประสานสอดคล้องกัน” เมื่อความคิดเห็นของสองฝ่ายเกิดขัดแย้งขึ้น ต้องคำนึงผลประโยชน์โดยรวม ไม่ควรใช้อารมณ์ ต้องใช้สติแก้ไขข้อขัดแย้งด้วยเหตุผล พยายามหลีกเลี่ยงการโต้เถียงที่ไม่มีใครยอมใคร ปรับปรุงแก้ไขพฤติกรรมและทัศนคติของตนตลอดเวลา แสวงหาผลประโยชน์ร่วมกัน เช่นนี้จึงจะเป็น “ผู้ชนะ” อย่างแท้จริง

คนฉลาดไม่เอาชนะคะคานด้วยการโต้เถียง

ศาสตราจารย์ทางสายกลางเห็นว่า การอยู่ร่วมกันควรถือ “ความปรองดองเป็นสิ่งสำคัญ” ส่วน “การโต้เถียงเป็นพฤติกรรมที่โง่เขลา” และ “การถกเถียงจะไม่มีผู้ชนะตลอดกาล”

“เอาใจเขามาใส่ใจเรา” อันเป็นแนวคิดของทางสายกลางนั้น หมายถึงสิ่งที่เราไม่ชอบ ไม่ควรขัดเคืองให้ผู้อื่น เรื่องใดที่เราเห็นว่าถูกต้อง ก็ไม่จำเป็นต้องบังคับให้ผู้อื่นเห็นด้วย ผู้ที่เข้าใจในเหตุผลข้อนี้ การวางตัวในขณะที่มีการติดต่อสัมพันธ์กับผู้อื่น จะแสดงออกซึ่งคุณธรรมและความรู้ความสามารถอย่างมีระดับที่สูงยิ่งขึ้น

ขณะที่เราหวังจะใช้การวิพากษ์วิจารณ์และการถกเถียงมาชักจูงให้ผู้อื่นยอมรับ เราควรตระหนักว่า ยังเกิดการโต้เถียง อีกฝ่ายหนึ่งยังจะยืนยันว่าฝ่ายตนถูกต้อง ซึ่งสุดท้ายแล้วไม่ว่าฝ่ายใดก็อย่าได้หวังว่าจะเป็นผู้ชนะ การชี้ความผิดพลาดของผู้อื่น

อย่างตรงๆ มิใช่ทางเลือกที่ชาญฉลาดเลย

การทำให้อีกฝ่ายหนึ่งยอมรับโดยคุณฐิ ควรเป็นเทคนิคการพูดที่สามารถส่งผลไปยังจิตใจอีกฝ่ายหนึ่งโดยตรง หากให้การถกเถียงกันไม่ วิธีแห่งมนุษยสัมพันธ์ ไม่ใช้การถกเถียงมากกดดันให้อีกฝ่ายหนึ่งจำใจยอมรับ แต่ควรเป็นความเคารพที่มีต่ออีกฝ่ายหนึ่ง และวิธีอธิบายทัศนะของฝ่ายตนก็ต้องเป็นรูปแบบที่เห็นด้วยกับทัศนะของอีกฝ่ายหนึ่ง แล้วค่อยเสนอทัศนะของตน

เราควรจดจำว่า ต้องเคารพความคิดเห็นของผู้อื่น อย่าประณามความผิดพลาดของอีกฝ่ายหนึ่ง นี่เป็นประเด็นที่เราจะต้องมีความเข้าใจและนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ เช่นนี้แล้ว การติดต่อสัมพันธ์กับผู้คน เราจะมีคามคล่องตัวประจุปลาได้น้ำทีเดียว

อย่าตัดความสัมพันธ์กับผู้อื่นโดยง่าย อย่าใช้คำหยาบคายต่อกันโดยง่าย

เราควรคำนึงถึงคุณค่าของความเป็นเพื่อน เพราะกว่าจะคบหาเป็นเพื่อนกันได้นั้นไม่ใช่เรื่องง่าย โดยเฉพาะต้องทะนุถนอมมิตรภาพระหว่างเพื่อนเก่าด้วยกัน หากไม่ใช่เพื่อนที่ “พูดดีต่อหน้า ให้ร้ายลับหลัง” ก็ไม่ควรตัดไมตรีอย่างง่ายดาย ยิ่งไม่ควรทอดทิ้งเพื่อนเก่าเพียงเพราะผลประโยชน์ส่วนตัวเท่านั้น ผู้ที่ตัดขาดความสัมพันธ์กับเพื่อนเก่าอย่างง่ายดาย มักมีภาพลักษณ์ที่ทำให้ผู้อื่นรู้สึกว่าคุณคนนั้นเป็นผู้ที่มีจิตใจไม่กว้างพอที่จะยอมให้อภัยผู้อื่น เมื่อคิดจะคบหาเพื่อนใหม่ เพื่อนใหม่จึงอาจเกิดความแคลงใจได้ ดังนั้น เมื่อเกิดข้อขัดแย้งกับเพื่อนๆ ทางที่ดีคืออย่าหลุดคำว่า “ตัดขาดกัน” ง่ายๆ เป็นอันขาด

บางกรณี เราอาจต้องตัดความสัมพันธ์กับคนบางคน เช่น การคบเพื่อนผิดตั้งแต่แรก กลายเป็นมิตรเทียม เพื่อนทำลายเพื่อน หรือเป็นเพื่อนโจรปล้นเพื่อน เพื่อนประเภทนี้ถึงจะคงความเป็นเพื่อนไว้ก็ไม่เป็นผลดีแต่อย่างใด การตัดความสัมพันธ์ ไม่เพียงสมควรแก่เหตุผล หากยังสอดคล้องกับวิถีแห่งการคบเพื่อนอีกด้วย

“สุภาพชน เมื่อต้องตัดขาดจากความเป็นเพื่อนแล้ว พวกเขาจะไม่ใช้อยู่คำ

หยาบคายกับมิตรสหายเด็ดขาด” ไม่กล่าวเรื่องเสียหายของอีกฝ่าย เหตุที่ต้องตัดขาดกันจะไม่กล่าวหาว่าเป็นความผิดของอีกฝ่ายหนึ่ง ไม่คำทอ ไม่นินทาว่าร้าย ไม่ปล่อยข่าวโจมตีอีกฝ่าย และไม่นำเอาความลับส่วนตัวของอีกฝ่ายหนึ่งไปโพยพอณา เช่นนี้ จึงเป็นสุภาพชนที่แท้จริง การวางตัวเรียบง่ายในยามนี้ เป็นการตอบโจทยที่ดีที่สุดในการทดสอบถึงระดับการฝึกฝนตนเอง ความมีน้ำใจ และมโนธรรมของคนผู้หนึ่ง เพราะถึงแม้ตัดขาดความสัมพันธ์กันแล้ว ก็ไม่ได้หมายความว่าจะต้องไร้น้ำใจไปด้วย โดยเฉพาะผู้รักที่เลิกรากันไป ไม่สมควรนินทาว่าร้ายแต่ความไม่ดีต่างๆ ของอีกฝ่ายหนึ่ง เป็นการทำลายภาพพจน์ของผู้ที่ถูกกล่าวถึง ยิ่งไม่สมควรพุดเกินความเป็นจริงเพื่อรักษาหน้าตาของตนเอง ไม่ควรใช้วิธีที่ย่ำยีผู้อื่นเพื่อยกย่องตนเอง

หลังจากตัดความสัมพันธ์กันแล้ว สมควรที่จะถอนตัวออกห่างจากกันอย่างค่อยเป็นค่อยไป จนยุติการไปมาหาสู่กันในที่สุด ทั้งนี้ควรเป็นไปด้วยท่าทีที่มีความปรารถนาดีต่อกัน เพราะอย่างน้อยเราก็เคยเป็นเพื่อนกันมาก่อน การปฏิบัติต่อผู้อื่นด้วยความปรารถนาดีเช่นนี้ ผู้อื่นย่อมปฏิบัติตอบด้วยความปรารถนาดีเช่นเดียวกัน

พระเดชพระคุณควบู้ ชะใจก่อนจะชนะคน

ชีวิตอยู่ในยุคสันติสุข เราต้องเป็นผู้ที่เข้มงวดและซื่อตรง การใช้ชีวิตอยู่ในยุคที่อลหม่านวุ่นวาย เราต้องปรับตัวเป็นผู้ที่มีความยืดหยุ่นและมีความเจนนัดต่อชีวิต และเมื่อใช้ชีวิตอยู่ในยุคเสื่อมถอยใกล้ถึงวาระล่มสลาย เราก็ต้องเป็นผู้ที่ยึดถือหลักการและมีความยืดหยุ่นอยู่ในตัวพร้อมกัน ต่อผู้ที่มีคุณธรรม เราต้องปฏิบัติตอบด้วยจิตใจที่มีเมตตา สำหรับคนชั่วร้ายต้องเน้นหนักด้านการลงโทษ ส่วนสามัญชนคนธรรมดาทั่วไป เราต้องอิงตามสภาพที่เป็นรูปธรรม ใช้ทั้งพระเดชและพระคุณควบู้ ซึ่งก็คือมีทั้งการลงโทษและการให้อภัย

ในสมัยโบราณ การใช้ทั้งพระเดชและพระคุณ ทั้งไม้แข็งและไม้นวม เป็นกุศโลบายหลักที่จักรพรรดิจีนใช้ในการปกครองไพร่ฟ้าประชาราษฎร์ ตั้งแต่อดีตกาลถึงยุคปัจจุบัน ทั้งในประเทศจีนหรือต่างประเทศ บรรดานักการเมืองหรือ

ผู้ปกครองบ้านเมือง ส่วนใหญ่จะเลือกใช้กุศโลบายนี้ทั้งสิ้น ขงเบ้งนักการเมืองยุคสามก๊กก็เป็นผู้หนึ่งที่เชี่ยวชาญในการใช้กุศโลบายพระเดชและพระคุณควบคู่กันนี้นัก

ขงเบ้งเป็นคณมอการณโลก เมื่อเขาได้ข่าวว่า กองทัพที่แปรพักตร์มีเบ้งเฮ็กเป็นผู้นำ ชาวฮั่นและชาวฮั่นในท้องถิ่นนั้นรักใคร่และให้การสนับสนุนเบ้งเฮ็กเป็นอย่างยิ่ง ขงเบ้งจึงตกลงใจดำเนินกุศโลบายชนะใจจึงชนะคนต่อเบ้งเฮ็ก โดยใช้ทั้งพระเดชและพระคุณควบคู่ เพื่อผูกใจเบ้งเฮ็กให้กลายเป็นสมัครพรรคพวกของฝ่ายตนให้ได้

รบกันครั้งที่หนึ่ง ขงเบ้งใช้กลยุทธ์จับเบ้งเฮ็กได้ แต่เบ้งเฮ็กไม่ยอมจำนน ช้ายังกล่าวหาขงเบ้งเอาชนะด้วยเล่ห์กล ไม่ใช่วีรชนแท้ ขงเบ้งก็มีว่าอะไร และได้ทำให้เบ้งเฮ็กยุ่งยากลำบากใจแต่อย่างใด ปล่อยให้ตัวเบ้งเฮ็กในทันที ให้เบ้งเฮ็กกลับไปรวบรวมไพร่พลมารบกันอีก เบ้งเฮ็กรบกับขงเบ้งถึง 7 ครั้ง ถูกขงเบ้งจับแล้วปล่อยทั้ง 7 ครั้ง เป็นการศึกที่ รบ 7 ครั้งปล่อยตัว 7 ครั้ง ในครั้งที่ 7 ที่จับตัวเบ้งเฮ็กได้ ขงเบ้งยังคงให้ความเคารพและปฏิบัติต่อครอบครัวของเบ้งเฮ็ก อย่างมีมารยาท จนในที่สุดเบ้งเฮ็กรู้สึกซาบซึ้งใจมาก กล่าวออกจากส่วนลึกในใจกับขงเบ้งว่า “ท่านขงเบ้ง ท่านคือเดชาานุภาพแห่งสวรรค์โดยแท้ ชาวฮั่นไม่เป็นปรีภัยกับท่านอีกต่อไป” นับแต่นั้นมา แคว้นจ๊กก็ทางตอนใต้ก็มีเสถียรภาพและกินคู่ความสงบได้

ขงเบ้งใช้กลยุทธ์พระเดชและพระคุณควบคู่ ทำให้แคว้นจ๊กก็สามารถลดจำนวนศัตรูที่เข้มแข็งลงไปได้หนึ่งราย นอกจากนี้ยังเพิ่มพลพรรคที่เต็มใจมอบกายถวายชีวิตให้อีกหนึ่งราย เห็นได้ชัดว่า ใช้ทั้งพระเดชและพระคุณควบคู่กันนี้ ถ้าเลืกว่าการเข่นฆ่าอย่างแน่นอน

กลยุทธ์พระเดชและพระคุณควบคู่ เป็นสิ่งที่เราควรเรียนรู้และนำไปใช้ในการดำเนินชีวิต สิ่งที่เราเรียกว่าพระเดช หมายถึงความเข้มงวด ส่วนพระคุณหมายถึงความอ่อนโยน เมื่อเรามีฐานะตำแหน่งสำคัญในที่ทำงาน ในวงสังคมหรือในครอบครัวก็ตาม เราต้องประสานพระเดชและพระคุณใช้ควบคู่กันไปจึงจะผูกใจผู้นรอบข้าง

ได้สำเร็จ แน่นนอน เราต้องคุมน้ำหนักให้พอเหมาะพอควร ไม่ว่าใช้พระเดชหรือพระคุณ จงอย่าแน่นหนักอย่างใดอย่างหนึ่งจนเกินเลยเป็นอันขาด

ขามปกติ จงอย่าพลาดโอกาสที่จะทำเรื่องดีๆ เรื่องที่เป็นประโยชน์ให้กับคนรอบข้าง ซึ่งจะเป็นการรักษาภาพลักษณ์ของเราให้อยู่ในใจของผู้อื่นตลอดเวลา นักธุรกิจใหญ่โฟลรา(Flora) เป็นผู้ที่ขึ้นชื่อว่าเป็น “เพื่อนที่ดีของคนเรื้อนหมื่น” เขาเข้าใจและคุ้นเคยกับวิถีปฏิบัตินี้เป็นอย่างดี

กลางดึกคืนหนึ่ง อากาศหนาวจัด บนถนนสายหนึ่งซึ่งเป็นถนนที่ยังไม่ผู้เจริญนักในนครนิวยอร์ก เกือบไม่มีรถราวิ่งไปมาบนถนนแล้ว ในขณะนั้นเอง มีชายคนหนึ่งปั่นขึ้นมาจากปากท่อใต้ดินที่ตั้งอยู่ใจกลางถนน เสื้อผ้าที่ชายผู้นั้นสวมใส่ดูเรียบกริบ คนผู้หนึ่งที่กำลังเดินอยู่ริมถนนรู้สึกประหลาดใจมาก จึงเดินเข้าไปดูใกล้ๆ และเมื่อมองเห็นถนัดตาก็ดึงตตะลึงพริ้งเพริด เพราะเขาจำได้ว่าผู้ที่มุดออกมาทางปากท่อใต้ดินนั้นเป็นนายโพลร่านักธุรกิจผู้โด่งดังนั่นเอง

สาเหตุที่ทำให้นายโพลราไม่จำเป็นต้องมุดเข้าไปในท่อใต้ดินนั้น เป็นเพราะในคืนนั้นมีช่างต่อสายสองคนกำลังเร่งทำงานอยู่ในท่อใต้ดิน นายโพลราลงไปเพื่อให้กำลังใจพวกเขาโดยเฉพาะ

นายโพลร่าเป็นนักธุรกิจระดับอภิมหาเศรษฐีที่มีน้ำใจเหลือเฟือ เขาสามารถสร้างสัมพันธภาพอันดีกับเพื่อนร่วมงาน ลูกน้อง ลูกค้าตลอดจนคู่แข่งทางธุรกิจของเขาได้เสมอมา ซึ่งล้วนสืบเนื่องมาจากเขาปฏิบัติต่อทุกคนด้วยมิตรภาพและความจริงใจนั่นเอง

สิ่งที่ตนเองไม่ต้องการ จงอย่ายึดเยียดให้ผู้อื่น

ความกล้าเลิखของแนวคิดขงจี้อยู่ในคำสอนที่กล่าวว่า “สิ่งที่ตนเองไม่ต้องการ จงอย่ายึดเยียดให้ผู้อื่น” ตั้งแต่โบราณกาลมา ผู้มีคุณธรรมและมีความรู้ความสามารถทั้งหลายล้วนยึดถือคำคมเตือนใจนี้เป็นแนวทางในการปฏิบัติตน

อันคำว่า “สิ่งที่ตนเองไม่ต้องการ จงอย่ายึดเยียดให้ผู้อื่น” เป็นการบอกว่า

เรื่องราวใดที่เราไม่ อยากทำ ก็อย่าบังคับกะเกณฑ์ผู้อื่นทำ ซึ่งก็คือเมื่อการกระทำของ เราอาจส่งผลกระทบต่อผู้อื่น ก็ต้องคำนึงถึงผลนั้นไปเลยว่าผู้คนทั่วไปจะยอมรับหรือไม่ หมายความว่าต้องคิดถึงผู้อื่นเหมือนกับการคิดถึงตัวเราเอง คำนี้จึงมีความหมาย คล้ายคลึงกับคำพูดที่ชาวจีนมักพูดกันเสมอว่าเอาใจเขามาใส่ใจเรา คือต้องคิดถึงหัว อกผู้อื่นนั่นเอง

โบราณกล่าวไว้ว่า “ปลูกแตงได้แตง ปลูกถั่วได้ถั่ว” ประโยคนี้มาในยุค ปัจจุบันได้กลายเป็นเหตุผลที่รับรู้กันทั่วไปแล้ว เมื่อมีการหว่านพฤติกรรมอันใดลง ไป คุณย่อมเก็บเกี่ยวได้นิสัยแบบนั้น หว่านนิสัยอันใดลงไป คุณย่อมเก็บเกี่ยวได้ อุปนิสัยเฉพาะตัวแบบนั้น หว่านอุปนิสัยเฉพาะตัวอันใดลงไป คุณย่อมเก็บเกี่ยวได้ ชะตาชีวิตแบบนั้น หว่านกุศลกรรมอันใดลงไป คุณย่อมเก็บเกี่ยวได้กุศลผลบุญนั้น แต่หากหว่านอกุศลกรรมลงไป คุณย่อมเก็บเกี่ยวได้อกุศลผลกรรมนั้น

การอยู่ร่วมกันหรือการมีสัมพันธต่อกัน โดยคาดหวังที่จะมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี และมีคนยินดีติดตามไปด้วยกันกับเรา จึงต้องคำนึงเพื่อผู้อื่นอยู่เสมอ อย่าเอาเรื่องที่ แม้แต่ตนเองก็ไม่ชอบไม่ต้องการไปขัดเคืองให้ผู้อื่น มิฉะนั้น อาจได้ไม่คุ้มเสีย ผู้อื่น จะเกิดความไม่พอใจ และอาจนำมาข่มขู่ตัวได้

ผูกใจคนด้วยการให้อภัยในความผิด

“น้ำใสกระจ่าง จะไม่มีปลา ผู้ที่เข้มงวดเกินไป จะไม่มีเพื่อน” หมายถึง น้ำที่ใส เกินไป ปลาอยู่ไม่ได้ เข้มงวดกดขี่ผู้อื่นเกินไปจะขาดเพื่อน คำพูดนี้สะท้อนให้เห็นถึงเหตุผลของแนวคิดแห่งทางสายกลางที่ทุกสิ่งทุกอย่างล้วนยึดถือความปรอง ดองเป็นหลัก และไม่เรียกร้องเข้มงวดจนเกินไป เวลาอยู่ร่วมกันหรือมีสัมพันธต่อกัน อย่าใช้แว่นขยายมาส่องมองข้อบกพร่องของอีกฝ่ายหนึ่ง หากเรียกร้องความ สมบูรณ์แบบเกินไป ดำหนดิเตียนความผิดพลาดของผู้อื่นไม่ขาดปาก ก็จะสูญเสีย เพื่อนและสูญเสียหุ้นส่วนได้ มีเพียงรู้ภัยในข้อความผิดพลาดของผู้อื่นเท่านั้น จึง จะสามารถผูกใจกลายเป็นมิตรกับเราได้ โดยเฉพาะผู้ที่อยู่ในตำแหน่งสูง ยิ่งสมควร

มีจิตใจที่กว้างขวาง ยินดีให้อภัยในความคิดพลาดของผู้อื่นเสมอ จึงจะมีผู้คนห้อมล้อมอยู่รอบตัว และยินดีมอบกายถวายชีวิตให้ด้วยความเต็มใจ

เรื่องราวดังกล่าว ในประวัติศาสตร์มีตัวอย่างมากมายนับไม่ถ้วน ในยุคขุนชิว ฉู่จวงหวางเป็นเจ้านครรัฐฉู่ และเป็นหนึ่งในจำนวนเจ้าผู้ครองนคร 5 เศษราชาราชครั้งหนึ่ง ฉู่จวงหวางจัดงานเลี้ยงเหล่านางอำมาตย์ทั้งฝ่ายบุ๋นและฝ่ายบู๊ มีการดื่มสุราและชมระบำรำฟ้อน โดยมีพระสนมคนโปรดของฉู่จวงหวางเป็นผู้รินสุราให้กับขุนนางอำมาตย์เหล่านั้น ขณะที่ทุกคนกำลังดื่มกินอย่างครึกครื้น เกิดมีลมพัดมาวูบใหญ่ จนแสงไฟในงานเลี้ยงมอดดับมืดลง ท่ามกลางความมืดมิดที่ปกคลุมไปทั่วงาน มีใครผู้หนึ่งถือโอกาสลวนลามพระสนม พระสนมเป็นคนฉลาดทันเกม นางกระซอกพุ่มพวงของคนผู้นั้นไว้ได้ แล้วนำเรื่องนี้มาทูลฉู่จวงหวาง และขอให้จุดไฟในงานให้สว่างเหมือนเดิม ซึ่งสามารถตรวจพบว่าพุ่มพวงของใครถูกกระซอกขาด แล้วรู้ตัวคนที่บังอาจล่วงเกินตนได้ แต่ฉู่จวงหวางไม่ได้ทำตามคำร้องขอของพระสนม พระองค์กลับรับสั่งกับทุกคนว่า “งานเลี้ยงคืนนี้ ไม่เมาไม่เลิกรา และก่อนที่จะจุดไฟสว่างเหมือนเดิม ขอให้ทุกท่านจงปลดพุ่มพวง และถอดชุดขุนนางของตนออกให้หมด ทำตัวสบายๆ ดื่มกินให้เต็มที่” เมื่อไฟถูกจุดสว่างเหมือนเดิม เหล่าขุนนางอำมาตย์ล้วนปลดพุ่มพวงของตนออกหมดทุกคน ส่วนคนที่บังอาจลวนลามพระสนมถึงกับถอนหายใจโล่งอก และดื่มกินต่อไปอย่างสนุกสนานครื้นเครง

สองปีต่อมา กองทัพรัฐจั้นบูกโจมตีรัฐฉู่ ขุนพลคนหนึ่งของฉู่จวงหวางตะลุมถึอย่างแกล้วกล้า ปลิดชีพทหารข้าศึกมากมาย และระหว่างที่กำลังรบพุ่งอย่างชุลมุน ขุนพลผู้นี้ยังได้ช่วยชีวิตฉู่จวงหวางกลางสนามรบ สร้างความดีความชอบอย่างใหญ่หลวง ฉู่จวงหวางให้ขุนพลผู้นี้เข้าเฝ้าและยกย่องชมเชย ขุนพลกลับรำให้สะอึกสะอื้นไม่กล้ายอมรับคำชมเชย พร้อมทั้งสารภาพว่า ในงานเลี้ยงเมื่อสองปีก่อน ผู้ที่ลวนลามพระสนมคนโปรดของพระองค์คือตนเอง แต่ด้วยพระเมตตาของพระองค์ที่เห็นแก่ชื่อเสียงของตน จึงให้อภัยในความคิดอันมหันต์นั้น มิเพียงไม่ลงโทษทัณฑ์ หากยังช่วยกู้หน้าให้อีกด้วย นับแต่นั้น ตนมีความสำนึกในพระคุณอัน

ใหญ่หลวงนี้ตลอดมา ตัดสินใจแน่วแน่ที่จะจงรักภักดีต่อพระองค์ และหาโอกาสตอบแทนพระมหากษัตริย์คุณให้จงได้

การให้อภัยผู้อื่นด้วยจิตใจที่กว้างขวางจะเกิดประโยชน์ทั้งต่อตนเองและต่อผู้อื่น สิ่งที่เราเรียกว่า “ให้อภัยต่อความผิดพลาด” หมายความว่า ยินยอมให้ผู้อื่นมีความผิดพลาด และยินยอมให้แก้ไขความผิดพลาดได้ ใครก็ตามเมื่อเกิดความผิดพลาดขึ้นแล้ว มิได้หมายความว่า เขาผู้นั้นจะต้องผิดพลาดไปชั่วชีวิต หากผู้นั้นเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ ยังไม่ควรถือเอาความผิดเพียงด้านเดียวมาลบเลือนความรู้ความสามารถด้านอื่นๆ ของเขา นี่คือนิยามของผู้มีสติปัญญาอย่างแท้จริง

“ให้อภัยต่อความผิดพลาด” แท้จริงแล้วคือการควบคุมหรือการขจัดอารมณ์ดูหมิ่นดูแคลนต่อคนทำผิดที่ผุดขึ้นภายในใจของเรา ที่สำคัญเป็นการแสดงถึงจิตใจที่กว้างขวางและอุปนิสัยที่อ่อนโยนของคนเรา ผู้ที่สามารถ “ให้อภัยต่อความผิดของผู้อื่น” โดยทั่วไปแล้ว มักจะเป็นผู้ที่มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับคนทั่วไป สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างปรองดองและมีฐานมวลชนที่ดีด้วย ขณะเดียวกัน ผู้คนก็จะชื่นชมและยอมรับเขาเช่นกัน ทั้งนี้เป็นเพราะการให้อภัยต่อความผิดของผู้อื่นไม่ใช่การยอมอ่อนข้อ ไม่ใช่เป็นเพราะขลาดกลัวไร้ความสามารถ หากเป็นความองอาจของผู้ยิ่งใหญ่ที่มีใจกว้างขวาง สามารถรองรับทุกสรรพเรื่องราวไว้ได้

เรื่องเล็กไม่ยอมอดทน จะเสียงานใหญ่

“เรื่องเล็กไม่ยอมอดทน จะส่งผลเสียต่องานใหญ่” ทุกเรื่องราว เราต้องมีความอดทนอดกลั้น และใจกว้างให้อภัย หากแม้แต่เรื่องเล็กก็ทนไม่ได้ แสดงอารมณ์ฉุนเฉียวออกมา ย่อมจะส่งผลเสียต่อเรื่องที่ใหญ่และสำคัญกว่า ในการติดต่อสัมพันธ์กับผู้คนในวงสังคม ความเจ็บช้ำน้ำใจหรือความอับสอสุดที่เกิดขึ้นกับตัวเรา เราต้องเรียนรู้ที่จะกล้ำกลืน ความอดทนอดกลั้นเป็นสิ่งที่แสดงถึงจิตใจที่แน่วแน่และความเยือกเย็นสุขุมของผู้ที่มีการฝึกฝนกล่อมเกลาคตนเองเป็นอย่างดี และเป็นการมองการณ์ไกลโดยยอมหดเพื่อยืด ถอยเพื่อรุกในวันหน้า

นับแต่โบราณมา มีคตินิยมสอนใจมากมายที่ส่งเสริมเชิดชูความอดทนอดกลั้น เช่น “ผู้ที่ยอมเสียเปรียบมีชีวิตยืนยาว ผู้ที่อดทนอดกลั้นอยู่เย็นเป็นสุข” หรือคำว่า “อดกลั้นหนึ่งชั่วยาม กลิ่นลมสงบ ถอยหนึ่งก้าว ท้องฟ้ามหาสมุทรสุดไพศาล” เป็นต้น คตินิยมสอนใจอันโด่งดังมากมายเหล่านี้ แพร่หลายมาเนิ่นนาน และได้รับการพิสูจน์ยืนยันจากชีวิตจริงแล้วทั้งสิ้น

ความอดทนอดกลั้นสามารถทำให้เราอยู่รอดปลอดภัย และสามารถหลบเพื่อยืดถอยเพื่อรุกในวันหน้า ดังนั้น ผู้มีปณิธานทุกคนควรเรียนรู้ฝึกฝนให้เป็นคนที่มีความอดทนอดกลั้น อดทน อดทน และอดทน เพราะความอดทนอดกลั้นทำให้เราสามารถควบคุมอารมณ์ตนเองได้ สามารถเผชิญปัญหาด้วยสติสัมปชัญญะ ไม่ตกอยู่ภายใต้การบงการของผู้ใด

สมัยสามก๊ก ขงเบ้งซึ่งเป็นมหาเสนาบดีของจ๊กก๊ก ได้นำทัพใหญ่ขึ้นเหนือไปโจมตีวุยก๊ก สุมาอี้เป็นแม่ทัพใหญ่ของวุยก๊กใช้อุบายปิดประตูเมืองไม่ออกรบ รับมือขงเบ้งด้วยท่าทีที่ไม่แยแสแม้แต่น้อย สุมาอี้มองสถานการณ์ได้อย่างทะลุปรุโปร่ง รู้ว่ากองทหารของจ๊กก๊กต้องเดินทัพมาไกล กองหลังส่งเสบียงหนุนช่วยไม่ทัน การณ์อย่างแน่นอน เมื่อทำให้การศึกยืดเยื้อนานวัน กองทัพจ๊กก๊กย่อมสิ้นเปลืองกำลังรบและอ่อนแอลง ฝ่ายวุยก๊กจึงต้องอดใจรอคอยจนกว่าโอกาสดีมาถึง แล้วจึงค่อยออกรบรบด้วยซ้ำศึก ซึ่งจะต้องได้รับชัยชนะอย่างแน่นอน

ฝ่ายขงเบ้งเองก็รู้ว่า ฝ่ายได้ฝ่ายเสียของกลศึกสุมาอี้ที่เก็บตัวไม่ยอมออกรบ จึงจัดกำลังทหารไปตะโกนคำทอขวัญทหารของวุยก๊กที่ได้กำแพงเมืองหลายต่อหลายครั้ง หมายจะหลอกล่อให้สุมาอี้เปิดประตูเมืองมาทำศึกขึ้นแตกหักกันให้จงได้ แต่สุมาอี้ยังคงหนักแน่นดุจหินผา ไม่ยอมขยับขับเคลื่อนกำลังทหารแต่อย่างใด ขงเบ้งพยายามใช้วิธีต่างๆ นานา ถึงขั้นจัดคนส่งกล่องใบหนึ่งไปให้สุมาอี้ ภายในกล่องบรรจุข้าวของเครื่องแต่งกายของสตรี ซึ่งมีทั้งเสื้อผ้า หวี และเครื่องประทีน โคมครบชุด นอกจากนี้ยังมีจดหมายแนบไปด้วย 1 ฉบับ ในจดหมายขงเบ้งได้ถากถางสุมาอี้ว่า “ท่านสุมาอี้ฉลาดกลัวไม่กล้าออกรบเช่นนี้ จะแตกต่างอะไรกับอิสตรีเล่า หากท่านเป็นชายชาติตรีที่ยังรู้สำนึกถึงความอับยศอดสู ก็จงนำทหารออกมารบ

กับกองทหารจ๊กก๊ก มิเช่นนั้น ก๊องสวมใส่เสื้อผ้าของอิสรีซุฉนี่เสียเถิด”

“ลูกผู้ชายมาได้หามาไม่ได้” จดหมายของขงเบ้งถูกเหยียดหยามสูมาอี้สารพัด ถึงแม้ได้สร้างความขุ่นเคืองใจแก่สูมาอี้ชั่วขณะหนึ่ง แต่ไม่สามารถทำให้สูมาอี้เปลี่ยนความตั้งใจ สูมาอี้พยายามกล้ำกลืนความเคืองใจภายใน แล้วหันมาปลุกปลอบเหล่าทหารในกองทัพของตนให้สงบนิ่งอยู่กับที่ ทั้งยังพูดคุยกับทหารฝ่ายขงเบ้งที่มาส่งจดหมาย ได้ถามถึงสุขภาพของขงเบ้ง จนรู้ว่าสุขภาพของขงเบ้งทรุดโทรมยิ่งนัก แต่ยังคงชี้นำจัดการเรื่องราวอันใหญ่ในกองทัพทุกวัน เมื่อรู้เช่นนี้แล้ว ทำให้สูมาอี้มีความมั่นใจในยุทธศาสตร์เผ่าเมืองไม่ออกรบของตนยิ่งขึ้น

สองกองทัพต่างฝ่ายต่างตรึงกำลัง ไม่มีฝ่ายใดยอมถอย จนหลายเดือนผ่านไป ในที่สุดขงเบ้งถึงแก่กรรมในกองทัพของตน กองทหารจ๊กก๊กตกที่นั่งมั่งกร ไร้หัวปราศจากผู้นำ จำต้องถอนทัพกลับไปอย่างเงิบเชิบ กองทหารของสูมาอี้ได้รับชัยชนะโดยไม่ต้องออกรบ สมมุติว่าสูมาอี้ไม่อาจอดกลั้นรอรับการสบประมาทที่เกิดขึ้นในช่วงขณะนั้นได้ แล้วนำทหารของตนออกประจัญศึกกับกองทหารจ๊กก๊ก ก็คงจะหลงกลติดกับขงเบ้ง ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นย่อมสุดที่จะคาดคะเนได้

เห็นได้ว่า การอดทนไม่ใช่ความอ่อนแอไร้ความสามารถ ไม่ใช่การจำยอมค้อมหัว ไม่กล้าประกาศ กล้ำกลืนฝืนทนอยู่กับความอับอายขายหน้า แต่เป็นการยอมแบกรับความอับยศอดสูเพื่อบรรลุภารกิจอันยากลำบาก เป็นการรอคอยโอกาสที่จะรุกคืบไปข้างหน้า สรุปแล้วการอดทนเป็นการแสดงถึงความสามารถที่คำนึงถึงส่วนทั้งหมดในวงสังคม การอดทนบางครั้งก็เป็นยาวนานเอกในการแก้ปัญหาต่างๆ ได้ และการใช้ชีวิตอยู่ในสังคมทุกวันนี้ ไม่ว่าจะเป็นการทำงานหรือการดำเนินชีวิตด้านต่างๆ ก็ด้อยมีเรื่องราวที่ไม่เป็นไปตามที่ใจเราปรารถนา ในยามจำเป็น เราต้องควบคุมอารมณ์ของคนให้อยู่ในขอบเขตที่พอเหมาะพอดี อดทนสักหน่อย แล้วจะเกิดผลดี ดังตัวอักษรจีนคำว่า “อดทน 忍” ส่วนบนของอักษรตัวนี้เป็นมิดเล่่มหนึ่ง เมื่อสามารถอดทนในสิ่งที่ผู้อื่นทนไม่ได้ ก็ย่อมสามารถบรรลุในภารกิจที่ผู้อื่นไม่สามารถบรรลุได้

ในการทำงานและการดำเนินชีวิตประจำวัน มีบางคนเป็นคนอารมณ์ร้อนจน

เสียมารยาทต่อผู้อื่น ซึ่งจะทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างกันได้ง่าย ประธานาธิบดีลินคอล์น (Abraham Lincoln) กล่าวว่า “ต้องอดทนต่อคนต่ำช้าที่เรายังไม่อาจต่อกรได้ชั่วขณะหนึ่ง” “อดทน” คือการรอคอยอย่างหนึ่ง เป็นการรอคอยให้โอกาสสุกงอมเพื่อบรรลุงานใหญ่ การอดทนเช่นนี้ ไม่ใช่อุปนิสัยที่อ่อนแอ ไม่ใช่การกล้ำกลืนฝืนทน ยิ่งไม่ใช่การกินน้ำตาต่างข้าว หากเป็นกุศโลบายของผู้ปรารถนาเรื่องที่ยอมถอยเพื่อรุก และเป็นสุดยอดวิธีในการเข้าสังคมอีกด้วย

แน่นอนว่า ความอดทนที่ทางสายกลางส่งเสริมนั้น ย่อมถูกกำกับด้วยขอบเขตที่พอเหมาะพอดี ซึ่งขอบเขตที่ว่านี้คือ จงอย่า “เสียงานใหญ่” อดทนเสียจนเลยเถิด ไม่ต้องสงสัยเลยว่าการปล่อยปละละเลยโดยไร้หลักการ ซึ่งเป็นการฝ่าฝืนแนวคิดแห่งทางสายกลางนั่นเอง ขงจื๊อเห็นว่า การกระทำที่ทำลายระเบียบสังคม ฝ่าฝืนประเพณีปฏิบัติในคัมภีร์โจวหลันั้นเป็นสิ่งที่ไม่ควรอดทน ทศนะดังกล่าวของขงจื๊อได้สะท้อนให้เห็นถึงการอดทนและอดกลั้นอย่างมีขอบเขตในแนวคิดแห่งทางสายกลาง

สรุปได้ว่า บนเส้นทางก้าวไปสู่ความสำเร็จ การเผชิญกับความคลั่งไคล้ในบางช่วงบางตอน ที่ต้องรองรับความอดสูในขณะนั้น เป็นเรื่องที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ ดังนั้น ความอดทนที่ต้องกล้ำกลืนความอดสูไว้ในใจแทบจะกลายเป็นสิ่งที่จำเป็นเพื่อบรรลุจุดประสงค์ สามารถจะอดทนได้หรือไม่ จึงเป็นความแตกต่างระหว่างผู้ยิ่งใหญ่กับคนทั่วไป ความอดทนจึงเป็นศิลปะการเข้าสังคมแขนงหนึ่งที่เรารำเป็นต้องเรียนรู้ฝึกฝน เพื่อให้เรามีความเป็นผู้ใหญ่และเพียบพร้อมสมบูรณ์แบบ

ไม่ทำตัวต่ำต้อย ไม่ยโสโอหัง แต่เสมอภาคเท่าเทียม

พูดให้ถึงแก่นแล้ว การไม่ทำตัวต่ำต้อยและไม่ยโสโอหัง ก็คือการปฏิบัติต่อกันอย่างเสมอภาคเท่าเทียม เมื่อเผชิญกับผู้ที่เหนือกว่า ต้องไม่หวาดหวั่นพินอบพิเทา หากอีกฝ่ายอ่อนแอกว่า ก็ไม่แสดงอาการยโสดูแคลน อันฐานะตำแหน่งย่อมมีสูงต่ำ

แตกต่างกัน วิชาความรู้ก็อาจตื่นลึกไม่เท่ากัน ทว่า คุณค่าของความเป็นคนล้วนเสมอภาคเท่าเทียมกัน

คนเราล้วนต้องการศักดิ์ศรี แต่ในชีวิตจริงกลับมีบุคคลที่ยอมลดศักดิ์ศรีความเป็นคนอย่างไม่ละอายใจ พวกเขาพยายามประจบประแจงผู้ที่เหนือกว่าอย่างเต็มที่ถึงแม้อีกฝ่ายจะปฏิบัติต่อย่ำแย่เท่าที่หยิ่งโสและแสดงมารยาททรามสักปานใดก็ไม่ยี่หระ แต่กับผู้ที่ด้อยกว่า พวกเขากลับดูหมิ่นเหยียดหยาม โดยไม่คำนึงถึงศักดิ์ศรีของอีกฝ่ายเลย การปฏิบัติต่อผู้ที่มีฐานะเหนือกว่าหรือด้อยกว่าด้วยท่าที 2 ชนิดที่แตกต่างกันอย่างสิ้นเชิงเช่นนี้ มิใช่วิสัยของสุภาพชน อีกทั้งเป็นสิ่งที่สุภาพชนรังเกียจชิงชัง

การเคารพต่อกันเป็นการฝึกฝนตนเองและเป็นอุปนิสัยอย่างหนึ่ง ความเคารพนบนอบควรพอเหมาะพอควร ถึงแม้บทที่ต้องแสดงบนเวทีสังคมและฐานะทางสังคมของแต่ละคนจะมีความแตกต่างกัน แต่ทุกคนล้วนต้องการที่จะได้รับการยอมรับนับถือจากผู้อื่น ล้วนต้องการรักษาหน้าตาชื่อเสียงของตนเองไว้ หากคุณมองข้ามข้อเท็จจริงนี้ กล่าวคือ คุณมีความเคารพนบนอบจนล้นเหลือให้บุคคลสำคัญ แต่ทำท่าทีเยิ่นชาปิ่นปึงต่อผู้ที่มิใช่เป็นเพียงตัวประกอบเล็กๆ เช่นนี้แล้ว เป็นธรรมดาที่ศักดิ์ศรีของตัวประกอบเหล่านั้นได้ถูกลบหลู่ ส่วนตัวคุณเองก็จะเกิดภาพลักษณ์ประเภท “จี๋ข้าพลอยพยัก” ในความรู้สึกของผู้อื่น

ผู้คนทั่วไปมักจะให้ความเคารพและยกย่องบุคคลที่ไม่ทำตัวดื้อด้อย ไม่ยโสโอหัง และปฏิบัติต่อกันอย่างเสมอภาคเท่าเทียม ชูชือเป็นนักเขียนผู้ยิ่งใหญ่แห่งยุคของจีน ท่านเคยกล่าวไว้ว่า “ข้าพเจ้าสามารถอยู่เป็นเพื่อนกับเด็กเขียนฮ่องเต้เป็นจอมเทพ และข้าพเจ้าก็สามารถอยู่เป็นเพื่อนกับขอทานผู้ดื้อด้อยแห่งหอเปยเถียนเอวี่ยนได้เช่นกัน” ผู้คนทั่วไปล้วนทราบว่าเป็นเด็กเขียนฮ่องเต้เป็นเทพที่สูงศักดิ์ที่สุดแต่ในสายตาของชูชือแล้ว เด็กเขียนฮ่องเต้มิใช่ผู้ที่สูงส่งจนเอื้อมไม่ถึง ส่วนเล่าขอทานในหอเปยเถียนเอวี่ยนแม้จะมีฐานะดื้อด้อยที่สุดในสังคม แต่ชูชือก็มีได้ถือเหตุดังกล่าวมาดูหมิ่นถ่มถุยแคลนพวกเขา ท่าทีของชูชือที่ไม่ทำตัวดื้อด้อยและไม่ยโสโอหัง ปฏิบัติต่อกันอย่างเสมอภาคเท่าเทียมเช่นนี้ ถือได้ว่าเป็นตัวอย่างอันดีงามของ

ผู้คนทั่วไป

เมื่อมีการติดต่อสัมพันธ์กับผู้อื่น ควรมีท่าทีปกติ ไม่ยินดียินร้ายกับอำนาจวาสนาของผู้ใด สงบมั่นคง และปฏิบัติต่อผู้อื่นด้วยท่าทีที่เคารพอ่อนน้อมในระดับที่พอเหมาะพอควร ไม่ประจบสอพลอนำรังเกียจ จึงเป็นการสอดคล้องกับวิถีแห่งทางสายกลางที่ไม่ทำตัวต่ำด้อย ไม่ยโสโอหังและปฏิบัติต่อกันอย่างเสมอภาคเท่าเทียม

ข้อตรงเป็นบรรทัดฐานในการประพฤติปฏิบัติ มีไหวพริบพลิกแพลงเป็นเส้นทางสู่ชัยชนะ

เมื่งจ้อกล่าวว่ “การไม่ปฏิบัติตามกฎกติกาก็ไม่อาจข้อตรงและพลิกแพลงได้” เป็นการสอนให้เป็นผู้มีความข้อตรงคลุมเคลือที่ชัดเจนของสี่เหลี่ยม ปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณีและยืนหยัดในหลักการของการเป็นมนุษย์ เป็นคนหยิ่งในศักดิ์ศรี ตัวตนภายในและภายนอกเป็นหนึ่งเดียวกัน เป็นคนมีไหวพริบพลิกแพลงเข้าใจชีวิต จัดการสรรพเรื่องราวอย่างสุขุมและละเอียดรอบคอบ มีทั้งความสามารถและประสบการณ์

“ข้อตรงและมีไหวพริบพลิกแพลง” บอกเราว่า การปฏิบัติตัวและการจัดการเรื่องราวต่างๆ ต้องพิถีพิถันด้านเทคนิควิธีการ ทั้งไม่เกินหน้าเกินตาผู้อื่น แต่ก็ไม่ล่าหลังผู้คน ยืนหยัดในหลักการ ขณะเดียวกันก็สามารถยืดหยุ่นปรับตัวได้ดี มีความแจ่มชัดต่อสถานการณ์เฉพาะหน้า จึงรุกหรือถอยได้อิสระตั้งใจ มีฝีมือในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ได้อย่างชำนาญชำนาญ นี่คือวิถีในการปฏิบัติตัวและวิถีสู่ชัยชนะแห่งทางสายกลาง

แก่นแท้ของความข้อตรงและมีไหวพริบพลิกแพลง คือการนำเอา 2 ด้านนี้มาประสานสัมพันธ์กันให้เกิดบทบาทที่ทั้งจำกัดซึ่งกันและกันและขาดเสียด้านหนึ่งด้านใดมิได้ ผู้ใดประพฤติปฏิบัติแบบข้อตรงจนเลยเถิด กลายเป็นเถรตรงตายตัวจำกัดตนอยู่ในเหลี่ยมมุมที่อับจน ก็ไม่พ้นที่ตนเองต้องหัวชนฝาจนหัวร้างข้างแตกอย่างแน่นอน แต่หากใครกลมเกลี้ยงกลิ้งเป็นลูกมะนาว สักแต่เอารัดเอาเปรียบผู้อื่น

ก็ไม่จำเป็นต้องถูกผู้อื่นคัดค้าน แม้แต่ผู้ใกล้ชิดก็ยังตีตัวออกห่าง ดังนั้น จุดสูงสุดของการเป็นคนคือ ภายนอกโอนอ่อนผ่อนตามสภาพการณ์ได้ ส่วนตัวตนภายในเป็นคนซื่อตรง ในใจยึดถือหลักการที่ถูกต้องเป็นบรรทัดฐานในการปฏิบัติ มีความสามารถในการพิจารณา จัดการปัญหาต่างๆ อย่างถูกต้อง จึงเป็นวิถีของความซื่อตรงและมีไหวพริบพลิกแพลงที่แท้จริง

เหลาจื๊อลำว่าว่า “ทนความไม่เป็นธรรมที่เกิดขึ้นกับตนเองได้ จึงจะรักษาตัวรอดปลอดภัย” เมื่อขุนเขาเซียวจียังตระหง่านตั้งยืนยง กลัวไปใยไร้ไม่พิน ให้ความสำคัญซื้อประลองฝีมือกับคู่ต่อสู้ ถือได้ว่าเป็นกลวิธีที่แย้มขอดอย่างหนึ่ง “ยามพญาอินทรีขึ้นนั่ง คลับคล้ายหลับไหล ยามพญาเสือเอื้องย่าง คลับคล้ายล้มป่วย” ผู้ที่ซื่อตรงและมีไหวพริบพลิกแพลงอย่างแท้จริงคือ องค์กรรวมแห่งชาวปัญญาและจิตใจที่อดทนอย่างที่สุด

เมื่อใช้ทฤษฎี “ซื่อตรงและมีไหวพริบพลิกแพลง” จะเอาชนะอุปสรรคขวากหนามต่างๆ ได้เสมอ ไม่ว่าจะเป็นการรุกคืบหรือถอยร่นก็ตาม จะเกิดท่วงท่าที่สุขุมเยือกเย็นเป็นไปตามธรรมชาติ ดังนั้น ในชีวิตประจำวัน ไม่ว่าในวงการค้า แวดวงราชการ การคบเพื่อน ความรัก การหางาน ฯลฯ ใช้เทคนิคในทฤษฎีนี้มาคิดค่อสัมพันธ์กับผู้คน จะส่งผลให้คุณได้รับประโยชน์ในทุกสถานการณ์อย่างแน่นอน

บทที่ 7 สร้างโอกาสในการพัฒนาด้วยหลักทางสายกลาง — หยิบยืมความสามารถและใช้พลังของผู้อื่นมาเป็น ความสามารถและพลังของตน

ภูมิปัญญาแห่งทางสายกลางบอกเราว่า มีภารกิจมากมายที่เราไม่อาจทำได้ เมื่อคิดจะบรรลุภารกิจเหล่านี้ จึงจำเป็นต้องอาศัยเรี่ยวแรงของผู้

อื่นมาร่วมด้วยช่วยกัน นี่คือการสร้างแนวโน้มในการพัฒนาด้วยหลักทางสายกลางอันเป็นเส้นทางที่ต้องผ่านอย่างแน่นอน ดังนั้น ถึงแม้ตัวคุณ จะขาดแคลนกำลังที่ใช้การได้จริงก็ไม่ใช่ไร ขอเพียงคุณเป็นผู้ที่มีมนุษยสัมพันธ์ สันถัดในการใช้ทรัพยากรรอบๆ ตัว คุณย่อมเป็นคนหนึ่งที่สามารถบรรลุงานใหญ่ได้เช่นกัน

ศิลาของภูเขาถูกอื่นสามารถเจียรนัยหยกได้ — หยิบยืมพลังมาใช้

คนผู้หนึ่ง ถึงจะเป็นคนเก่งกาจและมีความสามารถเพียงใด ย่อมไม่อาจบรรลุงานทุกชิ้นโดยลำพังได้ คนผู้หนึ่ง ถึงจะเป็นผู้ที่มีความรู้มากเพียงใด ก็ย่อมไม่อาจรู้หมดทุกสิ่งทุกอย่าง ในทะเลแห่งความรู้ แต่ละคนย่อมมีจุดบอดที่ตนเองไม่รู้ และมีงานบางอย่างที่ตนเองทำไม่ได้ ทว่า ความรู้เฉพาะด้านสามารถเรียนรู้และฝึกฝนได้ และในแต่ละสาขาย่อมมีผู้รู้ที่มีความชำนาญในสาขานั้น จึงไม่จำเป็นและเป็นไปได้ที่คนผู้หนึ่งจะต้องทำเป็นทำได้ในทุกๆ กรณี ขอเพียงมีความเข้าใจและรู้จักหยิบยืมพลังของผู้อื่นมาใช้ ถึงแม้จะเป็นกิจการงานที่ตนเองไม่มีความรู้ไม่มีความชำนาญก็สามารถทำสำเร็จได้เช่นกัน

สวินจ็อกกล่าวว่า “ผู้ที่อาศัยรถและม้ามาช่วย ไม่จำเป็นต้องเป็นผู้ที่วิ่งได้เร็ว แต่เขาสามารถเดินทางไกลนับพันลี้ ผู้ที่อาศัยเรือแพมาช่วย เขาไม่จำเป็นต้องชำนาญทางน้ำ แต่สามารถข้ามแม่น้ำลำคลองได้ อันลักษณะดั้งเดิมของสุภาพชนไม่มีอะไรแตกต่างจากผู้อื่นทั่วไป แต่เนื่องจากสุภาพชนรู้จักอาศัยและใช้สิ่งนอกกายมาช่วยทำ ดังนั้น เขาจึงไม่เหมือนผู้อื่น” “ผู้เป็นสุภาพชนมีลักษณะไม่แตกต่างจากผู้อื่น เพียงแต่สุภาพชนรู้จักอาศัยสิ่งต่างๆ มาช่วย” ซึ่งเป็นภูมิปัญญาแบบตะวันออกของสวินจ็อก

ส่วนชาวตะวันตกก็มีภูมิปัญญาแบบตะวันตกที่เห็นว่า “เหยียบบนบ้ายักษ์(มองได้ไกลกว่า)”

อัลเฟรด สโลน (Alfred Sloan) CEO ของบริษัทรถยนต์ GM (General Motor Corporation) เคยกล่าวว่า “เอาทรัพย์สินของข้าพเจ้าไปได้ แต่บุคลากรของข้าพเจ้าต้องเหลือไว้ แล้วหลังจากนี้ 5 ปี ข้าพเจ้าจะทำให้ทรัพย์สินที่สูญเสียไป หวนคืนมาใหม่” วาทะของสโลนได้สะท้อนอย่างลึกซึ้งถึงความสำคัญในการหิบบีมพลังของผู้อื่นมาใช้

บุคคลที่ประสบความสำเร็จไม่ใช่บุคคลที่รอบรู้รอบจักรวาล แต่คือความสำเร็จของบุคคลเหล่านั้นอยู่ที่พวกเขามีความสามารถในการอาศัยสติปัญญาของผู้อื่นมาบรรลุลสิ่งที่ตนเองต้องการ

เงินหย่งไท่ มหาเศรษฐีชาวจีนได้หัวนกล่าวไว้ดีมากว่า “คนฉลาดบรรลุปเป้าหมายของตนเองด้วยพลังของผู้อื่น คนฉลาดล้วนทำเช่นนี้”

คาร์เนกี (Carnegie) ราชาแห่งวงการเหล็กกล้า เคยเขียนคำจารึกบนป้ายหน้าหลุมฝังศพของตนเองไว้ล่วงหน้าว่า “ผู้ที่นอนหลับสนิทอยู่ ณ ที่นี้ชั่วกาลนานรู้ดีว่าเขาได้ใช้บุคคลที่ดีเด่นยิ่งกว่าตนเองมาดำเนินธุรกิจของตน”

ทางสายกลางไม่นิยมการใช้กำลังบุกโจมตี แต่เห็นว่าควรอาศัยการหิบบีมกำลังมาดำเนินการ ถึงแม้ตัวคุณจะมีกำลังที่เข้มแข็ง แต่อาจมีบางเรื่องที่คุณทำไม่ได้ หรือมีช่องโหว่เล็ดลอดสายตาไปบ้าง และหากลำพังกำลังของคุณเองยังไม่ถึงขั้นที่สามารถแก้ปัญหาเหล่านั้นได้ ยังมีความจำเป็นที่คุณจะต้องอาศัยกำลังของผู้อื่นมาช่วยดำเนินการ เช่นนี้แล้ว ก็เป็นการติดปีกแห่งความสำเร็จให้แก่ตนเองไปบรรลุความใฝ่ฝันของตน

รับเอาข้อดีของผู้อื่นมา แล้วลืมข้อด้อยของเขาเสีย

เมื่อไม่รู้ข้อดีและข้อด้อยของคน ไม่รู้ว่ในข้อดีนั้นมีข้อด้อย และในข้อด้อยนั้นมีข้อดี ย่อมใช้คนไม่เป็น — เว่ยเอวี่ยน

คนแบบเดียวกัน หากมุมมองในการใช้คนของผู้ใช้ต่างกัน จะส่งผลให้บุคลากรไม่สามารถนำเอาความรู้ความสามารถของตนมาแสดงบทบาทได้อย่างเต็มที่ จึงกล่าวกันว่า คนเก่งมีพร้อมแล้ว ยังต้องรู้จักใช้อีกด้วย จึงจะสัมฤทธิ์ผล

ทุกคนล้วนมีทั้งข้อเสียกับข้อดีอยู่ เช่นเดียวกัน ทุกคนล้วนมีทั้งข้อดีกับข้อเด่นอยู่ในตัว ภูมิปัญญาแห่งทางสายกลางบอกเราว่า ไม่ควรถือเอาการมองเพียงมุมเดียวแล้วนำมาครอบคลุมส่วนทั้งหมด ไม่ควรจับจ้องแต่ข้อเสียของผู้อื่น หากเรามองเห็นข้อดีของเขาให้มาก แล้วใช้ความถนัดที่เป็นจุดเด่นของเขามาช่วยเราบรรเทาภารกิจ บนโลกใบนี้ ไม่มีทองบริสุทธิ์ร้อยเปอร์เซ็นต์ฉันใด ผู้ที่เพียบพร้อมสมบูรณ์แบบเต็มร้อยก็ไม่มีฉันนั้น จะมีก็แต่บุพชนเท่านั้น ข้อเรียกร้องที่เข้มงวดแบบไร้ข้อบกพร่องต่อผู้อื่น ย่อมเป็นการเรียกร้องที่สูงเกินจริง เสมือนการแสวงหาหยกที่ไร้รอยตำหนิบนโลกใบนี้ ซึ่งเป็นการเสียแรงเปล่า

หันมามองดูข้อดีของผู้อื่นย่อมดีกว่าการเรียกร้องให้ผู้อื่นไร้ข้อบกพร่อง ในวรรณกรรมเรื่อง สุธงส์จวน สื่อเขียนเป็นนักย่องเบาตัวขยง ชำนาญเรื่องลักเล็กขโมยน้อย หากมองกันในแง่นี้ ไม่ต้องสงสัยเลยว่า ในสายตาของคนทั่วไปสื่อเขียนนั้นต้องเป็น “คนเลว” แต่เพราะความเก่งกาจหาตัวจับยากในเรื่องย่องเบานี้เอง ทำให้สื่อเขียนมีความสามารถเดินเหินบนกำแพงหรือบนหลังคาได้อย่างคล่องแคล่วว่องไว ไม่มีผู้ใดเทียบเท่า

หลังจากสื่อเขียนขึ้นมายู่บนภูเขาเหลียงซานแล้ว จุดเด่นของเขามีโอกาสแสดงบทบาทอย่างเต็มที่ การเคลื่อนไหวทางการทหารครั้งสำคัญหลายต่อหลายครั้ง กุณซื่ออยู่ยังได้มอบหมายภารกิจสำคัญให้สื่อเขียนไปดำเนินการ ทำให้ความถนัดของสื่อเขียนได้รับการส่งเสริมอย่างเต็มที่ จนกลายเป็นบุคคลสำคัญผู้หนึ่งในหมู่ผู้กล้าแห่งเขาเหลียงซาน

ขงจื้อกล่าวว่า “สามคนเดินมา ต้องมีผู้หนึ่งเป็นอาจารย์ของข้าพเจ้า” หมายถึงแต่ละคนล้วนมีด้านที่ควรแก่การศึกษา มีด้านที่เหนือกว่าตัวเรา เราควรเรียนรู้การนำเอาจุดเด่นเหล่านั้นมาช่วยเหลืองานของเรา ไม่ควรอิจฉาริษยา เห็นใครเหนือกว่าตนก็กลัดกลุ้มไม่สบายใจเป็นอันขาด เพราะจะทำให้เราไม่สามารถบรรลุลานใหญ่

ได้

ภายิตจีนที่ว่า “ฉื่อ(ฟูต)มีส่วนที่สั้น ชุ่น(นิว)มีส่วนที่ยาว” หมายถึงคนเราย่อมมีทั้งข้อดีและข้อด้อยอยู่ในตัว (ฉื่อและชุ่นเป็นหน่วยมาตราวัดความยาวของจีน และหน่วยวัดชุ่นจะสั้นที่สุด) เว่ยเอวี่ยนเป็นนักคิดในยุคราชวงศ์ซิง กล่าวไว้ว่า “เมื่อไม่รู้ข้อดีและข้อด้อยของคน ไม่รู้ว่าในข้อดีนั้นมีข้อด้อย และในข้อด้อยนั้นมีข้อดี ย่อมใช้คนไม่เป็น” การนำเอาข้อดีของคนมาใช้ ก่อนอื่นต้องทำความเข้าใจว่าข้อดีที่มีนั้นอยู่ตรงไหน เป็นข้อดีอะไรกันแน่ เช่นนี้จึงจะใช้ประโยชน์จากข้อดีนั้นได้จริง และใช้อย่างเต็มที่ การมีข้อด้อยเล็กน้อยนั้นไม่เป็นไร สิ่งสำคัญคือข้อดีของเขาเป็นสิ่งที่คุณต้องการหรือไม่ และคุณสามารถใช้ข้อดีเหล่านั้นได้หรือไม่

ระหว่างสงครามกลางเมืองในสหรัฐอเมริกา นายพลแกรนท์ (Grant) นายพลที่มีชื่อเสียงโด่งดังคนหนึ่ง และมีความสามารถเป็นเลิศทางการทหาร ขณะเดียวกันเขาก็เป็นนักดื่มตัวฉกาจ แต่สิ่งที่ลินคอล์นมองเห็นจุดเด่นในตัวของแกรนท์คือ ความสามารถของผู้ที่เป็นนายทหารระดับนายพล โดยไม่ถือสาถึงข้อบกพร่องของเขา ลินคอล์นจึงกล้าที่จะใช้งานนายพลแกรนท์อย่างเต็มที่ ในเวลานั้น มีคนมากมายคัดค้านแกรนท์ ซึ่งลินคอล์นได้กล่าวกับผู้คัดค้านว่า “พวกท่านกล่าวว่าแกรนท์มีข้อเสียเป็นคนชอบดื่มเหล้า ซึ่งข้าพเจ้าไม่เคยรู้มาก่อน หากรู้เสียตั้งแต่แรก ข้าพเจ้าจะได้มอบเหล้าดีๆ ให้เขาคืมสักถังหนึ่ง” การเข้ารับตำแหน่งของแกรนท์ มีบทบาทพลิกผันสถานการณ์สงคราม และในที่สุด สงครามกลางเมืองครั้งนี้ได้จบลงโดยฝ่ายเหนือซึ่งนำโดยนายพลแกรนท์เป็นผู้ชนะ สามารถปราบปรามการก่อกบฏของฝ่ายใต้ลงได้อย่างรวดเร็ว

ผู้ที่สามารถค้นพบความสามารถของตนเองและของผู้อื่น อีกทั้งยังนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองเท่ากับได้ค้นพบจุดสำคัญแห่งความสำเร็จเข้าแล้ว ในโลกนี้ไม่มีคนที่เพียบพร้อมสมบูรณ์แบบ และก็ไม่มีคนที่ไร้ประโยชน์ เมื่อคุณมัวแต่สนใจข้อบกพร่องของผู้อื่น โลกนี้ก็จะไม่มีคนที่เปี่ยมประโยชน์ให้ใช้ แต่เมื่อมุ่งความสนใจไปที่ข้อดี ข้อบกพร่องก็ไม่มีความสำคัญสักเท่าไร แล้วสานต่อด้วยการใช้ข้อดีให้เกิดประโยชน์ เช่นนี้แล้ว โลกนี้ก็จะปราศจากคนที่ไร้ประโยชน์ ใช้พลังวังชา

ในตัวเราประมาณ 70% ไปใส่ใจข้อดีของผู้อื่น ส่วนอีก 30% ใช่มองข้อบกพร่อง ผลลัพธ์คือ คุณจะเกิดมุมมองใหม่ๆ กับผู้อื่น ได้อย่างแน่นอน

ผูกมิตรกับผู้ที่มีคุณธรรมความสามารถอย่างกว้างขวาง

ศึกษาลำพังคนเดียว โดดเดี่ยวไว้มิตรร่วมเรียน ความรู้ย่อมตื่นเงิน หูตาคับแคบ
— ขงจื้อ

เมื่อมองดูประวัติศาสตร์ ผู้ยิ่งใหญ่ที่บรรลุนิรโรคิจจนเป็นใหญ่ในแผ่นดินได้นั้น มิมีผู้ใดเลยที่มีโช้วผู้มากฝีมือในการผูกมิตรกับผู้ที่มีคุณธรรมและความสามารถอย่างกว้างขวาง เล่าปี่มีลูกน้องที่มากความสามารถเป็นจำนวนนับไม่ถ้วน มิหนำซ้ำ ครั้งหนึ่งเล่าปี่ยังสบโอกาสได้คนเก่งพร้อมกันถึงสองคนในเวลาเดียวกัน คือขงเบ้งผู้มีความสามารถอย่างกว้างขวาง และบ๊องทงผู้มีความสามารถอย่างกว้างขวาง ลูกน้องของเล่าปี่เป็นยอดฝีมือเกือบทุกคน สามารถแบกรับภารกิจที่หนักหน่วงได้โดยอิสระ ความสำเร็จของเล่าปี่จึงอยู่ที่เขาสามารถผูกมิตรอย่างกว้างขวางกับผู้ที่มีคุณธรรมความสามารถ และสันทัดในการจัดสรรใช้งานพวกเขาได้อย่างเหมาะสมเช่นนี้เอง

จอมจักรพรรดิที่ปรีชาสามารถในประวัติศาสตร์สามารถบุกเบิกศักราชใหม่ แห่งยุคสมัยได้เป็นผลสำเร็จนั้น มิใช่เป็นเพราะความสามารถเฉพาะตัวด้านการศึกสงคราม หรือมีความสามารถปกครองบ้านเมืองให้สงบร่มเย็น แต่เป็นเพราะพวกเขาสันทัดในการรับเอาผู้ที่มีคุณธรรมและความสามารถมาช่วยงานต่างหาก สังคมยุคปัจจุบันเป็นสังคมที่มีความสลับซับซ้อนเป็นอย่างยิ่ง ระบบหลักทางด้านการเมือง เศรษฐกิจและวัฒนธรรมมีความใหญ่โตและพันผูกโยงใยเข้าด้วยกันอย่างซับซ้อน วิทยาศาสตร์เทคโนโลยีที่ทันสมัยและพลังการผลิตล้วนเกิดการพัฒนาอย่างก้าวกระโดด ส่งผลให้ระบบต่างๆ ในสังคมดำรงอยู่ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่ซับซ้อนและไม่หยุดนิ่งเช่นนี้ ผู้ที่ต้องการประสบความสำเร็จ แน่แน่นอนว่า อาศัยเพียงกำลังของตนเองย่อมเป็นไปไม่ได้

แต่ต้องอาศัยการหยิบยืมพลังและสติปัญญาของผู้อื่นมาช่วย

หลี่เจียเฉิงได้เข้าจากคนงานที่ด้อยค่ากลายเป็นมหาเศรษฐีอันดับ 1 ของเกาะฮ่องกง บริษัทนางเจียงอุตสาหกรรมได้พัฒนามาจากโรงงานที่ทรุดโทรมเก่าแก่ในหมู่บ้านบนคอย กลายเป็นบริษัทข้ามชาติที่มีเครือข่ายใหญ่โต ความสำเร็จอันใหญ่หลวงเหล่านี้ เป็นคุณสมบัติที่ได้จากการที่หลี่เจียเฉิงรับเอาผู้มีความรู้ความสามารถมาช่วยงานอันเป็น “วิถีแห่งการใช้คน” นั่นเอง

หลี่เจียเฉิงเองก็กล่าวว่า “การตั้งชื่อบริษัทว่า นางเจียง มาจากเหตุผลที่แม่น้ำนางเจียงได้รองรับลำน้ำสายเล็กสายน้อยเอาไว้ เพราะฉะนั้น ตัวคุณต้องมีจิตใจที่กว้างขวางเหมือนแม่น้ำนางเจียง จึงจะรองรับลำน้ำสายเล็กสายน้อยไว้ได้ และหากปราศจากลำน้ำสายเล็กสายน้อยแล้ว จะมีแม่น้ำนางเจียงได้อย่างไร เมื่อมีจิตใจที่กว้างขวางเช่นนี้ จึงจะไม่เย่อหยิ่งทะนงตัว ไม่คิดว่าตนนั้นเด่นดังกว่าผู้อื่นทุกด้าน มีเพียงยอมรับจุดเด่นของผู้อื่น จึงจะได้รับการช่วยเหลือจากผู้อื่น ซึ่งเป็นเหตุผลที่คนโบราณกล่าวไว้คือ ‘เป็นเพราะรองรับได้ จึงกว้างใหญ่ไพศาล’ หากทุกวันนี้ไม่มีผู้คนมากมายมาทำงานแทนข้าพเจ้า ถึงแม้ข้าพเจ้าจะมีถึงสามเศียรหกกร ยังคงไม่มีปัญหารับมือกับเรื่องราวมากมายก่ายกองได้ ดังนั้น ปมสำคัญที่สุดซึ่งชี้ขาดความสำเร็จในธุรกิจ คือต้องมีคนมาช่วยเหลือคุณและยินดีร่วมงานกับคุณ นี่คือปรัชญาของข้าพเจ้า”

ข้อเท็จจริงมากมายเหลือคณานับบอกเราว่า เมื่อหวังจะสร้างผลงาน ต้องการประสบความสำเร็จ เงื่อนไขเป็นที่ขาดเสียมิได้คือ ข้างกายจะต้องประกอบด้วยผู้มีความคุณธรรมและความรู้ความสามารถจำนวนมากเข้าไว้ ในสมัยโบราณ ตั้งแต่ขุนนางอำมาตย์ขึ้นไปถึงจอมจักรพรรดิ การบรรลุนิติภาวะเป็นใหญ่ในแผ่นดินล้วนต้องอาศัยพลังของผู้อื่นมาช่วย ในยุคปัจจุบัน ความสำเร็จอันรุ่งโรจน์ของบรรดามหาเศรษฐีก็ต้องอาศัยสติปัญญาของผู้อื่นมาช่วยเช่นกัน สำหรับพวกเราชาวบ้านธรรมดาซึ่งต้องเป็นเช่นนั้น ดังนั้น ในยามปกติ จะต้องสนใจถักทอเครือข่ายสายสัมพันธ์ของตนเอง สนใจคบหาสมาคมอย่างกว้างขวางตลอดเวลา เมื่อทำได้เช่นนี้ จึงจะสามารถเตรียมพร้อมสำหรับทรัพยากรที่สำคัญเพื่อผลสำเร็จของคุณ

การใช้คนต้องไม่เคร่งครัดในกรอบ ไม่เข้มงวดหยาบหยาบเกินควร

คนเราทุกคนล้วนมีจุดเด่น ซึ่งเราต้องมองเห็นจุดเด่นของผู้อื่นให้มากและมองจุดด้อยของผู้อื่นแต่น้อย เพราะสิ่งที่เราต้องการมาช่วยเราทำงานคือจุดเด่นของผู้อื่น มิใช่จุดด้อย ดังนั้น ในการมองคน จุดที่ควรพิจารณาให้มากคือข้อดีของเขา มิใช่กรอบกติกาที่ตายตัว นี่คือสิ่งที่เรียกว่า “การใช้คนต้องไม่เคร่งครัดในกรอบ ไม่เข้มงวดหยาบหยาบเกินควร”

“กรอบ” หมายถึงมาตรฐาน การใช้คนต้องมีมาตรฐาน และต้องไม่มีมาตรฐาน ต้องมีมาตรฐานในการใช้คนคือ มีความเหมาะสมกับเราหรือไม่ โดยไม่ถือเอาวุฒิการศึกษาและประสบการณ์การทำงาน หรือชาติกำเนิดจากครอบครัวที่สูงศักดิ์มาเป็นหลักเกณฑ์ การใช้คนโดยไม่มีความมาตรฐานก็คือ ไม่ใช้มาตรฐานที่เป็นความเคยชินเก่าๆ หรือกรอบกติกาที่ตายตัวมาล้อมกรอบผู้ที่มีความสามารถ เพราะหากทำเช่นนั้นจะไม่สามารถเลือกเฟ้นคนเก่งที่เหมาะสมได้ เนื่องจากแต่ละคนมีจุดเด่นที่แตกต่างกัน หากใช้มาตรฐานหนึ่งเดียวมาเป็นเกณฑ์ ย่อมขาดความชอบธรรม ด้วยเหตุนี้ การคัดเลือกบุคลากรจึงต้อง “ไม่เคร่งครัดในกรอบ ยึดถือความสามารถแต่เพียงประการเดียว” เช่นนี้แล้ว จึงจะสามารถรวบรวมบุคคลที่มีความสามารถได้มากมายยิ่งขึ้น

บริษัทที่มีชื่อเสียงในประเทศต่างๆ ส่วนใหญ่ต่างก็มีมาตรฐานการเลือกเฟ้นบุคลากรที่เหมาะสมกับการงานและการพัฒนาของตนเอง เช่น ยักษ์ใหญ่แห่งวงการอาหารฟาสต์ฟู้ด แมคโดนัลด์ การรับสมัครพนักงานของที่นี่ จะคัดเลือกผู้ที่มีความสามารถ “ระดับปานกลาง” โดยมีรูปร่างหน้าตาธรรมดาและมีการศึกษาในระดับทั่วไป ส่วนบริษัทอินเทล คอร์ปอเรชั่น เวลารับสมัครพนักงานซึ่งจัดขึ้นในมหาวิทยาลัย มักคัดเลือกนักศึกษาที่มีคะแนนในวิชาต่างๆ เพียงระดับปานกลาง แต่มากด้วยความคิดสร้างสรรค์ ส่วนบริษัทโตชิบาญี่ปุ่น จะเน้นปริญญาบัตร แต่ไม่ซีซาดด้วยใบปริญญาเพียงอย่างเดียว พยายามผลักดันการใช้คนโดย “ใช้ให้เหมาะสมกับความสามารถ” และ “ผู้งานหนัก” ส่วนพนักงานที่มีใบปริญญาและความสามารถอยู่

ในระดับทั่วไปก็ใช้วิธีเพิ่มแรงกดดันและแรงผลักดัน เพื่อให้พลังที่แฝงอยู่ภายในตัวของพวกเขาได้แสดงออกมา และทำให้ศักยภาพของพวกเขามีโอกาสปรากฏเป็นจริงได้

เปาเจิ้งเป็นนักการเมืองยุคราชวงศ์ซ่งของจีน กล่าวไว้ว่า “กรอบเดิมไม่ทำลายไม่ได้ยอคน” หากมีผู้ที่มีความรู้ความสามารถอยู่ตรงหน้า แต่เนื่องจากไม่สอดคล้องกับกฎกติกาบริษัทที่คร่ำครึทำให้โอกาสที่เกือบจะได้คนเก่งมาช่วยงานต้องพลาดไปต่อหน้าต่อตา เช่นนี้แล้วก็เป็นเรื่องที่น่าเสียดายมาก

เจ้าพ่อแห่งวงการไอที มหาเศรษฐีอันดับ 1 ของโลก บิลล์ เกตส์ (Bill Gates) แม้เป็นบุคคลที่มีชื่อเสียงก้องโลก แต่หากบิลล์ เกตส์ไปสมัครงานตามตลาดนัดแรงงานบางแห่ง รับรองได้เลยว่าบิลล์ เกตส์ จะต้องถูกบริษัทที่รับสมัครงานปฏิเสธอย่างแน่นอน เพราะมาตรฐานของบริษัทบางแห่ง บุคคลที่ได้รับการคัดเลือกอย่างน้อยก็ต้องมีวุฒิการศึกษาในสาขาวิชานั้นๆ จึงจะถือว่าเป็น “บุคลากรที่มีความสามารถ” แต่ที่อเมริกา บิลล์ เกตส์แม้แต่มหาวิทยาลัยก็ยังเรียนไม่จบ หรืออย่างคึกก็เป็นเพียงนักศึกษาที่ต้องออกจากมหาวิทยาลัยก่อนเรียนจบเท่านั้น

ขอเพียงบุคคลนั้นมีความสามารถและให้คุณประโยชน์แก่เราได้ ก็ไม่ต้องวิตกกังวลประการใดอีก

เรามักพูดกันว่า “ทองคำย่อมเปล่งประกาย” แต่หากทองคำนั้นฝังอยู่ใต้ดินไม่สามารถผุดขึ้นมาได้เอง จึงต้องอาศัยผู้ที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านเพื่อการค้นหาทองคำเป็นผู้ขุดขึ้นมา หากเปรียบเทียบบุคคลที่มีความสามารถเป็นทองคำ ผู้สรรหามูลค่ากรก็จะจำเป็นต้องมีสายตาเชี่ยวชาญเฉพาะเพื่อการค้นพบทองคำ ความตาถึงชนิดนี้ไม่มีรูปแบบที่แน่นอน มีหลักการเพียงข้อเดียวคือ บุคลากรผู้นั้นจะต้อง “เหมาะสม” กับตำแหน่งหน้าที่ เช่นนี้จึงจะเป็นการยืมพลังผู้นั้นมาได้อย่างแท้จริง ทำให้สติปัญญาและความสามารถของผู้อื่นได้แสดงออกอย่างเต็มที่ และทำให้เป้าหมายงานบรรลุผล

ประสานความร่วมมือ เป็นประโยชน์ซึ่งกันและกัน

เราต่างรู้ว่า เมื่อเวลาฝูงห่านป่าบินอยู่บนท้องฟ้า จะเรียงแถวเป็นรูปตัววี (v) หรือบินเป็นแถวหน้ากระดาน(—) การบินในลักษณะนี้มีไว้เพื่อแสดงเทคนิคการบินที่สวยงาม หากเป็นเพราะความจำเป็นจากประสบการณ์ที่บินมาช้านาน ฝูงห่านป่าค้นพบว่ารูปแบบการบินเช่นนี้สามารถประหยัดแรงได้มากที่สุด เพราะปีกข้างหนึ่งของห่านป่าที่บินอยู่ด้านหลังสามารถอาศัยแรงลมที่เกิดขึ้นจากแรงกระพือปีกของห่านป่าที่บินอยู่ด้านหน้า ทำให้การออกแรงกระพือปีกของตัวหลังลดน้อยลงเมื่อบินไปได้ระยะเวลาหนึ่ง พวกมันก็จะสับเปลี่ยนตำแหน่งระหว่างด้านซ้ายกับด้านขวาเพื่อให้ปีกที่อยู่อีกด้านก็สามารถลดความเหนื่อยล้าโดยอาศัยแรงลมดังกล่าว

เนื่องจากห่านป่ามีความสามารถเฉพาะตัวที่บินได้เยี่ยมยอดอย่างน่าทึ่ง เวลาบินเกาะกลุ่มเป็นฝูงก็ให้ความร่วมมือกันเป็นอย่างดี เป็นที่น่าชมเชย ปีกทั้งสองข้างของพวกมันเสมือนมีจิตวิญญาณอันมหัศจรรย์ ทำให้พวกมันเกิดท่วงท่าอันผ่อนคลายเป็นธรรมชาติ โผบินบินทะยานได้อย่างคล่องแคล่ว จนกลายเป็นเจ้าแห่งเวหา

แน่นอนว่า ลำพังห่านป่าเพียงตัวเดียวย่อมไม่สามารถบินไปถึงเขตขอบหน้าต่างตอนใต้เพื่อผ่านช่วงฤดูหนาวได้ เนื่องจาก ประการแรก หากบินตามลำพังโดยปราศจากการช่วยเหลือจากห่านป่าตัวอื่น ภายใต้อิทธิพลของระยะเวลาและระยะทาง คาดว่าบินไม่ถึงเขตทางตอนใต้ก็ต้องหันหลังบินกลับ เพราะฤดูหนาวทางตอนเหนือได้ผ่านพ้นไปแล้ว ประการต่อมาคือ ระหว่างทางที่บินลงใต้จะพบอุปสรรคมากมาย เช่น ถูกล่าโดยนายพรานซึ่งเป็นศัตรูโดยธรรมชาติ ส่วนการหาอาหาร การหยุดพักผ่อน ล้วนเป็นปัญหาที่ต้องการความช่วยเหลือจากเพื่อนร่วมฝูงทั้งสิ้น ห่านป่าเพียงตัวเดียวย่อมทำไม่สำเร็จ

การร่วมมือกันในระหว่างทางทำให้เห็นว่า การร่วมมือซึ่งกันและกันเป็นพื้นฐานในการบรรลุถึงเป้าหมาย เมื่ออยู่บนเส้นทางที่สามารถร่วมมือและหยิบยืมพลังให้แก่กันและกัน ย่อมไม่มีแห่งใดที่ไปไม่ถึง และไม่มีเป้าหมายใดที่บรรลุไม่ได้ เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ในความร่วมมือ ต้องปฏิบัติตามแนวคิดพื้นฐานดังนี้

อย่าหัวนัวหัวเมื่อผู้อื่นได้รับผลประโยชน์ สตีเฟ่น อาร์ โควีย์ (Stephen R. Covey) กล่าวว่า “โลกนี้กว้างใหญ่ไพศาลนัก ย่อมมีพื้นที่สำหรับทุกคน สิ่งที่คุณได้รับ ไม่ควรเห็นเป็นสิ่งที่ตนเองสูญเสีย” ผลประโยชน์ที่ผู้อื่นได้ไป มิได้หมายความว่า จะส่งผลให้คุณได้รับน้อยลงหรือไม่ได้รับเลย ตรงกันข้าม คุณอาจได้รับมากขึ้นก็ได้ ดังนั้น เมื่อเราคิดจะทำงานชิ้นหนึ่ง จงอย่ากลัวว่าผู้อื่นจะได้ประโยชน์จากงานชิ้นนั้น ควรคิดแต่เพียงว่ามีประโยชน์ต่อตนเองหรือไม่ก็เพียงพอแล้ว

ในทุกกรณี เมื่อพบเห็นเรื่องของผลประโยชน์ ต้องระงับการจัดสรรปันส่วน เมื่อพบเรื่องของชื่อเสียงหน้าตา ต้องระงับการแบ่งปันความภาคภูมิใจ ความจริง การช่วยเหลือผู้อื่นก็คือการทำให้ตนเองเติบโตเข้มแข็งขึ้น การช่วยเหลือผู้อื่นก็คือการช่วยเหลือตนเอง เป็นการลงทุนระยะยาวให้แก่ตนเอง สิ่งที่คุณได้รับไม่ใช่สิ่งที่ตัวเราสูญเสีย จึงไม่ควรอิจฉาตาร้อนกระสับกระส่ายไม่เป็นสุขเมื่อเห็นผู้อื่นได้รับมากกว่าตนเอง ขอเพียงเราได้รับมากกว่าเดิม ก็ควรพอใจแล้ว ในขณะที่คั้นรณหาผลประโยชน์อยู่นั้น ไม่จำเป็นต้องเสียผลประโยชน์ของตนเองหรือของผู้อื่น ตรงกันข้าม ประสานร่วมมือกัน ให้อีกฝ่ายหนึ่งได้รับผลประโยชน์ส่วนหนึ่ง เช่นนี้จึงจะมีการตอบแทนให้คุณในวันข้างหน้า ทั้งนี้ทั้งนั้น บนโลกใบนี้ แต่ละคนล้วนคิดแตกต่างกัน ต่างมีคุณสมบัติ มีทักษะ มีความสามารถและมีจุดเด่นจุดด้อยเฉพาะตัวที่ไม่เหมือนกัน วันนี้คุณได้ช่วยเหลือผู้อื่นในเรื่องนี้ วันหน้าคุณก็อาจได้รับการช่วยเหลือจากผู้อื่นในเรื่องอื่นๆ เช่นกัน ดังนั้น การกระทำที่คุณไปคล้อยตามเป็นการช่วยเหลือผู้อื่น ความเป็นจริงแล้ว เป็นการช่วยเหลือตัวคุณเองต่างหาก

ไม่ต้องสงสัยเลยว่า ความร่วมมือเป็นวิธีที่มีประสิทธิภาพที่สุดในการยืมพลังวิธีนี้สามารถเสริมข้อได้เปรียบของทั้งสองฝ่าย ทำให้ขีดความสามารถของแต่ละฝ่ายทวีสูงขึ้น และสร้างผลประโยชน์ได้มากมาย หากร่วมมือทำขนมเค้กให้ก้อนใหญ่ขึ้น ทั้งสองฝ่ายลิ้มรสเค้กชิ้นใหญ่ด้วยกัน ย่อมได้ประโยชน์มากกว่าชิมเค้กชิ้นเล็กของตนเองตามลำพัง

ผู้มีคุณธรรมไม่เดี๋ยวตาย ย่อมมีผู้คนติดต่อคบหา

ขงจื๊อลำว่าว่า “ผู้มีคุณธรรม จะไม่รู้สึกโดดเดี่ยว”

อันทรัพย์สมบัติ ฐานะตำแหน่งและชื่อเสียงเกียรติยศ หากได้มาด้วยการยกระดับจริยธรรมและการอบรมฝึกฝนตนเอง ก็จะเป็นเช่นต้นไม้ใบหญ้าที่งอกงามอยู่เต็มท้องทุ่ง ย่อมจะเติบโตใหญ่สืบเนื่องตามธรรมชาติตลอดไป หากแลกมาด้วยการสร้างผลงาน ก็จะเป็นเช่นต้นไม้ใบหญ้าที่ปลูกอยู่ในกระถาง ซึ่งเมื่อเกิดการโยกย้ายเปลี่ยนแปลง ก็อาจเจริญงอกงามหรือเหี่ยวแห้งเฉาตายไปก็ได้ หากได้มาด้วยเล่ห์เหลี่ยมคดโกงหรืออาศัยอำนาจปาเถื่อน ก็จะเป็นเช่นต้นไม้ใบหญ้าที่ปลูกอยู่ในแจกัน เนื่องด้วยไม่มีรากเหง้า ย่อมต้องเหี่ยวแห้งเฉาตายในเร็ววัน

คุณธรรมเป็นบรรทัดฐานในการประพฤติปฏิบัติ เป็นฐานรากของการก่อร่างสร้างตัว เป็นที่มาและเป็นหัวใจสำคัญของความสามารถของบุคคลหนึ่ง

โบราณกล่าวว่า “กล้วยไม้กำเนิดในป่าลึก มิเป็นเพราะไร้ผู้คนแล้วจะสิ้นหอมสุภาพชนปลูกฝังคุณธรรม มิเป็นเพราะยากจนแล้วจะเสื่อมธรรม”

ทัศนคติทั้งกาลสมัยก่อนและสมัยนี้ ทั้งของจีนและนานาประเทศ ผู้ทำงานใหญ่ได้สำเร็จล้วนยึดถือมาตรฐานแห่งคุณธรรมเข้าร่วมภารกิจทางประวัติศาสตร์เพื่อให้คุณค่าของชีวิตได้ปรากฏ สำหรับคนโบราณต่างก็เชิดชูคุณธรรม การสร้างคุณูปการและการรักษาคำพูด เป็นอุดมคติสูงสุดของชีวิต ซึ่งใน 3 ประการนี้ อันดับแรกคือ การเชิดชูคุณธรรม

เดินตามทางสายกลาง เลือกคบเพื่อนดี

ขงจื๊อลำว่าว่า “เพื่อนดีมี 3 แบบ เพื่อนเลวก็มี 3 แบบ” คบเพื่อนที่เป็นคนซื่อตรง รู้จักให้อภัยและมีความรู้ความสามารถ ก็จะเกิดประโยชน์ คบเพื่อนที่เป็นคนประพฤติมิชอบ ประจบสอพลอ ปากหวานแต่ไม่จริงใจ ก็จะเกิดความเสียหาย

การเลือกคบเพื่อนเป็นเรื่องที่สำคัญอย่างยิ่งต่อชีวิตของเรา คบเพื่อนดี จะผลัก

ดันให้คุณก้าวหน้า เวลาที่คุณตกอยู่ในภาวะยากลำบาก เพื่อนดีจะช่วยเหลืออย่างสุดกำลังความสามารถ ตรงกันข้าม คบเพื่อนเลว จะทำให้คุณตกต่ำ เมื่อคุณตกอยู่ในภาวะยากลำบาก เพื่อนเลวจะซ้ำเติม ทำให้ความลำบากเพิ่มมากขึ้น ดังนั้น จงเดินตามทางสายกลางในการเลือกคบเพื่อน มีสายดาที่แจ่มกระจ่างในการจำแนกเพื่อนดีและเพื่อนเลว อย่าหลงคิดว่าผู้ที่ใกล้ชิดเราล้วนเป็นเพื่อนดี ส่วนผู้ที่เหินห่างเราล้วนเป็นเพื่อนเลว

เพื่อนบางคน ขามที่ผู้อื่นเป็นประโยชน์ต่อตัวเขาหรือไม่มีผลเสียแต่อย่างใด ก็จะมีทัศนคติเรียกขานเป็นพี่เป็นน้องกัน แต่เมื่อถึงยามที่ผู้อื่นทำให้เขาเสียประโยชน์ เขาก็จะตีหน้าขึงเข้าใส่ทันที เห็นแก่ผลประโยชน์จนหลงลืมคุณธรรม ถือผลประโยชน์เป็นใหญ่เพียงอย่างเดียว ทำได้แม้กระทั่งเนรคุณต่อผู้มีพระคุณ

“ทางไกลรู้แรงม้า กาลนานช้ำรู้ใจคน” จากการไปมาหาสู่และการสังเกตในระยะยาว ก็จะชี้ขาดได้ว่าบุคคลนั้นเป็นเพื่อนแท้หรือมิตรเทียม โดยทั่วไป ผู้ที่ชอบมาเอาอกเอาใจ พูดแต่คำหวานระรื่นหู และมักจะพูดตามใจเราอยู่เสมอ คนจำพวกนี้ต้องระแวงระวังให้ดี มีความเป็นไปได้ที่พวกเขาอาจอยู่ในฐานะที่ต่ำกว่าคุณ หรือมุ่งหมายอยากได้อะไรจากคุณ จึงทำเป็นประจบประแจงเอาใจคุณ สำหรับผู้ที่ยังไม่ถ้อยสนิทกัน อย่าใช้ “ท่าทีที่เขาปฏิบัติต่อคุณ” มาเป็นมาตรฐานในการพิจารณาเพียงประการเดียว ต้องสังเกตให้ดีว่าเขาปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างไรบ้าง โดยเฉพาะปฏิบัติต่อผู้ที่มีฐานะต่ำต้อยกว่า

สรุปได้ว่า ในระหว่างที่คบกันเป็นเพื่อนทางที่ดีควรรักษาระยะห่างที่เหมาะสมก่อน โดยสามารถสังเกตการกระทำ การพูดจา เพื่อนำมาเป็นเหตุปัจจัยในการวินิจฉัยชี้ขาดว่าผู้ที่เราคบนั้นมีคุณสมบัติอย่างไร เป็นคนแบบไหน ส่วนเราก็อ่าเพ่งเปิดเผยเรื่องของตนเองจนหมดสิ้น รองนกว่าสามารถวินิจฉัยได้ว่าผู้ที่คบอยู่นี้สามารถเป็นเพื่อนที่ดีของเราได้ จึงค่อยกำหนดความสัมพันธ์ขั้นต่อไป วิธีนี้จึงเหมาะสมและปลอดภัย

บทที่ 8 เป็นสุขด้วยทางสายกลาง — สุขแต่ไม่มัวเมา ทุกข์แต่ไม่โศกเศร้า

แต่ละคนล้วนมีจุดยืนของตนเอง จุดเริ่มต้นของความสุขก็คือจุดยืนของคุณ การมีความสุขและการใช้ความสุขของคนผู้หนึ่ง ไม่อาจมีมากมายเรียกร้องจนเกินขีดความสามารถของตนเอง ขณะเดียวกันก็ไม่อาจใช้ความโลภโมโหสิ้น เห็นแก่ผลประโยชน์เฉพาะหน้า ละทิ้งผลประโยชน์ระยะยาวที่ใหญ่ยิ่งกว่า คนเราต้องรู้จักพอเพียง ต้องรู้จักรักษาความสมดุลของร่างกายและจิตใจ รู้จักควบคุมแรงปรารถนาของตนเอง และรู้จักเป็นสุขเท่าที่ตนเองสามารถมีได้

พอใจในสิ่งที่ เป็น ทำในสิ่งที่ควร และรู้จักพอ จึงเป็นสุข

ดำเนินกิจการงานโดยอิงตามสถานภาพที่เป็นปกติของตน ไม่ดำเนินกล่าวโทษผู้อื่นหรือตนเอง ไม่ตัดพ้อต่อว่าผู้อื่นหรือตนเอง สรุปความแล้วคือ ดำเนินกิจการงานต่างๆ โดยอิงตามสถานภาพของตนเอง และตามสภาพความเป็นจริง ไม่ดูถูกตนเองหรือทะเยอทะยานเกินตัว ไม่โทษทั้งฟ้า ดินหรือคน ซึ่งเป็นแง่คิดที่แบบฉบับไม่ต่างจากคำพูดทั่วไปว่า “รู้จักพอก่อนสุขทุกสถาน”

คนผู้หนึ่งเริ่มจากมุมที่ตนเองเป็น นำไปชั่งดวงสิ่งที่ตนเองได้ และรู้จักพอ เขาก็จะเป็นสุขอยู่เสมอ หากใช้ความรู้จักพอมานิยามสิ่งที่ตนเองได้ ก็จะรู้สึกปีติยินดี อาร์เทอร์ โชเพนเฮาร์ (Arthur Schopenhauer) นักปรัชญาชาวเยอรมัน เตือนสติเราว่า “น้อยนักที่เราจะพิจารณาว่าตนเองได้ครอบครองในสิ่งใดแล้ว แต่มักจะครุ่นคิดเพียง

ว่าตนเองขาดแคลนในสิ่งใด” การรู้จักพึงพอใจเป็นความสุขที่แท้จริง หากละทิ้งกิเลสที่มาล่อตาล่อใจ ระวังความอยากได้ใคร่มี ปลูกปลอบจิตใจที่กระสับกระส่ายให้สงบลง แล้วพิจารณาทุกสิ่งทุกอย่างด้วยจิตที่รู้จักพอ ความสุขก็จะบังเกิดขึ้นเอง

แต่ละวัน เราต่างก็พยายามไขว่คว้าให้ได้มากยิ่งขึ้น ในความเป็นจริง พวกเราต่างก็ครอบครองมากอยู่แล้ว เพียงเพราะไม่รู้จักพอเสียที จึงทำให้คนเราละเลยสิ่งที่ได้ครอบครองแล้วกระหายใคร่ได้สิ่งที่ยังไม่เคยมี นักปราชญ์ท่านหนึ่งเคยเขียนว่า “อย่ามีชีวิตเพื่อความสะดวกที่ตนเองไม่มี ต้องมีชีวิตเพื่อความยินดีที่ตนเองมีอยู่”

เอพิคิวรัส (Epicurus) นักปรัชญากรีกโบราณ มีคำพูดหนึ่งซึ่งเป็นที่ชื่นชอบของคนทั่วไป ท่านกล่าวว่า “ผู้ที่มีฐานะปานกลางเป็นสุขที่สุด” นับแต่โบราณกาลมาจนถึงปัจจุบัน คำพูดของเอพิคิวรัสค่อนข้างสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงยากจนขึ้นแค้นเกินไป ไม่มีหลักประกันในปัจจัยพื้นฐานของชีวิต การดำรงชีพยอมยากลำบากแน่นอน ร่ำรวยเกินไป แม้ไม่ถึงขั้นอกสั่นขวัญผวาทั้งวันทั้งคืน แต่การเฝ้าสมบัติก็ไฉว่เป็นเรื่องง่ายคาย ดูแล้วน่าจะเป็น “ทางสายกลาง” ที่ค่อนข้างเหมาะสมกว่า การจะเป็นสุขได้อย่างจริงแท้ จึงอยู่ที่ตัวเราเองต้องรู้จักพอ รู้จักพึงพอใจในสิ่งที่มี

การสูญเสียเพียงเล็กน้อยพึงลิ้มเลือน พึงมีปณิธานมุ่งมั่นในผลสำเร็จอันยิ่งใหญ่

อย่าใส่ใจกับความพ่ายแพ้เพียงเล็กน้อยที่อุบัติขึ้น หากต้องตั้งความหวังไว้กับผลสำเร็จที่ใหญ่กว่า จะเผชิญหน้ากับความพ่ายแพ้อย่างไร เป็นปมสำคัญที่เราจะเอาชนะความพ่ายแพ้ได้หรือไม่ บางคนถึงกับโกรธเป็นฟืนเป็นไฟกับเรื่องเล็กๆ ที่เกิดขึ้น กระทั่งคำดิ่งลงไปในบาดแผลอันน้อยนิดนั้นจนไม่อาจถอนตัวออกจากความเจ็บปวดนั้นได้ ผลก็คือหมดความใส่ใจห่วงโซ่สำคัญที่ควรสนใจ จนนำไปสู่ความปราชัยครั้งใหญ่ในที่สุด แต่บางคนไม่ยี่หระกับความเจ็บปวดอันมาจากความพ่ายแพ้เพียงเล็กน้อย ยังคงหัวเราะขมออกเป็นอันจบเรื่อง แล้วหันไปเผชิญหน้ากับ

ปัญหาที่ใหญ่กว่าด้วยจิตใจที่ปลอดโปร่ง ในที่สุดก็สามารถบรรลุนานใหญ่ขึ้นได้สำเร็จ

ในสมัยราชวงศ์ฮั่น มีชายผู้หนึ่งชื่อเมิ่งหมิ่น แบกขวดดินเผาใบใหญ่ใบหนึ่งไว้บนหลัง ขณะกำลังเร่งเดินทาง เกิดพลั้งพลาดทำให้ขวดใหญ่ใบนั้นร่วงตกลงพื้นแตกละเอียด แต่เมิ่งหมิ่นยังคงรุดหน้าต่อไป ไม่เหลียวหลังดูแม้แต่บ่อย เมื่อมีคนถามเขา เหตุใดไม่เหลียวดู เขาตอบกลับไ้ว่า ไหนๆ ขวดก็แตกไปแล้ว ดูแล้วจะมีอะไรดีขึ้นเล่า คนเช่นนี้ช่างเปิดเผยและเรียบง่ายดีแท้

ความพ่ายแพ้ แม้ทำให้รู้สึกไม่สบายใจ แต่หากเรารู้จักแปรเปลี่ยนความพ่ายแพ้ให้เป็นแรงผลักดันตัวเราได้ ความพ่ายแพ้นั้นครั้งไม่ถวนที่สะสมขึ้นมากก็จะกลายเป็นขั้นบันไดให้เราก้าวไปสู่ความสำเร็จ ดังสังขธรรม “ความพ่ายแพ้เป็นแม่บทแห่งความสำเร็จ” สรุปความคือ ความพ่ายแพ้เล็กน้อยไม่เป็นไร อย่ามัวเสียพลังกับเรื่องเล็กน้อย หากควรใส่ใจจัดสรรพลังกับเรื่องใหญ่ ตระเตรียมความพร้อมเพื่อความสำเริงที่ยิ่งใหญ่กว่า

อยากได้ใครมีเงินทอง พึงอยู่ในขอบเขต ได้เงินด้วยวิถีทางที่ถูกต้อง

เงินทองเป็นของนอกกาย ทุกคนต่างก็พูดเช่นนั้น แต่มีใครยอมหยุดยั้งการแสวงหาเงินทอง

ทัศนคติต่อทรัพย์สินเงินทอง ควรเป็นไปในหลักทางสายกลาง กล่าวคือ แม้ชมชอบทรัพย์สินเงินทอง แต่การไม่ละโมภและวางเฉยจะทำให้ชีวิตเป็นไปอย่างเปิดเผยและเรียบง่าย

นัยหนึ่งของเงินทองเป็นสัญลักษณ์ของความมั่งมี สำหรับสุขภาพแล้ว เงินทองจะต้องได้มาด้วยวิถีทางที่ถูกต้อง สร้างความมั่งคั่งด้วยอาชีพสุจริต ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่สมควรตำหนิ หากยังสมควรยกย่องสรรเสริญอีกด้วย ไม่ละโมภ ไม่สุญสินิคุณธรรมเพียงเพราะความฟุ้งใฝ่ในเงินทอง ทรัพย์สินเงินทองที่หามาได้ในลักษณะนี้ จึงอบอวลด้วยกลิ่นอายของความเป็นมนุษย์ มีคุณค่าควรแก่การแสวงหาเพื่อ

ความเป็นสุข มีอิสระเสรี มีอารยะและความก้าวหน้า นักปราชญ์กล่าวว่า “อันเงินทองนั้นปราศจากความมีเหตุผล มันเป็นได้ทั้งภัยพิบัติอันใหญ่หลวงและเทพเจ้าแห่งโชคลาภ เป็นทั้งกล่องแพนโดราที่ชั่วร้ายและเป็นหีบมหาสมบัติที่สุขสันต์”

ทรัพย์สินเงินทองโดยตัวเองไม่มีความชั่วร้าย แต่เป็นเพราะถูกห่อหุ้มด้วยเสื้อคลุมที่แตกต่างกัน คนโลกทำให้เงินทองกลายเป็นบ่อเกิดแห่งความชั่วร้าย ผู้ที่รู้จักควบคุมตนเอง สามารถทำให้เงินทองกลายเป็นกองล้อชีวิตที่เปี่ยมสุข

ในสมัยโบราณ ถาวงกง(ฟานหลี่) เป็นพ่อค้าวานิชย์ที่เก่งมาก ทำมาค้าขึ้น ร่ำรวยมหาศาล ถาวงกงใช้เงินไปในการช่วยเหลือคนยากไร้ ยังใช้เงินทองยังไหลมาเทมา เงินทองยังกระจายออกไปยังกลับมารวมกันอีก มีลูกหลานสืบเนื่องหลายต่อหลายรุ่นไม่เคยยากจนขาดสนเงินทองเลย ชมชอบเงินทองแต่ไม่โลภมาก มั่งมีเงินทองแต่ไม่ทำตัวเป็นปูโสมเผ่าทรัพย์ เช่นนี้จึงจะเป็นวิธีที่ดีที่สุดในการใช้สอยทรัพย์สินเงินทอง

อดีตประธานาธิบดีอเมริกา แฟรงคลิน ดี รูสเวลท์ (Franklin D. Roosevelt) กล่าวว่า “ข้าพเจ้าเชื่อมั่นอย่างยิ่งว่า ความมั่งคั่งร่ำรวยที่เกิดขึ้นจากสติปัญญาและความขยันขันแข็งในการทำงาน เป็นสิ่งที่สุจริตถูกต้อง แต่ก็ต้องระลึกเสมอว่า ต้องใจกว้างรู้จักแบ่งปันให้ผู้อื่นมีส่วนร่วมในความมั่งคั่งร่ำรวยนั้นด้วย สำหรับตนเองจะมีก็เพียงความไม่ยินดีร้ายและถอยห่างออกมา” นี่ก็ความสุขอย่างหนึ่งของชีวิต หากเงินเป็น ได้เงินด้วยวิถีทางที่ถูกต้อง ยินดีแบ่งปัน ไม่ตระหนี่ถี่เหนียว จึงเป็นทัศนคติเกี่ยวกับทรัพย์สินเงินทองที่ทางสายกลางส่งเสริม

แต่ทางสายกลางไม่ส่งเสริมแนวคิดที่ยินยอมทุกขันธ์อยู่กับความยากไร้ หรือตกเป็นทาสของเงินตรา ต้องรู้จักหาเงินอย่างถูกต้องตามทำนองคลองธรรม และใช้เงินอย่างเป็นวิทยาศาสตร์ ได้เงินมาด้วยวิถีทางที่ถูกต้องและใช้เงินอย่างรู้ขอบเขตที่ถูกที่ควร ให้เงินตราสนองสุข ไม่เสียผู้เสียคนเพราะเงินตรา

ฟุ่มเฟือยเป็นมหาอภัยศ ประหยัดเป็นมหาคุณธรรม

ย้อนมองในประวัติศาสตร์ ประเทศชาติและครอบครัวที่เจริญรุ่งเรืองขึ้นได้
เนื่องมาจากความขยันขันแข็งและประหยัดมัธยัสถ์ทั้งสิ้น เป็นสิ่งที่ถูกต้องดีงาม หาก
มิเป็นไปตามนี้ ก็เป็นการไม่ถูกต้องดีงาม ———— เจิงกั๋วฟาน

สิ่งที่เรียกว่าเป็นการฟุ่มเฟือย ก็คือใช้จ่ายเงินทองอย่างสุรุ่ยสุร่ายไปกับสิ่งที่ไม่
จำเป็น ถือได้ว่าเป็นการสิ้นเปลืองอย่างสิ้นเชิง

“ฟุ่มเฟือยเป็นมหาอภัยศ ประหยัดเป็นมหาคุณธรรม” คำเน้นชีวิตอย่าง
ประหยัดมัธยัสถ์และเรียบง่ายเป็นสิ่งที่วิถีแห่งทางสายกลางสรรเสริญตลอดมา
ขงจื๊อเห็นว่า เมื่อใดที่คนเราเห็นดีเห็นงามในเรื่องการประหยัดมัธยัสถ์ ถือการ
ประหยัดมัธยัสถ์เป็นสิ่งมีเกียรติ เมื่อนั้นก็จะเกิดจิตสำนึกที่จะควบคุมแรงปรารถนา
ที่เติบโตอย่างไร้ขีดจำกัด ทำให้การควบคุมตนเองสามารถเป็นจริงขึ้นได้ ไม่ปล่อย
ปละตนเองไปกับชีวิตที่ฟุ้งเฟ้อตามอำเภอใจ มุ่งความสนใจให้กับการบุกเบิกธุรกิจ
และแสวงหาความสำเร็จ “ย้อนมองประวัติศาสตร์ ประเทศชาติและครอบครัวที่มี
คุณธรรมและความสามารถในอดีต ประสบความสำเร็จด้วยความขยันขันแข็งและ
ความประหยัดมัธยัสถ์ ล้มเหลวด้วยเหตุฟุ้งเฟ้อฟุ่มเฟือย” คำคมเตือนสติผู้คนของ
หลี่ซางอันนักกวีสมัยราชวงศ์ถังได้บอกเล่าถึงเหตุผลฐานในการประสบความสำเร็จ
หรือล้มเหลว ตั้งแต่เล็กที่สุดคือคนๆ เดียว กลางคือครอบครัว และใหญ่คือประเทศ-
ชาติ ล้วนเป็นเช่นนั้น

ความขยันขันแข็งและประหยัดมัธยัสถ์ตั้งอยู่บน “ความขยัน” กับ “การ
ประหยัด” ที่ประสานรวมกัน มีแต่ขยันขันแข็งเท่านั้นจึงจะสร้างดอกผลได้ มีแต่
ประหยัดมัธยัสถ์เท่านั้นจึงจะทะนุถนอมดอกผลแห่งแรงงานได้ เมื่อนำสองสิ่งนี้มา
รวมกัน ดอกผลที่สร้างขึ้นโดยบุคคลหนึ่งก็จะสะสมเพิ่มพูนขึ้น สังคมจึงเกิดการ
พัฒนาก้าวหน้า

ความประหยัดมัธยัสถ์อย่างชาญฉลาด ในบางครั้งก็เพื่อจุดประสงค์ในการใช้

จ่ายอย่างใจกว้าง การประหยัคมัธยัสถ์จึงสมควรอธิบายว่า “วิธีใช้เงิน” เราควรใช้เงินให้เหมาะสมที่สุด เกิดประสิทธิภาพที่สุด เช่นนี้จึงจะเป็นการประหยัคมัธยัสถ์ที่แท้จริง

ค้นพบความสมดุลระหว่างเงินทองกับชีวิต

เพื่อการดำรงชีพที่ดียิ่งขึ้น การไฝหาเงินทองเป็นเรื่องที่ไม่น่าตำหนิตึงประการใด หากช่องทางในการหาเงินนั้นสุจริต ถูกต้อง แต่หากเปลี่ยนทัศนคติจากการหาเงินมาเป็นความละโมภในเงินทอง ก็จะกลายเป็นภาระหนักของชีวิต แม้กระทั่งทำให้เราสูญเสียอิสรภาพ

บางครั้ง ทรัพย์สินเงินทองก็ใช้ว่าจะนำความสุขมาให้เราไปเสียทุกเรื่อง บางทีก็อาจทำให้เรายุ่งยากลำบากใจก็เป็นได้ ชั่วชีวิตหนึ่งของคนเรา สิ่งทีก่อความทุกข์ทรมานให้เรา ไม่แน่ว่าจะเป็นเพราะความยากจนเท่านั้น อาจมาจากความละโมภก็เป็นได้

ครั้งหนึ่ง พระราชินีอังกฤษเสด็จทอดพระเนตรหอดาราศาสตร์กรีนวิช (Greenwich Observatory) เมื่อพระนางทรงทราบ ว่า นักดาราศาสตร์เจมส์ แบรดเลย์ (James Bradley) ผู้อำนวยการหอดาราศาสตร์แห่งนี้ มีอัตราเงินเดือนในตำแหน่งที่ต่ำมาก พระนางจึงมีพระประสงค์เพิ่มเงินเดือนให้สูงขึ้น เมื่อเจมส์ แบรดเลย์ ทราบข่าวนี้แล้ว ได้ทูลทัดทานพระนางว่า “เมื่อใดที่ตำแหน่งนี้ได้รับค่าตอบแทนอย่างมากมาย ในภายหน้า ผู้ที่มาทำงานในหอดาราศาสตร์แห่งนี้ ก็จะไม่ใช่นักดาราศาสตร์อีกต่อไป”

ทำงานเพื่อเงิน เป็นเรื่องที่ทารุณมาก หากมีความเป็นไปได้ จงอย่าปล่อยให้เงินบงการชีวิตของคุณเลย

อย่าด่วนเป็นปลื้มกับชื่อเสียงเกียรติยศ

มีชื่อเสียงเกียรติยศตั้งแต่เนิ่นๆ ย่อมเป็นเรื่องน่ายินดี แต่หากด่วนลำพองใจก็อาจต้องเหน็ดเหนื่อยเพราะชื่อเสียงเกียรติยศ ไม่ว่าเรื่องราวอันใดล้วนต้องมีขอบเขต นี่ก็แก่นแท้ของแนวคิดแห่งทางสายกลาง หากจมปลักอยู่กับชื่อเสียงเกียรติยศทั้งวันทั้งคืน นอกจากกระทบต่องานประจำวันแล้ว ยังทำให้เกิดอารมณ์ลุ่มหลงพึงพอใจในตนเอง ประเมินตนเองสูงเกินจริง อาจถึงกับขยับยับด้วยคำตอบแทนที่ต้องจ่ายออกไปเพราะสิ่งเหล่านี้

คนผู้หนึ่งแม้จะได้รับชื่อเสียงเกียรติยศ และเกิดผลดีตามมาอย่างมากมาย ก็ไม่ควรนำมาใช้ก่อนเวลาอันควร สมควรสงวนท่าทีที่เป็นปกติ ไม่ทำตัวเด่นดัง แม้ในขณะนั้นจะรู้สึกมีหน้ามีตา มีความสุข แต่เหตุปัจจัยด้านเลวร้ายกำลังก่อตัวขึ้นด้วย มิชามินานก็คงต้องจ่ายค่าตอบแทนให้กับเจ้าตัวร้ายนี้ การเสพความสุขจากชื่อเสียงเกียรติยศเร็วเกินควร จึงไม่แน่ว่าจะเป็นเรื่องดี ดังนั้น ในยามที่ประสบความสำเร็จต้องคงท่าทีที่เป็นปกติ อย่าทำตัวเด่นดังเป็นอันขาด

ด้วยเหตุนี้ จึงต้องวางตนในวิถีแห่งทางสายกลาง ไม่ด่วนนำเอาชื่อเสียงเกียรติยศมาเสพใช้ก่อนเวลาอันควร รอจนกว่าจะถึงเวลาที่จะได้ใช้อย่างครบถ้วนบริบูรณ์ จึงจะนำออกมาใช้ ดังเช่นเหล่าที่บ่มมานานปี จึงเข้มข้นทั้งรสชาติและกลิ่นอันหอมหวาน

มีขีดจำกัดกับการทำงานแบบหามรุ่งหามค่ำ ความพอใจจึงเต็มเปี่ยม

เรามักกล่าวกันว่า ทำงานและพักผ่อนต้องสมดุลกัน คำคมของเลนิน (Lenin) ที่กล่าวไว้ว่า “พักผ่อนเพื่อทำงานได้ดียิ่งขึ้น” ผู้ที่มีความเข้าใจในแนวคิดทางสายกลาง จะสามารถแยกแยะและจัดสรรเวลาทำงานกับเวลาพักผ่อนของตนเองได้อย่างสมดุลสมผล เวลาทำงาน จะทำอย่างกระตือรือร้นและรับผิดชอบ เวลาพักผ่อน ก็ จะพักผ่อนอย่างสงบไร้กังวล บุคคลเช่นนี้จึงใช้ชีวิตอย่างผ่อนคลาย

ผลงานที่ดี มาจากการทำงานที่มีประสิทธิภาพสูง หาใช่เพียงการทำงานล่วงเวลา เพิ่มความเหน็ดเหนื่อยมาสร้างผลงาน หลายคนคงเคยมีประสบการณ์ทำงานล่วงเวลามาก่อน รู้ว่าเป็นเพราะต้องเร่งเวลา จึงจำเป็นต้องทำงานล่วงเวลา ความจริง การทำงานล่วงเวลาไม่ก่อให้เกิดประสิทธิภาพที่สูง

การเพิ่มขีดความสามารถในด้านประสิทธิภาพ สิ่งที่ต้องการมากที่สุดคือสมองที่ปลอดโปร่งและฉับไว ด้วยเหตุนี้ การพักผ่อนและการบันเทิงที่เหมาะสม ไม่เพียงเป็นผลดีเท่านั้น หากยังเป็นสิ่งจำเป็นอีกด้วย และเป็นพื้นฐานในการเพิ่มขีดความสามารถด้านประสิทธิภาพอีกด้วย

คนทำงานที่ดีที่สุด ใช้เวลาทำงานปกติ มีเป้าหมายที่กำหนดไว้แน่นอน หลังเลิกงานมีเวลาว่างไปเรียนรู้ ทำในสิ่งที่ชอบ คบหาสมาคมกับผู้คนมากหน้าหลายตา ได้ทั้งมิตรภาพและการพักผ่อนหย่อนใจในเวลาเดียวกัน

“ขยันขันแข็งไม่เกินเรี่ยวแรง สู้ด้วยเรี่ยวแรง ไม่สู้ด้วยชีวิต” หัวใจนั้นเล็กมาก แต่มีภาระที่ต้องแบกรับใหญ่เหลือเกิน สาเหตุที่หัวใจยังทำงานได้เป็นปกติ เกิดจากการจัดสรรเวลาทำงานได้เหมาะสม สำหรับผู้ที่มีความเข้าใจในวิถีแห่งทางสายกลาง จะทราบดีว่าการทำงานไม่ใช่ส่วนทั้งหมดของชีวิต แต่เป็นส่วนหนึ่งของชีวิตเท่านั้น มนุษย์เราไม่เพียงแต่แสวงหาความสำเร็จในหน้าที่การงาน สำคัญยิ่งกว่านั้นคือการแสวงหาความสำเร็จของชีวิต ผู้ที่ประสบความสำเร็จอย่างแท้จริงเป็นผู้ที่ใช้ชีวิตอย่างสมดุล เป็นผู้เข้าใจว่าการทำงานเป็นการบริการให้ชีวิต หาใช่ในทางกลับกัน หากต้องการมีรูปแบบชีวิตที่สมดุล ต้องเติมเต็มส่วนทั้ง 6 ของชีวิต อันได้แก่ ปัญญา สุขภาพ ครอบครัว สังคม ความคิดจิตใจและเศรษฐกิจ

ก่อรักด้วยทางสายกลาง ชีวิตสมรสจึงยั่งยืน

ความสัมพันธ์ของสองสามีภรรยา เป็นความสัมพันธ์พื้นฐานที่สุดในสังคม ดังนั้น ความรักใคร่กลมเกลียวของสองเพศจึงเป็นปัจจัยพื้นฐานที่สุดของสังคมที่ปรองดอง เหตุผลทั้งปวงต้องเริ่มต้นที่สองสามีภรรยา ก่อน หากแม้กระทั่งความสัม-

พันธฺ์ของสามีภรรยาจัดการไม่ดี ครอบครัวไม่มีเสถียรภาพ จะพูดถึงเรื่องอื่นได้อย่างไร?

มักมีคำพูดว่า “เบื้องหลังความสำเร็จของผู้ชาย มีผู้หญิงที่ก้มหน้าก้มตาทำเพื่อเขา” และเช่นเดียวกัน “เบื้องหลังความสำเร็จของผู้หญิง ก็มีผู้ชายที่ก้มหน้าก้มตาทำเพื่อเธอ” หมายความว่า เมื่อความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยาเป็นไปด้วยดี ครอบครัวไม่มีเรื่องต้องกังวล จึงสามารถทุ่มเทกำลังกายและใจให้แก่ภารกิจการทำงานได้อย่างเต็มที่ ตรงกันข้าม ครอบครัวที่มีปัญหาขัดแย้งกันทุกวัน ย่อมส่งผลกระทบต่อกำลังวังชาและเวลาที่มีอยู่ ยิ่งไปกว่านั้นคือ อารมณ์ความรู้สึกจะสับสนวุ่นวาย จะส่งผลเสียอย่างร้ายแรงต่อสุขภาพทั้งกายและใจ

บางคนเห็นว่า “ชีวิตคู่คือการละทิ้งรูปแบบชีวิตของคนสองคน แล้วมาร่วมกันสร้างรูปแบบชีวิตที่ทั้งสองคนยอมรับได้” ความคิดนี้สะท้อนถึงแนวคิดของทางสายกลาง และเป็นรูปแบบที่สมบูรณ์แบบที่สุดของครอบครัวที่รักใคร่กลมเกลียว กระบวนการสร้างสรรค์ครอบครัวที่มีความสมบูรณ์แบบนี้ สองสามีภรรยาจะต้องมีความเคารพซึ่งกันและกัน เห็นอกเห็นใจ รักใคร่ปรองดอง ให้อภัย และเข้าอกเข้าใจกัน จึงจะรักษาความสัมพันธ์ของสามีภรรยาไว้ได้อย่างเหนียวแน่น

ถือคู่สมรสเป็นเสมือนเพื่อน อยู่ร่วมกันโดยคงความยึดหยุ่นไว้บ้าง ทั้งสองฝ่ายจึงจะรู้สึกสบายใจ มีคนรักคู่หนึ่งเคยเป็นเพื่อนกันมาก่อน แล้วกลายมาเป็นคู่รักตอนที่คบกันฉันเพื่อน ความสัมพันธ์ดีมาก ต่างคนต่างก็รู้สึกว่าเป็นคนดีที่สุด และเหมาะสมกับตนเองที่สุด แต่พอกลายมาเป็นคนรัก กลับทะเลาะกันเพียงเพราะเรื่องเล็กน้อย

ต่อมา เมื่อทั้งสองคนตั้งสติทบทวนเรื่องราวที่เกิดขึ้น พบว่า เดิมทีที่ยังเป็นแค่เพื่อน จึงไม่มีข้อเรียกร้องอันใดต่ออีกฝ่ายหนึ่ง ดังนั้น ความเอาใจใส่ เสียค่าซบถาที่แสดงความห่วงใยเพียงแค่นี้ น้อยๆ ก็ทำให้รู้สึกดีตันตันหนักหนา แต่พอกลายมาเป็นคนรัก การเรียกร้องต่ออีกฝ่ายหนึ่งไม่เหมือนเดิมอีกแล้ว มักจะเห็นว่า คุณควรทำอย่างนี้นะ ไม่ควรทำอย่างนั้นนะ ดังนั้น การเสียดสีกระทบกระทั่งจึงเกิดขึ้น เมื่อสามารถเข้าใจในประเด็นนี้แล้ว ทั้งสองฝ่ายต่างก็พยายามปรับปรุงตนเอง

และปฏิบัติต่อกันฉันเพื่อนมิตร ความสัมพันธ์ระหว่างกันจึงทวีความรักใคร่กลมเกลียวยิ่งขึ้น

บางครั้ง การเรียกร้องของเราที่มีต่อคู่สมรสก็เข้มงวดและจุกจิกหยาบหยาบจนเกินไปจริงๆ ขาดความเข้าใจและการให้อภัยต่อกัน ความจริง หากถือว่า “คู่สมรสเป็นเพื่อน” ให้ความเคารพ ให้อภัยและความซาบซึ้งต่อคู่สมรสเสมือนเพื่อนคนหนึ่ง ต่างก็จะได้รับความสุขตลอดชีวิต

นอกจากนี้ สามภรรยาทั้งสองฝ่ายต้องทำหน้าที่อันพึงปฏิบัติของตนอย่างรับผิดชอบ ทุกๆ คนต่างมีหน้าที่อันพึงปฏิบัติทั้งทางกฎหมายและทางศีลธรรมทั้งสิ้น เช่น หน้าที่ของผู้เป็นสามี ก่อนอื่นต้องรับผิดชอบอย่างเต็มที่ต่อภรรยา ตลอดจนรับผิดชอบต่อเลี้ยงดูบุตรธิดา และเลี้ยงดูผู้เฒ่าคนแก่ในบ้าน ฝ่ายภรรยาก็ต้องทำหน้าที่ดังนี้เช่นกัน

ตำนานความรักแต่ละเรื่อง ต่างเริ่มต้นกันอย่างเอิกเกริก แล้วก้าวไปสู่ชีวิตเรียบง่ายธรรมดา ชีวิตเรียบง่ายที่เป็นธรรมดานี้แหละจึงเป็นของจริงแท้ที่สุด มีความสุขที่สุด ลองยอมรับคนที่ไม่สมบูรณ์แบบคนหนึ่ง ปล่อยให้เขายังคงข้อบกพร่องที่มีอยู่ต่อไป ยินยอมให้เขารักษาโฉมหน้าที่แท้จริงของเขาไว้ นี่คือการรักของสามีภรรยาในวิถีแห่งทางสายกลาง เดินไปตามวิถีแห่งทางสายกลางนี้ ชีวิตคู่จึงจะยั่งยืน ถิ่นไม่เหินห่างทอดทิ้งกระบองยอดเพชร ได้อย่างแท้จริง

ดูแลสุขภาพด้วยทางสายกลาง ให้กายและใจมีความสมดุล

เจตนารมณ์แห่ง “ทางสายกลาง” คือ การปรับปรุงเปลี่ยนแปลง ให้ด้านบนด้านล่างและด้านซ้ายด้านขวาดำรงอยู่ในสภาวะที่สมดุลมีเสถียรภาพที่สุด การดูแลสุขภาพด้วยทางสายกลาง ก็คือการแสวงหาความสมดุลของร่างกายและจิตใจ

สุขภาพโดยรวมมี 2 ส่วน อันได้แก่ร่างกายและจิตใจ ทั้งสองส่วนนี้ต้องมีความแข็งแรง จึงจะถือได้ว่าสุขภาพมีความแข็งแรงอย่างแท้จริง วิธีการที่จะทำให้สองส่วนนี้มีความแข็งแรง ก็คือรักษาความสมดุลของร่างกายและจิตใจ

ความสมดุลของทางสายกลาง หมายถึง การควบคุม “ขอบเขต” ให้เหมาะสม เช่น แรงกดดันจากการงานหนักต่อเนื่องเป็นระยะเวลายาวนาน จนร่างกายบอบช้ำ แม้มีผลงานปรากฏ แต่ร่างกายกลับพังยับเยิน ไม่มีเวลาได้ชื่นชมดอกผลแห่งชัยชนะ ดังนั้น “ขอบเขต” นี้จึงสำคัญมาก หากควบคุมให้ดี สร้างภาวะที่มีความสมดุลเหมาะสม ร่างกายก็จะทำงานได้อย่างเป็นปกติ

ยกตัวอย่างเรื่องการเคลื่อนไหวและการสงบนิ่ง เราต้องมีการออกกำลังกายเพื่อเสริมสร้างความแข็งแกร่งให้กับร่างกาย การออกกำลังกายจะช่วยให้ร่างกายกระปรี้กระเปร่า กระตุ้นการไหลเวียนของโลหิต เร่งการกำจัดของเสียและสร้างของใหม่ขึ้นทดแทน แต่การเคลื่อนไหวที่รุนแรงอาจทำให้ร่างกายได้รับบาดเจ็บ ส่วนการสงบนิ่ง เช่น หลับตาผ่อนคลาย การพักผ่อนชั่วคราว เป็นวิธีที่ดีในการฟื้นฟูพลังกำลัง เติมความสดชื่นให้แก่ร่างกาย แต่ไม่ควรเอาแต่หลับนอนเป็นเวลานาน ซึ่งจะทำให้ไขมันพอกพูน เป็นผลเสียต่อร่างกาย ดังนั้น การดูแลสุขภาพด้วยทางสายกลางจะเน้นเรื่อง ต้องมีการเคลื่อนไหวแต่ไม่รุนแรง สงบนิ่งแต่ไม่ใช่หยุดนิ่ง

“ได้มาไม่ปิติ สูญเสียไม่เศร้าสร้อย” ปรับสภาพจิตใจดี รักษาความสงบนิ่ง สามารถหลีกเลี่ยงอาการหัวใจเต้นระส่ำ ไร้กังวลเรื่องความดันโลหิตสูง

สุขภาพแข็งแรงคือทรัพย์สินล้ำค่า เป็นรูปแบบหนึ่งของความประหยัด การมีสุขภาพที่แข็งแรง หลักสำคัญอยู่ที่การคล้อยตามธรรมชาติ สภาพจิตใจที่สมดุลเป็นสิ่งสำคัญที่สุดที่ทำให้มีสุขภาพแข็งแรงอายุยืนยาว ทางสายกลางก็คือความกลมเกลียวและความสมดุล ทำให้เกิดความสมดุลระหว่างคนด้วยกัน ระหว่างคนกับสังคมและระหว่างคนกับธรรมชาติ การแสดงออกที่เป็นรูปธรรมในสิ่งต่างๆ ก็คือ มีประสิทธิภาพสูง สูญเสียพลังงานต่ำและการคล้อยตามกฎเกณฑ์ธรรมชาติ

การดูแลสุขภาพสุขภาพให้แข็งแรงก็เพื่อมีอายุยืนยาว การรับมือกับปัญหาต่างๆ ในชีวิตประจำวัน ควรให้ความสนใจกับ “ธรรมชาติ” ความเป็นกลางก็คือธรรมชาติ ธรรมชาติก็คือความสมดุล ดำเนินกิจกรรมต่างๆ ในชีวิตอย่างมีความสมดุลและประสานสัมพันธ์กันอยู่เสมอ ชีวิตย่อมยืนยาว

ขงจื้อได้เสนอทัศนะ “ผู้มีเมตตาธรรมมีอายุวัฒนะ” และยืนยันอย่างหนักแน่น

ภายหลังว่า ผู้มีคุณธรรมสูงส่งย่อมมีอายุยืนยาวอย่างแน่นอน ขงจื้อเห็นว่า ผู้ที่มีคุณธรรมสูงส่งมักจะมียาอายุยืนได้ไม่ยาก ในความเป็นจริง คุณธรรมที่ดำรงอยู่ในความคิดจิตใจอันดีงามเป็นสัญลักษณ์สำคัญที่บ่งบอกถึงความสุขภาพจิตดี และสุขภาพจิตดีเป็นเงื่อนไขเบื้องต้นที่จำเป็นของการมีอายุยืน “ผู้มีเมตตาธรรมมักอายุยืนเป็นส่วนใหญ่ เป็นเพราะภายนอกไม่ละโมภโลภมาก ภายในสงบนิ่งและบริสุทธิ์ จิตสงบแต่ยังคงความเป็นกลาง หล่อเลี้ยงกายด้วยความดีงามแห่งฟ้าและดิน”

พิจารณาแล้ว การดูแลสุขภาพให้แข็งแรงด้วยทางสายกลาง ไม่เพียงมีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรงเท่านั้น แต่ยังต้องปลูกฝังคุณธรรมพร้อมกันไปด้วย การประสานสุขภาพกายใจและคุณธรรมเข้าด้วยกัน จึงจะถือได้ว่ามีสุขภาพที่แข็งแรงอย่างแท้จริง



第一章 中庸立身——在两极之间寻找生存佳境

中庸是种权衡，在偏激与退缩的两极间寻求到生存的佳境，使自己不被自己的行为绊倒。

修炼诚与信的个人品性

只有诚实守信的人才能得到别人的尊敬和信任。轻易许下诺言而又失信的人会成为人们嘲笑和谴责的对象，也会因此付出很大的代价。

无论是爱情与生活，还是工作与学习，缺乏诚信就没有人格魅力，就没有真正的“身价”。外在财富、容貌和职位可以影响别人对你的评价，但你若无诚信，你的外部条件只能使你更加遭人反感；你若有诚信，这些外部条件就会加倍地放大你的人格魅力。

正是因为可靠的信用，才使许多公司几十年甚至几百年的名字不倒。这些名字就像商标和专利一样，成了诚实可靠的同义语。

切记自信，切忌自满

把自己看太高了，便不能长进；把自己看太低了，便不能振兴。

——《围炉夜话》

尼采曾说过：“聪明的人只要能认识自己，便什么也不会失去。”

然而，真正能做到正确地认识自己实在不易。世间多少人因为自卑失去了很多展现才华的机会，又有多少人因为自满，一时失足断送了自己一

生的命运。中庸精神再次给予世人指点，为人要自信，却又不能自满，要不偏不倚地找好自己的位置。

自信就是成功的第一要诀。每个人都有自己的长处和短处，不可以偏概全。

在做事情的时候，一定要给自己“我能行”的暗示。在一次次成功之后，自信心就会逐渐建立起来。真正的自信是客观的而非盲目的。

自信并非是自负和自满，自满或满足于微不足道的知识，都是智力贫乏的原因。有时候，自信过度也会成为自满，只要稍不注意，就会掉入自满的圈套。

自满往往是一个人不成熟的表现。有人对“自满”做了这样的比喻：一只杯子一旦满了就再也装不下一滴水。自满的人也一样，他们听不进一句别人的劝告，由此带来的往往是任意妄为、主观武断、自以为是，最终必会惨败甚至毁灭。

时常反省自己，才能做到不偏不倚地认识自己，既不会自卑，又不会自满。

取舍有道，有舍才有得

鱼我所欲也，熊掌亦我所欲也，二者不可得兼，舍鱼而取熊掌者也。
生，我所欲也；义，亦我所欲也，二者不可得兼，舍生而取义者也。

——《孟子》

现代人之所以活得很累，心里很容易产生挫折感和种种焦虑，并且很难达到自己的目标，是迷失和淹没在各种欲望中的结果，什么都不想放弃，结果使得“目标太多，精力过于分散”，最后什么也没有得到。

其实，凡事有一得，必有一失。“鱼与熊掌不能兼得”。人生有涯，精力有限，需要我们及时做出选择时，该舍弃的就要勇敢地放手。

在人生的路上，放弃什么，选择什么，是一门艺术。舍弃从某个角度

上来说就是量力而行。舍弃的同时就是获得。人们常说“舍得”，舍得、舍得，有舍才会有得。也唯有学会取舍，才能在这充满机会的时代立于不败之地。

兼听则明，偏信则暗

“横看成岭侧成峰，远近高低各不同。不识庐山真面目，只缘身在此山中。”看事情要全面、客观，不可以偏概全，否则就容易被一些局部的现象所迷惑。只有广泛地听取多方面的意见，才能看明白事情的真相，从而做出客观、正确的判断；只听信某一方面的意见就容易一叶障目，以至于得出片面的结论。

唐朝的李世民是一位能够兼听的“明君”。他亲眼看见隋炀帝是怎样亡国的，时常引以为戒。为了巩固自己的统治，鼓励群臣“犯颜直谏”，当面给他提意见。他参照比较，择善而从，或互相补充。这样就减少了片面性，也就减少了差错。

在日常生活中，我们也应该凡事保持多听的习惯，不可偏听偏信，只凭一面之词就下定论，更不可轻易动怒，造成不可挽回的局面。当然，要多听，还要善于听，听了以后还要多思多想多分析。

切莫因循守旧固步自封

在生活当中，很多时候，我们在生活的路上走得不好，不是因为路太狭窄了，而更多的是因为我们的眼光太狭窄了。就像坐在井底往上瞧的青蛙，想着天地就这么大了，不可能有更大的空间，何不就此坐定？有了这种想法，我们给自己画地为牢，寸步难行。往往堵死我们的生存和发展之路的并非他人，而正是我们自己狭隘的眼光和封闭的心界。

在大象还小的时候，驯兽师就是用铁链来系住小象，那时候的小象力气还不够大，小象起初也想挣开铁链的束缚，可是试过几次之后，知道自

己的力气根本就挣不开铁链，于是就放弃了挣脱的念头，等小象长成大象后，它就甘心受那条铁链的限制，而不再想逃脱了。

我们经常用生活中普通的规律去看待事情，因而容易被原本只要稍微用力即可挣脱的“铁链”永远束缚住了，心甘情愿地成了一只被圈养的大象，久而久之，便形成了惯性思维，套在失败的经验中爬不起来，认为有些事自己永远办不到，却完全忽视了许多内部和外界的条件已经改变，以致失去了一次又一次唾手可得的機會。

要生存，就要改变。如果吝惜于改变造成的一时的损失或者伤痛，从而得过且过，那么，总会有实在过不下去的一天。变通是永恒的生存法则。

适者生存而不是强者生存

在达尔文的进化论里，提出了一个残酷的理论：“物竞天择，适者生存。”顺应环境，才能获得更好的发展机会。强大的恐龙灭绝了，而小小的变色龙却繁衍生息到现在。适者生存，而不是强者生存啊！

第二章 中庸修身——君子当慎独淡定

“修身”是人生的出发点，而修身便要从“诚身”做起，要做到“善”：对待他人要包容仁爱；对待自己则要求慎独淡定。唯有此，才能让内心富足，心中坦荡，怡然自得。

修身养性，宁静致远

静以修身，俭以养德。非淡泊无以明志，非宁静无以致远。

——诸葛亮

良好的修养是人生成功的第一步。没有良好的修养，就难以正确处理人际关系，进而提高自己的品德与精神境界，就很难使自己的人生有所成就和作为，最后流于平庸，成为凡夫俗子，所以儒家主张要修身修心而后才能齐家治国平天下。

清代的名臣林则徐情绪起伏喜怒无常，尤其爱发怒，于是他就在书房里高悬“制怒”条幅以自警，他的名联“海纳百川，有容乃大，壁立千仞，无欲则刚”形象生动，寓意深刻。

陈毅元帅任国务院副总理兼外交部长时，公务非常繁忙，但他丝毫不忙乱，很会“闹中取静”，用吟诗作赋、琴棋书画等事来陶冶情操，培养和锻炼他的“静”功。

在众多“修身养性”的名人轶事中，最著名的当要数曾子的“吾日三省吾身”了。每天反省自己是否忠于工作，是否对朋友讲信用，是否学到了新的知识。每天坚持“三省”，每日必有进步，日久天长，内心必然会纯净、博大，强大的人格魅力也会因此而成。

诸葛亮之所以被后世称之为“神人”，不仅仅因为他机智博学，神机妙算，更因为他“淡泊明志，宁静致远”的处世哲学。人性最大的弱点就是目光短浅，胸无大志，终日在尺寸天地里翻筋斗，难以有大的作为。人之所以会目光短浅，最大的原因就是心浮气躁、急功近利，不能够安于宁静，忍受寂寞，自然就成不了什么大事。

我们每一个人都应该努力让心境平和，弃恶扬善，这样就会感到世界旷达，思维全面、深刻、敏锐、细腻，从而最大限度地开发个人心智的潜能，更好地经营人生。

从卑微处修身养性

做大事的人不会拒绝身边的小事，只有把小事都能重视起来，做到尽善尽美，才能做好大事。从一个人做小事的态度就可以看出一个人的修养和认真程度，也可以看出一个人能否托大事。

一个人的崇高和伟大与他所处的社会地位、所从事的工作没有丝毫的关联。能在卑微处依然保持着谦逊的姿态，才足以证明他的伟大和崇高。

帕尔梅首相在瑞典是十分受人尊敬的领导人。他虽贵为政府首相，但仍住在平民公寓里。他生活十分简朴，平易近人，与平民百姓毫无二致。帕尔梅的信条是：“我是人民的一员。”

同普通群众打成一片是帕尔梅为人的重要特点。帕尔梅从家到首相府，每天都坚持步行，在这一刻钟左右的时间里，他不时同路上的行人打招呼，有时甚至与同路人闲聊几句。

帕尔梅喜欢独自微服私访，去学校、商店、厂矿等地，找学生、店员、工人谈话，了解情况，听取意见。他从没有首相的架子，他谈吐文雅、态度诚恳，从没有前呼后拥的威严场面，因而深得瑞典人民的爱戴。帕尔梅是首相，又是平民；是领导人，又是兄弟、朋友，他是人们心目中的偶像。

帕尔梅的平易近人、亲力亲为不仅不显得他的卑微，反而更显他的崇高。不要拒绝你身边的任何一件小事、任何一份工作。认真地对待它们，你才可以收获更多。

人前君子，人后亦君子

孔子说：“君子慎独。”意思是说，即使一个人独处时，也要克制自己，不要做失道德的事。

伟大的革命家列宁也说过：“应该在所有人面前是正直的人，也应该在自己的良心面前是正直的人。”

“慎独”是衡量一个人的道德品质的重要依据，一个人的道德品质往

往从最隐蔽、最细微的地方真实地暴露出来。在公开场合，在大的问题上，由于法制、舆论的压力，人们不能不检点约束自己的言行；在独处无人监督时，或者在细小的问题上，人们就容易放纵自己，暴露出真实的思想面目。所以，只有那些在背人之处也能遵守规矩的人才能得到他人的信任和尊重。

人前君子，人后亦君子的“慎独”对于修身是非常重要的。坚持“慎独”，就会在“隐”和“微”上下工夫，即人前人后都是一个样，不让任何邪恶念头萌发，才能防微杜渐，使自己的道德品质高尚。

知耻近乎勇

儒家所说的“知耻近乎勇”说明人能知道羞耻并勇于改过是一种难能可贵的、值得推崇和夸耀的品质。

众所周知，德国在第二次世界大战期间对世界人民犯下了滔天罪行，这个战争的发起国杀死了无数无辜的平民，几乎把地球变成了地狱。德国成了许多国家仇恨的对象。然而，几十年后的战败国却以无比的勇气承担了自己的责任，并在国际事务中积极恢复国家的正面形象，德国前总理勃朗特还曾面对“二战”死亡者纪念碑下跪。他这一跪，等于向世界请罪，他的膝盖上不仅有他个人的荣誉和尊严，还有一个国家和民族的荣誉与尊严，这样的行为需要多大的勇气！此举赢得了全世界的广泛尊敬和原谅，让人们看到了这个国家的勇敢和真诚，也使在第二次世界大战中死去的亡灵得到了慰藉。

为人自省身心之过，不失改善之念，敢于改正错误，扬弃旧我，才不失为一个大勇者！

我们应正确对待自己的过错，也要正确对待别人的过错，包容别人犯的错误，对别人已经改过的错误采取谅解的态度，已经过去的事就不要责备了，着重看他们将来的表现吧。

拿得起，放得下

豁达是做人的高尚境界。中庸处世的一个核心思想就是要求人们能够拿得起、放得下。有人说，人生最大的挑战莫过于在踌躇满志时拿得起，而生命最大的安慰是在遭受挫折、遇到困难或者办事不顺畅以及无奈之时放得下。拿得起是勇气，放得下是超脱。因此，人们常用“拿得起，放得下”来赞扬一个人的气度。

人生在世，不必让那些输输赢赢、起起落落之事扰乱了心境。

美国第一位总统华盛顿连任一届总统后便坚决不再连任。在他离任时，非常坦然地出席告别宴会，轻松地向人们举杯祝福。次日，他平静地参加了新任总统亚当斯的宣誓就职仪式，然后，他潇洒地挥动着礼帽回到了家乡维农山庄。那种洒脱大方的光彩与风范给历史留下了永恒的光彩。

成功的人生总是离不开这六个字——拿得起，放得下。在不得意时，拿得起放得下，我们就不会一蹶不振，敢于东山再起；在功成名就时，拿得起放得下，我们就能冷静思考，不为名利所累，不会被鲜花掌声冲昏头脑，再接再厉、勇往直前。

君子德厚，小人怨广

孔子说：“君子和而不同，小人同而不和。”这句话反应出了中庸修身的一个根本态度或原则，即应该求“和”而不求“同”。所谓“和而不同”，就是对上提出自己的意见，不盲目附和，使决策更完善；对下能容纳和听取不同意见，与持不同意见的人和睦相处，相互切磋。所谓“同而不和”，则是对上迎合附和，不表示不同意见；对下搞一言堂，自己的意见只能赞成，不能反对，排斥不同意见和有不同意见的人。显然，“同而不和”不可能达成真正的和谐，只有“和而不同”才是正确的致和之道。

“和而不同”反应出了君子高尚、清正、以德服人的道德情操；“同而不和”则刻画出了小人虚伪、心胸狭窄、挑拨离间、造谣生事、睚眦必报、

不择手段、损人利己的丑陋嘴脸。因此，求“和”还是求“同”已经成了衡量一个人道德修养高低的重要标准。

屈原投江，李牧被杀，岳飞被害，每每提及这些悲剧，人们无不为之扼腕叹息、悲愤不已。于是，古人传下来一句话，以之告诫后人——“宁得罪君子，不得罪小人。”这绝对是一条中庸处世的至理名言。

生活中，小人随处可见，我们谁都免不了与小人接触，与小人共事，因此也应该掌握一些与小人相处的方法。

首先，应与小人保持适当的距离，不要和小人太亲密，只保持淡淡的关系就行，但也不要表现得看不起他们，否则容易让小人记恨在心。

其次，不要与小人争利。与君子相处要谦让，与小人相处更要谦让，如果你占了他们的便宜，那他们很可能会变本加厉地拿回来。另外，绝不要与小人有利益纠葛，与虎谋皮，终将害己，这是千古教训。

最后，不可与小人较真。与小人计较小事不值得，有时候小人也会因为无心之过而伤害你，如果你太计较了，就会使他们的积怨加重，得不偿失。当然，如果小人在原则性问题上触犯了 you，那么在权衡了后果以后可以予以反击。

怒乃人性之恶，伤己害人

愤怒会伤害自己，会导致内疚与沮丧情绪，也会影响自己在别人心目中的形象。中庸修心的主张认为，怒乃人性之恶，伤己害人，因此要制怒。

控制情绪，很容易被片面地理解为压抑情绪，很多人都认为发火要比生闷气更有助于身心健康。有的人不管遇见什么样的事情，都力图做到心里有数，面无表情，其实这样做于心于身都是有害的。因此，中庸主张通过合适的方式表达出来或通过某种方法将怒气转化掉。

对于情绪而言，最重要的不是压抑，不是无视它的存在，而是控制和调节，使它保持在一个合理的范围之内，虽然表现各不相同，但都属于中庸之道。下面是消除愤怒情绪的若干具体方法：

当你愤怒时，首先提醒自己要冷静，这个自我意识是至关重要的，这样你便能够推迟动怒的时间。最初 10 秒钟是至关重要的，一旦你熬过这 10 秒钟，愤怒便会逐渐消失。如果你总是动怒，那么不妨先推迟 10 秒钟，然后再照常发火；下一次推迟 20 秒，然后不断延长间隔时间。一旦你意识到可以推迟动怒，你便学会了自我控制。推迟愤怒也就是控制愤怒，相信经过多次练习之后，你会最终完全消除愤怒。

还有一些时候，我们会受到别人的有蓄谋的攻击，应该记住，虽然愤怒的还击比怨怒不发要好得多，但根本不动怒才是最为可取的。

英国博物学家赫胥黎因热情地宣传达尔文的进化论，被教会人士称为是达尔文的一条狗。赫胥黎并不因自己受到了侮辱而愤怒失态，反而颇为机智地回答：“我就是一条狗，我是一条斗犬。”既表达自己捍卫真理的决心，又维护了自己的形象。

美国内战时，林肯虽是总统，但是对军事理论及行动基本上是外行，有时自己给战争部长史丹顿下个什么指示，反受到他的嘲骂：“总统下这种命令，他简直是傻瓜。”林肯听到这话后，没有大发脾气，而是对汇报的人说：“如果史丹顿说我是傻瓜，那我一定是傻瓜，他通常是对的。”这样，林肯放手让他和格兰特将军自己去干，避免了瞎指挥。

管理好自己心里的怒气，不因别人的言行而怒火中烧，做到这一点，你就可以从容自如地面对生活中的很多不平事，从而成为强者，正如圣经上所说：“不轻易发怒的胜过勇士，治服己心的强如取城。”

知人者智，自知者明

知人者智，自知者明。你了解别人，你就是有智慧的；你了解自己，你就是高明的。智者，知人不一定知己，知外不一定知内；而明者，知己知人，内外皆明。只有自知之人，才是真正的觉悟者。

正确地认识自己的确不是一件容易的事。在错误的自我估价中，对交往妨碍最大的莫过于自卑和自傲。

自卑，即对自己的知识、能力、才华等作出过低的估价，进而否定自我。自卑的人在交往中虽有良好的愿望，但是总是怕别人的轻视和拒绝，因而对自己没有信心，很想得到别人的肯定。有自卑感的人往往过分地自尊，为了保护自己，常表现得非常强硬，难以让人接近，在人际交往中变得格格不入。

自卑感和本人的智力、受教育程度、所处的社会地位等因素无关，而仅仅是一种“自己不如他人”的信念在心中作怪。如何克服自卑感？首先，要敢于正视自己的不足。人无完人，每个人都有自己的优缺点，对于一些不可改变的事实，如相貌、身高等，完全可以用别处的辉煌来弥补，大可不必自惭形秽。其次，要正确地与人相比，自卑感重的人往往很善于发现他人的长处，这本身不是坏事，可是老是用别人的长处和自己的短处比，不是激发起奋起直追的勇气，而是越比越泄气，从而贬低、否定自己，以偏概全。其实，人各有所长，自己不可能事事都强于别人，反过来也一样。要防止和克服自卑感，就要注意不可以对自己提出过高的要求，要考虑其实现的可能性。最后一点，要锻炼自己的心理承受能力，不要因为一次失败而一蹶不振，或因自己某一方面的过失而全盘否定自己。根除掉自卑的消极意识，努力培养自爱的积极意识，在任何时候任何情况下，坚定对自己价值的肯定，那么你就能逐渐培养起自信的意识，你也会随之成熟。

自我认识的另一个极端就是自傲。和自卑一样，自傲也是源于错误的自我估价。自傲者喜欢过高地估计自己，在与人际交往中表现为妄自尊大、自吹自擂、盛气凌人；在做事时往往表现得刚愎自用、目中无人，一旦担当大任，轻则将不足暴露无遗，重则使整个国家都陷入危难。

人贵有自知之明，一个人只有深入地了解自我，才能有正确判断其他事物的基础。所以先深刻地认识自己才是进步与修身的基石。

人心不可一日无喜神

人间不能够一天没有祥和安宁的气氛，人的心中应该每天都保持欣喜

乐观的心情。

当我们以悲观、消极的态度看待事物时，世界就会没有了阳光；当我们以乐观的心态去感悟世界时，到处都是希望，满心都是惊喜。可以说，乐观的态度有着变沉重为轻松，把繁琐变得简单，化腐朽为神奇的力量。因此，人心中应该常有“喜神”，唯有此，才能以博大的胸襟去包容一切，以乐观的心态去看待一切。心有“喜神”，于人于己都是件好事。

首先，乐观能使人更健康。同样生病的人，情绪乐观者，好得快；情绪低沉抑郁者，通常较难康复。很多疑难病症，药物对它们毫无作用，而乐观的心态则能创造科学无法实现的奇迹。

其次，乐观能使人长寿。几乎所有的百岁老人身上都有一个共同点，那就是都爱笑，都非常乐观。那些在少年和青壮年时期生活态度乐观的人也正是那些在老年时期最健康的人。可见，乐观就是最好的长生药。

第三，乐观的人能给别人带来快乐，自己也会更受欢迎。乐观的人常朋友满天下，而悲观的人时常会陷于孤独之中。

第四，乐观的人更容易战胜困难。

俄国大诗人普希金对此说过一句非常经典的话：“假如生活欺骗了你，不要难过，不要忧伤，在愁苦的日子里心平气和。相信吧！幸福的一天终究会来临。”

言顾行，行顾言

儒家认为，言行一致是正人君子追求的目标。孔子说“言必信，行必果”，君子应恪守忠信，言行一致。讲信用的基本原则就是要言行一致。

要做到言行一致，首先就要慎言，就是不要轻易承诺，说话要谨慎，要量力而言。如果这个事情你确实没有能力做到，那就不要答应别人，否则只会失信于人。其次，要慎行，就是一旦说出去了，就要努力做到，不管需要克服多大的困难，也一定要兑现承诺。

孔子告诉我们一个最好的办法，那就是先去实践自己想要说的话，等

到真的做到了以后才把它说出来。

第三章 中庸为人——大肚能容，左右逢源

中庸智慧不仅有利于人际关系的建立与发展，在做人处事、为官经商上，也是一门实用的学问，可以受用终身。中庸为人的哲学就是要凡事做到适度，切莫走极端、走偏锋，懂得适可而止。中庸不是让人圆滑，而是教人圆通；不是让人忍气吞声，而是教人大肚能容；不是让人唯唯诺诺，而是教人左右逢源。

自嘲大智，嘲人大愚

孔子是中国的大思想家、大教育家，而他的儿子孔鲤则默默无闻，在各个方面都没有过人之处，但孔鲤的儿子孔及却非常有才华，著有儒家经典之一《中庸》。

孔鲤加在二人中间的压力可想而知，然而孔鲤并不避讳有人拿他与父亲或儿子作比较，相反还时常以自嘲之心对父亲说：“你儿不如我儿。”然后又对儿子孔及说：“你父不如我父。”

自嘲是一种特殊的人生态度，它让人们能够乐观地对待不如意的事情。

在人际交往中，时常会遇到被人羞辱，处境尴尬的情况，这时，用自嘲来自我解脱，不仅能很容易给自己找到台阶，而且多会产生幽默的效果。

所以自我解嘲，又是一种很高明的脱身手段。

人的一生，谁都难免会有失误，谁身上都难免会有缺陷，谁都难免会遇上尴尬的处境。有的人喜欢藏藏掩掩，有的人喜欢辩解。其实最佳的办法是学会嘲笑自己。要知道，自嘲是一种很好的中庸交际手段，善于自嘲的人，往往能使自己在处于尴尬境地时得以解脱，既不失面子，又不得罪别人，还会赢得别人的尊重。再也没有比善于自嘲的人更受人欢迎了。

不要嘲笑别人的缺点，因为你自己也有着许多可以让人大做文章的缺点。更何况，嘲笑别人你得不到任何好处，所以嘲笑人不可取。还是本着善意与尊重之心与人交往，若是想找些笑料，不妨在我们自己身上下功夫吧。要知道，自嘲是一种大智慧，能为自己解围，能赢来别人的尊敬，亦能显示出自己的修养；而嘲笑别人则是最愚蠢的行为，不仅会影响自己的形象，还容易自取其辱。

话不说尽，事不做绝

做事时一定要为以后留些余地。俗言道：“凡事留一线，日后好见面。”做人不要做绝，说话不要说尽，待人处世，需要留有余地方能进退自如。这是中庸哲学中非常重要的一点。

在人情世态错综复杂、山不转水转的社会行走，别忘了婉转地给自己留个小小的空间，也可以给对方留个台阶，切记不要把话说尽，把事做绝。尤其是在自己得势时更要多给人留些情面，日后或许能收获加倍的尊敬。

亲疏远近要适中

与人相处，亲疏远近要适中。孔子认为，交友太过疏远和太过亲密都不是最佳状态，所谓“过犹不及”。因此，孔子的中庸为人之道告诫人们：待人亲疏远近要适中。

要记住“亲密并非无间，美好需要距离”。与朋友走得太过于亲密，

就容易看到对方太多的缺陷从而淹没了对方的优点。此外，过分的交往还可能使自己成为朋友的负担，这也是友谊走向反方向的重要原因。

朋友之间，并不是越近越好，恰到好处才是高妙：既让朋友感到你对他的深深感情，又不会让朋友觉得你们之间的友情有什么负担，这样的友情才算是最佳。

给人台阶，利人利己

把心头之气放平，事事时时留有余地是一种中庸做人的艺术。

金无足赤，人无完人。在生活中，谁都可能错误和失误，也有可能陷入尴尬的境地。因而，给人一个台阶，使他免丢面子，也算是为人处世应遵循的原则之一。给人一个台阶，正是宽容的一种体现，也是中庸为人的大智慧，做到这一点不仅能使你获得对方的好感，而且也有助于你树立良好的社交形象。

在人际交往中，由于知识缺陷，每一个人都会说蠢话、做蠢事；由于价值观不同，每个人都有自己对事物的偏见。看见别人说蠢话、做蠢事时，或者坚持自己的偏见时，为了保住他的面子，最好是给他一个“台阶”下。这对于维持双方的关系是非常重要的。

给人“台阶”要把握两个原则：第一，不能直接指出对方错了，更不可嘲笑对方，可以通过其他方式暗示；第二，台阶要给得高低适中，不可让人感到做作、虚伪。

世界上任何一位真正伟大的人，都善于给别人面子，甚至保住失败者的面子，而不会得意忘形地陶醉于个人的胜利。

1922年，土耳其在同希腊人经过几个世纪的敌对之后，下决心把希腊人逐出土耳其领土，土耳其最终获胜。当希腊的迪利科皮斯和迪欧尼斯两位将领前往土耳其总部投降时，土耳其士兵对他们大声辱骂，但土耳其的总指挥凯墨尔却丝毫没有显现出胜利的骄傲。他握住他们的手说：“请坐，两位先生，你们一定走累了。”他以对待军人的口气接着说：“两位先生，

战争中有许多偶然的情况。有时，最优秀的军人也会打败仗。”

这使两位败军之将都十分感动，并没有因吃了败仗投降而产生沉重的羞辱感。凯墨尔将军一番得体的话让敌人保住了面子，也赢得了发展友谊的可能性。试想，倘若凯墨尔也像士兵那样羞辱那两位投降的将军，使他们心怀怨恨，那么，可想而知，不但友谊无从谈起，战事在将来也会不可避免。

对于敌人，对于铤而走险的对手，同样要留下回旋的余地。俗云：兔子不急不咬人。把对方逼上绝路只会导致负隅顽抗。而“歼敌一千，自损八百”，这对于双方都没有好处，也不是解决问题的办法。

给面子，留余地，这不仅是中庸做人之道，也是取胜成事的上乘策略。

人有私，切莫说

古训告诫人们不要热衷于别人的隐私，更不可到处宣扬别人的隐私，否则必会招人反感，有时候，太过了解别人的隐私还会招来祸患。

无数事实都告诫人们，掌握太多别人的隐私没有什么好处，知道多些不如知道少些，真明白不如装糊涂，尤其是那些我们无意间看见或听见的事。最巧妙的做法就是装聋作哑，假装没有注意到。

有时候，一些事情经过七传八传，早已与原始的样子大相径庭，对当事人大为不利，如果你也是传话人之一，那么无疑等于是在造谣，于人于己都不是好事。如何才能做到“人之私，切莫说”？

首先，要以尊重的态度对待，不可有太多的好奇心。不可轻谈别人的隐私，更不可作为某种谈资，对别人的生活指手画脚。

其次，如果有人对你说某人的隐私，唯一的办法是，像保守你自己的秘密一样，不可作传声筒，并且不要深信这片面之词，更不必记在心上。

最后，不可随便动别人的东西，尤其是不能看别人的信件、手机短信等私密信息。另外，如果要去别人家里，不要忽然拜访，最好要事先预约，免得双方难堪。

律己宜严，待人宜宽

对待别人的过失和错误应该多加宽恕，可是对待自己的过失和错误却不可轻易宽恕。

自古以来，宽以待人，严于律己，就是一种规范的待人之道。这种方式的核心是强调宽容和自悟。待人之所以必须要宽，为的是给人自新的机会。待己之所以要严，是因为不严会使自己一错再错。

每个人都有自己的优点和缺点，过分苛求别人完美是不应该的。“水至清则无鱼，人至察则无徒”，说的就是这个道理。如果能学会宽容别人的缺点，时常反省自己的错误，就会赢得别人的好感，这正是中庸为人之道。

宽容是人与人相处时的不变原则之一。那么，如何来培养这种美德呢？其一，要“求大同，存小异”，人与人的想法不可能总是完全一致，不必要求别人做事的习惯一定要与自己一样，更不可以自己的喜好去约束他人，而应该试着接受别人的想法，维护人与人之间的和谐。其二，不可过分追求完美，任何人都不可十全十美，所有的事也都难以做到无可挑剔。因此不要抓住一点小毛病就不依不饶，进而导致人际关系上的悲剧，别人不高兴，自己也不愉快。

说话宜婉不宜直

做人亦直不亦曲，做事亦曲不亦直。

——民间谚语

有很多时候，我们说话做事都不宜太“直”。虽然讲原则是一种高尚品质，但如果忽略了方法就成了死板、迂腐。在中国古代，有很多敢于直谏的大臣都曾被君王贬官甚至杀害，我们在惋惜的同时不禁也从中吸取教训。不是每位君主都有大肚能容的雅量，因此，就算臣子说的话再良药苦口也要注意说话的方式。遵循中庸之道，掌握好火候，否则无异于引火烧

身。

在不便直言的情况下，委婉地点拨几句，让听者明白自己话里的真实意图，揣着明白也装装糊涂往往会起到更好的效果。

勿损人而利己，勿妒贤而嫉能

中庸处世之道，其中的“勿损人而利己，勿妒贤而嫉能”，对今天的我们仍然有着很重要的警示作用。

首先是“勿损人而利己”。中庸智慧告诉我们：君子重利，但是要取之有道。追求利益是每个人的权利，但君子取利需取之有道，前提是不损害别人的利益。否则，即使自己得到了利益，也终究会失去这些利益，甚至还可能失去得更多。害己害人的事万万不能做，害人利己的事千万不能做，利己利人的事尽管做。

其次是“勿妒贤而嫉能”。从某个角度来看，妒贤嫉能是一种以压制别人来保全自己的卑劣做法。有些人心胸狭窄，看不得别人比自己强，于是想尽办法毁坏别人的名誉，甚至人身攻击，希望能保全自己的利益不受损害。

妒贤嫉能者往往缺乏容人之量。他们只看到自己的利益，只看到别人比自己差的方面，一旦别人比自己强，就心里不舒服，就心生嫉妒。私心使他们往往做出损人而不利己的事情来。另外，这样的人也没有长远的眼光，他们只看到眼前的一点利益。如果他们能把对别人的嫉妒化作一种竞争力，化作提高自己的动力，那么这种竞争心理，必会带来双赢的结果，所得利益自然也会增加。

换位思考易服人

生命的意义在于设身处地替别人着想，忧他人之忧，乐他人之乐。

——爱因斯坦

如果你要使别人信服你，那你首先就要真诚地尽力站在对方的立场上看事情。“肯替别人想，是第一等学问。”设身处地替别人着想，了解别人的态度和观点。

不考虑对方，只单方面谈论自己的事，不但无法打动对方，反而会显得疏远。强迫性的做法会使对方在感情上产生不悦，而脱离要点会使对方在理性上无法理解。

站在对方的角度去思考问题，会让对方觉得你和自己是站在一边的，或者是感到你提议的中肯和真诚，而这些往往是最能打动人的，只有别人被打动，你才能帮助了别人，同时也成全了自己。

向前看，不记旧恶

古人云：“人之有德于我也，不可忘也；人之有愧于我也，不可不忘也。”这句话的意思是：别人对我们的帮助，千万不可忘了，反之，别人倘若有愧对我们的地方，应该乐于忘记。

不计旧恶是一种平和的心态和远观的智慧。有一句名言叫做：“生气是用别人的过错来惩罚自己。”老是“念念不忘”别人的“坏处”，实际上最受其害的就是自己的心灵。

在中国历史上，李世民在一定意义上就是依靠不计旧恶的宽容之心得到众臣鼎力相助的，从而拉开了盛唐的序幕。

唐朝的李靖，曾任隋炀帝的郡丞，最早发现李渊有图谋天下之意，亲自向隋炀帝检举揭发。后来，李渊灭隋后要手刃李靖，而李渊之子李世民反对报复，再三请求保他一命。后来，李靖驰骋疆场，征战不疲，安邦定国，为唐朝立下赫赫战功。

在唐朝王室争权中，魏征曾鼓励太子李建成杀掉李世民。李世民发动玄武门政变夺取帝位后，同样是不计旧恶，量才重用，使魏征觉得“喜逢知己之主，竭其力用”，为唐朝盛世的开创立下了汗马功劳。

纵观历史与今天，如果做人没有变通思维，只顾以恶报恶，开创一方

事业只能是一句空话。

人与人相处，最难得的是将心比心。谁没有过错呢？当我们有对不起别人的地方时，是多么渴望得到对方的谅解啊。既往不咎的人，才可甩掉沉重的包袱，而大踏步地前进。在许多情况下，人们误以为“恶”的，又未必就真的是什么“恶”。即使是“恶”，心存歉疚，诚惶诚恐，你不念旧恶，以礼相待，说不定也能改“恶”从善。所以，人要有点“不念旧恶”的精神。

第四章 中庸处世——低调慎行，糊涂则明

中庸的处世思想更多是一种低调慎行的策略和处世方法，一种大智若愚、难得糊涂的处世智慧，一种“和光同尘、隐忍待时”的处世韬略，同时也包含着一种“穷则独善其身，达则兼济天下”的伟大的责任感。

高人一筹，“低”人一等

鹰立如睡，虎行似病。

——《中庸》

主动摆低姿态，不是消极厌世，而是一种智慧，一种高明的处世之道。一个人喜欢夸耀自己的名声，倒不如避讳自己的名声来得更高明。

我们必须在成就上高人一筹，但不必事事都追求高人一筹，即使真的高过别人，也没必要拿出来显摆，更不能因为比别人“高”就沾沾自喜，

甚至嘲讽暂时位居你之下的人。在错综复杂的社会关系中，要想安身立命、飞黄腾达，就要学会“低姿态”做人处世。

很多人都见到过秦陵兵马俑中的那尊被称为“镇馆之宝”的跪射俑。这尊跪射俑的姿态是弓弩射击的两种基本动作之一，也是防守或设伏时比较理想的一种射击姿势。因为这种姿势射击时重心稳、省力，便于瞄准，同时目标又小。这尊跪射俑是秦兵马俑坑至今已经出土清理的一千多尊陶俑中，保存最完整和唯一一尊未经人工修复的兵马俑，仔细观察，就连衣纹、发丝都还清晰可见。而除跪射俑外，其他俑皆有不同程度的损坏。由此，不禁让人们想到一些为人处世的道理：低姿态是保全自我的万世之规。

“低”人一等不是胆小怕事，也不是放弃自己的原则和尊严，而是更大意义上的宽容、气度和胸怀，为的是让自己远离更大的灾祸，在保全自己的大前提下，施展自己的才华。低姿态为人是一种处世哲学，藏万丈雄心于肺腑之间，纳恢弘气度于平和之表，遇到忤逆不怒形于色，遭受鄙弃不暴跳如雷，是自我保护的大智慧。同时，这种气度和胸怀又像一个安全气囊，在真正的撞击来临时，能够减轻撞击带来的伤害，让你能在很大程度上有生还的机会。

枪打出头鸟，高调惹祸端

中国有句俗语叫：“枪打出头鸟”，说的意思就是，如果你在一个团队里面太突出了，必然会遭到别人的打击。从古至今，能走到高处者并不少见，但是能屹立不倒者却是少之又少。

在任何一个团队中，竞争和制约是永远存在的。这就需要我们拿出智慧来面对。而以中庸之道的智慧来说，就是要保持低调收敛的风格。你不能妨碍别人出头，也要注意让自己不成为众矢之的，慎重和收敛当然是必不可少的，否则，你再有满腹的才华，恐怕也难有施展的机会了。

我们常说真正的高手是深藏不露的，也就是说，一个真正的高手在平常你是看不出来的。“大巧若拙，大辩若讷”。意思是说最聪明的人、真正

有本事的人，虽然有才华学识，但平时像个呆子，不自作聪明；虽然能言善辩，但好像不会讲话一样。过分炫耀自己的能力，将欲望或精力不加节制地滥用，是毫无益处的。

谦虚礼让是儒家在人际交往中的处世准则。谦逊是众多善行的基础，骄傲是诸多过失的罪魁。

老子还告诫世人：“一个人不自我表现，反而显得与众不同；一个不自以为是的人，会超出众人；一个不自夸的人会赢得成功；一个不自负的人会不断进步。”做人也要谨记这一点，深藏不露才乃真君子。

贪虚名而招实祸

自夸自赏为明智者所避免，为愚蠢者所追求。—— [英] 培根

有人把虚荣比作是建筑在沙洲上的大厦。务虚名者，招实祸；好虚名者，必多怨。

英国的培根说：“自夸自赏为明智者所避免，为愚蠢者所追求。”所以，只有那些愚蠢的人才会靠自吹自赏来博得虚名。而聪明者则会因为他们的“谦逊”而赢得人们的尊敬。

纵观历史，有不少居功自傲、贪图虚名的人，最终都落了个身败名裂的下场，只有那些继承了谦虚美德的老实人最终“赢得生前身后名”，为人所津津乐道。在这方面，曾国藩无疑是个典范。

曾国藩在不到十年的时间里，从一个默默无闻的守节闲官飞跃至名高位重的封疆大吏。他得以高升的原因，最主要的是他的智谋和修身之法。这可以用他自己说过的一句话来证明：“谦以自持，严以驭下，则名位悠久矣。”正是谦虚、律己，他才为自己铺就了一条辉煌大道。在功成名就之后，他感慨地说：“人若保持一段谦光，自可进境无穷。”

贪虚名而招实祸，谦逊才是真正获得实名的最佳途径。谦逊并非自我贬低、自我否定，而是一种不显山不露水的自我肯定，只有那些肤浅而又

短见的人，才喜欢在大家面前粉饰、吹嘘自己。而伟大的人物往往能从浅薄的虚荣中解脱出来。他们懂得保持谦逊的态度才能赢得人们的尊敬，他们总是能在很多事情的处理上恰到好处地表现自己的谦逊。事实证明，这是博取美誉的最好办法，也是让自己在静默中高高站起的不二法门。

不可权责越位

每个人都有自己的社会角色和家庭角色，这每一个角色的背后都有相对应的权利和责任。因此，每个人首先应该做好自己的事情，各司其职，才能提高效率，否则，不仅自己的事情做不好，还会在无意中坏了别人的事。

人不是万能的，自己不处在那个位置上，对那个位置上的事情就没有体验，而且所知的经验也不够，不可能在短期内把事情做好。而从根本上来说，那不是自己的职责范围之内的事情，自己没有责任和义务去做。即使要做，也必须是先保证在很好地完成了自己的工作的前提下再去做，否则，你越位做了别人该做的事，不但不会得到别人的感谢，反而还可能招致别人的忌恨。

功成不居，谦退自抑

“知足不争、功成不居、不为天下先”，这是中庸之道的重要原则。

“居功自傲”的人因为自己过大的功劳而身败名裂，甚至丢了性命；“功成不居”的人则因为自己的“谦退礼让”而受人尊敬，安享一生。

勾践接受了范蠡的建议，卧薪尝胆，十年后终于使越国的势力得到了恢复与发展。公元前482年春，吴王夫差率全国精锐部队北上会诸侯于黄池，国内空虚，勾践依范蠡的计策一举出兵灭了吴国，血洗会稽之耻。灭吴之后，勾践大赏功臣，封范蠡为上将军，然而范蠡自知“以为大名之下，难以久居，且勾践为人可与同患，难以处安”，便装上轻宝珠玉，不辞而

别。后来到了齐国，范蠡被推举为主持政务的相国，最后又隐居海滨，经商致富。

中庸处世哲学提倡做人既不锋芒毕露，也不卑微猥琐，关键是在进与退之间选择一种适当的、中和的处世之道。

功成不居，谦退自抑，当退则退，这是一种明智的表现。在一些人生重要的十字路口，不能一时冲动，就将事情做到极致。应当根据实际情况，该退则退，千万不要追求不切实际的东西。

莫争小利，吃亏是福

“吃亏是福。”吃亏更多的时候就是谦让，中国人历来把谦逊辞让作为德的首位。这是一种稳定社会关系的智慧。

从中庸处世的角度看，争小利而不愿吃亏是过分精明的表现，往往得不偿失。不肯吃亏的人大约可分为三种：第一种人肚量太差；第二种人火气太大；第三种人心眼太小。

相反，有些人则事事谦让，不争小利，宁愿自己少得而别人多得，那么周围的朋友或者事业上的合作伙伴自然愿意与他们共事。这样一来，他们发达的机会也就多了。看起来你吃了不少亏，而事实上却得了更大的利。这大概就是“吃亏是福”这则大智慧的道理吧。

李嘉诚之所以能成为华人首富，与他肯于吃亏的经商策略不无关系。有人问小巨人李泽楷：“你的父亲是位经商高手，他可曾传授给你怎样成功赚钱的秘诀？”

李泽楷说：“赚钱的方法没有，为人处世的道理倒是教了一些，父亲时常叮嘱我，与别人合作时，假如正常情况下拿七分、八分合理，那么李家拿六分就可以了。”

肯于“吃亏”，不能不说是一种风度、一种气量，所以总是有很多人愿意与李嘉诚合作，李家怎有不兴盛的道理？

古人说：“君子以让人为上策。”无论古今，成就一番事业的人无不退

己而让人。因此，“让人为上，吃亏是福”绝对是一条颠扑不破的真理。

大智若愚，难得糊涂

大智若愚，大巧若拙。

——《老子》

“若”营造了一种假象和骗局，目的是减少外界的压力，降低外界的希望，隐藏自己的真实目的，从而使外界放松警惕和戒备，积极积蓄自己的力量。这就是一种中庸的处世态度，是保护自己的一种绝佳策略。

大智若愚、表面上糊涂的人，虽不计一时的得失，却能聪明一世，明哲保身，始终立于不败之地。大智若愚在生活当中的表现是不处处显示自己的聪明，做人要低调，不向人夸耀自己、抬高自己，做人原则是厚积薄发、宁静致远，注重自身修行、层次和素质的提高。

刘邦曾经有一次问韩信：“你看我能带多少兵？”韩信说：“陛下带兵最多也不能超过10万。”刘邦又问：“那么你呢？”韩信说：“我是多多益善”。想想看，这样的回答，刘邦怎么能不耿耿于怀？韩信最后的被杀和他的这种处世态度是有很大关系的。

“大智若愚”的另一种表现就是大事精明，小事糊涂。在该明白的地方明白，在该糊涂的地方糊涂。对于大事、原则性的问题，应该头脑清醒，毫不含糊，弄得明明白白，但对于生活中的非原则性的小事，就没有必要斤斤计较了。从心理学的角度看，对无原则性的不中听的话、看不惯的事，装作没听见、没看见，甚至听而不闻、视而不见，这种“小事糊涂”的处世态度，其实是健康长寿的秘诀之一。

萧何便是很好的例子。当年与刘邦共打天下的各位有功之臣都非平庸之辈，而最后皆被刘邦和皇后吕氏疏远和加害，萧何则能安度晚年，为什么呢？主要是因为萧何有一种难得的糊涂智慧。他对一些事总持漠不关心的态度，这样刘、吕便放松了对他的注意，从而聪明地保全了自己。

而恰恰相反的是，现实中很多人却是大事糊涂，小事反而不糊涂，特

别注意小事。有些事情上不能太“认真”、太较真，否则就很容易坏事。有些人对别人要求得过于严格以至近于苛刻，他们希望事情都按照自己的意愿发展，一旦有不合心意时，就怒气冲天，大动肝火，怨天尤人，甚至势不两立。他们表现得众人皆浊，唯我独清，众人皆醉，唯我独醒。可他们往往注意的是那些无关痛痒的小事，在大事上反而无所作为。

《老子》中有一句名言：明明你知道，却又装作不知，这是很高明的做法。而“大智若愚”这种中庸的处世态度也是存世、立世的大智慧。

言行谨慎

说话是很容易办到的事情，所以才更要慎重。有的人到处随口乱说，结果是话一出口就伤人，得罪了人自己还不知道。长此以往，就无形中给自己设置了很多障碍。同理，办事也应该考虑周全，不能随随便便，一时冲动就意气行事。

“沉默是金”，并不是说对任何事情都缄口不言，保持绝对的沉默。而应该是掌握好说话的时机，该说就说，而且一旦说出来就能说中关键和要害，不说那些无关紧要、可有可无的话。少说，就多了思考的时间，那么，经过思考后再说出来的话，就更容易切中实质。

诸葛瑾是三国时期孙权手下的大臣，平时话虽不多，但却常常在紧要关头凭借几句简单的话语就能解决棘手问题。

有一次，校尉殷模被孙权误解，喝令推出去斩首，众人纷纷向孙权求情，唯有诸葛瑾兀自站在那里一言不发。孙权纳闷了，就问诸葛瑾：“为什么不说话？”诸葛瑾不慌不忙地回答道：“我与殷模都因家乡遭遇战乱，才来投奔陛下。现在殷模不思进取，辜负了您，还求什么宽恕呢？”短短几句话，孙权就感到殷模不远千里来投奔自己，即使有过错也应该适当原谅，于是就赶紧下令赦免了殷模。

做人要注意言行谨慎，措辞委婉。在任何地方和场合，开口之前必先三思，一定要注意所说话的内容、意义以及措辞、声调和姿势，做事的方

法和时机。

好为人师莫如虚心求师

孔子说：“三人行，必有我师焉。择其善者而从之，其不善者而改之”。这几乎是中国家喻户晓的哲言。其意思是：三个人之中，必定有人强于我。我选择他善的方面向他学习，看到他不善的方面就对照自己，改正自己的缺点。这句话反映出孔子谦虚好学的精神，被世人所肯定。

与此相对应，孟子说：“人之患在好为人师。”意思是说，一个人最大的缺点就是喜欢做别人的老师。也是告诫人们为人要谦虚，要自省，要有自知之明而不要自以为是！

我们身边那些会听别人意见、建议的人，常常能从别人的话中找到对自己有用的东西，从而移为己用，成就大事。

不要好为人师，不仅仅是告诉我们要管住自己的嘴巴，更是要从心里更深层地体会其精髓之处：对人对事要保持谦恭之心，多考虑别人处事的合理之处，多学习别人的过人之处，做到“见贤思齐，见不贤而内省”，这样才能取得真正的进步，才能得到人们真正的尊重。

见利思害，主动示弱

藏锋露拙与锋芒毕露，是两种截然不同的处世方式。有才干本是好事，但是如果过分张扬，则会在不经意间得罪人，为自己前进路上添上一道障碍。

聪明人总是主张“立身唯谨，避嫌疑，远祸端”。凡事不思进，先思退，所以能善保其身。中国历史上有大功于朝廷的文臣武将，多数的下场都不好。那些一生受重用、受尊敬的人往往有绝世的忍耐之功，忍耐名、忍耐利的诱惑，以一种低头示弱的姿态来处世。

古代的朝堂之上，伴君如伴虎，官场之中，人心险恶，能见利思害，

才能明哲保身。让自己直白地显露出来，忍受一些尴尬的境遇，忍受别人的嘲讽，却能让自己躲避祸端。

对治“功高震主”危害的最好办法就是忍耐，忍耐对光芒四溢的向往，才能在大结局上享有完满。

这个道理也适合职场之人。作为下属，即使自己才华横溢，也不要向上级面前故意显示自己，不然的话，会让上级认为你是一个自大狂，恃才傲慢、盛气凌人，而使他在心理上觉得你难以相处，彼此间缺乏一种默契。

要想做一个聪明人，就要看清形势，分清对象。面对上级，不能逞强，毫无顾忌，信口开河。那样的不识时务，只会给自己的前程和事业带来阻力和困难。

学会接受无法改变的事实

很多人的情绪会受到环境的影响。外界环境是客观的，而我们的心情则是主观的，我们不能改变外界环境，但是可以控制自己的主观感情。也就是说，快乐还是不快乐，选择权在我们自己手上。

一个失恋的女子正伤心地哭个不停，为自己被男朋友抛弃而痛苦。她的朋友对她说：“他抛弃你，是他的损失。因为你只是失去了一个不爱你的人，而他却失去了一个爱他的人。说到底，是他的损失比你大，该哭的人是他才对啊。”女子听了之后深觉有理，心情慢慢开朗起来，不再像当初那样难过了。

这个小故事告诉我们，心情的转换只在一念之间，而选择一个快乐的心情却可以影响我们做人的态度。很多时候我们甚至会因为这一念之间的转换而改变自己的人生。

人们往往会忘记地球不会按照某一个人的意愿来转这一点，总是希望别人或是周围的环境来适应自己，却不知道要主动去适应别人和周围的环境。

聪明的人善于运用中庸的思维来调整自己，并最终完善自己。

改变自己比改变环境要容易得多

当我们不能改变环境的时候，我们就要适应环境；当我们不能解决困难的时候，我们就要改变自己。如果我们有信心去适应一切环境，那么在哪一种环境里会不能成功呢？

其实在生活中，有很多琐碎的小事需要我们去适应，比如，在工作中或许会遇到合不来的同事，如果抱定不融洽的心态去合作，肯定会出问题，倒不如忍耐几分、大度一点，欣赏他的优点，找出交流的渠道，这样也有利于工作的开展。

事实上，别人反对你，并不是因为你的解决方案不好，而是你的态度和方式别人无法接受。因为无法接受你的态度，进而否定你的方案。如果我们可以先调整自己，和别人保持同一频率，然后再将他带到自己的频率上来，那么效果就会很好。因此，我们需要一种“山不过来我过去”的心态。做人处世常常也就是一种相互妥协的过程，不能适应者迟早是要出局的。

所以，当任何尝试都无法改变什么的时候，不妨学着改变自己。有时，适应后的融入反而更能激发出生命的潜能，等到你具备了一定的条件与能力时，该适应你的，自然就会适应了。山不过来，我们过去，会达到同样的效果。

敢于承认自己不如人

敢于承认自己不如人，其实就是敢于承认自己的不足。有的人，尤其是那些虚荣心强的人，总是夸大自己的优势和长处，对自己的短处却一味采取回避的态度。每个人都有长有短，真正看清自己的弱点，低调一点，你才能最后胜于人。敢于承认自己不如人，自然赢得一份人生的适意。

有时候，我们会认为自己很了不起，可一旦我们那颗狂热的心逐渐歇息下来，我们就会发现自己其实很渺小。别人身上有那么多地方强过我们，

我们有什么好骄傲的呢？“寸有所长，尺有所短”，我们每一个人都可能在某些方面不如人。

在生活中，我们应该有一种敢于承认自己不如人的心态，保持这种谦虚的心态，我们才可以更好地去应对现实。

敢于承认自己不如人是谦逊、是低调。做人不应该自卑，也不能太张扬，但应该自谦。我们每一个人都有自己的缺点和优点，我们应该很好地发现自己的优点，但同时也不可忽略我们存在的那些缺点。只有真正看清了这两点，才可能通过自己的努力去改变别人，从而超越他们。

敢于承认自己不如人也是自信的另一种表现方式。人生归纳起来就是两种态度：一种是“输不起”，另一种就是“潇洒输”。我们也只有承认和别人的差距，敢于认识到自己的不如人之处，才有以后胜于别人的可能。也就是说，认识自己的短处，合理地扬长避短才是出路，人生才会完美。

每个人都会具有别人所没有的潜能，但这些潜能是有局限性的，它只存在于某些方面。因此，有时候我们必须承认不如人，不可事事都争第一。

不要事事问个明白

与人交往时，总离不开问。但并不是说所有的事你都要问个清楚、明白，不该问的问题，一定要心中有数，不要去问。别人的隐私不要问；对方不知道的问题不宜问；有些问题不宜刨根问底；不要问同行的营业情况。同行相忌，这是一般人的心理；对方不想让你知道的问题不要问。

凡对方不知道或不愿意别人知道的事情都应避免问。要时刻记住，问话的目的是引起双方的兴趣，不是使任何一方感到没趣。

其实，许多事情不是越明白越好。适当地收敛一下自己的好奇心，睁一只眼闭一只眼地看待某些问题，人对己都少一些麻烦。

第五章 中庸做事——进退自如，循序渐进

中庸智慧教导人们做事应该留有余地，应该进退自如。但同时要知道，做任何事情都应有忧患意识、风险意识，从长处思考、从大处着眼，遇事多考虑一个为什么、多考虑前因后果，人生就会少犯一些错误；做事情的时候不能贪大求全、急功近利，否则，只能是欲速则不达。

讷于言而敏于行

孔子曰：“君子讷于言而敏于行。”它告诉人们，要谨慎地想问题，办事情，要善于把思想化为行动，切忌空想，说空话，或说了，想了，却又不去做，不去行动。聪明的人知道“病从口入，祸从口出”，所以，他们在说话前都会深思熟虑，才不至于流于胡言乱语而招惹是非。同时，他们做事却从来不会拖泥带水，以养成雷厉风行的性格。

有这么一则寓言：某地的一群老鼠很为附近有一只凶狠无比、善于捕鼠的猫所苦恼。一天，老鼠们群聚一堂，讨论如何解决这个心腹大患。当然，老鼠们都很有自知之明，并没有猎杀猫的雄心壮志，只不过想探知猫的行踪，早做防范而已。于是，有只老鼠的提议立刻引来满场的叫好声，它建议在猫的身上挂个铃铛，如此一来，只要当猫接近时，老鼠们就能听到铃铛响而预先做好逃遁的准备。

但是，就在一片叫好声中，有一只清醒的老鼠突然问道：“那么，谁

来挂铃铛呢？”

这则寓言告诉我们，决策固然重要，但决策的最后目的是切实可行的执行与落实。说得再好，却没有行动，终究还是要失败的。在现代竞争中，执行力强的人才会是胜利者。想想在我们的生活中，做出过多少个决定，又执行过多少呢！做过多少个计划，又搁置了多少呢！

中庸精神要求人们要“讷于言”还有另外一个原因，即我们常说的“言多必失。”很多时候，一个人说得越多，错误和漏洞就会越多。在我们身边经常会有这样的人，他们喜欢多说话，好像他们博古通今似的。这样的人以为别人会很佩服自己，其实，只要有点社会阅历的人都会不以为然。古希腊有一句谚语：“聪明的人借助经验说话，而更聪明的人根据经验不说话。”西方还有一句著名的话：“雄辩是银，倾听是金。”

在不得不说的情况下，尽量少说，不夸夸其谈，不乱讲滥说，不信口雌黄，不妄发议论，这也是确保安全的一种方法。言多必失，多言多失，少言少失，不言不失。所以，在不得不说，非说不可的时候，还是要保持“少说为佳”的态度。

总之，言讷而行敏，少说话多做事，唯有如此，才能将自己慢慢培养成一个谨言慎语、颇有修养的人。

踏实做事，忌急功近利

俗话说：“欲速则不达。”不管做任何事情，都不能急功近利。急功近利就是急切地追求短期效应而不顾长远影响。凡成大事者，都力戒“浮躁”。唯有踏实、专心才是实现目标的最佳途径。

有一个年轻人想学剑道，于是就千里迢迢去拜访名师。

一开始，老师只叫他去捡柴、挑水、煮饭、扫地……每天都让他干这些杂活。一晃3年过去了，他还是每天干这些活。有一天，他看着远处的青山，思念家中的亲人，又加上3年一事无成，突然悲从中来。就在他暗自伤心的时候，他的老师突然从背后袭击他，他根本来不及躲闪，被老师

打得眼冒金星。

从那天以后，每一天老师都从背后袭击他。一开始他没有警惕，老被老师打中。后来，他逐渐提高警惕，时时刻刻都非常用心了。

不久老师郑重地告诉他：“你基本的工夫已学成了，这木剑你拿在手上，看我怎么做。”从那天开始，他天天和老师学剑道。

几个月后，他的剑道精髓入微，非常成功，成为有名的剑道家。

做任何事情都需要一步一个脚印，踏实地走出的每一步都是向目标靠近的一步。踏实地做事并不等于原地踏步、停滞不前。它需要的是有韧性而不失目标，时刻在前进。“踏实”不是不要思考，也不是将问题甩给别人去思考，而是可以适当将脚步放慢下来，不妨重新，或者周密地考虑问题，甚至不惜花费时间耐心等待，为的是能在机会出现时，一举成功。

大凡急功近利者，都不可能成就什么事业，因为他们本来就没有什么长远追求，没有成就什么事业的志向，他们的全部精力、全部时间和全部生命都无形地消耗在短期行为之中，消耗在他们虚浮浅薄的劳作之中了。只有踏实才是内心的驱动力，只有不断地充实自己，踏踏实实地做好每一件事，成功的天平才会向你倾斜。

树立适合自己的目标

做人做事应该树立明确的目标。目标的确定和实施也需要有一个中庸的态度，即高度适中，适时调整。

罗大佑的《童年》、《恋曲 1990》等经典歌曲影响和感动了一代人。但是罗大佑起初是学医的，后来他发觉自己对音乐情有独钟，所以他弃医从乐，事实证明，他对自己人生目标的及时调整是对的。

一个人要成功，必须找准自己的最佳位置。目标的实施，实际上是一个动态调整的过程，是随机转移的。若发现你原来确定的目标与自己的条件及外在因素不相适合，那就得改弦易辙，另择他径。

这种动态调整有以下的基本形式：

1. 主攻方向的调节。
2. 在原定目标基础上的调节。
3. 在获得信息反馈之后的调节。
4. 从预测未来中进行调节。对未来的走向还应该考虑年龄因素。
5. 对具体的阶段目标视情况进行调节。大的目标要终生矢志追求，而小的阶段目标则可以进行适当的调节。

调整就是向现实妥协而采取的折中方案。不偏不倚谓之中，出现了偏差就要果断调整，这正是中庸智慧的体现。

在变化面前，应有适应能力

改变是这个时代的主题，如果不能够适应社会的改变，就会被时代所淘汰。要适应社会的变革，也要灵活变通做人处世的道理。

只要不失去信心，处境再糟糕，也能够适应，并将向着有利于自己的方向转变。

20 世纪初，在美国一个名叫雷·克洛克的男孩出生了。在高中二年级的时候，因为贫穷，他不得不离开学校。

1954 年，克洛克到了圣伯纳地诺城，他看到了马克和狄克俩兄弟开设的一家小汉堡店。室内没有座位，菜单上只有汉堡、饮料、奶油等速食产品，人们可以在不到一分钟的时间内点单，并得到食物。虽然店内的伙计们忙得不可开交，但顾客仍然排起了长队。那一刻，克洛克看出他们经营的餐馆简直就是一座金矿。

克洛克意识到自己的机会来了，他对马克兄弟说，如果他们能授权自己在全国各地开分店的话，自己将给他们兄弟提取利润的 5% 作为回报。面对不劳而获的收益，马克兄弟立刻答应下来。

1955 年 4 月 15 日，第一家分店在芝加哥开业，随后，增设分店的速度越来越快。1961 年，克洛克以 270 万美元的高价向马克兄弟买下了名号、商标所有权和烹饪处方等各项专利，自己完全拥有了这一品牌。如今，克

洛克创下的连锁餐店已经在全世界 5 大洲的 121 个国家拥有 3 万家门市中心，年营业额超过了 400 亿美元。

克洛克所创建的快餐店的名字无人不知，它就是世界两大快餐航母之一，与肯德基并驾齐驱的另一快餐巨头麦当劳。

人的一生总会有不如意的时候，但是人的承受能力不同，有的人会毫不在意，认为这是生命中必然会碰到的事；有的人很快就能挣脱沮丧的枷锁，重新出发；而有的人却被挫折挫败，倒地不起。

只有奉行中庸之道的人才能够适应困境，并找到改变它的办法，所以，他总能战胜困难，成为生活的强者。

预则立，不预则废

“机会是给有准备的人的”。当一个人为机会的到来做好一切准备的时候，那么他抓住机会就不再是什么难事了。他会因为自己的充分准备而最大限度地利用机会，取得重大的突破。可以说，充足的准备是把一件事情完美地完成的基本前提。《中庸》说：凡事都应该有计划有准备地去做才可能成功，否则就会失败。说话要有准备，才不会自乱方寸；做事要有方案，才不会头绪不清；行动前有安排，才不会慌里慌张；方向选定，才不会举棋不定。

卡耐基说：“我无论与任何人谈判一件事，在此时此地此事上，应该怎样说以及对方大概会怎样回答我，我又应当怎样回答对方，等等，许许多多问题在没有考虑妥当以前，我是情愿在他门外徘徊几个小时，甚至回家思索几天，等到有把握以后才与对方会晤的。”

俾斯麦做任何事情之前，经常是在很长时间内做好准备，甚至在几年前就有所考虑，他在充分谋划、准备之后，才会选择适当的时机全力以赴地去做。

有人评论俾斯麦在进军罗马以前早就夺取了意大利的政权，而俾斯麦也承认说：“我们的发展在于平常对军事、政治方面都有周密的计划和强

大的实力准备，所以才有以后进军罗马与夺取政权的成果。”

凡事提前做好准备，就能减少很多风险。我们无论对待任何事情都必须具有“万一……怎么办”的意识，做到凡事都未雨绸缪、预先做准备，就能减少风险发生的几率。与之相对应的是，你所做的准备越少，承受的 danger 就会越大。这个道理在自然界早已得到了很好的印证。

风险是无处不在的，唯有踏踏实实地做好准备，才是真正的取胜之道，否则，当风险真的出现的时候，你会因为没有事先作准备而面临失败的危险，甚至可能连补救的机会都没有了。

凡事有度，过犹不及

很多人都能明白做事做得火候不够不可取，却常常忽略火候过了同样会失去最佳效果。

世人常说“多多益善”，认为只要是好的东西一定是越多越好，少有人懂得过犹不及的中庸之道：事情办得过火，就跟做得不够一样，都是不好的。

其实，凡事皆是这个道理，再好的东西也要控制在恰当的比例之内，超出了一定的限度，事情就会向相反的方面发展。这个合适的比例就是“度”，既不能过，也不能不及。

孔子的弟子子夏曾问老师：“老师，您认为颜回这人怎么样啊？”孔子说：“颜回比我诚信。”

子夏又问：“子贡这人怎么样啊？”孔子说：“子贡比我敏捷。”

子夏再问：“子路这人怎么样啊？”孔子说：“子路比我勇敢。”

子夏问：“子张这人怎么样啊？”孔子说：“子张比我庄重。”

子夏很是疑惑，问老师：“那么他们四个为什么都拜您做老师呢？”

孔子笑笑说：“颜回虽然诚信，却不知道还有不能讲真话的时候；子贡虽然敏捷，却不知道还有说话不能太伶牙俐齿的时候；子路虽然勇敢，却不知道还有应该胆怯退让的时候；子张虽然庄重，却不知道还有应该该

诸亲密的时候。所以他们才认我做老师啊！”

孔子的话道出了中庸之道的精髓：凡事都要恰到好处，过犹不及。诚信过了头，就容易变成迂腐；敏捷过了头，就容易变成圆滑；勇敢过了头，就容易鲁莽行事；庄重过了头，就不免会有些呆板。

一切好事之过头，皆可变成坏事。可见世间万物都不能超越“过犹不及”这一道理。

肯折中才能争取双赢

有一部分人希望竞争的双方都能够在整个过程中获利，在竞争中求合作，在合作中求生存。双赢是他们追求的最高境界。概括地讲，双赢就是折中地追求双方利益的最大化，即互惠互利，利人利己。

利人利己可使双方互相学习、互相影响及共蒙其利。要达到互利的境界，必须具备足够的勇气及与人为善的胸襟。

品格是利人利己观念的基础，以下三项品格特质尤其重要：1. 真诚正直。2. 成熟：也就是勇气与体谅之心兼备而不偏废，人格成熟者严于律己，宽以待人。3. 富足心态。

双赢是一种典型的中庸观念，持这一观念做人，就能应付各种复杂的局面，战胜各种难缠的对手，从而置自己于不败之地。

立志在坚不在锐

立志欲坚不欲锐，成功在久不在速。

每个人都应该而且必须有自己的人生目标、人生志向。这个目标和志向必须是明确的、切实可行的，一旦确立了目标，就要坚持去实现它。没有志向的人必会一事无成；有志向的人不坚持自己的志向也会一事无成；而给自己制定一个太高、太大志向的人也容易一事无成，因为这个志向离

自己太远了，丧失了去实现它的信心和动力。

有的人也有自己的志向，但是这个志向并不适合自己，可他们偏偏一意孤行，要坚持到底，那最后的结果就是离自己的目标越来越远。所以目标的确定和实施也需要有一个中庸的态度，即高度适中，适时调整。所以，中庸精神认为，树立志向要以“适合”为宜，过高过低都不合适，而树立志向后要能够坚持，这样才能成其大事。

高尔基也有想成为歌唱家的志向，并且有幸被喀山市的剧院经理录取了，成了剧院合唱团的一员。不过，没过多长时间，他就意识到自己根本就没有唱歌的天赋，于是毅然选择了退出合唱队，转向文学创作，最终成为举世闻名的大作家。

一个人要成功，必须要有切实可行的目标，必须找准自己的最佳位置。同时，还要根据自身的情况作出适时的调整。

调整就是向现实妥协而采取的折中方案，出现了偏差就要果断调整，这不正是中庸智慧的体现吗？

一定要记住：“立志在坚不在锐”，重要的是要找准适合自己的目标，然后努力去实现它，而不在于这个目标有多高，有多大。

以退为进真智慧

为人处世遇事都要有退让一步的态度才算高明，因为让一步就等于是为日后进一步做好准备。待人接物以抱宽厚态度为最快乐，因为给人家方便实际上是给自己日后留下方便的基础。

为人处世要懂得进退，不可一味地前进，也不可一味地后退。要把握好“进退规则”该进时不妨进一尺，该退时何妨退一丈，进退有态，才不至进退维谷。

退让，可以赢得扭转不利形势的机会。“退让”有时候会被认为是屈服、软弱的“投降”行为，实际上并非如此。退让其实是非常务实、通达达变的生存智慧。凡是生活中的智者，大都懂得适时退让，而不必把精力

浪费在无益的争斗上。一言以蔽之，适时的退让可以避免双方矛盾的激化，避免两败俱伤；退让有时还可以改变现况，转危为安。它是战术，也是韬光养晦、寻求生存的大谋略，更是立身于社会、功成名就、圆润通达不可不知的方法和技巧。

做事须执著，无需固执

执著是一种美德，而固执则是一种弊病。

——民间谚语

“坚持就是胜利”，这是我们熟知的一句话。一个人做事就必须坚持，否则，半途而废是会一事无成的。但是，我们要清楚地知道，这个坚持是不是有意义的，是不是值得你费尽九牛二虎之力去做的。很多人做事很执著，这可以看作是一种恒心的体现、一种坚韧的品格。但是，一些人往往把这种恒心和坚韧发挥过头，就变成了一种固执，导致最后撞了南墙也不回头，同样一事无成。所以，我们说既要坚持，但同样不能固执。

坚持和固执这两者之间是很难区分的。过犹不及，火候不到就显得朝三暮四，过了又让人觉得是个老顽固，不到黄河心不死。我们做事情首先应该有个明确的、切实可行的目标，这样坚持起来也才有意义，坚持的结果才可能成就一件事情，而不会落得徒劳无功。

诺贝尔就是这样一个有着明确目标、矢志不渝、坚持到最后获得成功的人。诺贝尔试制炸药的第一次试验是以彻彻底底的失败而告终的。更让人难以接受的是从瓦砾中找出了5具尸体，其中一个是他正在大学读书的活泼可爱的小弟弟，另外4个也是和他朝夕相处的亲密助手。诺贝尔的父母面对小儿子的尸体悲痛欲绝，年老的父亲因太受刺激引起脑溢血，从此半身瘫痪。

但是，失败和惊吓并没有打消他的信心，他在巨大的痛苦面前依然选择了坚持。

经过许多次的改进、失败、受伤后，大无畏的勇气和矢志不渝的恒心

最终激发了他心中的潜能，最终征服了炸药，吓退了死神。诺贝尔赢得了巨大的成功，他一生共获专利发明权 355 项。他用自己的巨额财富创立的诺贝尔科学奖被国际科学界视为一种崇高的荣誉。

在追求目标的道路上，必然会遭受挫折、困难，这就需要坚持下去，不能半途而废。做一件事坚持到底最重要，否则，半途而废就会在社会竞争中一事无成。

但是，坚持和固执往往只有一步之遥，关键在于这个目标值不值得你坚持下去，如果答案是否定的，那就没有必要非得坚持下去，否则，就变成了固执。

当我们选定目标开始前行时，除了不畏艰险的坚持，还需要适时调整、校正方向，以保证前进的路正是通往目标的，这样才能少走很多的弯路。

因事制宜才能把事情做好

我们在生活中要面对的事情很多，处理不同的事情要用不同的方法和技巧，因事制宜才能把事情做好。

（1）自吹自擂等于自取灭亡

办事时千万不要过于自信，更不可吹牛。过于自信、吹牛，结局只能是失败，只能是自己遭殃。

（2）自己办不到的事就如实相告

表明你是负责任的人，是会办事的人，这样对人对己都好。

（3）不要充当管闲事的角色

管了不该管的闲事，对方不但不会领情，在他看来还会认为你多管闲事，瞎逞能，到头来你吃力不讨好，白受气一场。

做人做事不能违背做事的内在规律，这是中庸之道的要求，也是做人做事有所成就的关键。

功夫到家，虽柔必强

《中庸》中说：别人学一次就学会了，我还会，就学他一百次；别人学十次就会了，我还会，就学他一千次。如果真能照这样子去做，虽然再笨，也会变得聪明，即使再柔弱的人也会变得坚强。

做任何事情都不能操之过急，都需要下狠功夫，我们常说“功到自然成”。人们总是抱怨自己的付出没有回报，抱怨自己头脑笨，什么都做不好。其实，往往导致这些结果的真正原因正是功夫不到家，基础不牢固，因而在事情到达一定程度后就难以“百尺竿头，更进一步”了。

我们身边常有一些人做事情总是只盯着结果，却不愿意在事情上多下功夫，常常希望一步登天，这是很可笑的。

俗话说，是金子就会发亮，万事功到自然成，一个人做一件事肯下苦功夫才能练出绝技。

没有量变的积累便不会有质变的辉煌。古今中外，大凡有所作为的人都有一个“练功”的过程。爱因斯坦说：“成功=X+Y+Z，X代表勤奋，Y代表努力，Z代表少说空话。”这也许就是成功的唯一捷径。

一知半解不可取

要广博地学习，详细地求教，慎重地思考，明白地辨别，切实地力行。

浅尝辄止，总是难成大器。大到实现梦想，小到读一本书，都需要一个精益求精的过程。

凡事只求一知半解，必会一无所获；做事精益求精，必会得到应得的回报。可以说，精益求精是一座通往成功之路的桥梁，让我们摒弃一知半解的坏习惯，在生活中处处做到精益求精，一起去创造奇迹吧。

切莫强求十全十美

抱残常安，守缺常全。

——民间谚语

“一生哪有多如意，万事但求半称心。”人在一生中遇到的不如意之事很多，若是凡事都追求十全十美无异于自找麻烦，不如调整好自己的心态，学会欣赏不完美中的美。

曾国藩洞悉了“花无百日香，人无百日好”，“月有阴晴圆缺，人有悲欢离合”，“人无远虑，必有近忧”的规律，不再强求花开不败，月圆不缺。他知道花开月圆是短暂的偶然，而花不开月不圆才是常态。故人有所缺憾才是真实的。

追求完美纵然是一种美好的精神向往，但在现实生活中，过于苛求的习惯常常会使人陷入被动的局面。追求完美的人极易愤怒，跟别人一起做事时，如果对方不根据他的要求来做，他会觉得如坐针毡，因此很难与别人融洽相处；追求完美的人在与人合作时会百般挑剔，容易伤害别人的自尊心，挫伤他人的积极性；追求完美的人总会有高不可攀的目标，曲高和寡，难以获得别人的支持，自己也会因此陷入孤独的境地；追求完美的人在某些事情未完成时，还会产生相当强烈的焦虑感，一旦达不到，就深深自责，痛悔不已，无法自拔……追求完美的人都认为自己是对生活负责，殊不知，完美就如同一个陷阱，是一种主观臆想的无底洞，它没有标准，无法丈量，只会让人徒增烦恼。因此，追求完美大可不必。

中庸之道中“凡事不苛求”对我们的启示：对于生活中的诸多缺憾，我们每个人都需要以一颗平常心对待。完美，则是一种妄念，太过强求反而会丧失生命的本真。正如一位哲人所说：“一味地追求完美，只会让自己离生活越来越远；事事物物过于追求完美，就变成了一种负担。”

第六章 中庸制胜——攻人攻心，纵横天下

古人云：“攻人之道，莫过攻心”。君子想取胜于
人，不会倚仗自己的权势去逼人退让；不会借助骗
局让人妥协；更不会选择“两强相争，必有一伤”
的方式强冲冒进。他们会以柔克刚、以德报怨、恩威
并施地感化他人，光明磊落地赢得人心、纵横天下。

化敌为友，不战而胜

最善于用兵者在于以智谋取得全局胜利而非以战争取胜，战争是不得已为之的最下策。可以说，不战而屈人之兵是《孙子兵法》中的最理想的战略追求，在现在军事教科书中，“不战而屈人之兵”也被封为上策。

其实，比起“不战而屈人之兵”，“化敌为友”可谓更高一筹。因为这种“攻心为上，以和为贵”的中庸策略不仅能一绝后患，还能使自己获得助力。

《水浒传》中梁山泊的掌门人宋江就非常擅用此道，在军师吴用的出谋划策下，他总是能够想办法化敌为友。在每一次对敌作战结束时，梁山的将士总是能捕获到敌人的将领，对这些“俘虏”，宋江总会待若上宾：通常会喝退军士，亲自给其松绑，并请他们上座，殷勤相待。面对这样的礼遇，许多将领都会非常感动，敌对的心情也会顷刻瓦解，在那种“士为知己者死”的心理下，几乎无一例外地选择了马上投降。

敌和友往往是可以互相转化的，没有天生的不可逆转的敌人，也没有

牢不可破的朋友。重要的是我们要了解对方，知道他的利益点所在，尽量将“敌对者”转化为“友军”。

生活中，我们最常用到的就是以谈话的方式达到“化敌为友”的目的，这一计策有以下几点要特别注意：

第一，人际关系是源远流长的，成功的交涉并不是建立在权力的威逼上，而在于双方的利益统一。

第二，与对方交涉或表明自己立场前，应先拟订方案，明确自己的需求所在，以便收集自己立场有关的资料，再制定涉及谈判的步骤。计划要深思熟虑、眼光远大、从长计议，纵使胸有成竹，也不能掉以轻心，否则就可能会有“马失前蹄”的意外发生。

第三，交涉时的态度要诚恳，尽可能客观而且机动应变，一切行为均以“协调”二字为依据；当双方意见发生冲突时，要顾全大局，不可意气用事，应以理智的态度来化解纠纷，尽量避免针锋相对的争论，随时修正自己的行为和观念，为谋求共同的利益而努力，从而获得“赢家”的结果。

智者不争口舌之胜

中庸学认为，与人相处应“和为贵”，“与人争辩抬杠是愚蠢的行为”。在争论中，永远没有胜利者。

中庸思想中的“恕”，就是自己不喜欢的东西，不要强加于人；自己认为正确的东西，也没有必要强迫别人都同意。一个人如果能明白这个道理，那么在为人处世时就会表现得德行和修养更高一层了。

当我们企图通过批评和争论说服别人时，必须想到，越是争论，参加争论的另一方就越相信自己是正确的，谁也休想赢得最后的胜利。如果直率地指出人家的错误，那绝不是明智的选择。

让对方心服口服的方法不是争论，而是直达内心的说话技巧。真正的处世之道不是以争论压倒对方，而是尊重对方，以赞同对方观点的方式道出自己的观点。

我们应该牢记：尊重别人的意见，永远不要指责对方的错误。我们必须懂得并且利用这一点，才能在人际交往中如鱼得水。

莫轻易与人断交，莫轻易丑言相向

结交一个朋友不容易，所以不可轻易与朋友断交，要珍视老朋友。只要不是“当面说好话，背后下毒手”的角色，就不可轻易断绝交往，更不能为了私利抛弃老朋友。轻易与老朋友断交的人，常会给人不够宽容的印象，要想交新朋友，就不免会使人疑虑。因此，当我们与朋友发生了争执，最好不要轻易就把“绝交”二字说出口。

当然，在一些情况下，不得不与人绝交，比如，一开始就把朋友选错了，对方只不过是假朋友、“损友”、“贼友”之类，那么，再继续维持这种朋友关系也无益，与之决然断交不仅合情合理，也是合于交友处世之道的。

“古之君子，交绝不出恶声。”不讲对方坏话，不将两人绝交的原因都推到对方身上，不以谩骂、攻讦以及流言中伤对方，然后是不张扬对方不愿被人知晓的隐私等，这才是真正的君子所为。此时的沉默，无疑是考验一个人修养、爱心、良知的最好答卷。虽已绝交，却不代表绝情。尤其是恋爱后分手的男女朋友，分手后，更不可四处宣扬对方如何如何不好，破坏对方的形象，更不能言过其实，为了满足自己的虚荣心，以糟蹋对方的方式来彰显自己。

断交之时，可以逐渐由疏远而不相往来。仍要本着与人为善的态度，毕竟曾经朋友一场，与人为善，则人善待之。

恩威并施，制人要先攻心

生活在太平盛世，为人处世当严正刚直；生活在动荡不安的时代，为人处世应当圆滑老练；生活在衰乱将亡的时代，为人处世就要方圆并用。

对待心地善良的人应当更多一些宽容；对待凶恶的人应当更加严厉；对待那些庸碌平凡的众生则应当根据具体情况，宽容和严厉互用，恩威并施。

中国古代历代帝王对人治之术最有心计的莫过于恩威并施、刚柔相和的政策。古今中外的政治家、统治者，大多会使用这软、硬两手策略。诸葛亮就是一位擅长恩威并施的政治家。

诸葛亮考虑得长远，他听说叛军首领孟获深受当地的夷、汉民众拥戴，决定对孟获恩威并施，以收服人心。

第一战，诸葛亮略施小计将孟获擒住，但孟获并不服气，说诸葛亮靠诡计取胜不算英雄。诸葛亮没有为难他，当场释放，让他回去组织人马再战。就这样，一而再，再而三，一连七擒七纵，诸葛亮第七次捉到孟获时，对孟获一家人仍然尊重和以礼相待，终于使孟获深受感动，发自肺腑地对诸葛亮说：“公，天威也，南人不再反叛了！”从此，蜀国南部平静稳定下来。

诸葛亮这一恩威并施的战术不仅使蜀国少了一个强大的敌人，还多了一个死心塌地能为之卖命的下属，显然要比斩尽杀绝高明得多了。

生活中，我们也应该学会恩威并济地与人相处。所谓威，就是严格，恩则是温和。当我们在工作岗位、社交场合或家庭中身处高位时，唯有将恩、威配合运用，才能达到打动人心的效果。当然，不管是在施恩时还是施威时都要把握住分寸，不管哪一方面都不能过火。

在平时，应该抓住身边的每一个机会多多对人施以善举，以维护自己在别人心目中的形象。被称作“十万人的好友”的福拉多就非常谙于此道。

在一个寒冷的深夜，纽约的一条不是很繁华的道路上已经几乎没有车辆在行驶了。这时从街中心的地下管道洞口钻出一位衣着笔挺的人来。路旁的一个行人十分狐疑，他上前想看个究竟，一看却怔住了，他认出这个钻出来的人竟是大名鼎鼎的福拉多！原来是因为地下管道内有两名接线工在紧急施工，福拉多特意去表示慰问。

福拉多这位富有人情味的企业巨子，与他的同事、下属、顾客，乃至竞争对手都保持着良好的关系，正是缘于他平时待人友好真诚。

己所不欲，勿施于人

“己所不欲，勿施于人。”这句话是孔子思想的精华所在，更是自古以来有道德有修养之人所奉行的格言警句。

所谓“己所不欲，勿施于人”，是指自己不想做的事，就不要强加给别人，即当你的行为可能给他人带来影响时，必须考虑它的后果是否能为他人所接受。体现的正是推己及人的精神，它和中国民间常说的将心比心、设身处地为别人想一想等，意思相仿。

古语就有“种瓜得瓜，种豆得豆”之说，这条理论到了现代早已成了家喻户晓的道理：播种下一种行动，你会收获一个习惯；播种下一个习惯，你会收获一种个性；播种下一种个性，你会收获一种命运；播种下一个善行，你会收获一个善果；播种下一个恶行，你会收获一个恶果。

与人相处，想要建立一个好人缘，使众人乐于追随，就得时常为他人着想，切莫将自己不喜欢的事情施加到别人身上，否则必会引人反感，说不定还会惹祸上身，得不偿失。

容人之过，赢得人心

“水至清则无鱼，人至察则无徒。”水太清了，鱼就无法生存，要求别人太严格了，就没有伙伴。这句话反应了中庸思想中一切以和为贵，不宜苛求的道理。与人相处的时候不要用放大镜看人的缺点。如果过分地追求完美，不断指责他人的过错，就会失去朋友和合作伙伴。只有包容别人的过失，才能赢得人心，尤其是身处高位者，更应该有容人之心，唯有此才能使人愿意追随在左右，心甘情愿地为之出生入死。

在历史上，这样的例子数不胜数。春秋五霸之一的楚庄王，有一次宴请群臣，饮酒作乐，楚庄王的爱姬给众文臣武将斟酒。正当大家意兴正高时，一阵风吹来，灯火全部熄灭，全场一片漆黑。这时，有人乘黑调戏了楚庄王的爱姬，爱姬也十分机智，扯下了这个人的冠缨。她悄悄地将此事

告诉了楚庄王：“请大王把灯火点燃，只要看清谁的冠缨断了，就可以查证谁是调戏我的人。”可是，楚庄王却并未这么做，相反，他对大家说：“今天在座各位都不醉不归，请大家在点燃灯火之前都扯下自己的冠缨，脱下官服，轻轻松松地大喝一场。”当灯火再次燃起来的时候，群臣都已经拔去了冠缨。那个调戏爱姬的人也舒了一口气，高兴地娱乐起来。

两年以后，晋军进攻楚国。一名将军勇往直前，杀敌无数，还从战乱中救了楚庄王的命，立下了赫赫战功。楚庄王召见时对他说了一番赞扬的话。这位将领泪流满面地说：“臣不敢接受大王的这些赞扬，两年前，在酒宴中是臣调戏大王爱姬，当时大王能够重视臣的名誉，宽容臣的过错，不处罚臣，还给臣解围，这使臣感激不尽。从那以后，臣就决心效忠大王，等待机会为大王效命。”

宽容别人是利人利己的事情，所谓“容过”，就是容许别人有过失，也容许别人改正错误，不可因为某人有过某种过失，就一过定终身。如果对方在某些方面有才能，更不能因为其他方面的过失而抹杀，这才是生活中真正智者的风范。

“容过”其实就是要压制或克服自己内心对于当事人的歧视。主要体现了人们的一种宽厚、平和的人格，能够“容过”的人，往往能够建立起和谐的人际关系和良好的群众基础，同时，也能够得到人们的赞赏和认可。因为容人之过不是一味退让，不是无能懦弱，而是一种宽广博大的胸怀，包容一切的伟人气概。

小不忍则乱大谋

“小不忍则乱大谋。”凡事要忍耐、宽容一点儿，如果一点儿小事都不能容忍，脾气一来就会坏了大事。处世要能够忍气吞声，做人要学会忍辱负重。忍耐是一个人意志坚定的表现，是一种成熟的涵养，更是一种以屈求伸的深谋远虑。

自古以来，提倡忍的至理箴言很多，如“吃亏人常在，能忍者自安”、

“忍一时风平浪静，退一步海阔天空”等。这些流传千古的名言在生活中皆得到了证实。

忍耐既可明哲保身，又能以屈求伸。因此，凡是胸怀大志的人都应该学会忍耐，忍耐，再忍耐。因为能忍耐，就能控制好自己的情绪，就能理智地面对问题，不会被别人所左右。

三国时期，蜀相诸葛亮亲自率领蜀国大军北伐曹魏，魏国大将司马懿采取了闭城休战、不予理睬的态度对付诸葛亮。司马懿对时局看得非常清楚：蜀军远道来袭，后援补给必定不足，只要拖延时日，消耗蜀军的实力，一定能抓住良机，战胜敌人。

诸葛亮深知司马懿沉默战术的利害，几次派兵到城下骂阵，企图激怒魏兵，引诱司马懿出城决战，但司马懿就是稳如泰山，按兵不动。诸葛亮于是用激将法，派人给司马懿送来一个盒子，里面装的是一套女人的衣物以及梳子、胭脂等物，同时还写了一封书信，嘲笑司马懿道：“仲达不敢出战，跟妇女有什么两样。你若是个知耻的男儿，就出来和蜀军交战，若不然，你就穿上这件女人的衣服。”

“士可杀不可辱。”这封充满侮辱轻视的信虽然在一时间激怒了司马懿，但并没使司马懿改变主意。他强压怒火稳住军心，反而耐心地与送信来的士兵闲聊，询问诸葛亮的身体情况等。在得知诸葛亮身体衰弱仍每天事无巨细地打理军务后，司马懿更是坚定了坚守不出的战略。

在相持了数月后，诸葛亮不幸病逝军中，蜀军群龙无首，悄悄退兵，司马懿不战而胜。试想，如果司马懿不能忍受一时的侮辱，与蜀军交战，那么必会中诸葛亮之计，后果就不堪设想了。

可见，忍耐绝非懦弱无能，也不是屈服于人，不是逆来顺受，不是忍气吞声，而是忍辱负重，待机而发。忍耐，说到底是一种理智的顾全大局的表现。为人处世，忍耐有时会成为解决问题的良方。我们生活在这个社会里，不论是在生活还是在工作方面，都会遇到不顺心的事，在必要时适当克制、忍耐一下会有好处。俗话说得好，“忍”字头上一把刀，能忍人所不能忍，才能为人所不能为。

在日常工作和生活中，有些人因为自己的性子急而对别人做出些不礼貌的举动，这样最容易激发人和人之间的矛盾。林肯说：“对暂时斗不过的小人要忍耐。”“忍”是一种等待，为图大业等待时机成熟。这种忍耐不是性格软弱、忍气吞声，更不是含泪度日，而是高明人的一种谋略——以退为进，这也是为人处世的上上之策。

当然，中庸推行的“忍”也有一个恰到好处的度，而这个度就是不能“乱大谋”，过分的忍无疑就成了无原则的纵容，是与中庸精神相悖的。孔子认为，对于真正破坏社会秩序、违反周礼的行为是不应该忍的，体现了其忍让有度的中庸精神。

总之，要成就一番事业，谁都难免经受一段忍辱负重的曲折历程。因此，忍辱几乎是有所作为的必然代价，能不能忍受则是伟人与凡人之间的区别。因此，要做强自己，就必须修得忍耐这门处世艺术，以使我们的人格成熟完善。

不卑不亢，不仰不俯

不卑不亢，从根本上讲就是平等待人，在比自己强的人面前，不要畏缩；在比自己弱的人面前，不要骄纵。地位有高低，学问有深浅，但所有的人，人格都是平等的。

人是需要自尊的。但在现实生活中，却常有人不惜降低自己的尊严，极力逢迎在某些方面比自己强的人，哪怕人家对自己傲慢无礼也不在乎。而对那些比自己低的人却常常不顾别人的尊严，任意伤害他人的自尊。对待位高者和位卑者的两种截然不同的态度正是君子所不齿的卑、亢之态。

尊重是一种修养、一种品格，在与人交往时要恰到好处地表现出来。人们的社会角色和社会地位尽管不同，但都需要受到尊重，需要维护面子。如果你忘记这一事实，与人们交际时，对重要人物恭敬有加，对小角色却态度冷漠，这样自然会伤到后者的自尊，给人留下“奴性”的坏印象。

那些不卑不亢、不仰不俯的人常常会得到人们的尊敬和赞誉。一代大

文豪苏轼曾说过：“吾上可陪玉皇大帝，下可陪卑田院乞儿。”众所周知，玉皇大帝是人们心中地位最高的神仙，但在苏轼眼里，并不觉得他高不可攀；而卑田院乞儿虽是社会上身份最低微的人，但苏轼并不因此而看不起他们。这种不卑不亢、不仰不俯的态度的确为世人做出了榜样。

在平时与人交往时，不妨让自己保持一颗平常心，看淡那些权势，保持内心的淡定，恰到好处地表现出对其他人的尊敬，又不去做那些让人深感谄媚的事，如此才符合不卑不亢、不仰不俯的中庸之道。

方为立身之本，圆为取胜之道

孟子说：“不以规矩，不能成方圆。”所谓“方”，即方方正正，有棱有角，指做人要有棱角，要遵循规矩，要坚持做人的原则，要有人的骨气和品格，要表里一致；所谓“圆”，即为圆通世故，处事要周到细密、审慎干练。

“方圆”就是告诉人们：做人做事要讲究技巧，既不超人前也不落后人，既要坚守原则又要懂得变通，能够认清时务，使自己进退自如、游刃有余。这正是中庸立身、中庸制胜之道。

方圆的精髓之处在于，“方”、“圆”要结合在一起，互为限制，缺一不可。一个人如果过分方方正正，有棱有角，必将碰得头破血流；但是一个人如果八面玲珑，圆滑透顶，总想让别人吃亏，自己占便宜，也必将众叛亲离。因此，做人的制高点就是外圆内方，就是行欲方而智欲圆，自己心中遵循一个原则，在为人处事的时候应该善于思索、妥善处理，才是真正的方圆之道。

老子说：“受得住委屈，方能保全自己。”留得青山在，不怕没柴烧，以拙诚与对手周旋，确实不失为一种高明之术。“鹰立似睡，虎行似病。”真正的“方圆”之人是大智慧与大容忍的结合体。

运用“方圆”之理往往能所向披靡；无论是趋进，还是退让，都能泰然自若。因此，在日常生活中，无论是在商界、官场，还是交友、情爱、

谋职等，用“方圆”的技巧处世，必能让你无往而不利。

第七章 中庸成势——借人之才为才，用人之力为力

中庸智慧告诉我们：很多事情是我们做不到的，想要做好，就必须借助别人的力量，这是成势的必然途径。所以，自己没有实力不要紧，只要你善于交际，善于利用身边的资源，照样能干成一番大事业。

借力而为，他山之石可以攻玉

一个人再强，也不可能完成所有的事情；一个人再是人才，也不可能样样精通。每个人都有自己的知识盲区，也都有自己办不到的事情。但是，术业有专攻，在每一个方面都会有人才，都会有精通的专家。一个人也没必要会所有的东西，那也是不现实的，只要懂得借力而为，即使自己不在行的事，也一样能够做成。

荀子说：“借助于车马的人，不必自己跑得快，却能远行千里；借助于舟船的人，不必自己善水性，却能渡江河。君子生性与别人无异，只是因为他善于借助和利用外物，所以就不同了。”东方的荀子有“君子性非异也，善假于物也”的东方智慧，西方人则有“踩在巨人肩上”的西方智慧。

通用汽车总经理斯隆曾说：“把我的财产拿走，但只要把我的人才留下，五年以后，我将使被拿走的东西失而复得。”这句话极其深刻地表明

了借用他人之力的重要性。

成功者并不是样样精通的全才，他们成功的秘诀就在于能够借助别人的智慧成就自己的想法。

台湾巨富陈永泰说得好：“聪明人都是通过别人的力量去达成自己的目标。”

钢铁大王卡耐基曾经亲自预先写好他自己的墓志铭：“长眠于此地的人懂得在他的事业过程中起用比他自己更优秀的人。”

中庸不主张强攻，而主张借力而为。即使你的实力很强，也难免会有做不到的、疏漏的地方，而如果你的实力达不到解决问题的地步，那就更要借助他人的力量来实现，这样，你就为自己插上了成功的翅膀，去实现自己的梦想。

取人之长，忘人之短

不知人之短，不知人之长，不知人之长中之短，不知人短中之长，则不可以用人。
——魏源

同样的人，只是因为用人者看人的角度不同而导致没有人尽其才，没有真正发挥出人才的能力来。所以说，有人才，还得会用才行。

每个人都有缺点和短处，同样的，每个人也都有优点和长处。中庸智慧告诉我们：不要以偏概全，光盯着别人的缺点，更要看到别人的优点，进而利用别人的长处成就自己。人无完人，金无足赤。世界上没有完美无缺的人，有的只是实实在在的人。如果一个人苛求别人没有缺点，那就像在这个世界上寻找一块完美无瑕的玉一样徒劳无功。

与其苛求对方没有缺点，还不如转过来多看看对方的优点。《水浒传》中的时迁是个偷鸡摸狗之徒，从这个角度来看，他无疑是众人眼中的“坏人”，但是，正因为他把偷鸡摸狗玩得炉火纯青，他才能飞檐走壁，无人能及。

时迁上梁山后，他的长处得到了用武之地，在一系列重大军事行动中，军师吴用对他委以重任，使其长处得到应有的发挥，时迁因而成为梁山好汉中举足轻重的人物。

孔子说：“三人行必有我师。”每个人都有值得我们学习的地方，也都有比我们强的方面。我们要学会把这些长处用在对自己有帮助的地方，而千万不要妒贤嫉能，看到别人比自己强就心里不舒服，那就成不了大事了。

所谓“尺有所短，寸有所长。”清代思想家魏源说：“不知人之短，不知人之长，不知人之长中之短，不知人短中之长，则不可以用人。”用人之长，首先要了解人之长到底在哪里，到底是什么，这样才能真正做到物尽其用。有缺点没关系，重要的是他的长处是不是你需要的，能不能为你所用。

美国南北战争时期有一位叫格兰特的著名将军，此人具备卓越的军事才能，但同时又是一个好酒贪杯的酒徒。但是，林肯看到的只是他的帅才，而不计较他的缺点，因此大胆地起用了格兰特。当时林肯对众多的反对者说：“你们说他有爱喝酒的毛病，我还不知道，如果知道我还要送一箱好酒给他喝！”格兰特的上任，决定了战局的转折，使美国南北战争以北方军很快平定南方叛乱而告终。

能够发现自己和别人的才能，并能为我所用的人，就等于找到了成功的支点。天下没有完人，也没有无用之人。把注意力集中在他人的缺点上，则世无可用人；把注意力集中在优点上，缺点就不那么重要了，然后用其所长，则世无不可用人。以 70% 的精力去关注别人的优点，以 30% 的眼光去关注别人的缺点，你必会对人有新的认识。

广结天下贤人能士

独学而无友，则孤陋而寡闻。

——孔子

纵观历史上成就霸业者，无不是广结天下贤能人士的好手。刘备手下

人才数不胜数，还曾同时拥有过卧龙凤雏，他手下的人才几乎每个人都是能独当一面的好手。刘备的成功在于他广结了那么多的贤能之士，并善于加以使用的结果。

历史上很多开创了一个时代的贤明君主并不是自己真的武能打仗，文能安邦，而是善于招纳贤人能士为自己所用。现代社会是个十分复杂的社会，政治、经济、文化各个巨大系统纵横交织在一起，而现代科学技术和生产力的飞跃发展又使社会中的各个系统处在不断的变化之中。面对着这样复杂的不断变化的社会，任何人想要取得成功，单靠个人的能力显然是不够的，还必须借用他人的力量和智慧。

李嘉诚由一个卑微的打工仔，成为香港首富；长江实业由一间破旧不堪的山寨厂，成为庞大的跨国集团公司。他的巨大成功还得益于他招贤纳士的“用人之道”。

李嘉诚自己也说：“长江取名基于长江不择细流的道理，因为你要有这样旷达的胸襟，然后你才可以容纳细流。没有小的支流，又怎能成为长江？只有具有这样博大的胸襟，自己才不会那么骄傲，不会认为自己样样出众；只有承认其他人的长处，才能得到其他人的帮助，这便是古人说的‘有容乃大’的道理。假如今日没有那么多的人替我办事，我就算有三头六臂，也没有办法应付那么多的事情，所以成就事业最关键的是要有人帮助你，乐意跟你工作，这就是我的哲学。”

无数的事实告诉我们，要想有所作为，成就一番事业，身边多些贤能的人是必不可少的条件。古代的帝王将相成就霸业需要借助他人之力，现代的大富翁成就事业的辉煌也一样需要借助他人的智慧，平民百姓就更是如此了。所以，我们在平时要注意编织自己的关系网，不断结交朋友。这样，你才能为自己的成功准备好必需的资源。

用人要不拘一格，苛细相间

每个人都有长处，我们必须多看到别人的长处，少看别人的短处。因

为我们要借助别人的长处而不是短处来成事。所以，我们看人更多的是要以别人的优点为着眼点，而不是什么条条框框。这就是我们要说的“用人要不拘一格，苛细相间”。

“格”就是标准，用人既要有标准，又要没有标准。所谓要有标准，就是说，我们用人的标准是否适合我们，而不是多高的学历和资历，多么高贵的出身等等；没有标准，就是说不要拿那些世俗的标准、条条框框来圈定人才，那样绝对是找不到合适的人才的。由于每个人的长处是不同的，如果用统一的标准来要求，那自然是有失公允的，所以，要“不拘一格，唯才是举”，这样才能更多地网罗人才。

许多世界著名的企业在用人上也大都以挑选适合自身发展的可用之材为标准。世界快餐业巨头“麦当劳”招聘员工时，选择的相貌普通、教育程度一般的“中才”；英特尔公司在高校招聘时，更喜欢各科成绩虽然中等，但富有创意的学生；日本东芝公司重文凭而不唯文凭，致力推行“适才所用”和“重担子主义”，通过给那些招来的文凭和能力一般的员工施加压力和动力，使他们的潜在能力得以发挥，个人价值得以实现。

北宋政治家包拯说：“常格不破，大才难得。”如果人才在眼前却因不符合一些虚泛的规矩而失之交臂那么就太可惜了。

世界首富比尔·盖茨，这个世界IT界赫赫有名的重量级人物，如果到一些人才市场上去应聘，肯定会被用人单位拒之门外。因为按照一些企业的人才标准，只有拥有本科以上学历的人才能称之为“人才”，而比尔·盖茨在美国连大学都没有读完，充其量是一个大学肄业生。

只要对方有才，又能为我所用，那就不要怕东怕西、瞻前顾后。

我们常说：“是金子总会发光的”，但是，金子不会自己从地里蹦出来，需要有发现金子眼光的人来挖掘出来。如果把人才比作金子，那么，那些用人者就必须具备能够找到金子的眼光。然而，这眼光并没有固定的模式，唯一的一点要求就是此人“适合”这一职位。这样才能真正借到力，才能充分发挥出别人的聪明才干，帮助自己实现目标。

投桃报李，互为所用

我们都知道大雁是排成“一”字或者“人”字飞行的，这并不是它们在表演自己优美的空中飞行技巧，而是完全出于飞行的需要。它们在长期的飞行中找到了这种最省力的群体飞翔形式，当雁群以这种形式飞行时，后一只大雁的一翼能够借助前一只大雁鼓翼时所产生的空气动力，使自己的飞行更省力。当飞行一段时间一段距离后，大雁们便左右交换位置，使另一侧羽翼也能借助空气动力以减缓疲劳。

由于大雁既具有惊人的个体飞翔能力，又富有令人叹服的合作精神，因而，它们的两翼似乎有了灵性，使它们能够以轻松自如的风姿成为长空的主人。

可以断定的是，单独的大雁是绝不可能自己飞到温暖的南方过冬的，其原因是：首先，它自己独自飞行，在没有帮助的情况下，能飞翔的时间和距离都有限，估计到不了南方，就得掉头返回，因为北方的冬天已经过去了；其次，南飞的路上会遇到很多的困难，比如天敌的猎杀，觅食、休憩等问题，都需要同伴的协助来完成，一只大雁是自己做不到这些的。

从大雁的飞行合作中，我们可以看到：互相之间的合作是达到目标的基础，只要相互之间走合作的道路，相互借力，就没有去不了的地方，就没有达不到的目标。

为了实现成功合作的目的，就必须遵循一个基本理念：不要怕别人得到好处。柯维有一句名言：“世界之大，人人都有生存空间，他人之得，不必视为自己之失。”别人得到好处，并不意味着你得到的将会相应减少或得不到，相反，还可能得到更多。因此，我们想做一件事情，不要怕别人从中得到好处，只要考虑对自己是否有利就够了。

凡是遇到有利的事情，要注意分配；凡是遇到有名的事情，要注意分享。其实，帮助别人就是强大自己，帮助别人也就是帮助自己，是给自己做的长线投资。别人得到的并非是你自己失去的，不要看着别人获得的比自己的多，就眼红心里不舒服。只要自己所得比之前可能获得的数额更多

了，也就是值得高兴的了。而在追求利益的时候，并不一定要以牺牲自己的或者别人的利益为代价，相反，投桃报李，让对方也得到一部分利益，这样才能在日后给你回报。因为在这个世界上，我们每个人都是彼此不同的，各有各的资质与技巧，各有各的能力，各有各的长处和短处。你今天在某件事上帮助了别人，而在另一件事上，你也可以获得别人的帮助。所以，看似助人行为，实际上是在自助。

合作无疑是最有效率的借力之法，它使双方的优势互补，并使各自的能力产生相乘的效果，从而能创造更大的利益。只要把蛋糕做大，双方共享一块大蛋糕，要比一方独享一块小蛋糕获益大多了。

德不孤，必有邻

孔子说：“有道德的人，或者说道德修养高的人是不会感到孤单的。”

世间的财富地位和名声，如果是通过提高品行和修养所得来的，那么就像生长着的漫山遍野的花草，自然会繁荣昌盛绵延不断；如果是通过建立功业所换来的，那么就像生长在花盆中的花草，会因为迁移变动或者繁茂或者枯萎；如果是通过玩弄权术或依靠暴力得到的，那么就像插在花瓶中的花草，因为没有根基，很快就会枯萎。

品德是立身之本、立业之基。德是人生事业的基础，是个人才能的统率与主心骨。

古人云：“芝兰生于深林，不以无人而不芳；君子修道立德，不为穷困而改节。”

纵观古今中外凡是成大业者，都是以一定的道德水准参与历史活动从而实现人生价值的。立德、立功和立言是古人推崇的人生追求的最高理想，其中立德占第一位。

比中而行，结交益友

孔子说：“益友有三种，损友也有三种。”与那些待人耿直、宽容、博学多才的人交朋友有益处；与那些走邪门歪道、谄媚奉迎、花言巧语的人交朋友是有害的。

选择朋友对一个人的一生是非常重要的：结交益友，会促使你进步，在你陷入危难时，益友会鼎力相助；反之，结交损友，会让你堕落，当你陷入困难时，损友会落井下石，让你的处境雪上加霜。因此，我们在生活中选择朋友时应该擦亮眼睛，识别益友与损友，要比中而行，切莫认为亲近自己的人都是益，疏远自己的人都是损友。

有的人在他人对自己有利或无害时，尽可以称兄道弟，可是，一旦这个人有损于他的利益时，他就立刻变了脸，见利忘义、唯利是图，甚至是恩将仇报。

“路遥知马力，日久见人心”，通过长期交往、长期观察去判定一个人是真朋友还是假朋友。一般来说，那些有事没事就对你献殷情，只说好听的话，总是顺着你的意思说话的人必须要警惕，他们很可能是位置不及你想讨好你，或是企图从你这里得到些什么。对于那些不太了解的人，不要把“他对你的态度”作为唯一的衡量标准，更要留心他是如何对待别人，尤其是那些地位不如他的人。

总之，在结交朋友时，最好先保持适当的距离，既要能够观察到对方的言行，判断出对方的人品，又不要輕易地对对方掏心掏肺。当你从能够真正判断出此人的品性是否能成为益友时，再决定下一步的交往不失为一种稳妥的方法。

第八章 中庸享乐——乐而不淫，哀而不伤

每个人都有自己的位置，享乐的出发点就是自己所处的位置。一个人不能奢求自己能力所不能及的幸福和享受，同样也不能因贪图眼前利益而放弃更大的长远利益。一个人要懂得知足，懂得保持身心的平衡，懂得节制自己的欲望，懂得享受自己能够享受得了的快乐。

素位而行，知足安能常乐

根据平日所处的地位而行事，不责备怪罪（他人或自己），也不埋怨（他人或自己）。一言概之，那就是做事要根据自己的位置和实际情况，不要忘自菲薄或好高骛远，也不要怨天尤人。这和我们平常所说的“知足常乐”有着异曲同工之妙。

如果一个人从自己的角度出发去衡量自己的所得，并知道满足，那他就总是快乐的。如果抱着知足的心态来看我们已经得到的，那我们就会为此而感到欣喜。叔本华曾告诫世人：“我们很少想到自己拥有什么，却总是想着自己缺什么。”知道满足，本身就是一种很大、很实在的幸福。其实，只要抛却欲望的诱惑，让烦躁的心平静下来，以知足的心态看待这一切，快乐就会油然而生了。

我们每个人每天都在追求着更多，但事实上，我们都已经拥有了很多。只是因为不知足，人们才忽略了已经拥有的，而追求那些还不曾拥有的。

一位哲人这样写道：“不为自己没有的悲伤而活，要为自己拥有的欢喜而活。”

古希腊哲学家伊壁鸠鲁有一个说法最受一般人喜欢，他说：“中等财富的人最幸福。”古往今来，这个说法也比较符合事实。太穷，基本物质生活都不能保证，日子自然难过；太富有，就算不整日提心吊胆，守财也不容易，似乎还是“中庸”比较合适。真正能享受其中的快乐，全在于自己要懂得知足和满足，只有这样，才能甘愿于中等财富。

忘其小丧，志其大得

不要在意于小的失败，而要一心希望得到大的收获。如何面对失败，是我们能不能战胜失败的关键。有的人为一点点小事就大动干戈、气急败坏，甚至陷入小伤小痛中不能自拔，结果没有心思注意应该重视的环节，最终导致了大的失败；有的人对小的失败痛楚并不在意，一笑了之，以畅快的心情去面对大事情，结果将大事完成得很好。

汉朝有一个叫孟敏的，背着一个陶土烧的大瓶子赶路，突然瓶子掉在了地上，摔了个粉碎，而他仍旧朝前走，头也不回。人家问他怎么看都不看一下，他说已经碎了，看有什么用。这种人就很洒脱。

失败固然难受，但要知道，如果自己学会把这一次的失败转化为动力，让它推动自己向成功迈进，无数次的失败累积起来就是走向成功的阶梯。这也就是“失败乃成功之母”的真谛。总之，小的失败没关系，也不要在小的失败上耗费太多的精力，而应该着眼于大的方面，为取得大的成功做好准备。

爱钱需有节，赚钱需有道

钱财是身外之物，每个人都这么说，但是并没有停止追求的脚步。

对待钱财的态度应该是一种中庸的处世态度，以中庸的心态对待钱

财，爱财却不贪财，爱财而又看淡财，这样就会活得比较洒脱。

金钱在一定意义上是财富的象征。但君子爱财，取之有道。通过诚实劳动获得金钱、走向富裕，这不但不容指责，而且值得敬重称道。不因爱财而贪财，不因爱财而丧德，这样的金钱或财富都充满着人性，才成为我们追求幸福与自由、文明与进步的介质。哲人说：“钱无理性，它既是洪水猛兽，又是幸运之神；它既是罪恶的潘多拉魔盒，又是幸福生活的百宝箱。”

钱财本身没有罪恶，是不同的人给它包装上了不同的外衣。贪婪的人让钱变成了罪恶之源，节制的人让钱变成了幸福生活的车轮。

古代陶朱公（范蠡）很会做生意，发了大财，但他把钱用在救济穷人上，结果愈用愈增，愈散愈聚，后代几辈子没穷过。爱财不贪财，有财不守财，这才是运用钱财的最好方法。

美国前总统富兰克林说：“我深信一个人用自己的才智努力工作赚钱致富是正当的，但要记住慷慨地跟别人分享，然后恬淡地走开。”这是人生的一大快事。能赚钱，取之有道，肯施予，用得大方，这正是中庸提倡的金钱观。

中庸的金钱观不提倡人们安贫乐道，也不提倡成为金钱的奴隶，而要懂得合理赚钱，科学用钱。赚钱要取之有道，用钱要用之有度，享受福报，不被钱所误。

奢为大耻，俭为大德

历览有国有家之兴，皆由克勤克俭所致。其衰也，则反是。

——曾国藩

所谓奢侈，就是在没必要的地方乱花钱。这纯粹是一种浪费。

“奢为大耻，俭为大德”。节俭朴素的生活历来为中庸之道所称颂。孔子主张，一个人一旦崇尚节俭，以节俭为荣，就会主动控制自己无限生长

的欲望，实现真正的自我控制，而不是随心所欲地去追求奢侈豪华的生活，从而把注意力集中到开创事业、追求成功上来。“历览前贤国与家，成由勤俭败由奢”，李商隐的这句警世格言道出了小到一个人，中到一个家庭，大到一个国家成与败的根本原因。

勤俭是建立在“勤”与“俭”的结合上的，只有勤劳才能创造劳动成果，只有节约才能珍惜劳动成果，两者相加，个人创造的成果才会越积越多，社会也才能发展进步。

明智的节约有时是为了慷慨的消费。节俭应该解释为‘用钱的方法’。我们应该把钱用得最为恰当、最为有效，这才是真正的节俭。

在金钱与生活间找到平衡

为了生存和生存得更好去赚钱无可厚非，只要赚钱的途径正当、正确，就可以了。但变赚钱观为贪钱观就可以铸成生活的一种负重，甚至会使自己失去自由。

金钱有时带给我们的并不都是快乐，有时也可能是烦恼。人生一世，折磨我们的不一定总是贫穷，也可能是各种各样的贪欲。

有一次，英国女王参观著名的格林尼治天文台，当她得知任天文台台长的天文学家詹姆·布拉德莱的薪金的级别很低时，表示要提高他的薪金。布拉德莱得悉此事后，恳求女王千万别这样做，他说：“如果这个职位一旦可以带来大量收入，那么，以后到天文台来工作的人，将会不是天文学家了。”

为钱工作，这是残酷的。如果可能的话，别让钱支配你的生活。

荣耀不必过早享用

很早就能取得荣耀，这无疑是一件喜事，但是过早地享用这些荣耀，就容易被荣耀所累。凡事都得有度，这就是中庸思想的精髓，如果整天陷

于荣耀之中，不仅会影响正常工作，还会让人产生自满、自我膨胀等负面情绪，甚至为此付出惨重代价。

一个人即使有很大的荣耀，这个荣耀也能带来很大的好处，也不要过早使用它，要保持低调的态度，否则，过早享用，尽管可能当时确实很风光、很快意，但是，已经滋生了恶的因素在里面，迟早会为此付出代价。过早地享用荣耀未必是福，所以，一个人成功的时候千万要低调些。

所以，秉持中庸之道，不要过早地享用荣耀，把自己的心态放平，等真正能够完全享用的时候，再拿出来享用，岂不是如成年老酒般更加香醇吗？

劳碌需有度，情趣才尽享

我们常说要劳逸结合。列宁有句名言：“休息是为了更好的工作。”一个懂得中庸思想的人是会合理地区分和安排自己的工作和休息的，该工作时积极负责地工作，该休息时就踏踏实实地休息，这样的人活得才会轻松。

要取得好的工作业绩，需要的是高的工作效率，而不是靠加班加点累加出业绩来。很多人都有过加班的经历，加班其实是迫不得已而为之的，因为需要赶进度。但是加班的效率其实是不高的。

效率的提高最需要的是清醒敏捷的头脑，所以适当的休息、娱乐不仅是有好处的，更是必要的，是提高效率的基础。

最佳工作者的工作时间正常，有着确定的目标，工作之余还可以培养很多的兴趣爱好，和不同的人交往，获得友谊，同时也得到了休息。

“努力不过力、拼劲不拼命”。心脏自身很小，但是它的负担很大。之所以能保持正常的工作，全在于合理适当地调节工作时间。懂得中庸之道的人明白工作不是生活的全部，仅仅只是生活的一个方面而已。人不仅要追求事业的成功，更重要的是要追求生活的成功。真正的成功者是享受生活平衡的人。要做到这一点，就要明白工作是为生活服务的，而不是相反。要想有平衡的生活方式，必须满足生活中的6个领域。这6个领域是：

智商、身体健康、家庭、社会福利、精神追求和经济状况。

情爱中庸，方能百年好合

夫妻关系是社会的最基本关系，所以，两性的和谐是社会和谐的最基本因素。一切的大道理要从夫妇之间开始。如果连夫妻关系都处理不好，不能维持一个家庭的和睦稳定，还谈什么大道理，做什么事业呢！

我们常说“一个成功的男人背后有一个为之默默付出的女人”，同样的，“一个成功的女人背后也有一个为之默默付出的男人”。这也就是说，夫妻之间的关系处理得好了，没有后顾之忧，才能全身心地投入到事业中去，否则，家庭天天闹矛盾，精力和时间必然受到影响，更重要的是情感处于混乱状态，这对一个人的身心是致命的。

有人说：“婚姻就是放弃两个人的生活方式，然后共同创造一种双方都认可的生活方式。”这就是中庸思想的体现，也是婚姻和谐的最完美形式。在实现这个形式的过程中，夫妻之间更多的是一种相互尊重、体谅、爱护、包容、理解，这才能维护好夫妻间的关系。

把爱人当作朋友，让彼此的相处保留一些弹性，双方就都会感到很愉悦。有一对恋人，他们是由朋友变为恋人的。做朋友的时候，他们相处得很好，彼此都觉得对方是最好的人，也是最适合自己的人，可是做了恋人之后，反而经常为了一些小事吵架。

后来他们开始反思，原来做朋友的时候，大家都没有要求，所以，一点关心、一声叮咛都会让彼此感动。可是做了恋人后，要求就不一样了，总是觉得你应该怎样不应该怎样，于是摩擦就产生了。认识到了这一点，双方都在努力调整自己，给对方朋友式的对待，彼此的相处就更加和谐了。

有的时候我们真的对爱人太过苛刻、太过挑剔，缺乏宽容、缺乏理解。其实，“把爱人当做朋友，”给予他们像朋友那样的尊重、宽容和感动，我们就会赢得一生的幸福。

另外，作为夫妻双方，都必须尽到自己的责任和义务。每个人都有法

律和道德上的责任和义务。比如，作为丈夫首先应该尽到对妻子的责任，进而需要承担抚养孩子和赡养老人的义务，相应的，妻子也要做到这些。

每个爱情故事都是从轰轰烈烈走向平淡生活的。平平淡淡才是最真，平淡的生活才是最幸福的。试着接受一个不完美的人，让对方保留缺点，让对方保持真面目，这也正是夫妻爱情的中庸之道，践行这样的中庸之道，婚姻才会真正百年好合！

中庸养生，平衡身心

“中庸”之意是通过变更调整，使事物处于上下左右之间的最稳定状态，这种状态即是平衡。中庸养生，即是追求平衡身心。

健康包括生理和心理两部分，只有这两部分都健康，才能称之为真正的健康。而要这两部分都健康的方法，就是保持身心平衡。

中庸养生所追求的平衡，实际上就是要把握好一个“度”。比如，工作压力太大，长期如此，持续的压力就会损伤身体。工作成绩是做出来了，但是身体却垮了，无福消受胜利果实了。所以，这个“度”就很重要，只有很好地把握好这个“度”，身体才能在一种平衡有序的情况下正常运转。

比如说动和静，为了保持健康，人需要运动来加强体质。动有助于身体充满活力，让身体在不断的运动中促进血液循环，从而加快身体的新陈代谢。但是，剧烈的运动则会给身体带来伤害。静，比如闭目养神、小憩，这些都是恢复体力，振奋精神的最好方式。但不可长时间地睡觉，静止不动，这样会造成脂肪的堆积，对身体不利。所以，中庸养生强调：应该动而不烈，静而不守。

“得不足喜，失不足忧”，调整心态，永远保持冲淡平和，便可以免除心动过速，血压陡升的忧虑。

健康就是财富，身体健康就是变相地省钱。健康的关键在于顺应自然，保持平和中庸的心态对健康长寿最重要。中庸就是和谐与平衡，使人人与人、人与社会、人与自然之间保持良性的动态平衡，到具体事物上就体现为高

效率、低耗能，顺应自然规律。

养生的目的是为了益寿延年，在日常生活应付事物中，也应注意到“自然”，中和之气就是自然，自然就是均衡。经常保持着生命活动的协调均衡，也就会自然而然地得到益寿延年。

另外，孔子先提出了“仁者寿”的观点，后来又十分肯定地提出：大德必其得寿，认为道德高尚的人往往容易长寿。而事实上，良好的道德情操确实是心理健康的重要标志，而心理健康则是去病延年的必要前提。“仁人之所以多寿者，外无贪而内清静，心和平而不失中正，则天地之美以养其身。”

看来，中庸养生并不仅仅只是身体的健康，还应该同时要求道德的修养。只有结合了身心和道德的健康，才是真正的健康。



Chapter One The Doctrine of the Mean: Seeking Balance Between Extremes

The doctrine of the Mean is a balance, which is the way of seeking the ideal existence between the extremes of radicalism and withdrawal, so that one should not be limited by one's own actions.

Perfecting Personal Character of Honesty and Trust

Only honest and trustworthy people can gain others' respect and trust. Those who give empty promises tend to be despised and condemned by others and will thus pay a dear price for it.

Whatever state of life one is in — whether in love, work or study, being lack of honesty and trust is a lack of true value of personality. The exterior advantages, such as wealth, appearance and positions, might affect others' evaluation of you; but if you are not honest and trustworthy, these exterior advantages can only spell others' aversion. If you are trustworthy, however, these exterior advantages can magnify your personal charm.

It is because of integrity and reliable trust that many companies have gained for themselves good names, and the names of the companies, just like brand names and patents, have thereby become the synonyms of honesty and trust.

Be Self-Confident and Modest

Too high an opinion of oneself is an obstacle to progress, while too low an opinion is an obstacle to prosperity. —*Wei Lu Ye Hua*

Nietzsche once said, "A wise person can lose nothing so long as he knows himself."

However, true self-knowledge is not an easy thing. Many have lost the opportunities of self-development due to the lack of self-confidence. There are also many who fail in life due to their pride. The doctrine of the Mean tells us again how important it is to be self-confident and modest, and to find one's place in life correctly.

Self-confidence is the key to success. Every one has their strengths and weaknesses, and so, a view of balance is very important.

Self-encouragements such as "I can" are crucial in practical work. Self-confidence can be built up through many successes. True self-confidence is objective rather than random.

Self-confidence is not arrogance and complacency. As the saying goes, "Contentment with a little knowledge is the cause of poor intelligence." Sometimes over-confidence will become complacency. And one may easily fall into the trap of complacency if he is not prudent enough.

Complacency is the externalization of immaturity. There is such a metaphor for "complacency": A cup will not be fit for holding any drop of water once it is full. It is the same with those complacent people who will not follow others' advice. The result will be stubbornness, arbitrariness and self-righteousness, which inevitably lead to utter failure or even destruction.

Always practise self-examination. Only in this way can one have the correct self-knowledge, so that one will neither be self-deprecating nor complacent.

The Way to Give up and Get

Fish is what I desire for, and bear's paw is also what I desire for. I will give up the fish for the bear's paw if I cannot get the two at the same time. Life is what I desire for, and justice is also what I desire for. I will give up life for justice if the two cannot be got at the same time.

— Mencius

The reason that modern people feel tired, frustrated and anxious and fail to achieve the desired goal is that they are lost and drown in all kinds of desires and are unwilling to give up anything, so that they get nothing in the end.

In fact, one cannot expect to get everything, and only when you know how to give up something can you expect to get something. Just as said above, "fish and bear's paw cannot be obtained at the same time." Since our lifetime is limited and our energy is limited, we must learn to give up bravely when it is necessary for us to make choices.

In the journey of life, learning to give up and make choices is an art. In some sense, giving up means acting according to one's abilities. Giving up something is also getting something. In this Chinese phrase of "shě dé" (舍得), "shě" means "give up", and "dé" means "get". So, giving up is the precondition for getting in some cases. Only when one acquires this art of giving up and getting can he has the opportunity to succeed.

Viewing Things in All Perspectives

As instructed by the poem, "The forms of Mount Lu vary with the perspectives of viewing and the distance from which it is viewed. You can never know Mount Lu as it is only because you are in the mountain." This poem conveys the motif that we must view things in a comprehensive and objective way. In other words, we should view things in all perspectives. Otherwise we shall be deceived by some details. We cannot know the truth of things unless we are able to evaluate

suggestions from various sources so as to give objective and correct judgments. Taking advice from one source tends to mislead us into drawing one-sided conclusions.

Li Shimin, the general and later the emperor of the Tang Dynasty, was such a “wise emperor” who knew how to evaluate suggestions from different sources. He witnessed the demise of Emperor Suiyang and the Sui dynasty. So, he often warned himself against committing the same mistakes. To consolidate his rule, he encouraged the ministers to “point out his mistakes to his face”, that is, to give him suggestions directly. He compared different suggestions and chose the good ones to follow, so that one-sidedness can be avoided.

In everyday lives, we should also develop the habit of being ready to listen to suggestions from different sources. Perversity, anger, and one-sided judgment should be avoided, or the whole situation will be ruined. Being ready to listen to suggestions and being good at listening to suggestions had better go together, and analysis is necessary prior to taking the suggestions. Be good at listening to suggestions, learn to analyze the suggestions, and make the correct judgment, you can avoid going to extremes in action.

Breaking away from Self-Restraint

Most failures are not caused by the narrowness of the road but by the narrowness of the mind. The reason that the frog sitting at the bottom of the well is content with its life is because it does not know the world outside the well. If we are in a situation similar to the frog's, we shall impose restraints on ourselves. Therefore, failure in most cases is not caused by others, but by our own narrow-mindedness.

When the elephant is small, the mahout ties the elephant with a chain. At that time the elephant is not strong enough, and it cannot break away from the restraint of the chain although it wants to at the beginning. The small elephant will completely give up the idea of breaking away from the chain after several attempts. When it grows into an adult

elephant, it will be willing to be restrained by that chain and will never think about breaking away from it.

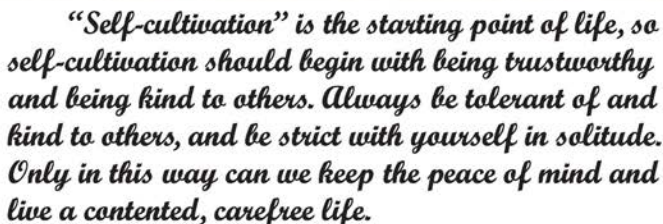
We often view things by using the common laws in life. Thus, we will be restrained forever by the “chain” which we should have broken away from with little effort before, so that we end up in being the elephant willing to be tamed. Gradually, the habitual pattern of thinking causes us to be trapped in our own experiences of failures. We think that we can never make it, completely neglecting the interior and exterior conditions that have already changed, the result of which is that we lose many opportunities that can be easily gained otherwise.

To live means to change. If we are reluctant to change the short-term loss or sufferings and live a purposeless life, the time will come, sooner or later, that we shall find life is hard. So, change to adapt is the eternal law of living.

Survival of the Fittest Rather Than Survival of the Strongest

In Darwin’s evolution theory, there is such a “cruel” viewpoint — survival of the fittest. So adapt to environment, and change yourself according to the changing environment. The strong dinosaur has been extinct, while the small chameleon survives until the present day. This shows it is the fittest that can survive, rather than the strongest.

Chapter Two On Self-Cultivation: Prudence and Peace of Mind



“Self-cultivation” is the starting point of life, so self-cultivation should begin with being trustworthy and being kind to others. Always be tolerant of and kind to others, and be strict with yourself in solitude. Only in this way can we keep the peace of mind and live a contented, carefree life.

Cultivate Your Moral Character

Lead a quiet life so as to cultivate your moral character, and be thrifty so as to be virtuous. Greed harms aspirations, but peace of mind perfects character.

—Zhuge Liang

A good character is the first step to success in life. Without a good character, interpersonal relationships will be hard to handle, which will prevent us from being virtuous and achieving success in life. In the end, we cannot be as good as we expect of ourselves and end up repeating the mediocre life. So, it is held in Confucianism that the moral character cultivation goes before country constructing.

Lin Zexu, the famous official in the Qing Dynasty, was moody and easily irritable. So he put up a scroll saying “calm down” in his study to warn himself. He also composed the famous couplet “The vastness of the sea is out of its merging of many rivulets; the steepness of the precipice is

out of its privation of desire”, which contains profound meaning.

When being Vice Premier and the minister of the Ministry of Foreign Affairs, Marshall Chen Yi was good at maintaining the peace of mind in his busy life. He often cultivated his temperament and his ability to be calm by painting, composing poetry or playing chess.

Of all those anecdotes of “mind building and character development,” the most famous one may be Zeng Zi’s practice of daily examination of self in these aspects, which included examining whether he was loyal to his work, whether he was faithful to his friend, and whether he acquired new knowledge. Perseverance in self-examination can bring about daily progress. Gradually, one’s spirit can get purified, and a good personal charm can naturally be formed.

The reason that Zhuge Liang was respectfully addressed as a god-like master actually lies more in his human relations philosophy of seeking mind peace instead of fame and wealth, than in his wisdom and resourcefulness. The greatest weakness of human being is short-sightedness and aimlessness, which directly lead to a mediocre life. And these weaknesses result mainly from one’s eagerness for instant success and benefit, the inability to calm one’s mind down, and to endure loneliness.

Each one of us should endeavour to maintain the peace of mind, and forsake evil for the sake of goodness. In this way we can develop the qualities of open-mindedness, seeing things comprehensively, profoundly, keenly and subtly, so that we can bring our potentials into full play and lead a better life.

Cultivate Your Moral Character and Spirit Out of Details

Those who have made great achievements will also pay full attention to small things and details around him. Only when one does well in small things can he do well in great things. From one’s attitude towards small things can we see that person’s personality and character, and know

whether he can make great achievements.

There is no necessary relation between one's greatness and his social status or his job. If one can still be modest when he is in a low position, it can be said he has a noble soul.

Prime Minister Palmer was a respectable leader in Sweden. Although he was Prime Minister, he still lived in a common apartment. He lived a simple life and was affable to all. Palmer's motto was, "I am one of the common people."

Taking himself as one of the common people is the most important quality of Palmer. Every day Palmer walked to his office. During this fifteen-minute walk, he greeted people on the way, even chatted with people sometimes.

To get true information, Palmer liked to inspect, in an informal way, places such as schools, stores and factories. He talked with the students, shop assistants and workers, so as to take their suggestions. He never put on an air; instead, he was decent in address and sincere in attitude, so that he gained deep respect from Swedish people. Palmer was the Prime Minister, but also a common person. He was a leader, but also a brother and friend. He was an idol in people's mind.

Palmer's affability can only prove his nobility. So do not refuse to do any small things in your life. Pay full attention to the seemingly trivial job and you can gain a lot.

Be a Gentleman Always

Confucius said, "A gentleman should beware solitude." That is to say, even when one is alone, he should be self-disciplined and never do immoral things.

The great revolutionary Lenin also said, "A person who should be honest before all the people should also be honest before his own conscience."

"Bewaring solitude" is an important criterion for evaluating one's morality. One's morality can usually be revealed in the most secret

subtleties. On public occasions and in some important issues, one can often beware his own words and actions due to the pressure of law and society. But when one stays alone or does trivial things, one is more likely to abandon himself and reveal their true thoughts. Therefore, only when one behaves himself when alone can he gain others' trust and respect.

"Bewaring solitude" of always being a gentleman is very important to the moral character cultivation. Only when we are willing to be consistent all the time when alone and prevent evil thoughts from showing up can we perfect our noble character.

Braving Weaknesses

The "bravery" in the Confucius principle "braving weaknesses" means one should be brave enough to face one's own weaknesses. Confucius held that the realization of shame and the courage to overcome shame are valuable and praiseworthy qualities.

It is well known that Germany committed towering crimes in World War II. The war killed countless civilians and made the earth almost become a hell. Germany has thus become the object of hatred by the whole world. Decades later, however, Germany shouldered its responsibilities courageously and played an active and positive part in international affairs. Willy Brandt, the former Prime Minister of Germany, once knelt before the monument to the dead in WWII. It took much courage for him to do that, at the cost of not only the national but his personal honour and dignity. But his action gained the whole world's respect and forgiveness, letting people see this nation's bravery and sincerity and consoling the dead souls in the war.

A true brave person can always maintain his conscience, face his mistakes and correct those mistakes courageously, so that he can be a new and a brave person.

We should face our own mistakes and others' mistakes correctly, and should be tolerant of others' mistakes. That is, we should have a tolerant attitude towards the mistakes that other people have corrected,

and do not blame others for things in the past. We should look forward to their future performance.

Being Generous at Heart

Generosity at heart is an ideal state of being. The core of the doctrine of the Mean is this quality of generosity at heart. It is said that the biggest challenge in life is that one can still be modest when he has achieved great success, and will not be engrossed by one's failures in a difficult situation. So be generous at heart no matter you face successes or failures. And people with such spirit are often highly praised.

As Goethe once said, "One can not always be a hero, but one can always be a man." It is difficult to "be a hero," which calls for great intelligence and courage, but it is more difficult to "be a man," as it calls for greater intelligence and courage.

In this journey of life, it is unnecessary to have one's mind disturbed by those ups and downs, victories and failures.

After serving two terms in office as the first President of US, Washington was determined to leave the post. He attended light-heartedly the farewell banquet and proposed a toast to people. The next day, he attended the inauguration ceremony held for the new President Adams, and then left for the Venure farm in his hometown. His generosity at heart has made him a memorable person in history.

A successful life is always related to the quality of generosity at heart. If we have this quality, we will not feel depressed in difficulties and will not be blinded by the exterior fame and material benefits in success. With this quality we can always keep cool-headed and make progress in our lives.

Being Open-Minded

Confucius said, "Gentleman disagree in harmony, but mean people agree in disharmony."

This saying has reflected one important principle for the philosophy of the Mean, that is, “harmony,” instead of “agreement,” is what should be sought. “Disagree in harmony” means one can propose different suggestions so as to perfect decisions. Meanwhile, one can be tolerant of different opinions and is good at getting along with others. “Agree in disharmony” means goes to the extremes of either flattering superiors or being arbitrary. Proposal can only be agreed but no rejected. Apparently, agreement in disharmony cannot achieve true harmony; only disagreement in harmony is the right way to true harmony.

“Disagreement in harmony” reflects gentlemen’s moral principles of nobility and righteousness, while “agreement in disharmony” depicts mean people’s hypocrisy, narrow-mindedness, slander, revenge and selfishness. Therefore, the principle of “harmony” or that of “agreement” can be the important criteria for evaluating a person’s morality.

Those who suffered a lot at the hands of mean people were many, for example, Qu Yuan drowned himself in the river, Li Mu was killed and Yue Fei was murdered. Each time these people are mentioned, we can’t help feeling angry. One old saying that is used to warn later generations is that “Gentlemen can be offended, but villains can not,” which is really a famous saying of the doctrine of the Mean.

There are mean persons everywhere in life. As it is impossible to avoid villains, it is necessary to acquire some skills concerning how to handle them.

First, it is necessary to keep a certain distance with villains, which is the spirit of the philosophy of the Mean. Do not get too close to them, and a not-too-intimate relationship is recommended here. Also, do not look down upon them, or they will bear a grudge against you.

Secondly, do not compete for benefits with mean people. The quality of unselfishness is important in getting along with both gentlemen and mean people. Especially in the case of mean people, if you take advantage of them, they might ask more from you. Besides, do not get involved in mean people’s monetary affairs, or you will ask for trouble yourself. This is an eternal lesson.

Lastly, do not take mean persons too seriously. Taking them too seriously is not worthwhile. Sometimes they might hurt you unintentionally. If you take them too seriously, they will gradually bear a grudge against you. Of course, if they offend you in issues of principle, you can strike back after weighing the consequences.

Anger Is the Evil in Human Nature and Is Harmful to All

Anger does harm to oneself, causes guilt and depression, and affects our own images in others' minds. The doctrine of the Mean holds that anger is the evil human nature and harms all. So anger should be brought under control.

Control of mood tends to be wrongly understood as suppression of mood. It is held by many that venting one's anger is better for health than sulking. There are those who try to betray no feelings whatever kind of things they have gone through, which is in fact harmful both psychologically and physically. Therefore, the doctrine of the Mean recommends first of all giving vent to anger in a proper way or eliminate anger in one way or another.

As far as mood is concerned, the most important is not to suppress it, nor to neglect it, but to control and adjust it, so that it can be maintained within a reasonable extent. Although they are various, they fit in with the thoughts in the doctrine of the Mean. Below are some of concrete ways to control one's anger.

When you lose your temper, the first thing is to remind yourself to calm down. This self consciousness is very important. This can help you postpone the time span of your anger. The first 10 seconds is especially important. Once you have gone through the 10 seconds, anger will be diminished and disappear at last. If you are often angry, you can try postponing your anger to 10 seconds later, then give vent to your anger; next time postpone it to 20 seconds later, and so forth, until you realize that you can postpone and control anger. Postponing anger is controlling

anger. You are sure to eliminate anger thoroughly through many such practices.

Sometimes we may be plotted against by others. But it should be borne in mind that, although giving vent to anger is better than sulking, never losing your temper is the best.

The British naturalist Huxley was accused by the church of being Darwin's dog because of his support for evolutionism. Huxley did not lose his temper on account of this insult. Instead, he answered wittingly, "I am a dog, and a dog for fighting." By this he not only expressed his determination for defending the truth, but defended his own image.

In the American Civil War, although being the President, Lincoln knew little about military theories and actions. So when giving orders to Stanton, the Minister of War, he was derided by the latter as "a fool". At Stanton's remarks, instead of being furious, Lincoln said to the one who reported this matter to him, "If Stanton has said I am a fool, I AM a fool, as he is often right." Since then, to avoid giving orders blindly, Lincoln authorized Stanton and General Grant to give military orders.

Bring your anger under control, and do not be angry at others' words and behaviour. In this way you can smooth away the difficulties in your life and be the master of your life. Just as said in the Bible, "A tranquil mind is better than a warrior, a controlled heart is better than a conquered city."

Knowing about Others Is Intelligence and Knowing about Oneself Is Wisdom

Knowing about others is intelligence; knowing about oneself is wisdom. If you know about others, you have intelligence, but you will possess wisdom if you know about yourself. So an intelligent person may know others, but he may not know himself. A wise person knows both himself and others. Only those who know themselves well are true wise ones.

It is hard to get correct self-knowledge. In wrong self-evaluation, the

biggest obstacle to communication is self-debasement and self-importance.

Self-debasement means a low opinion of one's own knowledge, abilities and talents, so much so that it results in self-denial. Although self-debased people have the good will of knowing about others in interpersonal relationships, they tend to lose self-confidence out of fear of contempt and rejection from others, the rub of which problem is that they want to gain others' positive opinions. Self-debased people usually hold themselves in too high self-esteem. They often put on an air of toughness for the sake of self protection, so that they are very hard to get along with in actual lives.

The sense of self-debasement has nothing to do with one's intelligence, education and social status, but is the belief that "I am no better than others." To overcome this sense of self-debasement, one must first face one's own weaknesses bravely. No one is perfect, and every one has their own advantages and disadvantages. As to what cannot be changed, such as appearance and height, one can show advantages in other respects and needn't be self-debased. Secondly, compare oneself with others in the right way. Those with a sense of self-debasement are usually good at seeing others' strong points. This is not a bad thing. But if they always compare others' strengths with their own weaknesses, they will gradually lose heart and debase their own value. In fact, every one has his own strengths, and one cannot be better than others in every aspect. It is the same the other way around. Therefore, the sense of self-debasement should be overcome. Do not set too high a requirement on yourself; consider many other possibilities for self-realization. Lastly, make yourself strong psychologically. Do not discourage yourself because of some failure, or deny yourself because of some mistake. Eradicate the negative consciousness of self-debasement, and try to develop the positive sense of loving yourself. Keep the positive evaluation of yourself in whatever situation. Gradually you can develop self-confidence and become mature.

The other extreme of self-knowledge is pride. Similar to

self-debasement, pride also originates from the wrong self-evaluation. Proud people usually give too high an opinion of themselves, and are arrogant, boastful, domineering in interpersonal relationships. They are often stubborn in action and self-important. So this kind of people either expose their own weaknesses or make the whole nation sink into crisis when they are in important positions.

What is precious is self-knowledge. Clear self-knowledge is the basis of sound judgment. So a deep self-knowledge is the cornerstone of progress and mind building.

Be Optimistic Everyday

Luck and peace are indispensable to our life and so people should maintain a good mood and the peace of mind everyday.

When we view things from a pessimistic and passive perspective, there will be no sunlight in the world. When we experience the world in an optimistic mood, there will be hope and surprises everywhere. It can be said that optimism has the miraculous power of turning sadness into happiness, complication into simplicity, and evil into goodness. Therefore, every one should have in his heart this “god of happiness”. This not only does good to everyone, but can make one become tolerant and optimistic.

First of all, optimism can make one healthy. An optimistic person usually recovers from illness soon, while a depressed one is hard to get recovered. Where medicine is ineffective, an optimistic mood can create miracles that science can not.

Also, optimism can make one live longer. Almost all those who live over 100 years of age are optimistic people and laugh often. It is often reported that it is a joy to get along with those easy-going old people. Those who are optimistic in youth are also very healthy in old age. This shows that optimism is the best medicine for longevity.

Thirdly, optimism brings others happiness and makes oneself popular with others. Optimistic people usually have many friends, while pessimistic ones often sink into loneliness.

Fourthly, optimistic people overcome difficulties more easily.

The Russian poet Pushkin once said: If life has deceived you, do not be sad; try to be in good mood in difficult days, and believe that happiness will come some day.

Agreement of Word and Action

It is held in Confucianism that agreement of word and action is the goal that virtuous people pursue. Confucius said that words must be trustworthy and actions must be effective. So gentlemen should be able to fulfill their promises. The basic principle of trustworthiness is that word and action should be in agreement.

Agreement of word and action is based first on carefulness in speaking. That is, do not give empty promises and be careful in giving promises. If something is beyond your ability, do not give the promise that you can not do it, or you can only make your promise broken. Also, be careful in action. Once you have given the promise, you must manage to get it done, however difficult it might be.

Confucius told us that the best solution is to put what you want to say into practice first, and then tell it to others once you have made it.

Chapter Three Be Tolerant

The wisdom in the philosophy of the Mean is not only beneficial for the establishment and development of interpersonal relationships, but is a beneficial and practical branch of knowledge in getting along with or doing business with people. The essence of this philosophy is to teach people not to go to extremes in

action and to know when to stop. This philosophy is to make people be flexible rather than passive, be tolerant rather than submissive, be adaptable rather than timid.

Scoffing at Yourself Is Wise and Scoffing at Others Is Foolish

Confucius was the great Chinese thinker and educator, but his son Kong Li was mediocre. Kong Ji, Kong Li's son, however, was brilliant and was the author of the classical work "The Philosophy of the Mean."

In between both men, it was not difficult to understand the pressure Kong Li was under. But Kong Li did not mind people comparing him with his father or his son. However, he often said to his father by scoffing at himself, "Your son is not as excellent as my son." Then he said to his son, "Your father is not as excellent as my father." So self-scoffing is a special attitude towards life, which can help us view unfavorable things optimistically.

In interpersonal relationships, we may frequently encounter the situation in which we are insulted or embarrassed by others. In such a situation, self-scoffing is not only a good way out, but also can achieve the humorous effect. Therefore, self-scoffing is a wise strategy in dealing with interpersonal relationships.

To err is human. It is impossible for anyone not to make any mistake or not to be in difficult situations. So it is natural to encounter some embarrassing situations at some time in our lifetime. Compared to covering the situation and self-justification, the best strategy in addressing such a situation is to learn to scoff at yourself. Self-scoffing is

a very good strategy in interpersonal relationships, as self-scoffing people can both help themselves out of a difficult situation in a witty way and avoid offending others. So, self-scoffing people can usually gain others' respect.

Do not scoff at others' shortcomings, as we ourselves are imperfect. Besides, scoffing at others can do us no good. So scoffing at others is unwise and should be avoided. In accordance with the doctrine of the Mean, good will and respect are two important elements in dealing with people. If some humorous effect is desired, we might as well take ourselves as the characters in the humorous stories. It should be known that self-scoffing is great wisdom. It can gain others' respect and show one's own good qualities; whereas scoffing at others is a foolish act, which not only damages the self-image, but spells self-humiliation.

Prudence in Word and Action

Some room should be reserved when doing things. As the saying goes, "Reserving some room in everything will help you gain friendship." So, do not act absolutely. Do not say all the words. Prudence in word and action gives both ourselves and others freedom. This is a very important principle in the doctrine of the Mean.

In the complicated interpersonal relationships, it should be better if some psychological space can be kept tactfully for both self and others. So prudence in word and action is very important. Especially when we are in a superior position, prudence can gain much more respect from others.

The Principle of Appropriacy

A proper relationship is important in getting along with others. Confucius held that going to either extreme in intimacy is not good, as "Inadequacy is as bad as excess." So appropriacy, according to Confucianism, is a good strategy for dealing with interpersonal

relationships.

Remember that intimacy is not necessarily good and that distance breeds beauty. Intimacy gives us the chance to find each other's weaknesses. In addition, intimacy might add to psychological burden to friends, which is the important reason for destroying friendship.

So intimacy is not the best choice in friendship; being appropriate is the best. The latter can make your friends feel your affection for them, and will not burden them psychologically. This kind of friendship is the best friendship.

Tolerance Does Good to Both Self and Others

Calming ourselves down and always leaving some room when deal with everyday matters are the arts of the mean.

No gold is pure and no one is perfect. It is impossible not to commit mistakes and encounter embarrassing situations. So being tolerant of others' mistakes is one good way to save others' face. This is one of the principles that we should follow in dealing with others. Tolerance is great wisdom representing the doctrine of the Mean, and can help one gain others' respect, and set up a good social image.

Due to shortage of knowledge, each one of us may talk or act foolishly sometimes in communication. Also, due to divergence in values, each one may have his own views of things. To save others' face, it is thus important to be tolerant of their views when seeing them talk or act foolishly, or insist in their biases. This is important to maintain good relationships.

Two principles should be followed. First, do not point out directly or hint in any way that others are wrong. Especially do not scoff at others. Secondly, do not go to extremes in saving "face" for others, or it will appear artificial and pretentious.

Any great person in history is good at being tolerant and saving face for those who fail, instead of being complacent about his own victory.

In 1922, after the hostility toward Greeks for several centuries, the

Turks were determined to drive the Greeks out of their land. Finally, Turkey gained victory. When the generals from Greece, Delikopes and Diones, went to the Turkish headquarters for surrender, the Turkish soldiers humiliated them with harsh remarks. But Moil, the Turkish commander, did not show any sign of pride of victory. Instead, he held their hands and said, "Sit down please, sir. You must be very tired." Then he remarked in a soldier's tone, "There are many accidental factors in war, sir. The most outstanding soldiers might be defeated sometimes."

The Greek generals were quite moved by Moil's words, so that they did not have the sense of humiliation out of defeat and surrender. Moil's words had not only made his enemies keep their dignity, but had created the possibility for developing friendship. If Moil had also humiliated the two generals as his soldiers, the generals would have borne grudge against them, which would make friendship impossible and war in the future unavoidable.

So tolerance should also apply to enemies and dangerous opponents. As the saying goes, "Rabbits do not bite unless they are provoked." That is to say, driving enemies to a dead end can only spell the latter's hatred and revenge. Killing one thousand enemies by losing the lives of eight hundred soldiers does no good to both sides and is not a solution to problems.

Giving face and being tolerant are not only a very important principle in the philosophy of the Mean, but also the best strategy for success.

Do Not Gossip about Others' Privacy

Old sayings tell us that we should not indulge ourselves in others' privacy. We should not gossip about them everywhere, or it will spell others' aversion. Sometimes, too much knowledge about others' privacy might spell disaster for oneself.

Numerous facts have shown that too much knowledge about others' privacy does us no good. It is better to know less and to appear ignorant.

So on this issue, especially concerning the things that we have unintentionally heard about or seen, much knowledge is no better than little knowledge, and little knowledge is no better than no knowledge. The best way is to pretend not to have ever noticed it.

Sometimes, facts may be much distorted by gossip, which does much harm to the person who is the victim of the gossip. If you are one of those who are keen on spreading gossip, it will be no different from slander, which does no one any good.

First, we should respect every one, and should not have too strong curiosity. Do not talk about others' privacy. Most importantly, do not take others' privacy as the topic of a talk, or make arbitrary judgments about other people's lifestyle.

Secondly, if you are told about someone's privacy, the only way is to keep the secret for that person just as you keep your own. Do not break the secret to others, nor believe the truth of these secrets or bear the secrets in mind.

Lastly, do not touch other people's personal belongings. Especially, do not read such private information as letters or messages. In addition, do not pay an unexpected visit, but make arrangements beforehand, in case that it should cause embarrassment to both sides.

Be Self-Disciplined and Forgiving

One should be strict with one's own errors and mistakes, but should forgive others for their mistakes.

Being strict with oneself and tolerant of others have long since been important principles in interpersonal relationships. The essence of the principle is the spirit of forgiveness and self-discipline. The reason that we should forgive others is to give others opportunities to correct their mistakes, while the reason we should be strict with ourselves is that we leave ourselves with no more opportunities to make mistakes.

Every one has their own strengths and weaknesses, and so it is unreasonable to ask others to be perfect, as the saying goes, "There will

be no fish if the water is too clear, and one has no friends if he/she is too perfect.” If we can learn to forgive others and often reflect on our own mistakes, we can gain others’ approval. This is also the principle consistent with the doctrine of the Mean.

The principle of forgiveness not only applies to interpersonal relationships, but also applies to marital relationship. Then how to cultivate this virtue in our actual lives? First, try to seek similarities and allow differences. It is impossible for people to always achieve agreement. It is not necessary to ask others to follow our way, nor should we constrain others by our own likes or dislikes. The correct way is to try accepting others’ views and maintain the harmony of interpersonal relationships. Second, do not be fastidious about others, as it is impossible for anyone to be perfect. So do not find fault with others, or it will result in failure or even tragedy in interpersonal relationship, which inevitably brings about unhappiness to both sides.

Be Tactful in Words

You must be honest in character but tactful in doing things.

—Folk saying

On many occasions, it is inappropriate to be too straightforward in words and actions. Although it is a virtue to act on principle, it might lead to rigidity if strategy is neglected. In ancient China, many officials were persecuted or even killed for their straightforward suggestions to the emperors. These are historical lessons we should learn. Not every emperor is broad-minded, and so it is necessary, even as a minister, to put forward your suggestions in an acceptable way and by following the doctrine of the Mean, or one will spell disaster for himself.

When it is inconvenient to give suggestions in a straightforward way, try to convey your true intentions indirectly. When you are clear, pretending to be confused might achieve better effect.

Avoid Selfishness and Jealousy

One of the principles in the philosophy of the Mean is “Do not harm others to benefit self and do not be jealous of talented people.” This is still an important guiding principle for us today.

First of all, “Avoid harming others to gain benefits for self.” The doctrine of the Mean teaches us that gentlemen are keen on benefits but should obtain benefits in a reasonable way. Pursuing wealth is everyone’s right, but gentlemen who obtain benefits should obtain them in a proper way, and avoid harming others’ benefits. Otherwise, one will not only lose the benefits they have gained, but will lose more.

As the old saying goes, never do things that inflict harm upon both oneself and others; do not do things that inflict harm upon others but benefit oneself; always do things that benefit both others and oneself.

Second, do not be jealous of talented people. Viewed from a certain perspective, jealousy is a vile way of protecting or excelling oneself through suppressing others. Some people are narrow-minded and cannot stand seeing others better than themselves, and so they try all means to defame or slander others, in the hope of protecting their own benefits.

Generally, jealous people are not tolerant. They only focus attention on their own benefits and others’ weaknesses. Once others are stronger than them, they will become uncomfortable and jealous. Selfishness drives them to do things that inflict harm upon both themselves and others. In addition, jealous people lack of long-term plan for development and only take into account short-term benefits. If they can turn jealousy into a force for competition and self-improvement, it will be a win-win situation for both sides.

Standing in Others’ Shoes

The meaning of life lies in thinking of others. Be sad about others’ sufferings, and be happy for others’ joys.

— Einstein

If you want to convince someone of something, you should stand in that person's shoes and view things from that person's perspective. As the saying goes, "It is true knowledge when one is willing to view things from other people's perspective." So it is necessary to understand other people's views and opinions.

Talking about only your own business and ignoring others' can not move others but alienate you from them. The way of forcing your opinions upon others can only make them feel unpleasant, while digressions from key points risk making yourself unintelligible rationally.

Viewing things from others' perspective can make other people feel that you are taking their sides or that your suggestions are sincere, which can be the best way to move others. Only when others are moved can you help both others and yourself.

Forget Old Evils and Look ahead

As ancient people said, "Remember where other people are good to me, and forget where other people do harm to me." This sentence means that we should always remember others for their help, and always forget the wrongs that are done to us.

Not fussing about others' evils in the past is a far-sighted wisdom that reflects the peace of mind. As a famous saying goes, "Anger is punishing oneself by others' mistakes." This shows that bearing others' evils in mind is in fact inflicting harm upon one's own heart and mind. It is an unnecessary self-torture. Why we should do it?

In the Chinese history, Li Shimin gained the ministers' support by tolerance, forgiveness, and not calculating others' evils, and thus ushered in an era of prosperity in the Tang Dynasty.

Li Jing, the general and governor in the Sui Dynasty, revealed to Emperor Suiyang that Li Yuan was plotting a conspiracy against him. Later, after Li Yuan's overthrow of Emperor Suiyang, Li Yuan wanted to kill Li Jing. But Li Yuan's son Li Shimin went against his father's idea of revenge and pleaded repeatedly with his father to spare Li Jing's life.

Later, Li Jing made great achievements to the Tang Dynasty by fighting bravely in battles and bringing peace to states.

In the court's power struggle in the Tang Dynasty, Wei Zheng once encouraged the prince Li Jiancheng to kill Emperor Li Shimin. After plotting the coup of Xuanwumen gate and gaining power, Li Shimin forgave Wei Zheng and gave him very important positions in the government, so that Wei Zheng wanted to "do his utmost to the master who favored him." Wei Zheng made great contributions to the prosperity of the Tang Dynasty.

History has shown if you do not have flexible thinking and are eager to fight evil with evil, then it is impossible for you to start your own cause.

In getting along with others, the most precious thing is to stand in others' shoes and think about questions from other people's perspective. It is impossible for anyone not to make any mistakes. We long to get others' understanding when we feel sorry for what we have done to others. Only those who are ready to forgive and throw away the burden of the past can advance greatly. In many cases, what people feel as evil is not necessarily real "evil". Even if it is evil, your forgiveness can turn evil into "goodness" by getting along with them politely. Therefore, it is necessary to cultivate the virtue of not calculating others' evils or sins.

Chapter Four On Human Relations: Having a Low Posture and Looking Foolish

The idea of living in the doctrine of the Mean is an interpersonal strategy of prudence in actions. It is the wisdom of living that one should appear foolish and confused even he is clear about everything.

It is the living strategy that one should be patient and tolerant. Also it embodies the sense of responsibility of being good to oneself in poverty and doing good to others in prosperity.

Being Superior in Achievement and Low in Attitude

The eagle looks sleepy when standing; the tiger looks sick when walking.

—*The Doctrine of the Mean*

Being low in attitude should not be equated with being pessimistic, but is a type of wisdom and a wise way of living. Avoiding showing off one's own fame is wiser than boasting about it.

We must seek to excel in achievements, instead of seeking to excel in everything. Even if we do well in something, it is unnecessary to show off, to be complacent about the achievements, or even to look down upon those who are behind you. To handle successfully the complex interpersonal relationships and have a successful career, the quality of "low posture" is important.

Many people have been to the terracotta figurines of warriors in the tomb of Emperor Qin and have seen the figurine of the warrior with the posture of kneeling and shooting. The posture, which is one of the basic actions in arrow shooting, is ideal in defense and ambush, as the posture is characterized advantageously by economy of efforts, stability in gravity, and being easy to aim the target and difficult to be found. Of more than one thousand terracotta figurines that have been unearthed, the kneeling-and-shooting figurine is the only best preserved and has not

undergone any artificial repair. Close observation shows that even the carved hair and the creases in clothes can be clearly seen. In contrast, all other figures are damaged in different degrees. This reminds us of the principle of living with others: “a low posture” is the universal truth for self-preservation. Being deliberately “inferior” to others is not timidity or abandonment of one’s principle and dignity, but the reflection of such qualities as tolerance, open-mindedness and benevolence of heart. To keep oneself far away from possible disasters, one should try to bring out the potentials on the precondition of self-preservation. Low posture is the life philosophy of patience, peace of mind, calmness, forbearance and self-preservation. Meanwhile, this kind of mind and tolerance can be an airbag. When real danger comes, it can reduce the harm, thereby increasing the chance of survival.

High Posture Brings about Trouble

There is such a Chinese saying, “The bird taking the lead will be shot”, which means that if one is too outstanding in a team, they will become the target of attack. History shows that there are many who stand out, but there are few who can stand till the last minute.

Competition and restraint always co-exist in any team. This requires that we should face the situation with our wisdom. According to the philosophy of the Mean, one should take the “low posture”. That is, you should not obstruct others’ being in an outstanding position, nor should you make yourself become the target of attack. So prudence and “low posture” are indispensable. Otherwise, you will have few opportunities to give full play to your talents.

It is often said that true excellent people are hidden. That is to say, excellence in a truly excellent person is hard to detect. As the Chinese saying goes, “Great skill seems awkward; Great eloquence seems tongue-tied.” This means that the wisest and ablest will usually look slow-witted though knowledgeable, obedient, and not good at speaking though eloquent.

It is no good if one shows off his abilities and abuses his desires and energies.

Modesty and politeness are principles for handling interpersonal relationships in Confucianism. Modesty is the basis of all good, whereas pride is the source of all evils.

Lao-tzu warns the world that “One will look excellent if he does not show himself; one will be outstanding if he is not self-important; one will gain success if he does not boast of himself; one will always make progress if they are not arrogant.” We should bear this in mind: one who does not show off is a true gentleman.

Vanity Brings about Disaster

Wise people avoid self-appreciation, whereas foolish people seek it.

— Francis Bacon

Vanity is taken by some as the mansion built on sand. Those who are keen on seeking vanity spell disaster, and those who seek fame spell grudge.

The British philosopher Bacon once said, “Wise people avoid self-appreciation, whereas foolish people seek it.” Therefore, only those foolish people try to gain vain fame through boasting and self-appreciation, while wise people will gain others’ respect through their virtue of modesty.

History shows that many proud and vanity-seeking people end up in miserable failure, and only those modest and honest people are commemorated by later generations. Zeng Guofan is a good example of this.

In less than ten years, Zeng Guofan, who had once been a petty official, was promoted to the important position of military leader. The main reason that he got the promotion is his wisdom and his character-improving practice. This can be proved by one sentence he once said: “Modesty can discipline both oneself and others, and so it can

help one keep both their position and fame for long.” It is the qualities of modesty and self-discipline that paved a glorious road for Zeng Guofan. After he achieved success and fame, he said, “Modesty can help one make endless progress.”

Vanity-seeking spells disaster and only modesty is the best way to good reputation. Modesty is not self-depreciation and self-denial, but positive assessment of self in an implicit way. Only those superficial and short-sighted people like to boast of themselves and cover their weaknesses. This kind of people are always deceived by the good feeling of self-importance. But truly great people can free themselves from this kind of superficial vanity, and know clearly that only modesty can make them gain others’ respect. So they often show in a proper way this quality of modesty on many occasions. It proves that modesty is the best way to enable one to gain good reputation and keep one to stand always.

Do Not Overstep One’s Authority

Every one has their role in society and family. Each role has its corresponding rights and responsibilities. Therefore, every one should try to do well in their own business and fulfill their responsibilities. Only in this way can efficiency be increased. Otherwise, one will spoil both their own and others’ business.

No one is omnipotent. If one is not in a certain position and has no experience in doing things in that position, it is impossible to do things well in a short term. In fact, one has neither responsibility nor obligation to do things beyond one’s responsibility. Even if one should do it, they should first do their own work well. Otherwise, instead of getting others’ gratitude, you will spell others’ grudge for doing things that should not be done by you.

Not Being Proud of One's Success

One of the most important principles in the philosophy of the Mean is not being proud of one's achievements or owing the success to one's own efforts.

Those who are proud of their success will end up in failure or even lose their lives, while those who are still modest after achieving success can gain people's respect and lead a good life.

Gou Jian took his subordinate Fan Li's advice and made Kingdom Yue be powerful again. In the spring of 482 BC, Fu Chai, the Emperor of Kingdom Wu, led his army to fight with the army of Kingdom Yue. Gou Jian, after taking Fan Li's advice, defeated the army of Kingdom Wu, which helped him walk out of the shadow of his defeat at Kuai'ji before.

After defeating Kingdom Wu, Gou Jian rewarded his army, appointing Fan Li as the Great General. But Fan Li knew clearly that "it is difficult for one to stay modest after achieving success. Gou Jian is easy to get along with when he is in adversity, but difficult to get along with when he is in favorable circumstances." Fan Li took a French leave. He came to Kingdom Qi, and was appointed as the Prime Minister. Later he led a peaceful life near the sea, and became wealthy by doing business.

The doctrine of the Mean holds that the proper way to handle interpersonal relationships is to strike a balance between advancing and retreating.

So it is wise to be modest about one's achievements and to withdraw from the scene when necessary. Do not be impetuous and go to extremes at the crossroads of life. The correct practice is to withdraw from the scene according to actual situations and not to act impractically.

Do Not Compete for Petty Benefits.

Loss Is a Blessing

"Suffering losses is a blessing." Loss is in most cases modesty. The

Chinese have always taken modesty as the most important virtue and as a kind of wisdom that can stabilize social relationship.

From the perspective of the doctrine of the Mean, competition for petty benefits is shrewdness that often results in bigger losses. Those who are not willing to suffer any loss can be classified into three categories: people who are less tolerant; people who are bad-tempered; and people who are narrow-minded.

On the contrary, some people, instead of competing for petty benefits, are always willing to suffer losses and give others the opportunities to gain benefits. Naturally, this kind of people are popular with their friends or working partners, and the latter like to get along with them, which has therefore given them more opportunities. So you may seem to suffer lots of losses, but in fact you have gained more benefits. This is perhaps the wisdom in the saying "Suffering losses is a blessing."

Li Ka-shing has become the wealthiest Chinese, which is closely related to his strategy of being willing to suffer losses in doing business. Someone asked his son Li Zekai, "Your father is a successful businessman. Has he ever told you the secret of how to make money?"

Li Zekai said, "My father has not imparted to me any way of making money, but he has taught me some ways of getting along with people. Father used to tell me that in cooperating with others, we should be content with 60% benefits when it is reasonable to get 70% or 80% benefits in normal cases."

Being ready to suffer losses reflects the generosity of spirit. That is why many people like to cooperate with Li Ka-shing. This is why Li and his family can always be successful and thriving.

As the old saying goes, "Gentlemen take modesty as the best strategy." History tells us that successful people have this quality of modesty. So, there is an absolute truth in the saying "Modesty is the best policy and suffering losses is a blessing."

It Is Good for Great Cleverness to Look Stupid

Great cleverness looks stupid, and great skill looks awkward. — Lao'tzu

The word “look” has created false appearance, the purpose of which is to lessen the pressure and expectations from the outside and hide one's own real aim, so that others will relax vigilance and one can increase power actively. This is one principle of life in the philosophy of the Mean, and is also a good strategy for self-protection.

Those who seem stupid but are in fact very clever can always achieve success, because they are not keen on temporary gains or losses. People who look stupid but are in fact very clever are not eager to show their cleverness in life. They do not show off or boast about themselves, but are intent on self-cultivation and improvement of qualities.

Once Liu Bang asked Han Xin, “How many soldiers do you think I can command?”

Han Xin said, “Your majesty can command no more than 100,000 soldiers.” Liu Bang asked again, “Then what about you?” Han Xin said, “The more, the better.” Just think about Liu Bang's reaction to this answer. Han Xin's being killed at last must have close relationship with his attitude towards life.

The saying “Great cleverness looks stupid” can also be reflected from wisdom in big things and absent-mindedness in small things. We should try to understand what should be understood and be confused about what should be confused about. We should be clear-headed about things of principle but do not care about trivialities in life. From the psychological perspective, it is good to pretend not to hear words that are not pleasing to the ear and see things that we are not used to. This attitude of “not caring about trivialities” is also one of the secrets to longevity.

Xiao He is a good example. The generals who once fought together with Liu Bang were not ordinary people, but at last they were all abandoned and killed by Liu Bang and Lu. Why only Xiao He could

escape from this and survive? The main reason is that Xiao He had great cleverness. He always held a careless attitude towards certain things, which made Liu Bang and Lu pay less attention to him and which enabled him to save his life.

On the contrary, many people in life care a lot about particulars and trivialities but not important things. One should not be “too careful” about some things, or it will bring about bad results. Some people are very strict with others, hoping that things can get on according to their will. Once the situation goes against their will, they will be furious, even extremely antagonistic. They try to look better than others. But in fact they always pay close attention to trivialities, and achieve nothing in great things.

There is such a saying in “Lao’tzu”: If you pretend not to know what you know, you will be very clever. This “great cleverness” contains great wisdom that can guarantee a happy existence.

Prudence in Words and Actions

Talking is an easy thing, but prudence is especially required. Some people are careless in talking, which results in offending others without noticing it. In this way they have set themselves lots of barriers in interpersonal relationships. Likewise, prudence is also required in action. Impetuousness should be avoided.

The saying that “Silence is gold” does not recommend that one should keep silent in everything, but should know when and how to speak properly. Once one says something, it should be to the point. With more time being given to thinking, what is said after thinking is more pertinent.

Zhuge Jin was a minister under the leadership of Sun Quan in the Three Kingdom period. Although he didn’t talk much, the few simple words he said at critical moments could always help solve some thorny problems.

Once, Yin Mo was misunderstood by Sun Quan and the former was

ordered to be killed. All those who were present pleaded with Sun Quan to forgive Yin Mo, but only Zhuge Jin stood there silent. Sun Quan felt surprised, and asked Zhuge Jin, "Why keep silent?" Zhuge Jin answered calmly, "Both Yin Mo and I came to serve Your Majesty and turn to Your Majesty for protection by escaping the war in our hometown. But now Yin Mo failed to live up to your expectations. What is there to forgive?" These few sentences greatly moved Sun Quan. Sun thought that as Yin Mo came over such a way to seek his protection, he should have no reason not to forgive him, even when he made some mistakes. Then he ordered to forgive Yin Mo.

It is important to be prudent in word and action. Politeness in expression is necessary. In any place and on any occasion, thinking before speaking is important, and attention should be paid to the meaning of words, the way and tone of expressing one's ideas, and the way in which one acts.

Seeking Suggestions Is Better Than Giving Suggestions

Confucius said, "Of the three companions, at least one of them can be my teacher. Follow their good examples and get my weaknesses similar to theirs corrected." This saying means that among three persons, there must be at least one who is better than me. I will learn from their strengths, and compare their weaknesses to my own, so that I can get those weaknesses corrected. This saying, which reflects Confucius' modest virtue of learning from others, is acclaimed by the world.

Likewise, Mencius said, "One of the weaknesses is to like being others' teacher." This means that the biggest weakness is to like teaching others. This suggests that one should be modest and not be self-righteous. Be self-knowledgeable and don't be self-important!

Those who are good at taking others' suggestions can always find something useful in others' remarks, so that they can learn from others and achieve success.

Do not be keen on teaching others. This tells us that we should control our tongues properly. More importantly, we should try to understand its deep meaning and adopt a modest attitude to people and everything, think more about the positive aspects of other people in dealing with everything, and learn from others, so that we can “see others’ strengths and learn from them, and see others’ weaknesses and examine ourselves.” Only in this way can we have real progress and gain others’ true respect.

Detecting Possible Dangers When Gaining Benefits

Showing off one’s talents and not getting one’s talents publicized are two ways of life. Being talented is a good thing, but showing off the talents may cause trouble and set up unnecessary obstacles to one’s progress.

Wise people always advocate prudence in action and keep themselves away from others’ suspicion and jealousy. Their withdrawal is also a strategy for self-protection. Many officers and officials in Chinese history, who had made great contributions, ended up miserably. Those who have been greatly respected and valued can often resist the temptations of fame and benefits, and often take a “low-posture” attitude towards life.

In ancient times, it was very dangerous to be beside the emperor. So only those who knew how to detect possible dangers can expect to survive. They expressed themselves honestly and put up with some embarrassing situations and the scoff from others. Yet, they could survive through disasters.

The best way to avoid being harmed by “jealousy from the authority” is endurance. Suppressing the desire for fame can bring about a happy ending.

This principle also applies to professionals. As a subordinate, although you are talented, you should not deliberately show your talents before your boss, or your boss will consider you as arrogant and domineering, so that he feels you are hard to get along with or it is

difficult to establish harmonious relationship with you.

To be a wise person calls for seeing the situation and the object clearly. When you are facing your boss, do not be proud, or act and talk at will, otherwise you can only set up obstacles to your prospects and career.

Learning to Accept Hard Facts

Many people's moods are easily affected by the environment. Environment is objective, while our moods are subjective. We cannot change the environment, but we can control our subjective sentiments. That is to say, the choice of happiness or unhappiness is in our own hands.

A wise man met with a girl who was jilted. The girl cried bitterly because she was abandoned by her boyfriend. The wise man said to her, "It is he who abandoned you. This is his loss. Because you have lost someone who doesn't love you, while he has lost someone who loves him. So, it is he who should cry, as his loss is bigger than yours." The girl thought what the wise man said was quite reasonable, and so she gradually cheered up and was not so sad as before.

This little story told us that our mood may change just in a moment of thought. Choosing a happy mood can influence our way of behaving. On many occasions, our life may even be changed just because of some change of the mind.

People tend to forget that this planet will not revolve on anyone's will, and they always hope that others or the environment will adapt to them, not knowing that they should actively adapt to others and the environment.

Clever people are good at adjusting their thoughts and moods by the doctrine of the Mean, so as to perfect themselves in the end.

It Is Easier to Change Oneself Than the Environment

When we cannot change the environment, we should learn to adapt to the environment. When we cannot get problems solved, we should learn to change ourselves. If we are confident enough to adapt to any environment, we can succeed in any environment.

In our lives, situations often require that we adapt to many trivialities. For instance, if you have a colleague with whom you are not on good terms and with whom you are unwilling to cooperate, the work cannot get on smoothly. A better solution is to be more tolerant, try to appreciate his strengths, and find out some channels to communicate with him, which can facilitate work.

In fact, others' opposition to you is not due to their disagreement with your solution, but to their disapproval of your unacceptable attitude and manner. If we can first improve ourselves and be in tune with others, others will also be ready to keep in step with us, which may bring about a good result. So when facing such situations, we should take the attitude that "if the mountain does not come up to me, I will go up to the mountain." Getting along with others is a process of mutual compromise, and those who cannot adapt will be out of game sooner or later.

Therefore, when any attempt is of no avail, we might as well learn to change ourselves. Sometimes assimilation after adaptation can stimulate our potentials. Once you have acquired certain conditions and abilities, you will naturally adapt to what you should adapt to. Then we might have the same effect. If the mountain does not come up to us and we will go up to the mountain.

Acknowledging You Are Not Better Than Others Bravely

Having the courage to admit that you are not better than others is

having the courage to acknowledge your weaknesses. Some people, especially those who have a strong sense of vanity, always exaggerate their advantages and strengths, and avoid mentioning their weaknesses. Every one has their strengths and weaknesses. Only when you see clearly your weaknesses can you better yourself. Having the courage to admit that you are not better than others can help gain you a happier life.

Sometimes, we think we are very important. But once we calm down, we will find that we are in fact very small, and that others are better than us in many respects. So what are we proud of? Every one of us has his own strengths and weaknesses.

In actual lives, we should take the attitude of being courageous enough to acknowledge we are not better than others. Only with this modest attitude can we face up to reality in a better way.

Acknowledging one's own weaknesses bravely is an attitude of modesty. The attitude of self-depreciation is not encouraged, nor is the attitude of self-importance. We should be modest. We each have our own strengths and weaknesses. we should be able to find our own strengths, but we should not neglect the weaknesses at the same time. Only when we understand these two points can we change others and surpass them with our own efforts.

It is still a sign of confidence to acknowledge bravely that you are not better than others. Basically, there are two kinds of attitudes towards life. One is "cannot afford to lose", and the other is "can lose". Only when we acknowledge the distance between us and others and realize our own weaknesses can it be possible for us to surpass others later. That is to say, the realization of our weaknesses and the reasonable exploitation of our strengths can lead to a perfect life.

Every one has potentials not possessed by others. But these potentials are limited, and only exist in certain respects. Therefore, we must acknowledge that we are not better than others and should not strive to be number one in everything.

Do Not Inquire about Everything

Asking questions is unavoidable when we get along with others. This does not mean that you should inquire about everything thoroughly. You should know what you should not ask. Do not inquire about others' privacy; do not inquire about what is beyond others' knowledge; do not make a thorough inquiry; do not inquire about the business of people in your profession. People in the same profession tend to be jealous of each other, which is a common psychology; do not inquire about what others do not want you to know.

Do not inquire about what others do not know or what others do not want people to know about. Always remember that the purpose of inquiry is to arouse interest on both sides rather than on one side.

In fact, it is not good to have a thorough knowledge of everything. Sometimes only getting a partial knowledge of something may cause less trouble to both self and others.

Chapter Five Take a Balanced View and Progress Gradually

The doctrine of the Mean says that we should be flexible in action, and advance and withdraw freely. But we should also know that we should be aware of the potential worries, troubles and risks. We should look ahead and pay attention to what is important. We can avoid some mistakes, if we think more about the reason and cause and effect when we do anything. Do not aim at completeness and immediate benefits, or "More haste, less speed."

Cautious in Words and Quick in Action

Confucius said, "Gentlemen are slow in word and quick in action." This tells us that it is important to be prudent in action and turn thoughts into action. Empty thoughts and words are of no avail. Wise people know that "illness comes from the mouth and the tongue is the source of disaster." They will always think before speak, so that they can stay away from the trouble caused by gossip. This kind of people is also very resolute in action.

As a fable goes, some mice were frustrated by the existence of a fierce cat nearby, who was good at catching mice. One day, the mice gathered together and discussed how to get rid of the trouble. Of course, the mice understood themselves well and were not yet ambitious enough to kill the cat. What they wanted to do was nothing but make inquiries about the cat's traces so that they could take precautionary measures. Then one mouse proposed hanging a bell on the cat, which immediately got all mice's approval. You see, once the cat got close, the mice could prepare to escape at the ringing of the bell.

Of all the cheers, one mouse that stayed sober in mind suddenly asked, "Then, who should go to hang the bell on the cat?"

This fable tells us that although decision-making is important, what is more important is to put the decision into practice and action. Decision without action is equal to nothing but failure. In today's competitive society, only those who are quick in action are winners. Think about your own life: how many decisions have you ever made and then put them into action? How many plans have you ever made and then put them aside?

The other reason that the doctrine of the Mean encourages "being cautious in words" is that we tend to make mistakes if we talk a lot. Generally, the more one talks, the more mistakes that he tends to make. It is not difficult to find those who like talking and who seem to be very knowledgeable, by which they think others will admire them. But anyone with some social experience will not think so. There is such an ancient Greek saying that "Wise people speak from experience; wiser people, from

experience don't speak." Another famous saying in the West is that "Eloquence is silver, and listening is gold."

When you have to talk, try to talk less and earnestly, and not to give arbitrary judgments. This is also a way to ensure your own safety. There will be mistakes if you talk more. The more you talk, the more mistakes there are. The less you talk, the fewer mistakes there are. If you do not talk, there will be no mistakes. Therefore, under the circumstances of having to talk, try to hold the attitude of "the best way is to talk less".

On the whole, being cautious in words and quick in actions is an important principle. Only by talking less and doing more can one turn oneself into a well-behaved person who is cautious in words.

Doing Things Step by Step

As the saying goes, "More haste, less speed." Whatever you do, never aim at immediate benefits by doing things hastily. This thinking is to seek immediate short-term benefits instead of long-term effects. Anyone who has succeeded in great things has tried to avoid impulsions. Only doing things step by step whole-heartedly is the best way to achieve goals.

A young man wanted to learn the art of fencing, and so he came over a long journey to see a famous teacher.

At the beginning, the teacher only asked him to do such chores as collecting firewood, fetching water, cooking meals and sweeping the floor....Every day he did nothing but these chores. Three years passed but he was still asked to do these things. One day, he gazed at the mountains in the distance and began to miss his family. Thinking that he had achieved nothing in these years, he could not help feeling sad. Just at this moment, his teacher gave him a sudden attack from behind. As he had no time to dodge the attack, he was given a heavy strike by the teacher.

From that day on, the teacher attacked him from behind every day. At first he was not attentive and was always struck by the teacher. Gradually he learned to be alert at every moment.

Before long the teacher told him seriously, "You have already acquired the basic still. Now take this wood sword, and carefully observe what I will do with it." From then on he learned swordsmanship from the teacher every day.

Several months later, his swordsmanship was excellent and he thus became a famous swordsman.

Anything should be done step by step, and every step taken is a step closer to your goal. Doing things step by step is not equal to stopping where you are. What is required is to be perseverant and be clear about your goal, and keep advancing all the time. This does not mean that you should not think, nor does it mean that you should make others think about it, but that you should slow down at proper time and reconsider or consider carefully the problem you are facing. You should even spend some time waiting patiently, so that when chance comes you can succeed.

Those who aim at immediate benefits hastily cannot achieve great success, as they do not have long-term goals or great aspirations. All their energy, time and life have been spent on the short-term actions and toil of little importance. The true inner drive for action comes from the good will to do every thing earnestly. So only when you do things well step by step can you expect to get the opportunity for success.

Setting Up a Suitable Goal

We should have a clear goal when behaving and doing things. Setting up a goal and putting it into action should also need the doctrine of the Mean, that is, "a good appropriateness and timely adjustment."

Luo Dayou has influenced a whole generation by his songs such as "Childhood" and "The Love Melody of 1990". But Luo Dayou started his career as a doctor. Later he found himself had some keen interest in music, so he gave up the career as a doctor and turned to music. It has proved that his timely adjustment of the goal of life is quite correct.

Finding the best place for oneself is the guarantee for success. The

process of carrying out the goal is in fact a process of dynamic adjustment. When you find that the goal fits no longer the outside conditions and environment, you had better adjust the goal in time and make another choice.

The dynamic adjustment takes the following forms:

1. Adjustment of the major orientation
2. Adjustment made on the basis of the original goal
3. Adjustment made after getting feedback
4. Adjustment made in prediction of the future. The factor of age should also be taken into consideration in this respect.
5. Adjustment made according to the goal at the concrete stage. The long-term goal deserves pursuit in the whole lifetime, while the short-term goal can be adjusted properly according to the situation.

Adjustment is the strategy of compromise to reality. Make timely adjustment once mistakes have been detected, which rightly reflects the wisdom in the doctrine of the Mean.

Developing Adaptability Before Change

Change is the main theme of this era. If one cannot adapt to the change in society, he will be dismissed by the era. To adapt to the change in society requires flexibility in life.

So long as one does not lose confidence, they will be able to adapt to the worst situation and make things go in a favourable direction.

In the beginning of the 20th century, a boy named Ray Kroc was born. When he was in the tenth grade, he had to quit school for poverty.

In 1954, Kroc came to the city of St Bernard, and he saw a small hamburger store run by brothers Mark and Dick. There was no seat in the room, and on the list there were only some fast foods such as hamburger, beverage and cream. Customers could order and get the food in less than one minute. Although the salesmen working at the store were very busy, there was still a very long queue. At that moment, Kroc was aware that this store run by the brothers was almost a gold mine.

Kroc realized that this was an opportunity for him in his whole lifetime. He said to the brothers that if they could authorize him to run chain stores all over the country, he could give them a return as high as 5%. As this was a big sum of profit at no cost, the brothers accepted his terms at once.

On April 15, 1955, the first chain store was open to business in Chicago. Afterwards there opened more and more chain stores. In 1961, Kroc purchased from Brothers Mark the brand, patent and the cooking recipes at a price as high as \$2.7 million, so that he possessed the brand entirely. Today the chain stores started by Kroc amount to 30,000 in 121 countries all over the world, and the yearly earnings exceed \$40 billion.

The chain stores started by Kroc are well known all over the world. It is McDonald, one of the two fast food aircraft carriers in the world, keeping abreast with Kentucky.

Every one will inevitably have the time when he is unhappy, but people's capacity to endure unhappiness is different. Some do not care at all, taking it for granted. Some can break away from the restraint quickly and start over again. Some others, however, are badly frustrated and can never stand up again.

Only those who live according to the doctrine of the Mean can adapt quickly to difficult situations and find a way out. Therefore, these people can always get through difficulties and become the winners in life.

Be Well Prepared

"Opportunity favors those who are prepared." When one has got fully prepared, it will not be difficult for him to catch opportunities. He can make full use of the opportunities and make great breakthroughs. It can be said that good preparation is the precondition for getting things done perfectly. The doctrine of the Mean holds that one cannot succeed unless he has got well prepared for the things to be done, or he will end up in failure. Likewise, good preparation should apply to all aspects ranging from speaking and action to decision making.

Carnegie said, "Whatever I am negotiating with someone, before I am clear about what to say, about how others might answer me, how I should react to others' answers and so on, I would rather stay outside hanging around for a few hours, or even go back home giving it careful consideration for a few days. Then I will meet the person when I am confident myself."

Before setting to do anything, Bismarck would spend lots of time preparing for it. He even began to think about it several years ago. Only after he had got fully prepared would he devote himself to doing it.

It is said that Bismarck had seized the power of Italy long before he marched to Rome. And Bismarck himself acknowledged that, "Our development is based on our careful military and political plans as well as the good preparations of strength, so that we can succeed in taking over the city of Rome and the political power."

Risks can be lessened by making full preparations in advance. Whatever we are doing, we must develop the awareness of "what if...". Preparations can reduce the probability of risks. In contrast to this, the fewer preparations you have made, the more risks you will face. Nature has already proved this truth.

Risks exist everywhere. Only by making careful preparations can you have the chance of success. Otherwise, once risks do occur and you have not got prepared, you will face the danger of failure, and even lose the opportunity for remedy.

Excess Is No Better Than Inadequacy

Many people know that it is not good to do things inadequately, but doing things by exceeding a certain degree fails to achieve the desired effect all the same.

It is often held by many that "the more, the better", thinking there should be as many good things as possible, while few know that excess is no better than inadequacy.

In fact, all things have the reason to exist. No matter how good a

thing is, it should be limited within a proportion. Things will develop in its opposite direction if they exceed a certain degree. This "degree" is neither excess nor inadequacy.

Zi'xia, Confucius' student, asked his teacher, "Teacher, what do you think of Yan'hui?" Confucius said, "Yan'hui is more honest than me."

Zi'xia asked again, "What do you think of Zi'gong?" Confucius said, "Zi'gong is more quick-witted than me."

Zi'xia asked again, "What do you think of Zi'lu?" Confucius said, "Zi'lu is braver than me."

Zi'xia asked, "What do you think of Zi'zhang?" Confucius said, "Zi'zhang is more serious than me."

Zi'xia was very confused, so he asked his teacher, "Then why the four all take you as their teacher?"

Confucius said smilingly, "Although Yan'hui is honest, he does not know that sometimes it is not good to tell the truth. Although Zi'gong is quick-witted, he does not know that sometimes one cannot be too glib. Although Zi'lu is brave, he does not know that sometimes it is just good to be timid and withdraw. Although Zi'zhang is serious, he does not know that sometimes it is good to be casual. That is why they all take me as their teacher."

What Confucius said has touched upon the essence of the doctrine of the Mean; that is, anything should be done properly, as excess is no better than inadequacy. Over-honesty will become inflexibility. Over-quick wit will become insincerity. Over-bravery will become rashness. Over-seriousness will become rigidity.

Any good thing that is over-done will become bad things. This shows that all things in this world are governed by the principle "Excess is no better than inadequacy."

Compromise Leads to Win-Win

Some people hope that two parties involved in the competition can both benefit from the whole process; that is, to seek cooperation in

competition, and seek survival in cooperation. The win-win situation is their highest pursuit. Generally speaking, win-win is to pursue the maximization of mutual benefits on both sides in a compromising way, which can benefit both parties.

Mutual benefit means that both sides can learn and influence each other. To achieve mutual benefits, we should have enough courage and the quality of kindness.

Virtue is the basis of mutual benefits, and the following three virtues are especially important. First, Sincerity and honesty; second, Maturity in terms of the balance of courage and forgiveness. Mature people are strict with themselves but tolerant of others; third, Contentment.

Win-win is a concept typical of the doctrine of the Mean. People who hold this concept can handle all kinds of difficult situations and adversaries, so that they can achieve final success.

Perseverance Counts

Perseverance is the key to success.

Everyone should and must have his own purpose of life. This purpose must be definite and practical, no matter how noble it is. Once the goal is set, what should be done next is to realize it. Those without a life goal can achieve nothing; those who cannot persevere in their purpose cannot achieve anything, either; those who set too impractical a goal for themselves are also likely to fail, as the goal is beyond their ability and they tend to lose confidence and motivation in bringing it into realization.

There are also those whose goal is not fit for them, but they still insist on their own way, the result of which is that they are farther and farther away from their goal. So the doctrine of the Mean is needed in setting and achieving the goal. The goal should be practical and adjustable properly. The doctrine of the Mean holds that one's aspiration should be suitable, neither too difficult nor too easy. After setting the goal,

perseverance is necessary. Only in this way can the goal be achieved.

Gorky once had the goal of being a singer, and luckily, he was admitted by the manager of the Karsan Theatre and became a member of the chorus of the theatre. It was not long before he came to realize that he was not gifted in singing, so he made up his mind to quit the chorus and turned to literary creation. At last, he became the world-famous great writer.

If one wants to succeed, he must have a practical and feasible goal and be able to find himself the best position. In addition, he must be able to make proper adjustments according to the situation.

Adjustment is the strategy taken to strike a compromise with reality. Adjustment is needed where there is a deviation, which is the very reflection of the doctrine of the Mean.

It should be remembered that “perseverance counts”. What is important is to find the goal that suits yourself and then try to realize it, no matter how grand and noble your goal is.

The Wisdom of Taking Withdrawal as Advance

Making a concession is a kind of wisdom in dealing with others, as making a concession is preparation for future. Tolerance is a kind of happiness, as being tolerant of others is laying a foundation for one's own development in the future.

So it is important to know when to advance and when to withdraw. Only by knowing well about the rules of “advancement and withdrawal” can the dilemma be avoided.

Making a concession can help one gain the opportunity to change an unfavorable situation. Sometimes making a concession is considered as submission and weak action. But this is not the case. Making a concession is in fact a kind of practical and flexible wisdom for survival. Generally, wise people know when to make a concession and will not waste time or energy in struggle or competition of no avail. In one word, making a concession properly can prevent the increasing conflict

between both sides and prevent harm done to both sides. Sometimes making a concession can change the situation and turn danger into safety. So it is both a tactic and a strategy for survival. It is an important technique and method enabling one to lead a better life and achieve success.

Strong-Will Instead of Stubbornness

Strong-will is a virtue, whereas stubbornness is a weakness. — Proverb

It is well known that “perseverance is victory.” One must persevere in what he is doing, or he can achieve nothing. However, we should know clearly whether the thing you insist on doing is worthwhile and whether the perseverance is meaningful. Many people are strong-willed, which can be considered as a reflection of the virtue of perseverance. But if this perseverance exceeds a certain degree, it will become stubbornness and result in failure. So perseverance should be distinguished from stubbornness.

But it is difficult to distinguish between perseverance and stubbornness. Excess is no better than inadequacy. Inadequacy reflects the lack of strong will, while excess tends to become stubbornness. In doing things, therefore, we should first have a definite and practical goal. Perseverance only in this sense is meaningful, as it can make one achieve success in one thing, instead of making vain efforts.

Nobel was such a person who had a definite goal and who was able to achieve success through his perseverance. Nobel's first test of explosives ended up in utter failure. An unacceptable fact was that five dead bodies were found in the rubble, one of whom was his lovely brother who was studying at the university. The other four were his assistants who worked closely together with him. Nobel's parents were heartbroken at their youngest son's death. Nobel's elderly father suffered cerebral hemorrhage for this and was paralyzed since then.

But failure and terror did not destroy his confidence, and he still

chose to hold on despite all the pains.

Through many improvements, failures and injuries, Nobel's potentials were brought forth by his great courage and perseverance, so that he succeeded in the test of explosives and defeated the god of death at last. Nobel gained tremendous success, and he got 355 patents in invention. The Nobel Prize initiated by him with his wealth has been considered as the highest honor in the international sphere of science.

In the pursuit of a goal, frustrations and difficulties are inevitable, and perseverance is therefore very important for us to achieve success in the social competition.

But strong will is only one step from stubbornness, and the crux of the issue is whether your goal is worth your perseverance. If the answer is negative, it will be unnecessary to persevere, or it will become stubbornness.

Once we have chosen a goal and are determined to realize it, adjustment, besides perseverance, is also necessary. This can guarantee that you are always on the right way and avoid detours.

Action Should Fit Situation

There are many things we have to face up to in our life. Different things need different methods and techniques to deal with. Things can be done well if action fits the situation.

(1) Boasting leads to self-destruction.

Never be over-confident or boast. Being over-confidence and boast can only lead to failure or self-destruction.

(2) Just tell others you are not so capable of doing it.

This shows you are a responsible and trustworthy person. And this does good to both yourself and others.

(3) Mind your own business.

If you get yourself involved in the things you should not do, the other party will feel bad and think you are minding others' business improperly, the result of which is that your efforts are neither appreciated

nor of any avail.

The doctrine of the Mean requires that action should follow the inherent law of doing things, which is the key to success.

No Pains, No Gains

It is said in "The Doctrine of the Mean" that if others can understand by learning once but I cannot, I will try to learn one hundred times. If others can understand by learning ten times but I cannot, I will try to learn one thousand times. If one is determined to learn in this way, he can become intelligent and strong-willed, however stupid or weak he has once been.

Patience and efforts are necessary in doing anything. Although we often say "no pains, no gains", people always complain that their efforts are fruitless or that they are stupid and good for nothing. In fact, the true cause is that they have not spent enough efforts in what they are doing, and so the foundation is not solid. Therefore, things come to a standstill after they develop to a certain degree.

We often see people who only pay attention to results instead of putting efforts on the things they are doing. They often hope they can succeed overnight, which is ridiculous.

As the saying goes, it will glitter if it is gold. You will succeed if you make enough efforts. Only by working hard can one make his skill perfect.

Change in quality cannot be achieved unless through change in accumulated quantity. All successful people in history have undergone this process of "pains". Einstein once gave such a formula: $\text{Success} = X + Y + Z$. X represents diligence, Y represents hard work, while Z represents avoiding empty talk. This may be the only shortcut to success.

Be Not Satisfied with Superficial Knowledge

We should learn extensively, seek advice modestly, think carefully, judge soundly and act realistically.

Superficial knowledge cannot make one gain success. Thorough understanding is required in doing things ranging from reading a book to making one's dream come true.

Superficial knowledge is of no avail, while constant improvement will bring about due return. Constant improvement is a bridge leading to success. Let's abandon the bad habit of being satisfied with only superficial knowledge and create miracles.

Do Not Try to Be Perfect

Security and completeness can be found in imperfection and incompleteness. — Proverb

"Life cannot be happy all the time, but we only hope to be half satisfied with everything." As there are many unsatisfactory things in one's whole lifetime, it is nothing but asking for trouble if one seeks perfection in everything. It is better to adjust one's own attitude towards life and learn to appreciate the beauty in imperfection.

Zeng Guofan knew very well the truth in such lines as "Flowers cannot keep its fragrance for one hundred days; and one cannot hope to keep his good life going for one hundred days"; "As there is a full moon and a crescent moon, there are also happiness and sadness in our lives"; and "if one does not have the long-term worries, they will have short-term worries". You cannot force flowers to blossom for ever and you cannot force the moon to be always full. He knew that flower blossoming and full moon are accidental and that it is normal for flowers not to blossom. So imperfection is normal.

It is a good wish to seek perfection. But in reality, the habit of seeking perfection strictly often makes one feel depressed and thus

become passive. People seeking perfection are easily angered. When they are working together with others, they will feel anxious and find it difficult to get along with others if other people do not act according to their requirements. Also, perfection-seeking people tend to find fault with others, and thus hurt others and frustrate others' confidence. Perfection-seeking people always set up for themselves goals difficult to achieve, so that it is difficult for them to get others' support and they often feel lonely. Perfection-seeking people often have a very strong sense of guilt if they cannot bring things to completion. If they cannot achieve the desired goal, they will blame themselves... Perfection-seeking people all think they are ones responsible for their own lives, but they do not realize that perfection is like a trap, which is nothing but a subjective and bottomless pit. It has no standard or criterion for measurement, and it can only add to one's annoyance. Therefore, it is unnecessary for us to seek perfection.

The truth in the doctrine of the Mean that "do not seek perfection in everything" shows that we should hold a natural view of the imperfections in our lives. Perfection is an illusion, and the pursuit of perfection can only make us fail to see the true picture of life. Just as one philosopher has said, "Seeking perfection persistently can only make oneself farther and farther away from life. Seeking perfection in everything can become a heavy burden."

Chapter Six Victory by Winning the Hearts of Others

As the old saying goes, "The best way to conquer people is to conquer their hearts." If gentlemen want to gain victory, they will not force their will upon others

or make others strike a compromise through cheating, nor will they utterly defeat others by fierce and ruthless competition. Instead, they will conquer the hardness with softness and repay grudge with goodness, so that they can win people's hearty approval openly.

Winning Victory by Turning Enemies into Friends

The best military strategy is to win through wisdom rather than through war. War is the worst strategy that has to be taken. The most ideal strategy in “Art of War” is to win by not fighting a war. In today’s military textbooks, “to win by not fighting war” has been regarded as the best strategy.

Compared to the strategy of “winning by not fighting war”, the strategy “turning enemies into friends” is better, as the latter puts emphasis on harmony and conquering hearts, and can both strengthen self and defeat others.

Song Jiang, the protagonist in the novel “Heroes of the Marshes”, was good at employing this strategy. According to the suggestions of the military counselor Wu Yong, he was always able to turn enemies into friends. Each time the battle ended, the heroes of the Marshes could capture the generals of the enemy. To these “prisoners”, Song Jiang always treated them as distinguished guests. Usually he would invite them to have dinner together and treat them with courtesy, which greatly moved the generals. The animosity thus was dispelled immediately. In the times when people held the principle “One can die for those who value them”, the generals chose to surrender at once without exception.

Enemies sometimes can become friends, and vice versa. There are no destined enemies or friends. What is important is that we should

understand the other party and know what their interests are, and then do our best to turn “enemies” into “friends”.

In daily life, we usually reach the goal of “turning enemies into friends” by means of talking. Several points should be especially noted:

First, establishing long-term interpersonal relationships is important. Successful relationship is not based on the force of authority, but on mutual benefits.

Second, before negotiating with the other party or showing your stance to the other party, a plan should be made, and make clear your needs so that you can collect materials about your stance and set up procedures for negotiation. The plan should be well-considered and far-sighted. Even if you are fully confident, carefulness is needed, or accidental failures may result.

Third, you should hold a sincere attitude in negotiation and try your best to be objective and flexible. All actions should be based on “coordination”. When the two parties are in conflict, rashness and impetuosity should be avoided. We should be mindful of the whole situation. Just take a rational attitude toward the conflict, so that heated debate can be avoided and the wrong concepts or behaviour can get corrected. Efforts should be made to bring benefits to both sides, so that a win-win situation can be created.

Wise People Gain Oral Victory

According to the doctrine of the Mean, “harmony” is a priority in interpersonal relationships. Also, “arguing with others is a foolish behaviour.” There is no winner in an argument.

By the doctrine of the Mean, “shu” refers to imposing what they dislike upon others. In fact, it is even unnecessary to impose upon others what one considers as correct. If one understands this truth, one will behave morally and nobly when dealing with others.

When we attempt to persuade others through criticism and argument, it must be borne in mind that the more conviction one has in

their own opinions, the less probable they can hope to win. It is not a wise choice to point out others' mistakes directly.

The best way to convince others is not through argument but through heart-touching techniques of communication. The best way to get along with others is not to get the upper hand through debating, but to respect others and speak out your own opinions by agreeing with others.

One point we should always bear in mind is: Respect others and their opinions, and never accuse others of their mistakes. Only by grasping this point can we get along with others smoothly.

Value Friendship and Refrain from Verbal Attack

It is not easy to make friends, so friendship should be valued. Do not sever friendship or even abandon old friends for the sake of self-interest, unless your friend plays the role of "stabbing you in the back". Those who break off friendship easily often leave people with the impression that they are not tolerant, so it will be difficult for them to make new friends. Therefore, when we are in conflict with our friends, we had better not say "our friendship is over".

Of course, there are also cases in which we have to sever friendship. For instance, if we have chosen the wrong friends at the very beginning, and they are not true friends, it will be fruitless to maintain such kind of friendship. It is quite reasonable to break off the relation. This fits in with the art of getting along with others.

As the saying goes, "Gentlemen do not say bad things about others when they sever friendship." So when gentlemen break off the relation, they will not say bad things about each other, attribute the deterioration in relationship to the other party, or slander the other one by gossip or verbal attack, nor will they expose each other's privacy. The silence at the moment when friendship is severed is a test of one's virtues and conscience. Severing a relationship is not equal to being ruthless. Especially in the case of breaking off a love relationship, the friends

should not say bad things about each other and damage each other's image, nor should the former friends exaggerate and distort the truth for the sake of gratifying one's own vanity at the price of hurting others.

Friendship can be broken gradually by friends' not getting along with each other frequently. But the attitude of being good to each other is still encouraged, because they have been friends after all. If you are kind to others, they will be grateful.

Conquering Others' Hearts Through Forgiveness and Severity

The character of strictness and honesty is good in peaceful times, while the character of sophistication is good in the turbulent times. In the times of decline, strictness, honesty and sophistication are needed. Good-natured people should be handled with more forgiveness, whereas cruel people should be handled with more severity. To those common people, the way they are to be handled should depend on the concrete situations. Forgiveness and severity should both be used.

In ancient China, the strategy of handling people with both forgiveness and severity was quite popular with emperors. Politicians and rulers, ancient and modern, tend to employ this strategy. Zhuge Liang was a politician who was good at using both forgiveness and severity.

Zhuge Liang always took a long-term view. On hearing that Meng Huo, the general of the enemy army, was greatly supported by local people of Yi and Han, he decided to give Meng Huo both forgiveness and severity so as to gain support from the people.

After the first battle, Zhuge Liang captured Meng Huo by a small trick, but Meng Huo was not convinced, saying that Zhuge Liang was no hero because he won by cunning tricks. Zhuge Liang simply released him, allowing him to rally the forces and be prepared for another battle. In this way, Zhuge Liang captured and then released Meng Huo for seven times. For the seventh time, Zhuge Liang still treated Meng Huo and his family

with respect. At last, Meng Huo was greatly moved, and said to Zhuge Liang heartily, "You are really a great man, and I will never rebel." From then on, the south of Kingdom Shu returned to its peace.

Zhugge Liang's strategy of forgiveness and severity not only helped remove one enemy for Kingdom Shu, but added to it a faithful subordinate, which evidently should be much better than eliminating all enemies.

In our daily life, we should also learn to get along with others through forgiveness and severity. By severity, it means being strict with people, while forgiveness is gentleness at heart. In handling working, family and social relationships, only by employing both forgiveness and severity can the effect of moving people be achieved. Of course, you cannot go to extremes when applying forgiveness or severity.

So make use of every opportunity to do good to others, so as to maintain your image in others' minds. Flora, who was considered as "the friend of one hundred thousand people", knew well about this truth.

On a cold night, no vehicle was in sight on a street of New York, when a well-clad person came out of the gutter in the middle of the street. A passer-by felt surprised and came up to see what had happened. What he saw surprised him, as the person was no one else but the well-known Flora. It turned out that two workers were dealing with an emergency there and Flora went down to see them.

Flora was a financial wizard. The reason that he could maintain so good a relationship with his colleagues, subordinates, clients and even his rivals was that he held a sincere attitude towards everyone.

Do Not Force upon Others What You Do Not Want Yourself

The saying "Do not force upon others what you do not want yourself" represents the essence of Confucius thinking, and it has been held by gentlemen as a motto for handling interpersonal relationships.

By “Do not force upon others what you do not want yourself”, it means one should not impose upon others the things that you yourself do not want to do. When your behaviour might affect others, you must consider whether the consequence can be accepted by others. This embodies the spirit of “Loving your neighbour as you love yourself”, which is similar to the truth in the saying “Put ourselves in the others’ shoes.”

The truth in the ancient saying “One harvests what he sows” has long since become well-known. That is to say, sow an action and you harvest a habit; sow a habit and you harvest a personality; sow a personality and you harvest a destiny; sow a good deed and you harvest a good result; sow an evil deed and you harvest a bad result.

You should set up good interpersonal relationships with other when getting along with others. If you want to be popular with others, you should often consider things from other people’s perspectives and not impose upon others what you yourself do not like. Otherwise it may cause others’ aversion, or even spell disaster, which makes the loss outweigh the gain.

Tolerance Wins Approval

As the saying goes, “There is no fish in the clearest water; a holy man has no friends.” If the water is too clear, it will be unfit for the fish to live in; if one is too severe with others, he will have no friends. This saying reflects the truth of the doctrine of the Mean: Harmony is the most important thing, and one should not be too critical when getting along with others. Do not magnify others’ shortcomings or pursue perfection. If one always accuses others of their weaknesses, he will lose friends or partners. Only by tolerance can he gain others’ friendship and approval. Those who are in important positions should especially be tolerant, as only in this way can others are willing to follow them and serve them.

There are countless examples in history. Chu’zhuang was one of the five kings in Spring and Autumn Period. Once, King Chu’zhuang had a

banquet with his court officials. King Chu'zhuang's favourite concubine helped serve the officials by pouring glasses of wine for them. While all people were in the high spirit of drinking, a gust of wind blew out all the lights and everything was enveloped in darkness. Someone took advantage of this opportunity and took liberties with the concubine. The concubine was quick-witted and tore off the tassels of the man's hat. Then she broke this matter quietly to Chu'zhuang by saying, "May Your Majesty lights the candles. The one whose tassels of hat were torn off is the very one who took liberties with me." But King Chu'zhuang didn't do this. On the contrary, he said to all who were present, "Drink to your hearts' content. To drink freely, please take off your hats and official robes before the candles are lit." When the lights were lit again, the court officials had already taken off their hats. The man who took liberties with the concubine heaved a sigh of relief and entertained himself light-heartedly.

Two years later, the army of Kingdom Jin attacked Kingdom Chu. One general was very brave and killed lots of enemy soldiers. He also saved King Chu'zhuang's life. Later, King Chu'zhuang summoned him and gave him lots of credit. The general was moved to tears, and said, "I dare not accept these good words from the king. Two years ago, it was me who took liberties with Your Majesty's concubine, but Your Majesty, instead of punishing me before all officials, forgave me and saved me from the disgrace. I am more than grateful to this. From then on, I was determined to serve Your Majesty with all heart and soul."

Tolerance benefits both self and others. By "being tolerant of others' mistakes," it means allowing others to make mistakes and get the mistakes corrected, and that one is not destined to living in the shadow of their mistakes in their whole lifetime. If the other party is talented in some respect, his value should not be denied due to his mistakes in other respects. This is the bearing of truly wise people in life.

"Tolerance of others' mistakes" is in fact suppression or overcoming of our own inner prejudice against others. Although we may be unhappy or even feel dejected sometimes, we should still consider things from

others' perspective. If we were in the same situation, in what way we would act and what we should feel about if we did the wrong thing. This spirit of "tolerance" reflects a personality of generous kindness. Those who are tolerant can always construct harmonious interpersonal relationships; meanwhile, they can gain people's approval and support. Tolerance is not inability or cowardice, but a spirit of generosity of a great man.

Intolerance Leads to Trouble

Intolerance leads to trouble. Be patient and tolerant in everything, as intolerance and bad temper can only spoil the situation. Tolerance is a good quality in dealing with others and doing things. Patience is a sign of determination, good cultivation, and even the far-sightedness of achieving success.

There are many sayings advocating this quality of tolerance, such as "Loss is a blessing; there is security in tolerance," or "Tolerance gives peace, and making a concession creates great prospects." The truth in these famous sayings is testified in our daily life.

Tolerance can be a way of self-protection and create opportunities for success. So all those with great ambitions should learn to be tolerant, as tolerance can help one control the mood, address problems with rationality and make decisions independently.

In Three-kingdom Period, Zhuge Liang, officer of Kingdom Shu, led the army to attack Kingdom Wei. Si'ma Yi, the general of Wei, took the "negligent" strategy by closing the city gate. It was clear to Si'ma Yi that the enemy army had travelled a long way and was insufficient in military supplies. What they should do was to exhaust the enemy soldiers' energy by delaying their attack for a few days. They were sure to catch a good opportunity and defeat the enemy.

Zhuce Liang knew clearly that this "negligent" strategy should be very effective. Then he sent soldiers to try all means to provoke the soldiers of Wei to fight with them. But Sima Yi was not in the least

affected by it and just did nothing. Zhuge Liang came up with the idea of sending a box to Sima Yi, in which there were a suit of women's dress, a comb and some rouge, etc. Together with these things was a letter that read, "You are no different from women if you dare not fight. If you have guts, just come out and fight with us. Otherwise put on this woman's dress."

This humiliating letter said that "One can be killed but not humiliated." Though this letter had infuriated Sima Yi for a time, Sima Yi's mind was not changed by it. He suppressed his rage and then chatted patiently with the soldier who sent the letter, inquiring about Zhuge Liang's physical conditions. After knowing that Zhuge Liang was very weak but still worked hard at the military affairs, Sima Yi was more determined not to stage an attack first.

Several months later, Zhuge Liang died of illness unfortunately. The army of Shu lost their leader and withdrew silently. Sima Yi gained victory without fighting the war. Suppose if Sima Yi could not put up with the insult and was at war with the army of Shu, they would fall into the trap set up by Zhuge Liang, the result of which would be a disaster.

Thus, tolerance is no cowardice and inability, nor is it submission, but endurance and the ability of seeking the best opportunity for action. Tolerance is in essence rational consideration of the whole situation. In getting along with others, tolerance sometimes can be a good way of dealing with problems. Problems, whether in work or life, are unavoidable in our lives. So tolerance and endurance at a proper time are both necessary and beneficial. As the saying goes, those who can endure what others cannot are also able to make great achievements.

In daily life and work, some bad-tempered people may offend others by some impolite actions. This creates conflicts between people easily. Lincoln once said, "We should endure those mean people whom we cannot defeat at the moment." So "endurance" is waiting for the best opportunity. Instead of being a weakness in character, this tolerance or endurance is a wise strategy — advancing through concession, which is also the best strategy for handling interpersonal relationships.

Of course, tolerance or endurance that is advocated in the doctrine of the Mean should not exceed a certain degree, and this degree is that it cannot destroy the favorable situation. Excessive tolerance or endurance is no doubt unprincipled connivance, which goes against the doctrine of the Mean. Confucius held that actions destroying social order and rituals should not be tolerated, and this view just represents the spirit of the doctrine of the Mean.

Anyway, anyone will go through difficulties on the way to success. So tolerance or endurance is a price that has to be paid, and it is the touchstone of great people and common people. So tolerance or endurance is an art that we have to practice, if we want to make us strong and our character perfect.

Avoid Self-Deprecation and Over-Confidence

Basically, avoiding self-deprecation and over-confidence is treating everyone equally. Do not deprecate ourselves before those who are superior to us, nor be proud or arrogant before those who are inferior to us. Although positions can be described by “high” or “low” and knowledge can be evaluated by “deep” or “shallow”, all people are equal in character.

Everyone needs dignity. But we can often see people who endeavour to flatter those who are superior to them at the cost of losing their own dignity, and do not care whether or not other people are rude to them, while to those who are inferior to them, they will harm others’ dignity at will. The above-mentioned different attitudes towards senior people and ordinary people are what gentlemen despise.

Respect is a kind of spiritual cultivation and character, and can be reflected from one’s way of handling interpersonal relationships. People may vary in their social roles and positions, but they all need others’ respect and defend their face. If you ignore this fact, and treat people with different attitudes, you will hurt people’s self-esteem or leave people with the impression of “slavishness”

Those who are neither overbearing nor servile can always gain

people's respect and praise. The famous writer and poet Su Shi once said, "I can stay both with the Jade Emperor of Heaven and with the beggars." As is known, Jade Emperor of Heaven was the supreme deity in people's hearts, but Su Shi did not think of him so high as to be beyond reach. Likewise, although beggars were of the lowest position in society, Su Shi did not look down upon them. This attitude of being neither overbearing nor servile has set a good example for the world.

In getting along with others, we had better keep a balanced view and ignore power. We should have a peaceful mind and show our respect for others properly, and do not flatter them. This fits with the doctrine of the Mean of being neither overbearing nor servile.

Square Is the Way to Character Building, and Circle the way to Victory

Mencius said, "Without rules, there will be no squares and circles." "Square" means straight lines and angles. It also means that one should follow certain principles and show their good character in action. One's outward show and inner thoughts should be consistent. "Circle" means that one should be both sophisticated and prudent in action.

The principle of "square and circle" tells us that certain techniques are necessary in behaving and getting along with others. Specifically, it requires that one should neither advance too much ahead of others nor lag behind too much, and that one should both keep to principles and be flexible according to situations. In this way you can advance and regress easily and smoothly. This is the principle of living and success in the doctrine of the Mean.

The essence of "squares and circles" lies in that in application, "square" and "circle" should be combined. One cannot exist without the other. If one is too "square", he will encounter frustrations frequently. But if one is too "round", he will always think about how to take advantage of others, which will bring about others' criticism and isolation

of him. So the best policy is to be square outside and be round inside, that is, be principled in action and flexible in wisdom. The true doctrine of “squares and circles” is that in action, one should both follow a principle and be able to use his wisdom in doing things and getting along with people. This is truly the principle of “squares and circles”.

Lao'tzu said, “Endurance is a way for self preservation.” Once the green mountain is there, there will be firewood. So it is really a wise strategy to deal with people through “foolish honesty”. “The eagle seems to be sleeping while standing; the tiger seems to be sick while walking.” This reveals that true “squares and circles” should be the combination of great wisdom and great tolerance.

Applications of the principle “squares and circles” can always help one succeed. Whether you are making advancements or a concession, you can always keep the peace of mind. So in our daily lives, whether in business or political spheres, in establishing relationships, or in getting a job, this principle can certainly bring to you great benefits.

Chapter Seven

Making Use of Others' Strengths

The wisdom contained in the doctrine of the Mean tells us that many things are beyond our ability. We have to make use of others' strengths if we want to do the things well. This is a natural course. Therefore, it does not matter if you do not have the strength. So long as you are good at handling interpersonal relationships and making good use of the resources around you, you can achieve success all the same.

Stones from Other Hills Can Be Borrowed to Polish the Jade

However powerful and capable one is, he cannot accomplish all things. However talented one is, he cannot have knowledge of everything. Every one has his own blind area of knowledge or things they cannot accomplish. But knowledge has its specialized area, and there are experts in each area. So it is unnecessary for one to learn and master all things, which is unrealistic. So long as one knows how to make good use of borrowing from others, he can still do well in things he is not good at.

Xun Zi said, "Those who make use of vehicles need not run fast themselves but they can cover long distances. Those who make use of boats need not swim but they can cross rivers. Gentlemen are no different from others by nature. What makes them different is that they are good at making use of other things." The wisdom contained in Xun Zi's philosophy that "Capable people are not different by nature, but only by making use of other things" strikes the same note as the wisdom contained in the western philosophy of "Standing on the shoulders of giants."

The manager of the General Motors Sloan once said, "Take away all my belongings, but only leave to me my talented people. In five years, I can take back all that has been taken away from me." These words have revealed the importance of borrowing the power of other people.

Successful people are not experts at everything. The key to their success is that they know how to put their own ideas into practice by making use of others' wisdom.

Chen Yongtai, the billionaire in Taiwan, once said, "Clever people achieve their own goals by means of others' strengths."

The steel tycoon Carnegie has written for himself such an epitaph, "The one who is at eternal rest here knows how to employ people more outstanding than him in his career."

The doctrine of the Mean does not encourage single-minded efforts,

but making use of other forces. Even if you are quite strong, there will inevitably be things you neglect or cannot accomplish. Where you cannot get problems solved by your own efforts, it is especially necessary for you to make use of others' strengths. In this way you can get closer to your goal and make your dreams come true.

Remember Others' Strengths and Forget Others' Weaknesses

If one does not know others' weaknesses and strengths, or does not know others' weaknesses in strengths and strengths in weaknesses, he should not employ people.

— Wei Yuan

Different employers may view a person differently. This may lead to failure to bring a person's talents into full play. So, the best way is to know how to make use of talented people.

Every one has his strengths and weaknesses. The doctrine of the Mean teaches us that we should not take a one-sided view of others and solely focus on others' shortcomings, but should also be able to see others' strong points, so that we can achieve our own goals by making use of others' strengths. Even Homer errs. So there is no righteous person in this world, there are only imperfect human beings. If one wants to find a perfect person, it is just like attempting to find a spotless jade in vain.

Instead of holding such a "faultless" attitude towards people, one might as well pay more attention to others' merits. In the novel "Heroes of the Marshes", Shi Qian is but a petty thief. It is no doubt that he is a "bad guy" in people's eyes, if viewed from this perspective. But on the other hand, just because he is expert at the technique of stealing and theft, he excels all other people in roof-climbing and wall-scaling skills.

After being compelled to join the Liangshan Marsh rebels, Shi Qian gets the chance to display his abilities. In a series of important military actions, the military counselor Wu Yong have entrusted him with

important missions, so that his abilities have been put to good use. Shi Qian has therefore become a person of significance among all the Liangshan Marsh rebels.

Confucius said, "Among three companions, at least one of them is my teacher." Everyone has their strong points which we can learn from. We should learn to acquire these strong points and put them to good use. Never be jealous of others' strengths, or it can only hinder our own progress.

As the saying goes, "Everyone has his strong and weak points". Wei Yuan, a thinker in the Qing Dynasty, said, "If one does not know others' weaknesses and strengths, or does not know others' weaknesses in strengths and strengths in weaknesses, he can not make use of people." In making use of others' strong points, one should first understand what the strong points are and in what way the points are strong. Only in this way can things or persons be put to their good use. Having weaknesses is not a matter of importance; what is important is whether the other's strong points are what you need and whether you can make use of those strong points.

Grant was the famous general in American Civil War. He had excellent military abilities, but he was also a hopeless drunkard. But Lincoln valued his great leadership, and took his weakness into little account, so he appointed Grant with a very important position. Lincoln said to those who opposed his decision, "I don't know, as you have said, that he is addicted to drinking. If I know, I will give him a box of good wine to drink." With Grant's leadership, the situation of the war was dramatically changed, and the war soon ended up in Confederates' failure.

Being able to find others' strong points and to make good use of them is the key to success. There is no perfect person in this world, nor is there useless person in this world. Focus all your attention on others' weak points, you can only see useless people. But if you can focus on others' strong points, the weak points do not matter at all. Make use of others' strengths, there will be no useless person that cannot be used.

You can acquire some new understanding of people if you pay 70% of your attention to others' strengths and 30% of attention to other people's weaknesses.

Making Friends with Talented People

Studying alone without companions, one is bound to be limited in one's horizons. — Confucius

All those who are successful in history are good at making friends with talented people. Liu Bei had many outstanding subordinates, each of whom was almost a capable man in one aspect. Liu Bei's success lay in his making friends with these people and making good use of their talents and capabilities.

In history, those wise kings who created a new dynasty were not extremely capable themselves in fighting a war or governing the country, but they were capable of making use of capable people. The modern society is a complex network woven together by politics, economy and culture, while the rapid development in modern science and technique and production force makes all systems be in perpetual change. Facing such a complex and ever-changing society, anyone, if they want to achieve success, cannot rely on their own strengths and has to make use of others' strengths and wisdom.

Li Ka-shing was once a worker with very low social position, but he succeeded as the wealthiest man in Hong Kong. His company developed from a shabby small factory into a famous international group company. His tremendous success benefited from his way of "using people".

Li Ka-shing also said, "The reason that the company is given the name of Cheung Kong is that the Yangtze River can merge all streams. As you are open-hearted, you can endure streams. Without streams, how can the river be the Yangtze River? Similarly, with a generous spirit, one will not be so proud or consider oneself more excellent than others in every aspect. Only by acknowledging other people's strong points can one

get help from others. As is said in the saying, 'You will be a great person if you are tolerant and forgiving to others.' If I do not have so many people working for me, I cannot handle so many affairs, even if I am extremely capable myself. So the key to success is that you must find some people who are ready to help you and work with you. This is my philosophy. "

Countless facts show that if we want to make great achievements, help from capable people is quite necessary. Political leaders in history need make use of others' strengths. It is the same with today's businessmen, and they cannot achieve great success unless by means of others' wisdom. It is also the same with us common people. Therefore, we should spend time in constructing our network of relations and making friends all the time. And this should be the best preparation we can make for future success.

Flexibility in Making Use of People

Everyone has his strengths, and we must pay more attention to others' strong points instead of weak points, as it is the former that we should use to achieve our own goal. This requires that we should not stick to some rigid principle in using people.

"Principle" is criterion. In using people, one should both have criterion and have no criterion. By "having criterion", it means that we should evaluate whether the criterion is fit for us, no matter the person to be used has a high degree, seniority or noble family background. By "having no criterion", it means that we should not evaluate the qualifications and abilities of people by those rigid secular principles, or we can never find suitable people. This is because people are different in their strengths and abilities, and it is not fair to evaluate people by the same principle. So it is important to use people by not sticking to some rigid principles.

Many famous international enterprises select those with abilities that are fit for the development of their own enterprises. For example, when the famous fast food company "McDonald" employs the prospective

employees, their criterion is nothing but ordinary-looking people with “average intelligence”. When Intel Company employed staff, they preferred students who got average marks but who were very creative. The Japanese company Toshiba stressed diploma but didn’t take diploma as the sole criterion. Instead, they advocated “using people according to their abilities” and “awareness of the work load”. In other words, they gave more pressure to the employees with average degrees and abilities, so that their potentials could be brought out and their individual value could be realized.

Bao Cheng, the politician in the Northern Song Dynasty, said, “Great talented people cannot be found unless the rigid criteria are eliminated.” It is really a pity if those great capable people cannot be used simply due to the restraints set by some unreasonable criteria.

The wealthiest man in the world Bill Gates is the most famous and important person in the IT sphere. But if he went to hunt for a job, he would be rejected by some firms. According to some enterprises’ criteria for employing staff, only those with at least the Bachelor degree can be considered as “qualified”. But Bill Gates quit university, so he can at most be considered as one who has received part of the university education.

So long as the person is capable and is fit for our situation, we should not be hesitant in making decisions.

We often say “Gold will always glitter.” But gold cannot appear by itself and needs digging out by people who have an eye for gold. If capable or talented people can be compared as gold, those who employ them must be able to notice and value their abilities. But there is no fixed principle for finding capable people, and the only principle is that the person should be fit for the prospective position. In this way, we can really get the help and bring other people’s abilities into full play. They can help us achieve our goals.

Helping Each Other

We all know that wild geese fly in the line of “—” or “人”, but this is meeting the requirement of the flying, instead of showing off their excellent flying skills. Through long-time flying, wild geese have gradually evolved this way of group flying that can save lots of efforts. When the group of wild geese is flying this way, the wing of one wild goose can make its own flying more economical in efforts by means of the motive power of air propelled by the wild goose flying before it. After covering a certain distance, the wild geese will exchange their positions by left and right, so that the other wing can also lessen fatigue by means of motive power of the air.

As wild geese have this amazing ability of flying, as well as the marvelous spirit of cooperation, their wings enable them to fly freely and become the master of the sky.

What can be certain is that in winter individual wild goose cannot fly to the warm south alone. There are several reasons. First, without the help from other wild geese, the individual wild goose can only cover a very short distance, so that it has to return after a certain period of time, as winter would have passed before it arrives at its destination. Second, the individual wild goose cannot deal with the difficulties it encounters on the way, such as hunting, finding food and finding a resting place, and all the difficulties cannot be overcome without other wild geese's help.

From the wild geese's teamwork of flight, we can see that cooperation is the basis for achieving a goal. By cooperation, there is no destination that cannot be reached, or no goal that cannot be achieved.

To reach the goal of successful cooperation, a golden rule is: Do not be afraid that others might get the benefits. Kowin once said, “The world is big enough to give each one his living space, so do not consider the other's acquisition as your own loss.” That others get benefits does not mean that what you get will be reduced or that you cannot get something. On the contrary, you might get a lot more. So in doing something, do not fear that others might benefit from it; what you need consider is whether

you can benefit from it.

Share in the benefits and share the fame. Helping others is in fact strengthening and helping yourself. By helping others, you are also making long-term investment for yourself. What others get is not what you lose. Do not envy others' getting more than you. You should also be happy so long as what you actually get is more than what you expect. Benefits needn't be acquired at the cost of sacrificing other people's benefits; on the contrary, letting others share in the benefits can bring you benefits in return in the future. In this world, each of us is different in faculty or ability, and each of us has our own strengths and weaknesses. If you help others in some respect today, you may get others' help in some other respect tomorrow. So in this sense, helping others is also self-help.

Cooperation is no doubt the most efficient means of achieving one's own goal by means of others' efforts. Cooperation can complement each other's advantages, and multiply each party's abilities, so that greater benefits can be created. So long as the cake is made big, two parties' sharing one big cake is more beneficial than one party's enjoying one small cake.

Morality Overcomes Loneliness

Confucius said that virtuous people, or people with virtues, will not feel lonely.

One cannot hope to get others' long and faithful admiration unless through one's own noble morality.

If wealth and fame are acquired by improving one's character, they will be like the mountain-covered flowers and grass, flourishing perpetually. If they are acquired by making great achievements, they will be like the pot plants, prospering or withering with the change in situation. If they are acquired by authority or violence, they will be like flowers in the vase, withering soon due to having no root.

Moral character is the foundation of one's character and one's career. Virtue is the basis for developing abilities.

As the old saying goes, "Irises and orchids grow in deep mountains, and their fragrance will not fade away because no people appreciate them. Gentlemen practise the good way of living, and their noble character will not be changed because of poverty."

Historically, all those who make great achievements have participated in the historical activities and got their own values realized by following certain moral principles. Being moral, making achievements and publishing words are the highest ideals admired and pursued by ancients, of which being moral is the most important.

Making Good Friends

Confucius said that there were three kinds of good friends and bad friends respectively. It is beneficial to make friends with people who are sincere, tolerant and knowledgeable, while it is harmful to make friends with people who are devious, flattering and obsequious.

Choice of friends is very important in one's life, as friends who are good in character can help you make progress and give you timely help when you are in need. In contrast, friends who are devious in character will hit you when you are already down and out. So we should be careful in choosing friends and distinguishing "good" friends from "bad" ones. But do not think that all who keep in close contact with you are "good" friends, while those who are in little contact with you are "bad" friends.

Some people, when they can benefit from you, will be very friendly to you, but once they see that you might harm their benefits, they will change countenance, become very selfish, and even repay evil for good.

"Long distance can test a horse's power, and time can test one's heart." By long-time observation and association, you can judge whether one is a true friend. Generally, you should be wary of those who are always saying sweet words to you or saying things that fit your intentions, it is most likely that they are inferior to you in position and attempt to acquire something from you. To those whom you do not know well, do not take "his attitude towards you" as the only criterion for evaluation.

Observe carefully how he treats others, especially those who have a lower status.

In making friends, on the whole, you had better first keep a proper distance with the person whom you intend to make friends with, so that you can observe that person's words and behaviour, judge his character, and prevent yourself from keeping too close a relationship with the person at the beginning. It is much safer and better for you to make friends with that person when you can give correct judgments about the person's character.

Chapter Eight

Seeking Pleasure by the Mean:

Joy with Moderation, Sadness with Restraint

Everyone has his own place, and the starting point of seeking pleasures should be the place which one is in. One cannot desire for pleasures and enjoyments that are beyond his abilities, nor can he give up long-term benefits for the sake of short-term benefits. What is important is that one should learn to be content with life, know how to keep a balance between mind and body, know how to restrain his desires, and know how to enjoy those pleasures that fall within the extent of his abilities.

Contentment Is Happiness

Act according to one's place. Do not blame anyone (others or self); do not complain (about others or self). In one word, one should act according to actual situations. Do not lose confidence, be too ambitious or complain. This is what we mean by "contentment is happiness."

If one can measure what he has got from his own perspective and be contented, he will be happy always. If we can view what we have got with contentment, we will feel joyful for it. Schopenhauer warned the world that, "We seldom think about what we have got, but always think about what we lack of." Contentment is in itself great substantial happiness. In fact, so long as we can resist the temptations of desire, keep the peace of mind, and view everything with contentment, the feeling of happiness will naturally arise.

Every day each of us is in pursuit of something. But in fact, we have already possessed a lot. It is because of the feeling of insufficiency that people tend to neglect what they have and pursue what they haven't. One philosopher once said, "Do not live for the sadness that we do not have, but live for the joy that we have already got."

The ancient Greek philosopher Epitecus had such a popular saying, "People with the median-sized wealth are the happiest." Time has testified the truth in this saying. Poverty cannot provide necessities of life and makes life very difficult, while riches make one worry about how to protect it. It seems that the "mean wealth" is the best. True happiness comes totally from the feeling of contentment. Only with this feeling can one be ready to possess the mean wealth.

Forget about Small Losses and Hope for Big Benefits

Do not care about unimportant failures, but hope for significant benefits. How to face failures determines whether we can succeed. Some people lose their temper at some trifles; even sink into the resulting sadness. As the more important things have escaped their attention, their

failures are inevitable. Contrastingly, some other people do not care about those unimportant failures and the upset feelings caused by it, but are able to laugh the matters off, so that they can deal with the more important things in a good mood and achieve final success.

A person named Meng Min of the Han Dynasty hurried on with his journey, with a big pottery jar on his back. Suddenly the jar fell onto the ground and was broken to pieces. But Meng Min walked on without looking back. When others asked him why he paid no attention to the matter, Meng Min answered that since it had already been broken, it was useless to heed it. This matter reflected Meng Min's unrestrained character.

Failures may upset us, but if we can learn to turn the sadness caused by the failure into motivation to drive us to succeed, the accumulated failures will become steps leading to success. This is the truth contained in the well-known saying "Failure is the mother of success." Anyway, do not give too much attention to failures of little importance, but take heed of more important aspects and get prepared for greater success.

Making Money in a Proper Way

Everyone says that money is something worldly, but no one has ceased to pursue it.

We can develop a proper attitude towards money from the doctrine of the Mean. One loves money but is not greedy for it. This attitude can help one live freely.

Money is the symbol for wealth in some sense. But money should be made in a proper way. To become rich through honest labour should not be criticized, but should be acclaimed. The attitude of loving money but not being greedy for it, or of loving money but not abandoning moral principles can guide us in our pursuit of happiness, freedom, civilization and progress. As said by some philosopher, "Money has no rationality. It is a monster, but is also the goddess of fortune; it is Pandora's box, but it

is also a treasure box of happiness.”

Money itself is not evil. It is people's attitudes towards it that gives it different meanings. Greedy people make money the source of all evils, while self-disciplined people make it the wheel of happy life.

In ancient times, Fan Li was good at doing business and made a lot of money, but he used the money to help the poor. The result was that he, instead of becoming poor, became much richer. So the best way to make use of money is to love money but not to be greedy, to have money but not to keep it.

The American former President Franklin once said, “I firmly believe that it is justifiable for one to make money through intelligence and hard work. At the same time, one should remember to share what you have got generously with others, and then just leave.” Franklin's words touched upon the key to happiness: Work hard to make money; make money in a proper way; give and spend money generously. All these reflect the attitude towards money that is advocated by the philosophy of the Mean.

This attitude towards money in the philosophy of the Mean does not encourage people to be content with poverty or to be slaves of money, but to know how to make money properly and spend money scientifically. Only in this way can one enjoy the pleasures brought by money but will not be misled by it.

Extravagance Is a Shame and Thriftiness Is a Virtue

History shows that prosperity of a country or a family is caused by thriftiness, while poverty is caused by extravagance. — Zeng Guofan

Extravagance means to spend money more than you should. This is a sheer waste of money.

“Extravagance is a shame, while thriftiness is a virtue.” The simple and thrifty life is always acclaimed by those whose life is governed by the doctrine of the Mean. According to Confucius, if one values and is proud of thriftiness, he will be able to actively control his unsatiated desires,

which is self-control in a true sense. Thus one will not pursue the extravagant life at will, but will focus their attention on building a career and pursuing success. "In retrospect, success of a country or family is due to thriftiness, and failure is due to extravagance." The motto by Li Shangyin has revealed the cause of success and failure of a person, a family and a country.

Thriftiness is based on the combination of "diligence" and "thriftiness". Only by hard work can one produce fruitful results, and only by thriftiness can one cherish the fruitful results. So diligence and thriftiness can together bring forth wealth and social progress.

Sometimes being thrifty wisely serves the purpose of spending money in a generous way. Thriftiness should be paraphrased as "the way of using money." True thriftiness should be to make the proper and effective use of money.

Striking a Balance Between Money and Life

Making money to survive and to live a better life gives no excuses for criticism, so long as one makes money in a proper and correct way. But if the desire to make money has become a heavy burden, one will risk losing freedom of life.

All that money brings to us is not happiness. Sometimes it may be annoyances. What torments us in life is not necessarily poverty. Sometimes it may be all kinds of desire.

The Queen of Britain once visited the famous Greenwich Observatory. When she learned that the leading astronomer James Bradley had a very low salary, she suggested that his income should be increased. But when Bradley learned this, he asked her not to do that, and said, "If this position can bring forth a high income, all who would like to work here in the future will not be astronomers any longer."

Working for money is cruel. If possible, do not let your life be controlled by money.

Do not Enjoy Achievements Too Early

It is no doubt a good thing to make achievements at a young age. But one might be burdened by enjoyments of these achievements. Any action should not exceed a certain degree, and this is just the essence of the philosophy of the Mean. If one indulges in the enjoyments all day long, it will not only affect his work but will bring about such negative sentiments as complacency. Some people even pay a dear price for this.

Even if one has made great achievement and the achievement can bring about great benefits, one should not enjoy it too early, but should keep a "low posture" attitude towards it. Otherwise, one will pay a price for the enjoyment sooner or later, although the enjoyment can bring about some transient pleasure, as there has already lurked in the enjoyment the element of evil. So too early enjoyment of achievements is not a blessing, and one must learn to keep a low posture after success.

Therefore, we should not enjoy our achievements too early and live calmly in accordance with the doctrine of the Mean. It will be wonderful when we can really enjoy success at a later time.

Strike a Proper Balance Between Work and Rest

It is often said that a proper balance between work and rest should be kept. Lenin once said, "Rest to work better." One who gets a good understanding of the doctrine of the Mean can always arrange their schedule reasonably, and are able to work and rest at a proper time. So this kind of people can always lead a relaxed and easy life.

Efficiency in work, instead of overtime work, is necessary for achieving good working results. Many people have the experience of overtime work. Sometimes overtime work is a must because of the work schedule but efficiency in overtime work is often very low.

Increase in efficiency requires of clear thinking and quick wits. So, proper rest and entertainment are not only beneficial, but also necessary for the increase in efficiency.

Those who work efficiently usually keep a clear goal and a good schedule. In their spare time they are able to cultivate many hobbies, keep a good relationship with different people, and establish friendship. In this process they also get rest.

“Try but not too much; work but not too hard.” The organ of heart is small, but its workload is big. The reason that the heart can work normally is that it can arrange properly its time of work and rest. Those whose life is governed by the doctrine of the Mean understand that work is not everything of life, but is only one aspect of life. Not only should we pursue the success of career, but also the success of life. People who achieve true success are those who can enjoy the balance of living. So we should first understand that the purpose of working is to live better. A balance of living involves six aspects of life: IQ, health, family, social welfare, spiritual pursuit and economic situation.

Keeping Marital Relationship by the Doctrine of the Mean

Marital relationship is the basic social relationship, and so, marital harmony is the basic element of social harmony. Success in all other aspects starts with the harmony of husband and wife. If one cannot deal with the marital relationship well and maintain the harmony of a family, it is impossible to talk about success and career!

It is often said that “There is a supportive woman behind each successful man.” Likewise, “There is a supportive man behind each successful woman.” That is to say, only by handling the marital relationship successfully can one put all his minds into his cause without any worries in career, or one’s life will be affected and in a terrible mess, which is bad for one’s physical and psychological health.

Some people say that “Marriage is to give up two person’s lifestyle and create together a way of living that is acceptable to both.” This reflects the thoughts in the doctrine of the Mean, and is also the perfect form of marital harmony. In bringing forth this form of harmony, a good

marital relationship can be expressed in terms of respect, protection, forgiveness, and understanding.

Take your spouse as your friend. You can make each other happy by giving each other some space for emotions and actions. There was such a couple who were at first friends. They got along with each other very well when they were friends, considering the other party as the most suitable one for them. But after developing the copular relationship, they often quarreled over some trifles.

Later, they began to think, and found that when they were friends, they did not have requirements of each other. So, one kind word or action can move their hearts deeply. After becoming lovers, their requirement of each other became different, and they always demanded that the other person should or shouldn't do this or that. Thus conflicts occurred. After realizing this, they tried to treat each other as friends like before, and their relationship was more harmonious.

Sometimes we are too fastidious or harsh about our spouse, lacking tolerance and understanding. In fact, only by "taking the spouse as a good friend" and treating them with respect can we gain happiness for the whole lifetime.

In addition, both, as husband and wife, should carry out their own responsibilities and obligations. Everyone has his legal and moral responsibilities and obligations. For example, husband should also fulfill his responsibilities and obligations of bringing up children and supporting parents. Accordingly, wife should also fulfill these responsibilities and obligations.

All love stories begin with excitement and end with commonplace. But the most real thing is a simple life. A simple life is also the happiest life. So try accepting a complete person, a person with both strengths and weaknesses. Let the other party be himself/herself. This is also the philosophy of the mean in marital relations. It is by this philosophy can marriage last forever!

Striking a Balance Between Mind and Body

“Mean” refers to adjustment made in things, so that the things can be in the best state of stability. This state is balance. Living according to the doctrine of the Mean is pursuing the balance between mind and body.

Health comprises the two parts of physiology and psychology. Health in both mind and body is true health. The way to keep both parts healthy is to strike a balance between mind and body.

The balance pursued by the philosophy of the Mean is in fact the ideal “degree” that can be achieved. For instance, continuous stress from work will harm physical health. Achievement made at the price of physical health is not worthwhile. So this “degree” is very important. Only by achieving an ideal “degree” can the body work in a normal, orderly and balanced state.

Take “action” and “non-action” for example. To keep healthy, we need strengthen the body through physical exercises. So physical exercises help blood circulation and provide energies, and the physical process of metabolism will speed up. But severe physical exercises will harm the body. As for “non-action”, naps and repose are all good ways of building up spirit. But long-time non-action, such as sleeping, will result in accumulation in fat and do harm to the body. Therefore, according to the doctrine of the Mean, action should not be severe, and non-action should not be practised for long.

A good way of keeping psychological health is to follow this principle: Do not be too happy over gains, and do not be sad over losses. We should maintain the peace of mind so as to prevent worries caused by fast heartbeat and the rise in blood pressure.

Health is wealth. So in this sense physical health is to save money. The key to a good health is to follow the natural law. Keeping the peace of mind is the most important to longevity. The essence of the philosophy of the Mean is harmony and balance, striking the dynamic balance between person and person, man and society, man and nature. Specifically, this is reflected in high efficiency, energy-saving and following the natural law.

The purpose of keeping a good health is to live longer. So in our daily lives, we should notice that the “naturalness” pursued in a natural life is “balance”. Keeping the balance between the activities will naturally lead to longevity.

In addition, Confucius proposed the view that “Kind-hearted people live longer.” Later he affirmed the view by saying “Virtuous people can certainly live longer.” In fact, virtue is really an index of psychological health, while psychological health is the precondition for physical health and longevity. As held in the philosophy of the Mean: The reason that righteous people can live longer is that their pure minds are not burdened by distracting thoughts, and their pure hearts can keep a balance between emotions, so that the good things in nature can nourish their bodies.

It can be seen that living according to the doctrine of the Mean should not only stress the physical aspect of health, but should also take into account cultivation in morality. A combination of the two aspects can lead to true health.



参考书目

1. 孟涵编著。《中庸的哲学》。北京：中国长安出版社，2008。
2. 彦博编著。《中庸做人的哲学》。北京：中国致公出版社，2008。
3. 修平编著。《中庸的智慧》。北京：地震出版社，2006。
4. 水成冰编著。《中庸处世之道》。北京：中央编译出版社，2006。

ปรัชญาทางสายกลาง

中庸^的哲学

Philosophy of the Mean

主编 หัวหน้าบรรณาธิการ	:	陈汉涛	ธีรวิทย์ ต้นดวงชากิจ
编辑 บรรณาธิการ	:	胡浩丹	วนรัตน์ หูรัตนภิรมย์
		李 茹	หัตถิ์ หรุ
泰译 แปลไทย	:	李丽英	กานดา วรดิลก
		黄非凡	ขวัญ แซ่ฮ้อ
英译 แปลอังกฤษ	:	梁鲁晋	เหลียง หลู่จิ้น
校对 พิสูจน์อักษร	:	余维发	เจริญพร โอภาวินกุล
		胡 静	หู จิ่ง
		陈艳艺	เฉิน เยี่ยนยี่
		魏桂清	นฤมล อริขขจร
		韩宣元	สมศักดิ์ หาญชาญเลิศ
封面设计 ออกแบบปก	:	魏肃钦	ตู่ซิน ศิริชัย

สมาคมศิษย์เก่ามหาวิทยาลัยประเทศจีน

泰国留学中国大学校友总会

网络: www.thaitacu.com

电话: 02-2169791-3

传真: 02-2169699

ชมรมศิษย์เก่ามหาวิทยาลัยเฉียนเหมินในประเทศไทย

厦门大学泰国校友会

电话: 02-6135588-9

传真: 02-6538569, 02-2539485

พิมพ์ครั้งที่ 1

2009.11

พิมพ์ครั้งที่ 2

2017.7

